İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ RESTORASYON PROJESİ

142538

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Serra Özay
(Enstitü No:502991038)

142538

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24 Aralık 2002
Tezin Savunulduğu Tarih : 15 Ocak 2003

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Zeynep AHUNBAY
Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. AHMET ERSEN (İ.T.Ü.)
Doç.Dr. Cengiz CAN (Y.T.Ü)

OCAK 2003

ÖNSÖZ

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi Restorasyon Projesi konulu tezimde, çalışmalarımın bütün bölümlerinde benden yardımlarını ve değerli bilgilerini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY'a , projemin hazırlanması sırasında ölçümlerime yardım eden mimar Şule İ. DİREN ve mimar Nurdan KUBAN'a, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim dalı öğretim üyelerine, maddi ve manevi desteklerinden ötürü aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ocak 2003 Serra ÖZAY

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ iv
ÖZET vii
SUMMARY ix
1. **GİRİŞ** 1
1.1. 17. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Sosyal, Ekonomik ve Politik Durumu 2
1.1.1. Sosyal Yapı 3
1.1.2. Devlet Yönetimi 3
1.1.3. Ekonomik Durum 4
1.2. Divanyolu'nun Tarihi Süreç İçinde Gelişimi 5
2. OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM HAYATI 10
2.1. Tarihi Gelişim 10
2.2. Medreselerde Eğitim 12
3. KÜLLİYE YAPILARININ GELİŞİMİ 14
3.1. Külliye Tanımı ve Yapılış Amaçları 14
3.2. 17. Yüzyılda Küçük Külliye Mimarisi 14
4. KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA KÜLLİYESİ 17
4.1. Genel Yerleşim 17
4.2. Medresenin Kurucusu 17
4.3. Yapım Tarihi ve Mimarı 19
4.4. Mevcut Durum ve Kullanım 19
5. YAPININ PROGRAMI VE PLAN ÖZELLİKLERİ 23
5.1. Giriş ve Avlu 23
5.2. Dershane-mescid 24
5.3. Türbe 26
5.4. Hücre Dizisi 26
5.5. Dükkanlar 41
6. STRÜKTÜR 45

7. YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEME **47**
7.1. Döşeme 48
7.2. Düşey Taşıyıcılar 48
7.3. Kemerler 49
7.4. Geçiş Elemanları 50
7.5. Örtü 50
7.6. Pencere ve Kapılar 51
7.7. Bezeme 52
8. CEPHE ÖZELLİKLERİ **54**
8.1. Divanyolu Cephesi 54
8.2. Peykhane Sokak Cephesi 56
8.3. Medresenin Kuzeydoğu Cephesi 57
8.4. Medresenin Kuzeybatı Cephesi 57
9. BOZULMALAR **59**
9.1. Kentsel Ölçekteki Bozulmalar 59
9.2. Medresedeki Bozulmalar 60
9.3. Dershane-mesciddeki Bozulmalar 63
9.4. Türbedeki Bozulmalar 63
9.5. Malzeme Bozulmaları 64
10. KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ'NİN 16-18. YÜZYIL BENZER KÜLLİYE YAPILARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI **66**
10.1. Gazanfer Ağa Külliyesi 66
10.2. Kuyucu Murat Paşa Külliyesi 67
10.3. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi 68
10.4. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi 69
10.5. Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi 70
10.6. Değerlendirme 70
11. KÜLLİYENİN RESTİTÜSYONU **72**
11.1. Külliyenin Yerleşim Ölçeğinde Restitüsyonu 72
11.2. Dershane-mescidin Restitüsyonu 73
11.3. Medresenin Restitüsyonu 75
11.4. Türbe ve Sebilin Restitüsyonu 78
12. RESTORASYON ÖNERİLERİ **81**
12.1. Medreselerdeki Restorasyon Müdahalelerinin

Tarihi Süreç İçinde Gelişimi 81
12.2. Köprülü Külliyesi'nin Restorasyonu 82
12.2.1. Dershane-mescidin Restorasyonu 83
12.2.2. Türbenin Restorasyonu 84
12.2.3. Medresenin Restorasyonu 85
13. SONUÇ **89**
KAYNAKLAR **90**
EKLER*
ŞEKİLLER **95**
FOTOGRAFLAR **135**
BELGELER **290**
ÇİZİM LİSTESİ **326**
ÖZGEÇMİŞ **328**

* Köprülü Külliyesi Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projesi ayrı bir ek olarak sunulacaktır.

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil.01 : 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada vaziyet planı 96

Şekil.02 : Konstantinapolis Planı, (450-1453), Kuban, 1996 97

Şekil.03 : Kent Planı, (1453-1520), Kuban, 1996 98

Şekil.04 : 16. yüzyıl ve 18. yüzyıl başında Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan önemli yapılar 99

Şekil.05 : Kauffer tarafından hazırlanan İstanbul haritası, 1776, Kuban, 1996 100

Şekil.06 : Hocapaşa yangınının yayıldığı alan, Çelik, 1998 101

Şekil.07 : Hocapaşa yangınından sonra düzenlenen ana caddeler, Çelik, 1998 101

Şekil.08 : 19. yüzyıl başında ve günümüzde Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan önemli yapılar 102

Şekil.09 : Köprülü Su Yolları haritası 103

Şekil.10 : 1923 Tarihli Pervititch Haritası 104

Şekil.11 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, +3.00 Kotu Planı, dönem analizi 105

Şekil.12 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, +1.20 Kotu Planı, dönem analizi 106

Şekil.13 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Peykhane Sokak ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, dönem analizi 107

Şekil.14 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 1A-1A, 1B-1B kesitleri, dönem analizi 108

Şekil.15 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 3A-3A, 3B-3B kesitleri, dönem analizi 109

Şekil.16 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 2-2, 4-4 kesitleri, dönem analizi 110

Şekil.17 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 5A-5A, 5B-5B kesitleri, dönem analizi 111

Şekil.18 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 6-6, 10-10 kesitleri,

dönem analizi 112
Şekil.19 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 7A-7A, 7B-7B kesitleri,
dönem analizi 113
Şekil.20 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 8A-8A, 8B-8B kesitleri,
dönem analizi 114
Şekil.21 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 9A-9A, 9B-9B kesitleri,
dönem analizi 115
Şekil.22 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 11A-11A, 11B-11B,
12A-12A, 12B-12B kesitleri, dönem analizi 116
Şekil.23 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Çatı Planı,
malzeme analizi 117
Şekil.24 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, +3.00 Kotu Planı,
malzeme analizi 118
Şekil.25 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, +1.20 Kotu Planı,
malzeme analizi 119
Şekil.26 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Peykhane Sokak
ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, malzeme analizi 120
Şekil.27 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 1A-1A, 1B-1B kesitleri,
malzeme analizi 121
Şekil.28 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 3A-3A, 3B-3B kesitleri,
malzeme analizi 122
Şekil.29 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 2-2, 4-4 kesitleri,
malzeme analizi 123
Şekil.30 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 5A-5A, 5B-5B kesitleri,
malzeme analizi 124
Şekil.31 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 6-6, 10-10 kesitleri,
malzeme analizi 125
Şekil.32 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 7A-7A, 7B-7B kesitleri,
malzeme analizi 126
Şekil.33 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 8A-8A, 8B-8B kesitleri,
malzeme analizi 127
Şekil.34 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 9A-9A, 9B-9B kesitleri,
malzeme analizi 128
Şekil.35 : Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, 11A-11A, 11B-11B,
12A-12A, 12B-12B kesitleri, malzeme analizi 129

Şekil.36 : 1/1000 ölçekli Çemberlitaş bölgesinin vaziyet planı 130
Şekil.37 : Gazanfer Ağa Külliyesi genel yerleşim planı 131
Şekil.38 : Kuyucu Murat Paşa Külliyesi genel yerleşim planı 132
Şekil.39 : Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi genel yerleşim planı 132
Şekil.40 : Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi genel yerleşim planı 133
Şekil.41 : Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi genel yerleşim planı 133
Şekil.42 : W. H. Bartlett'in Esir Pazarı'na ilişkin gravürü 134

ÖZET

Tarihi boyunca Divanyolu İstanbul'un ana caddesi olması özelliğiyle önem kazanmıştır. Divan'a giderken bu yolu kullanan sadrazam ve üst düzey devlet erkanı, Divanyolu üzerinde çeşitli dönemlerde külliyeler yaptırmışlardır. Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi de 17. yüzyıl külliyelerinin önemlilerindendir.

Çemberlitaş semtinde, Divanyolu ile Peykhane sokağının kesiştiği noktada yer alan Köprülü Külliyesi kuzey ve doğu yönlerinde sıralanan dershane-mescid, türbe, medrese odaları, dükkanlar ve çeşmeden ve oluşmaktadır. Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa tarafından 1661 yılında yaptırılan külliyeye, daha sonra bir kütüphane ve Vezir Hanı eklenmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında külliyeye ait sebil, türbe, dershane-mescid'in girişi ve medrese odalarının bir kısmı yıkılmıştır. Türbe 19. yüzyıl dönem üslubuna uygun bir biçimde yenilenmiştir. Medrese odalarının cadde üzerine taşan kısımları kesilmiş ve dönem üslubuna uygun bir cephe giydirilmiştir.

Mülkiyeti Vakıflara ait olan külliye binalarından medrese, 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanununun yürürlüğe girmesiyle diğer bütün medreseler gibi eğitime kapatılmıştır. Yapı 1978 yılına kadar belediyenin yayın deposu olarak kullanılmıştır. Taş-tuğla almaşık örgülü yığma bir yapı olan medrese, 1984 yılında restore edilmesi şartıyla Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfına kiralanmıştır. Yeni kullanıcılar yapıya birçok müdahalede bulunmuşlardır. Revaklar ahşap doğramalarla kapatılarak, avlu ve revak ilişkisi koparılmıştır. Bütün duvarlar ve kubbeler sıvanmış ve boyanmıştır. Kömürle ısıtma merkezi yaptırılmıştır, daha sonra bu ısıtma sistemi doğalgaza dönüştürülmüştür. Elektrik, ısıtma ve telefon tesisatları medrese hücrelerinin revaklara bakan duvarlarının üzerinden geçmektedir. Özgün tuğla zemin kaplamasının üzerine halı kaplanmıştır. Kuzeye bakan hücrelerden bir tanesi mutfak ikisi de depo olarak kullanılmaktadır. Doğuya bakan revak kısmı ise yüksek metal raflarla bölünerek kitap deposu olarak kullanılmaktadır. Beş hücrenin içine ahşap ara kat eklenmiştir. Bütün bu müdahaleler sonucunda mekanlar özgün halleriyle algılanamamaktadır.

1999 Marmara depreminden sonra medresenin batı ucundaki hücrenin kubbesinden büyük bir sıva parçası düşmüş, kemer ve pandantiflerinde çatlaklar oluşturmuştur. Türbenin cephelerinde yer alan dendanlardan bazıları düşmüştür.

Köprülü Külliyesi'nde yapılan ve yapılması planlanan çalışmalar:

- Yapının mevcut durumunun ayrıntılı ölçüm ve fotograflarla belgelenmesi ve 1/50 ölçekli çizime aktarılması,
- Yapının onarımı için gerekli müdahalelere kaynaklık etmesi açısından mevcut hasarların rölöve paftalarına işlenmesi,
- Yapının yüzyıllar boyunca kullanımı ve yol genişletilmesi sırasında uğradığı değişikliklerin belirlenmesi ve restitüsyon projesinin hazırlanması, rölöve ve

restitüsyon çalışmalarının bir arada değerlendirilerek, müdahale kararlarının belirlenmesi ve yapıya uygun bir işlev kazandırmak amacı ile restorasyon projesinin hazırlanmasıdır.

Yapımından günümüze kadar birçok fiziksel müdahale geçiren külliye, tümü sit olan Tarihi Yarımada'nın kentsel dokusunun bir parçası olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Yapım tekniği ve malzemesi ile dönemin külliye yapılarının özelliklerini yansıtması açısından bir belge olarak korunmalı ve bir dönemin tarihini yansıtması açısından gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

SUMMARY

Throughout the history, Divanyolu has been known as the main arter of the city. One of the many important complexes which have been built on and around Divanyolu is Köprülü Mehmet Pasha's Complex. The Köprülü Complex is located in the vicinity of Çemberlitaş, on the intersection of Divanyolu and Peykhane streets. It consists of mescid and tomb on the northern wings, and cells, shops, fountain on the eastern wings. It was built in 1661 by the Grand vizier Köprülü Mehmet Pasha and later a library and a city inn were added to the complex.

During the second half of the nineteenth century, Divanyolu was widened. Some parts of the complex such as the tomb, the entrance to the mescid, some of the cells had to be demolished. Nothern facade of the complex was renovated according to the oryantalist style. The parts of the cells which were perturbating over the road, were cut and a new style facade was applied on.

The madrasa is made of brick and stone. Like most of the other madrasas in Turkey, it was closed in 1924 when the unity of education law was passed. It has been used to store the publications of İstanbul Municipality until 1978.

The Directnate of Pious Foundations owns the complex, it rented the madrasa in 1984 to the private foundation of Cultur and Art Academy of Kubbealtı with a prerequisite to renovate it. The new tenants made various interventions and additions in order to set up a comfortable living quarters. The arcades have been closed with timber constructions and by this intersection the passage to the courtyard through the arcades has been cancelled. All walls and domes were plastered and painted. A central heating system was set and has been recently converted to natural gas. Cables, telephone lines and heating system's pipes are all passing over the walls of the madrasa's cells and the madrasa's original brick floor has been covered with carpets. One of the cells has been transformed to a kitchen and two of them to a warehouse. The eastern arcade part is also serving as a warehouse. Mezzanine floors have been installed to five of the cells. All these interventions made it quite difficult to analize the cells.

After the 1999 Marmara earthquake some of the plasters from the dome of the cell which is located at the end of the west wing, fell down and cracks are now visible over the arch and pendentives. Some of the deuts on the facades of the tomb also fell down because of the quake.

This complex, together with many other historical buildings, is of vital importance for the preservation of our history. It is an important part of the metropolitan texture of the Historical Site.

Because of its construction techniques and material, Köprülü Complex reflects perfectly all the aspects of such buildings of its time. Therefore it must be preserved as a document and must also be passed on to the future generations as a proof of a historical period in the city life.

1. GİRİŞ

Eğitim, Osmanlı döneminden itibaren devlet içinde büyük önem kazanmaya başlamıştır. Eğitim yapıları olan medreseler de buna bağlı olarak gelişimler göstermişlerdir. Günümüzde eğitim sisteminin değişmesiyle terk edilmiş olan bu yapılarda farklı kullanımları gözlemlemek mümkündür.

Medrese ve külliye yapıları, teknoloji, yapım tekniği gibi özellikleriyle yapıldıkları dönemleri yansıttıklarından, mimari miras niteliği taşımaktadırlar. Bu sebeple belgelenmeleri, özgün biçimleriyle korunarak geleceğe aktarılmaları gerekmektedir.

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, tarih boyunca Divan'a giderken sadrazam ve yüksek devlet erkanının Divanyolu üzerinde yaptırdıkları çeşitli külliyeler arasında 17. yüzyılın önemli külliyelerindendir. Çemberlitaş semtinde, Divanyolu ile Peykhane Sokağının kesiştiği noktada yer alan Köprülü Külliyesi "L" oluşturacak şekilde kuzeybatı ve kuzeydoğu yönlerinde sıralanmış medrese odaları, dershane-mescid, türbe, sebil, çeşme ve dükkanlardan oluşmaktadır (Çobanoğlu, 1993, [1]). 1661 yılında sadrazam Köprülü Mehmet Paşa tarafından yaptırılan külliyeye, daha sonraki dönemlerde bir kütüphane ve Vezir Hanı eklenmiştir (Çobanoğlu, 1993, [1]). 19. yüzyılın ikinci yarısında Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında külliyeye ait sebil, türbe, dershane-mescidin girişi ve medrese odalarının bir kısmı yıkılmıştır (Ergin, 1938). Türbe 19. yüzyıl dönem üslubuna uygun, Oryantalist[1], bir biçimde yenilenmiştir. Medrese odalarının cadde üzerine taşan kısımları kesilmiş ve dönem üslubuna uygun bir cephe giydirilmiştir (Saner, 1998).

Yapımından günümüze birçok fiziksel müdahale geçiren külliye, tümü sit alanı olan Tarihi Yarımada'nın kentsel dokusunun bir parçası olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Yapım tekniği ve malzemesi ile dönemin külliye yapılarının özelliklerini yansıtması açısından bir belge olarak korunmalı ve kent yaşamında bir dönem tarihini yansıtması açısından gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

[1] 19. yüzyıl doğu kültürü etkisinde biçimlenmiş stildir.

Tez konusu kapsamında haritalardan, yapılmış ödevlerden, arşivlerden, eski fotoğraflardan yaralanılmıştır. Edinilen kaynaklar doğrultusunda yapının tarihçesi çıkarılmıştır. Hasarları tespit edilmiştir. Yapılan tarih araştırması ışığında yapının geçirdiği evreler ve ekler saptanmıştır. Bugünkü kullanıcılarla görüşülmüştür.

Yapı ile ilgili olarak yapılacak rölöve çalışmalarına başlamadan önce yapının fotografları çekilmiş ve İ.T.Ü. Restorasyon kürsüsünde yapılmış yapıya ait ödevden alınan ölçeksiz plan ve kesitler altlık olarak kullanılarak ölçekli krokiler hazırlanmıştır. Plan ölçüleri üçgenleme yöntemiyle alınmıştır. Cephe ve kesit ölçümleri için yapı avlusunda ve çevresinde nivo yardımıyla bir sıfır kotu saptandıktan sonra şeffaf hortum kullanılarak taşınan bu yatay referans düzlemlerine bağlı olarak ölçüler alınmıştır. 5 ve 30 metrelik çelik metreler, nivo, mira, şeffaf hortum ve çekül kullanılarak ölçüler alınmıştır. Alınan ölçüler krokilere işlendikten sonra Autocad 2000 çizim programı kullanılarak yapının 1/50 ölçekli rölöveleri ve 1/20 ölçekli detayları çizilmiştir. Yapının onarımı için gerekli müdahalelerin saptanmasına kaynaklık etmesi açısından mevcut hasarlar 1/50 ölçekli rölöve çizimleri üzerine işlenmiştir. Ayrıca yapıya ilave edilmiş ve yok olmuş elemanlar, kısımlar belirlenmiş, gravür ve haritalardan yararlanılmış ve bu bilgiler ışığında restitüsyon projesi hazırlanmıştır.

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi Restorasyon Projesi başlığını taşıyan bu tez çalışması dahilinde yapının içinde bulunduğu hasarların en uygun yöntemlerle giderilmesini ve yapının gelecek kuşaklara aktarılmasını hedefleyen restorasyon projesi hazırlanmıştır. Yeni kullanım önerisini de içinde barındıran restorasyon projesinde, yapının fiziksel bünyesine mümkün olduğunca az müdahale yapacak kullanımlar önerilmiştir. Yapılacak müdahalelerin geri dönüşümlü olmasına dikkat edilmiştir.

1.1. 17. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Sosyal, Ekonomik ve Politik Durumu

17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin fetihlerinin durduğu, orduda isyanların başladığı, hükümdar otoritesinin azaldığı, bilim ve sanat hareketlerinin gerilemeye başladığı, devlet yönetiminde kanun ve düzenlemelere uyulmadığı, rüşvet ve iltimasın alındığı bir dönemdir (Dirimtekin, 1959). Güçlü ve otoriter bir iktidarın yokluğu ve hükümet harcamalarının çokluğu gibi sorunlar 16. yüzyılda belirmeye başlamış ancak geniş boyutlara 17. yüzyılda ulaşmıştır (Mantran, 1991).

1.1.1. Sosyal Yapı

Osmanlı Devletinde birkaç istisna dışında, yapılan mektepler ve medreseler şahısların hayır eserleridir (Ergin, 1977). Servetlerini bu işe ayıran kimseler binaları istedikleri şekilde inşa ettirmekte, idarelerini sağlayacak irad ve akarlar bırakmakta, yaşadıkları süre içerisinde yönetimine bakmakta, öldükten sonra da çoçuklarını bu işe memur olarak atamaktadır (Ergin, 1977). Halk bu kuruluşlardan parasız yaralanmaktadır. Bu yönetim sistemine "vakıf", yapana "vâkıf", yönetim şeklini gösteren talimatnameye de "vakfiye" denilmektedir (Ergin, 1977).

Her vakıf, devlet gelirlerinin bir kısmına el konulmasıyla kurulmaktadır (Öztuna, 1983). Vakıfların bütçesi arttıkça bayındırlık, eğitim ve şenlik gelişmekte, bunun yanında devletin bütçesi azalmaktadır (Öztuna, 1983). Devlet vatandaşın canını, malını, hakkını korumakla yükümlüdür ve bunun için halktan vergi almaktadır. Ancak vatandaşı okutmak, fakirlere yardım etmek, ibadethane, yol, köprü, v.b. yapmakla yükümlü değildir. Devlet bütçesinden eğitim, bayındırlık ve ulaşım için para ayırılmamaktadır (Öztuna, 1983).

Müderris ya da kadı olmak için yüksek dereceli bir medreseyi bitirmek gerekmektedir (Öztuna, 1983). Diğer medreseleri bitirenlere softa denmektedir ve bu kişiler sadece cami ve mescitlerde görevlendirilmektedirler (Öztuna, 1983). Vakıf kuruluşu olan medrese ve külliyelerin sayısı 17. yüzyılın başlarında ihtiyacın çok üstündedir (Öztuna, 1983). Cami ve mescitlerdeki kadroların dolu olması sonucu softaların birçoğu mesleklerini yapamamaktadır. Buna bağlı olarak esnaflık yapmak istemeyen softalar, Celali isyanlarına katılmaktadır (Öztuna, 1983).

1.1.2. Devlet Yönetimi

17. yüzyılda padişahların devlet yönetimine katılımları azalmıştır ve buna bağlı olarak başarı oranları düşmüştür (Uzunçarşılı, 1947). Şehzadelerin vilayetlerde görevlendirilerek devlet idaresi, ordu ve donanma hakkında yetiştirilmelerini sağlayan geleneğin kaldırılması buna sebep olarak gösterilebilmektedir. Bunun yanında vezirlik ve diğer kademe görevleri rüşvetle satıldığından devlet yönetim kadrosu zayıflamıştır (Uzunçarşılı, 1947). Devlet yönetimi sadrazam, vezir ve valide sultanlar'ın eline geçmiştir. Özellikle Köprülüler döneminde sadrazamlar padişahın

yetkileriyle donatılmışlar ve yönetimde söz sahibi olmuşlardır[2]. Böylece sadrazamlar uygulamada hükümetin başkanı olarak görülmeye başlanmışlardır.

1.1.3. Ekonomik Durum

Osmanlı Devleti'nin bütçesindeki açıklar Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümünden 17. yüzyılın başına kadar çok fazla değildir. İç hazineden alınan parayla dış borçlar karşılanmıştır (Uzunçarşılı, 1947). İran-Avusturya savaşları ve Celali isyanları 17. yüzyılın başında bütçedeki gelir-gider arasındaki farkı aşırı düzeye ulaştırmıştır.

Sultan I. Ahmet döneminde (1603-1617) Avusturya savaşları sona erdirilip, iç ayaklanmalar bastırılmış, bütçe düzene sokulmuştur (Uzunçarşılı, 1947). Bu dönemde Sultan Ahmet Külliyesi yapılmıştır (Nayır, 1975).

1617-1623 tarihleri arasında dört kez padişah değişmiştir. Her değişimde culus ve bahşişler dağıtılmış; böylece Hazine büyük oranda boşalmıştır. Saraydaki altın ve gümüş eşyalardan para bastırılmıştır. Ordudaki asker sayısı önceki dönemlerin iki katıdır. Ancak deftere kayıtlı asker sayısı savaşa katılanlardan daha fazladır (Uzunçarşılı, 1947).

Sultan IV. Murat döneminde (1623-1640) ocak kayıtları denetlenmiş, dış hazinenin durumu gözden geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 1947). Bu dönemde ekonomik kaynaklar geniş kapsamlı yapı girişimlerine dönüşecek etkinlik kazanamamıştır. Sultan IV. Murat'ın Topkapı Sarayı'nda yaptırdığı Revan ve Bağdat Köşkleri dışında başlıca yapı faaliyetleri Valide Kösem Sultan'a ve Sadrazamlara aittir (Uzunçarşılı, 1947).

Sultan İbrahim döneminde (1640-1648) tutumlu bir yönetime başlanmıştır. Ancak hareme çok harcama yapılmış ve çok fazla yapı faaliyetine girişilmemiştir (Nayır, 1975).

Sultan IV. Mehmet'in ilk sekiz yıllık saltanatı Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin en buhranlı devirlerinden biri olmuştur (Uzunçarşılı, 1947). Bu dönemde saray masrafları kısıtlanmaya başlanmıştır. Hazineye gelen ayarları tam akçeler, sarraflara verilip yerine ayarı düşük akçeler alınmış ve bunlar askerlere maaş olarak dağıtılmıştır. Bu da isyanlara sebep olmuştur (Uzunçarşılı, 1947).

---

[2] Osmanlı yönetiminde etkinliğe sahip Köprülüler, gerilemeyi durdurmuş, geleneksel yönetim yapısında önemli değişiklikler gerçekleştirmiş ve ıslahat hareketlerini başlatmışlardır(Gökbilgin,1977-Sakaoğlu,1994).

Köprülü Mehmet Paşa'nın sadrazam olmasıyla ekonomide düzelmeler gözlenmeye başlamıştır. Köprülü Mehmet Paşa'nın Divanyolu'nda yaptırdığı külliyeyle etkinlik kazanmaya başlayan yapı faaliyetleri, Yeni Cami, Kara Mustafa Paşa Külliyesiyle hızlanmış ve Anadolu'da da etkinleşmiştir.

1683 yılında başlayan ve 1699 Karlofça antlaşmasıyla sonuçlanan savaşlar sonucunda Osmanlı Devleti ekonomik krize girmiştir (Uzunçarşılı, 1947). Elde edilen vergiler ve gelirler yetmediğinden saraydaki altın ve gümüş eşyalardan para bastırılmıştır. Bu dönemde yapı faaliyetleri durmuştur. Sultan III. Ahmet'in tutumlu yönetimi ve kadrolarda yaptığı değişikliklerle ekonomide düzelme, buna bağlı olarak da yapılaşmada tekrar canlanma başlamıştır.

1.2. Divanyolu'nun Tarihi Süreç İçinde Gelişimi

Divanyolu, Tarihi Yarımada'da yaklaşık olarak Sultanahmet ile Beyazıt Meydanları arasında kalan yolun adıdır (İstanbul Ansiklopedisi, Divanyolu maddesi, 1994). |Şekil.01| İstanbul'un en eski yol aksı olan Divanyolu Caddesi üzerinde iki taraflı çeşitli dönemlere ait anıtsal yapılar, 19. yüzyıl kagir konutları ve 20. yüzyıl yapıları yer almaktadır (İstanbul Ansiklopedisi, Divanyolu maddesi, 1994).

330 yılında Constantinus tarafından Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti seçilen Konstantinopolis, imparatorluğun ekonomik, kültürel, idari strüktürü içinde yeni bir merkez olmuştur (Eyice, 1977, [2]). Ortaçağın başında kentin surları bütünüyle yıkılmıştır. Yeni kentin surları 2.5 km. daha batıda inşa edilmiştir. Bu dönemdeki kent eskisine oranla 5 kat büyümüştür. Aynı zamanda kentin yol ağı kurulmuştur (Kuban, 2000). Konstantinopolis sur içinde gelişmiştir. Kentin silüetinin oluşumunda yol sistemi ve topografyanın etkisi büyük olmuştur. Kentin ana meydanları Ayasofya Meydanı ile Yedikule'yi bağlayan aks üzerinde sıralanmıştır (Kuban, 1993, [1]).

Roma dönemi Konstantinopolis'inin ana caddesi olarak bilinen "Mese", Ayasofya Kilisesi'nin bulunduğu Augusteion[3]'da başlamakta, Constantinus Forumu[4]'ndan geçmekte ve Filadelfion[5]'a ulaşmaktadır (İstanbul Ansiklopedisi, "Divanyolu" maddesi, 1994). |Şekil.02| Filadelfion'dan sonra ikiye ayrılan yolun, iki kolu da kentin surlarında başlıca kapılara ulaşmaktadır (Kuban, 2000).

---

[3] Bugünkü Sultanahmet Meydanı
[4] Çemberlitaş
[5] Bazı kaynaklara göre bugünkü Şehzadebaşı, bazılarına göre ise Laleli olarak gösterilir.

İmparator İustinianos döneminde (527-565) çıkan ayaklanmalar sonrasında kentte birçok yapı yok olmuştur. Bu dönemde imparatorluk büyük imar faaliyetlerine başlamıştır. Bunun sonucunda kenti Constantinius döneminden daha görkemli olarak yeniden inşa etmişlerdir (Kuban, 2000).

6. yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğu gerilemeye ve çöküşe geçmiştir. Başkentin gerilemesi de imparatorluğun gerilemesiyle paralel gitmiştir (Kuban, 2000). Bu dönemde yaşanan felaketler ve yangınlar halkı ve kenti yıpratmıştır.

9. yüzyılın başında Bizans İmparatorluğu'nun ekonomisi düzelmeye başlamıştır. Buna paralel olarak kentte imar hareketleri başlamıştır. İmar faaliyetleri kamu yapıları ya da imparatorluk forumları yapılmasından çok, surlarda gerekli onarımların yapılması, kilise ve manastırların onarılması ya da inşası şeklinde olmuştur. Nüfus ve yapım etkinlikleri artmasının yanında kente yiyecek ve su sağlanması sıkıntıları devam etmektedir (Kuban, 2000). Bu yüzyılda Konstantinopolis, eski Roma başkentinin kalıntıları üzerinde yeniden şekillenmeye başlamıştır.

14. yüzyıl Bizans İmparatorluğu'nun küçüldüğü, Osmanlı Devleti'nin ise Anadolu ve Balkanlar'da güçlendiği dönemdir (Kuban, 2000). İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmesinden sonra şehirde yeni imar faaliyetleri başlamıştır. Fatih Sultan Mehmet dönemindeki imar faaliyetlerindeki temel amaç müslüman halka yaşayabilecekleri bir kent yaratmaktır. İmparatorluğun her yerinden getirilen halk sur içinde yerleştirilmiştir (Kuban, 2000).

Bizans kentinin büyük meydanları ve geniş yolları, müslüman mahallelerinin külliyeler ve mescidler çevresinde gelişmesiyle, önemini yitirmeye başlamıştır. Kuban'a göre İstanbul'un İslam kenti niteliği; kentin toplumsal en küçük biriminin mahalle, merkezinin ise cami olmasıdır. Mahallelerin organik olarak bir araya gelmesiyle oluşan kentin temel ögesi evlerdir. Bir mescit etrafında yerleşen konutlardan oluşan mahalle, kentin ticaret bölgesinden bütünüyle ayrılabilmektedir. Kuban'a göre mescit bir mahallenin tinsel ve işlevsel merkezi, ev ise fiziksel niteliklerin temelini oluşturan ögelerdir. Mahallelerde, kent merkezine ulaşan ana caddelerin dışında çok sayıda çıkmaz sokak da yer almaktadır.

16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde geniş ana caddelerin küçüldüğü ve kent surlarına ve anıtlara bitişik bir çok konutun inşa edildiği gözlenmektedir. Bu, İslam kentinde

evin sokaktan daha önemli olması ve sokakların yapılardan geriye kalan mekanlar olarak tanımlanmasıyla açıklanabilmektedir (Kuban, 2000). Ancak bütün bu değişimlere rağmen Divanyolu aksı, kenti idari merkeze bağlayan yol olma özelliğini ve önemini korumuştur (Kuban, 2000). |Şekil.03|

16. yüzyılda Roma döneminden kalan bütün açık alanların üstüne inşaat yapılmıştır (Kuban, 2000). Halkın bir araya toplanma işlevini büyük camiler ve avluları üstlenmeye başlamıştır. Şehzade ve Süleymaniye gibi büyük külliyeler dönemin anıtsal çevresini oluşturmuştur.

İstanbul'un nüfusu 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyılda artmaya devam etmiştir ancak yeni anıtların inşaatı bir önceki döneme göre azalmıştır. Sık sık meydana gelen yangınlar ve deprem felaketleri yeni cami ve konut gereksinimini arttırmaktadır (Çelik, 1998). 1633 yılındaki Cibali yangını ve 1652 yılındaki Hocapaşa yangını sonrasında, yanan mahalleler bağ ve bahçelere dönüştürülmüştür. Dönemin ekonomik krizi yeniden mahalle inşasını mümkün kılmamaktadır (Kuban, 2000).

17. yüzyılda Yeni Cami ve Sultan Ahmet Külliyesi büyük ölçekte inşa edilen anıtsal yapılardır. Bunun yanında Divan'a giderken Divanyolu'nu kullanan sadrazam, vezir ve üst düzey devlet erkanı da bu yol üzerinde çeşitli külliyeler yaptırmıştır (Koçu, İstanbul Ans.). |Şekil.04|

18. yüzyılda kentsel ölçekteki imar faaliyeti, önceki imar dönemlerine kıyasla, sivil mimari örnekleri, saraylar, bahçeler ve çeşmeler üzerine yoğunlaşmıştır (Kuban, 2000). Bu yüzyılda sur dışındaki mahalle ve bölgelerin önemi artmıştır[6]. Kentin ana caddesi olan Divanyolu boyunca yapılan anıtsal yapıların yoğunluğu ise sur içi kentinin önemini yitirmediğini göstermektedir.

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Köprülü Kütüphanesi, Vezir Hanı, Kara Mustafa Paşa Külliyesi eski "Mese" boyunca konumlanmışlardır ve bu caddenin 20. yüzyılın ortalarına kadar özelliğini korumasını sağlamışlardır (Kuban, 2000).

19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti; İstanbul, Galata ve Üsküdar olarak üç ana bölgeden oluşmaktadır. İstanbul Yarımadası'nda en yoğun yerleşme başlıca anıtların bulunduğu Ayasofya ve Beyazıt meydanları ile

[6] Bu dönemde Eyüp, Galata ve Üsküdar'ın İstanbul panoramasına dahil olmaya başlamasıyla şehir, sahilde yoğunlaşan bir kıyı kenti görünümü kazanmıştır (Kuban, 2000).

Divanyolu'nu içinde barındıran doğu bölgesinde gözlenmektedir (Çelik, 1998). |Şekil.05|

1838-1908 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu, ekonomik krizi ve geri kalmışlığını aşabilmek için Batı örneklerinden esinlenerek bir dizi reform gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Kuban, 1993, [1]). Bu dönemde eski imparatorluk köşkleri, bahçeleri, terkedilmiş saraylar yıkılarak yerlerine, askeri kurumlar, yeni fabrikalar ve demiryolu terminalleri yapılmıştır (Kuban, 2000).

1831 yılında Ebniye-i Hassa Müdürlüğü, 1849 yılında ise Nafia Nezareti (İmar Bakanlığı) kurulmuştur (Kuban, 2000). Kent planlaması ve inşaat faaliyetlerini düzenleyen ilk nizamname 1848 yılında hazırlanmıştır (Ergin, 1938). Bu nizamnameyi takiben 1882 yılına kadar altı adet Ebniye Nizamnamesi çıkartılmıştır. Bu nizamnamelerin amacı; iletişimi geliştirmek, sokaklara düzen getirmek, çıkmaz sokakları kaldırmak, ahşap yapıların yerine kâgir yapıları getirmek, yapı adalarının kare veya dikdörtgen bloklar halinde gerçekleştirilmesini sağlamaktır (Ergin, 1938).

1855 yılında ilk belediye kurulmuştur. 1857 yılında ise İstanbul 4 belediyeye ayrılmıştır (Kuban, 2000). 1864 yılında "Ebniye ve Turuk Nizamnamesi" yürürlüğe konmuştur. Bu nizamnamede ilk kez kentsel altyapıdan söz edilmiştir. Yangın yerlerinin yeni yapılaşmaya açılmasında, bu alanların planlarının yapılması ve padişah iradesi alınması koşulu getirilmiştir (Tekeli, 1993).

1865 Hocapaşa yangını İstanbul'un çehresinde en çok iz bırakan yangınlardan biri olmuştur (Cezar, 1963). Yangın Yeni Cami-Sirkeci hattından, Kumkapı-Cankurtaran hattına, Ayasofya ve Sultanahmet Camisini de içine alan çok geniş bir alanı etkilemiştir (Cezar, 1963). |Şekil.6| Divanyolu'nun iki yanı da yerle bir olmuştur (Kuban, 2000). Bu yangından hemen sonra, yangın alanının düzenlenmesi için 1869 yılına kadar çalışacak olan "Islahat-ı Turuk Komisyonu" kurulmuştur. Bu komisyon Divanyolu, Kumkapı ve Beyazıt bölgelerinde yapılan planlama çalışmalarından sorumlu olmuştur (Çelik, 1998). |Şekil.07|

Islahat-ı Turuk Komisyonu Divanyolu'ndan başlayarak bütün yolları sınıflandırmıştır. Dört farklı genişlikte topladığı sokaklardan ana cadde Divanyolu, Mercan, Fincancı Yokuşu, Beyazıt-Aksaray, Unkapanı-Eminönü, Azapkapı, Karaköy caddeleri, Ayasofya ve Beyazıt Meydanlarını 1652 Hocapaşa yangını sonrasında genişleterek döşenmiştir (Kuban, 2000). Bu müdahaleler sonucunda Ergin'in

İstanbul'da İmar ve İskan Hareketleri başlıklı makalesinde belirttiği üzere ortalama 2.50 metre genişliğinde ve en geniş kısmında 3.00 metreyi aşmayan Divanyolu, 19 metre genişliğine çıkartılmıştır (Çelik, 1998).

Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında Firuzağa Camii'nin haziresi ve Çemberlitaş Hamamı'nın caddeye taşan kısmı kesilmiştir. Ayasofya çevresindeki evler yıkılmıştır. Köprülü Külliyesinin; sebili yıkılmış, türbesi medrese avlusuna doğru taşınmış, Dershane-mescid'in giriş saçağı yıkılmış ve medrese hücrelerinin cadde üzerine taşan kısımları kesilmiş, Divanyolu Caddesi cephesi yenilenmiştir. Constantinius Sütunu'na bitişik olan ahşap yapılar kaldırılmıştır. Atik Ali Paşa Külliyesi'nin imareti kaldırılmış, haziresi kesilmiştir. Atik Ali Paşa Medresesi'nin cadde üzerinde yer alan kolu kesilmiş ve kesilen hücrelerin yerine diğer kollara birer kat eklenmiştir. Sinan Paşa Külliyesi'nin haziresi kesilmiştir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi'nin sebili ve haziresi cadde üzerinden taşınmıştır. Bu genişletmeden sonra Divanyolu yaya kaldırımlı geniş bir caddeye dönüşmüştür (Kuban, 2000).

19. yüzyılda, Divanyolu üzerine II. Mahmut Türbesi ve Cevri Kalfa Sıbyan Mektebi dışında kamu yapısı eklenmemiştir. |Şekil.08| Bu dönemde yapılan yeni düzenlemeler içinde planlama yeni yol açmakla eş anlamlı olmuştur. Kentin geleneksel dokusu, anıtların yoğunlaştığı bölgelerdeki uygulama zorlukları, eski kentin planlamasını ve düzenlemesini önemsiz müdahalelerle sınırlı tutmuştur (Kuban, 2000).

Divanyolu Caddesi'ne 1938-39 yılları arasında yol genişletme çalışmaları amacıyla müdahalelerde bulunulmuştur. 1956-57 yıllarında Beyazıt Meydanı açma çalışmaları sırasında yol genişletilmiş, hafriyat ve dolgu ile arazi değiştirilmiştir. Caddeden önce atlı tramvay sonra da elektrikli tramvay geçirilmiştir (İstanbul Ansiklopedisi, "Divanyolu" maddesi, 1994). 1960'ların başında tramvaylar kaldırılmıştır. 1992 yılından itibaren Divanyolu hızlı tramvay dışında motorlu taşıtlara kapatılarak kullanılmaya başlanmıştır.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM HAYATI

Dini eğitim için önceleri camiler ve hocaların evleri kullanılırken, başka şehirlerden gelen öğrencilerin barındırılması ve camilerin öğrencilerin gürültülerinden kurtarılması için özel kurumlara ihtiyaç duyulmuştur (Kuran, 1969).

Arapça'da "dershane" kökünden gelen "medrese" kelimesi, öğrencinin ilim öğrendiği yer anlamına gelip sıbyan mektebi'nin üstünde eğitim ve öğretim veren orta ve yüksek eğitim kurumlarını ifade etmektedir (Baltacı, 1976). Sıbyan mektepleri, eğitimin ilk basamağı olup yalnız Kuran okumanın, namaz surelerinin ve kaligrafinin öğrenildiği müesseselerdir (Uzunçarşılı, 1965). Mektepler genellikle saray, hükümet ve askerlik işlerinde çalışacak memurlara hizmet vermektedir. Bunun yanında medreseler dini ve hukuki bilgileri edinmek isteyen halk kesimine hizmet vermektedir (Uzunçarşılı, 1965).

Medreseler yapı olarak genellikle bir dershane ve etrafında yeterli sayıda öğrenci hücrelerinden meydana gelmektedir (Baltacı, 1976). Medreseyi yaptıranın anlayış ve maddi gücüne göre imaret, kütüphane, hamam, v.b. yapılar da programına ilave edilebilmektedir. Her medresenin bir vakfiyesi bulunmakta ve bu vakfiyede medresenin nasıl işleyeceği ve görevlilerin maaşları gösterilmektedir (Ergin, 1977). Vakıf kuruluşları olan medreselerde, öğrenciler parasız eğitim görmekte, yiyecekleri imarettten karşılanmakta, günlük harçlık almakta ve medrese hücrelerinde ikamet etmektedirler (Nayır, 1980).

2.1. Tarihi Gelişim

Anadolu'da medreseler Selçuklular zamanında gelişmiştir (Eyice, 1977, [1]). Osmanlı devletinin kuruluşu ile birlikte eğitim ve öğretime önem verilmiştir (Eyice, 1977, [1]). İlk dönem Osmanlı Medreseleri, daha önce Amasya, Konya, Kayseri, Karaman ve Aksaray gibi Anadolu şehirlerinde başladığı görülen eğitimin devamı gibi kabul edilse de, bu eğitim yabancı ülkelerden gelen alimler ve onların öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir (Baysun, 1977).

İlk Osmanlı medresesi 1331 yılında İznik'de kurulmuştur. Bursa'nın fethinden sonra 1335 yılında Orhan Gazi, 1365 yılında Murat Hüdavendigar, 1388 yılında Yıldırım Beyazıt ve 1418 yılında Çelebi Mehmet medreseleri kurulmuştur. Başkentin Edirne'ye taşınmasıyla 1435 yılında II. Murat Darülhadis'i ve 1447 yılında Üç Şerefeli Medrese dönemin önemli eğitim kurumları olmuşlardır (Baltacı, 1976).

İstanbul'un fethinden sonra eğitim önce mevcut Bizans yapılarında çözülmeye çalışılmıştır (Nayır, 1980). Fatih Sultan Mehmet, şehirdeki 8 kiliseyi medrese haline dönüştürmüş ve buralara müderrisler atayarak eğitim ve öğretim konularına ağırlık vermiştir (Baysun, 1977). İlk medreseler Zeyrek ve Ayasofya Medreseleridir (Baysun, 1977). Daha sonra veziri Mahmut Paşa'yı görevlendiren II. Mehmet, "Medaris-i Semaniye"yi (sahn-ı seman) kurdurtmuştur (Baysun, 1977). Kendi ismini taşıyan Fatih Camii'nin kuzey ve güney yönünde Akdeniz ve Karadeniz isimli sekiz medrese yaptırmıştır (Uzunçarşılı, 1965). Bunu takiben eğitim için gerekli yapı ihtiyacı padişah ve üst düzey devlet erkanı tarafından yaptırılan külliye ve medreselerle karşılanmaya başlanmıştır (Eyice, 1977, [2]). Fatih döneminde medreseler; Yirmili, Otuzlu, Kırklı, Haric, Dahil, Sahn-ı Seman ve Altmışlı olarak derecelendirilmiştir (Baltacı, 1976).

15. ve 16. yüzyıl medreselerin en iyi devri olduğu halde 16. yüzyılın sonunda medreseler gerilemeye başlamıştır (Baysun, 1977). Osmanlı Devleti 18. yüzyılın sonundan itibaren medreselerdeki eğitimi nitelikli kılmak amacıyla "Mühendishane" ve "Tıbbiye" gibi okullar açtırmıştır. Bunun yanında medreselerde eski düzeni sağlamak için bir takım girişimlerde bulunmuştur (Baysun, 1977). 1908 yılında medreselerin ıslahı fikri ortaya atılmıştır. 1914 yılında bu amaçla ilk ciddi çalışma olan "Islah-ı Medaris Nizamnamesi" ile medreselere yeni bir şekil verilmiştir (Baysun, 1977). Bu nizamnameye göre İstanbul medreseleri Darül-Hilafeti'l-Alliye[7] adı altında tek bir medreseye bağlamıştır. Medreseler üç devreye ayrılmıştır, her devrenin eğitim süresi dört yıl olarak tayin edilmiştir (Sungu, 1938, Kütükoğlu, 1978). Taşra medreseleri ise eğitimin beş senede tamamlandığı ayrı bir programa tabi tutulmuştur (Baysun, 1977). Medrese teşkilatı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 16 Mart 1924 tarihli kanunuyla sona erdirilmiştir (Baysun, 1977, Sungu, 1938).

[7]Bütün İstanbul medreselerindeki öğrencilerin aynı usul ve kurallarla yetiştirilmesi amaçlanarak bütün medreselerin tek bir medrese olarak anılmasına karar verilmiştir. İslam halifeliğinin merkezinde olması nedeniyle bu medreseye "Darü'l- hilafeti'l-'aliyye Medresesi" adı verilmiştir. (Kütükoğlu, 1978)

2.2. Medreselerde Eğitim

Osmanlı Medreseleri'nde öğrencilerin sıbyan mektebini bitirerek veya o seviyede bir öğrenim alarak medreselere girdikleri bilinmektedir (Baltacı, 1976). Bir medreseye devam süresi, sonunda başarı belgesi almak koşuluyla birkaç ay ile üç yıl arasında değişmektedir. Dersler basitten zora doğru yürütüldüğünden, öğrenci bir üst medreseye geçtiğinde daha yüksek bir öğrenime başlamış olmaktadır. Medreselerde eğitim müderrisler tarafından verilmektedir (Baltacı, 1976). Orta öğretim niteliğinde olan medreselerde eğitim gören öğrecilere "softa", daha üst düzeyde eğitim görenlere "danişmend" ve bunların arasında en yetenekli ve bilgili olanlara "mu'id " denilmektedir (Baltacı, 1976). Mu'idler müderrislere asistanlık etmekte, dersleri tekrar etmekte ve danişmendlerin disipliniyle ilgilenmektedir. Eğitimlerini tamamlayan danişmendlerden müderris olmak isteyenler "icazname" almaktadır ve bir göreve atanıncaya kadar "mülazım" olarak adlandırılıp sıralarını beklemektedir (Baltacı, 1976).

Nayır'a göre[8] medrese eğitimi, verilen bilgilerin kapsam ve düzeyine göre iki grupta toplanmaktadır;

Sıbyan mektebinden sonraki eğitim kurumu olarak köylere kadar yayılan "Genel" medreselerin programlarında İslam diniyle ilgili konuların yanında "Ulum-u Dahile" olarak anılan din dışı bilimler de yer almaktadır. Bu eğitim aşamasını tamamlayanalar kadı, müftü, müderris olabilmektedirler.

"Darülkurra", "Darülhadis" ve "Tıp" medreseleri ise, özel eğitim programları olan uzmanlık medreseleridir. Darülkurralarda Kuran ezberletilmekte, kıraat ve maharic-il huruf öğretilmektedir. Darülhadislerde ise hadis ve ilgili konularda derinleşmeye yönelik üst düzey din eğitimi verilmektedir.

Medreseler, okutulan derslere göre derecelendirilmiştir. Bir medresede verilecek ders, yani medresenin derecesi, kurucusunun vakfiyede müderrise ayırdığı günlük akçeye göre tespit edilmektedir. Medresenin kurucusunun gücü ne olursa olsun Altmışlı medrese kurma hakkı sadece padişahlara verilmiştir (Özergin, 1973-74).

Medrese teşkilatına en büyük katkılardan biri Kanuni Sultan Süleyman'ın Süleymaniye Medresesi'nin kurmasıyla olmuştur. Ordunun doktor, cerrah ve

---

[8] (Nayır, 1980)

mühendis ihtiyacını karşılamak amacıyla Süleymaniye Camii'nin yanına bir tıp medresesi, darüşşifa, dört medrese, bir darülhadis ve bir tetimme[9] inşa ettirilmiştir (Baysun, 1977). Bu teşkilata göre Osmanlı medreselerinde eğitim, dahilden sonra biri hukuk, ilahiyat ve edebiyat dersleri verilen Sahn-ı Seman'da, diğeri matematik, tıp eğitimi veren Süleymaniye'de yürütülmek üzere iki kola ayrılmıştır (Baysun, 1977).

Osmanlı medreselerinin 16. yüzyılda geçirdiği değişim sırasında Haric, Dahil ve Altmışlı medreseler, İbtida ve Hareket adı ile ikiye ayrılmıştır. Süleymaniye Külliyesi'ne "Havamis" ve "Hamise" denilen, Süleymaniye ile Musile-i Süleymaniye arasında yer alan yeni dereceler eklenmiştir. Bu şekilde Osmanlı medreseleri son dönemlerine kadar devam eden 12 dereceli bir sıralamaya ayrılmıştır (Baltacı, 1976).

[9] Hazırlık okulu

3. KÜLLİYE YAPILARININ GELİŞİMİ

3.1. Külliye Tanımı ve Yapılış Amaçları

Çeşitli kullanımları olan birkaç yapıdan meydana gelen mimari kompozisyona külliye denmektedir (Kuban, 1979). Külliyeler en geniş anlamda cami, medrese, türbe, hamam, darüşşifa, kervansaray, han, çarşı, tabhane, imarethane, kitaplık, okul gibi dini, sosyal ve kültürel kuruluşların yapılarının, bir çevre duvarı içinde arazinin durumuna göre birbirlerine yakın mesafelerde yerleştirilmesiyle oluşan ve vakıf gelirleriyle işleyen kurumlardır. Gelirler genellikle vakfi yaptıranların mallarından sağlanmaktadır (Kuban, 1979).

Osmanlı İmparatorluğu'nda külliyelerin birçok yapılış amacı olmuştur. İmparatorluğun imar ve iskan politikasında, büyük şehirlerde bulunan külliyeler yerleşim merkezini oluşturmakta, sefer ve kervan yolları üzerinde belirli noktalarda kurulan külliyelerin etrafında ise çoğu zaman şehir ve kasabalar oluşmaktadır (Kuran, 1979). Osmanlı Devleti'nin yöneticileri medreselerde yetiştirilmektedir bu sebeple de külliyeler devletin eğitim ve yönetim mekanizması yönünden önem kazanmaktadır. Külliyeler, yaptıran kişinin mülkünü kendi isteğiyle mülkiyetinden çıkarıp amme hizmetine sunmasıyla Osmanlı kültür ve sosyal hayatının gelişminde büyük rol oynayan yapılardır. Yapılan külliyelerin darüşşifalarında halka ücretsiz bakılmakta, imaretlerde fakirler doyurulmakta, yoksul ve evsizlere sığınak sağlanmaktadır. Külliyelerin programlarına dahil olan han ve kervansaraylar Osmanlı Devleti'nin ticaret hayatının gelişmesinde büyük rol oynamaktadır. Büyük şehirlerde yer alan külliyeler şehrin ticaret merkezinin çekirdeğini oluştururken, sefer ve kervan yolları üzerinde yer alanlar da bu bölgeleri canlandırmaktadır (Sözen, 1975).

3.2. 17. Yüzyılda Küçük Külliye Mimarisi

17. yüzyıl mimarlığı , Mimar Sinan'ın "Klasik Çağı" ile "Lale Devri" arasında kalan "Geç Klasik Çağ" olarak adlandırılan, Sinan'ın geliştirdiği geleneğin zaman içerisindeki uzantısı olarak kabul edilmektedir (Nayır, 1975).

Nayır'a göre; Sinan, mimarlığında mekan kuruluşu, kütle düzeni ve birleşmelerde belirli ilkelere uyarak, plan şemalarında yeni gelişim olanakları araştırmış, yapıtlarında değişik boyut ve varyasyonlar denemiş, altyapı ve örtü arasındaki bölünmeyi yumuşatmış, değişik kademeleri birbirine küçük kuleler, yarım kubbelerle bağlamış, payandalara plastik bir değer kazandırmış, yan cephelerde arkadlı revakların kullanılmasıyla, tek ya da iki katlı revak, dış yan sofa düzenleriyle cephelere ritm katmıştır. Avluyu medrese ve caminin ortak kulladıkları bir açık mekan olarak düzenlemiştir. Kent ticaret merkezlerinde, kervan yolları üzerinde yalın ve işlevsel hanlar yapmıştır. Sebile özel bir biçim kazandırmış. Onu poligonal planlı, dekoratif pencereli, saçaklı, küçük bir anıt olarak işlemiştir. Yaptığı türbeler, yakın çevrede yer alan yapılarla konum ya da simgesel ilişkileri düşünülmeyen " tek yapı" lar olarak tasarlanmıştır (Nayır, 1975).

Sinan'ın külliyeleri 17. yüzyılın külliyelerine göre daha büyük boyuttadır. Külliyelerinin ağırlık merkezleri genellikle camiler olmuş ve egemen olan öge daha büyük ölçekli yapılmıştır (Nayır, 1975).

Sinan'ın son uygulamalarından Şemsi Paşa Külliyesi'nde avluyu çevreleyen medrese hücreleri ve dershane ile ayrı bir kütle olarak yer alan mescid ve türbeyle küçük bir külliye oluşturulmuştur. Bu külliye tasarımı 16. ve 17. yüzyıllar arasındaki geçiş dönemini belirlemesi açısından oldukça önemli bir örnektir (Nayır, 1975).

Sinan sonrasında, "Geç Klasik Çağ" da, karşımıza daha farklı külliye düzenlemeleri çıkmaktadır. Dönemin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle külliyeler önemli ölçülerde küçülmüştür. Külliye sayısının sur içi İstanbul'unda yeterli doygunluğa ulaşmasına karşın eğitim için medreselere duyulan ihtiyacın geçerliliğini koruması külliye yapılarındaki küçülmeyi açıklayan etken olmaktadır (Nayır, 1975).

17. yüzyılda anıtsal cami, külliye programından çıkarılarak külliyenin merkezi medreseye kaydırılmıştır. Böylece medreselerin diğer külliye yapılarıyla ilişkileri önem kazanmıştır. Bu dönemde külliye; medrese, türbe, sebil gibi ögelerin bir bütün teşkil edecek şekilde bir araya gelmesiyle farklı bir boyuta ulaşmıştır (Nayır, 1975). Selçuklu geleneğindeki medrese-türbe kompozisyonu 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl külliyelerinde kullanılmıştır (Nayır, 1980). Medrese-sebil-türbe üçlüsü bu biçimin daha gelişmiş bir aşaması olarak aynı dönemde karşımıza çıkmaktadır (Nayır, 1980).

Şadırvanlı bir avluyu çevreleyen revaklar ve gerisinde dizilen hücreler ve dershanelerden oluşan tek katlı bir yapı olması, avlunun biçiminin ve revakların durumunun arsa koşullarına göre değişiklik göstermesi, medreselerde tek dershane bulunması, bu dershanenin her zaman mescid olarak kullanılmaması ve yaygın olarak kullanılan bir plan şemasının bulunmaması, 17. yüzyıl medreselerinin plan ve kuruluş açısından başlıca özellikleridir (Nayır, 1980).

Osmanlı Devleti'nde hükümdarların saltanatlarının kuvvetini göstermek ve Tanrı'ya olan bağlılıklarını ifade etmek amacıyla 17. yüzyılda inşa ettirdikleri külliyelerin sayısı sadece ikidir. Bunlar Yeni Cami ve Sultan Ahmet Külliyeleri'dir.

Hükümdarlardan sonra devlet içinde belli bir konuma sahip olan kişiler tarafından da külliyeler yaptırılmıştır. Bu külliyelerin boyutları Sultan Külliyeleri'ne kıyasla daha küçüktür. Küçük külliyeler genellikle ticari merkezlere yakın olarak yapılmaktadır (Mantran, 1991). Bunun yanında üst düzey devlet erkanının Divan'a giderken kullandığı Divanyolu üzerinde de karşılıklı bir çok külliye yapılmıştır (Mantran, 1991).

Evliya Çelebi'ye göre; İstanbul Kenti, Akdeniz ve Karadeniz'in birbirine bağlandığı Yedikule ile Kalamış Burnu arasında çizilen çizginin güneyinde Haliç ile Boğaz sahillerini içine alan ve Üsküdar'a kadar uzanan bir alanda kurulmuştur. Boğaz sahillerinde en uzak noktanın Yoruz (bugün Poyraz) kalesi olduğu belirtilmiştir (Yoldaş, 1977). Bu sınırlar içerisinde 17. yüzyıl külliyelerinin sur içinde Fatih, Şehzadebaşı ve Divanyolu çevresinde yoğunluk gösterdiği gözlenmektedir (Nayır, 1980). Sur dışında ise Merkez Efendi, Eyüp'de Nişanca, Üsküdar'da Çinili ve Boğazda Vaniköy külliyelerin yapıldığı en uzak noktalar olarak belirtilmektedir (Nayır, 1980).

4. KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA KÜLLİYESİ

17. yüzyılda sadrazam Köprülü Mehmet Paşa tarafından Divanyolu üzerinde yaptırılan, daha sonra oğlu Fazıl Ahmet Paşa tarafından da kütüphane ve hanı eklenmiş olan Köprülü Külliyesi, döneminin küçük külliye yapıları içinde önemlilerindendir.

4.1. Genel Yerleşim

İstanbul'un Eminönü ilçesinde, Çemberlitaş semtinde, Divanyolu Caddesi ile Peykhane Sokağın kesiştiği köşede yer almaktadır. Külliye yapılarından dershane-mescid, medrese, çeşme, sebil[10], türbe ve dükkanlar bir arada ve aynı ada üzerinde bulunmaktadır. Çeşme, dershane-mescid'in Peykhane Sokağa bakan kuzeybatı cephesinde bulunmaktadır. Türbe ise dershane-mescid ile medrese arasında Divanyolu Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu yapıların doğusunda Divanyolu Caddesi, Boyacı Ahmet Sokağı ve Piyer Loti Caddesi ile sınırlandırılmış ayrı bir ada üzerinde kütüphane binası bulunmaktadır. Külliyenin programına dahil olan Vezir Hanı ise Divanyolu Caddesinin karşısında yer alan Çemberlitaş Hamamı'nın arka tarafında yine ayrı bir ada üzerinde bulunmaktadır. Vezir Hanı ve kütüphane külliyeye Köprülü Mehmet Paşa'nın oğlu Fazıl Ahmet Paşa tarafından daha sonra ilave edilmiştir (Çobanoğlu, 1993, [1]).

4.2. Medresenin Kurucusu

Köprülü Mehmet Paşa Berat (Arnavut Belgratı) sancağı Rudnik köyü ağası Hüseyin Ağa'nın üç çocuğunun en büyüğüdür (Türk Ansiklopedisi, 1975). Küçük yaşta İstanbul'a gelerek saraya girmiştir (Sicil-i Osmani). Geçimsizliği ve serkeşliği sebebiyle sarayda fazla kalamamıştır ve sipahilik göreviyle taşraya çıkmıştır (Gökbilgin, 1977). Bu dönemde 1634 yılında Anadolu'da Köprü Kasabası'na gitmiş ve orada yerleşip evlenmiştir (Türk Ansiklopedisi, 1975).

Hüsrev Paşa'nın sadrazamlığı zamanında hazinedarlıkta, Hüsrev Paşa'nın öldürülmesinden sonra ise bazı voyvodalıklarda ve ağalıklarda bulunmuştur (Gökbilgin, 1977). 1643 yılında 8 ay Amasya Sancak Beyliği'nde bulunmuştur (Gökbilgin, 1977). Bu görevinden sonra tekrar İstanbul'a gelmiştir ve sırasıyla; İhtisap Ağalığı, Tophane Nazırlığı, Sipahiler Ağalığı ve Cebeci Başılık görevlerinde bulunmuştur (Gökbilgin, 1977).

Sultan IV. Mehmet döneminde[11] sadrazamdan memnun olmayan Turhan Valide Sultan'a kethüdası mimar Kasım Ağa tarafından tavsiye edilmiştir (Gökbilgin, 1977). Bunun üzerine Köprülü Mehmet Paşa bir hafta kadar Kubbealtı Veziri olarak göreve atanmıştır. Ancak sadrazamın kıskançlığı sebebiyle önce Köstendil Sancağı'na atanmış daha sonra da görevden alınmıştır (Gökbilgin, 1977).

Sadrazamın değişmesiyle Trablusşam Eyaleti'nin tevcihini almıştır. 1656 yılında sadrazamlığa atanan Boynu Yaralı Mehmet Paşa ile İstanbul'a gelmiştir. Ancak bir süre sonra tekrar Trablusşam Eyaleti'ne tayin edilmiştir (Gökbilgin, 1977).

1656 yılında Turhan Valide Sultan tarafından kendisine sadrazamlık teklif edilen Köprülü Mehmet Paşa bazı şartlarla bu görevi kabul edeceğini bildirmiştir (Gökbilgin, 1977). Şartları şunlardır; yaptıklarına asla karışılmaması, aleyhindeki şikayetlere kendi görüşü ve savunması alınmadan asla önem verilmemesi, devlet memuriyetlerinde yapacağı atamalara ve görevden alınmalara karışılmaması (Türk Ansiklopedisi,1975). 15 Eylül 1656'da Köprülü Mehmet Paşa'ya Mühr-i Hümayun verilmiştir (Gökbilgin, 1977, Sakaoğlu, 1994).

Köprülü Mehmet Paşa'nın pek çok yerde hayır eserleri ve vakıfları bulunmaktadır. İstanbul Çemberlitaş'ta bir külliye, Bozcaada'da cami, mescit, mektep, hamam, dükkanlar, yeldeğirmenleri; Yanova'da[12] cami, mektep ve dükkanlar; Körös nehri üzerinde değirmen; Runik'te[13] cami ve mektep; Turhal'da han; Vezirköprü'de çeşme ve namazgah ile Safranbolu'da cami bunların arasında sayılabilir (Köprülü Mehmet Paşa Vakfiyesi, Belge.01).

---

[10] Hadikat-ül Cevami I 177-8 de sebilin olduğundan bahsetmektedir. Ancak bugün mevcut değildir.(Erzi, 1987)

[11] 1648-1687 yılları arasındaki Osmanlı padişahıdır.

[12] Yanova, Priştine'nin Geylan kazasına bağlı bir köydür.

[13] Rudnik, Arnavutluk'un bir köyüdür.

Köprülü Mehmet Paşa'nın iki oğlu Fazıl Ahmet Paşa ve Fazıl Mustafa Paşa sadaret makamına getirilmiştir. Kızları ise Kıbleli Mustafa Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Siyavuş Paşa ile evlenmişlerdir.

4.3. Yapım Tarihi ve Mimarı

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi 1660-1661 (H. 1072) tarihinde yaptırılmıştır (Çobanoğlu, 1993, [1]). Köprülü Mehmet Paşa'nın oğlu Fazıl Ahmet Paşa tarafından 1676 yılından önce, külliye programına kütüphane ve Vezir Hanı da dahil olmuştur (Çobanoğlu, 1993, [1]). Külliyenin mimarı tam olarak bilinmemektedir. Ancak dönemin Mimarbaşısı olan Mustafa Ağa'nın eseri olması mümkündür (Eyice, 1977, [2]).

4.4. Mevcut Durum ve Kullanım

1660-1661 yılında inşa edilmiş olan medreseye günümüze kadar birçok müdahalede bulunulmuştur. Elde edilen kaynaklar doğrultusunda bu değişimler kronolojik olarak irdelenmiştir.

Köprülü Su Yolları haritasında yer alan görünüş, külliye yapılarının genel yerleşme düzeni ve görünüşleri konusunda fikir vermektedir. |Şekil.10| Girişi yan sokak üzerinde olan medrese avlusu, birbirine dik iki kol şeklinde dizilen medrese hücreleri, yan sokağa açılan dükkan dizisi ve mescit-dershane kütlesine bitişik türbe ve sebille sınırlanmaktadır. Çizimde güneye, küçük bir avlu içine yerleştirilen medrese helaları da gösterilmiştir. Çeşme ise dershane yerine avlu duvarı üzerinde çizilmiştir. Dükkanlara yer verilmemiştir. Böylece çizimin yer yer ayrıntılara kadar doğru olduğu, bazı noktalarda eksik bırakıldığı anlaşılmaktadır. |Şekil.9|

Köprülü Medrese'si üzerindeki bir takım izler, yapının 18. yüzyılda bir onarım geçirdiğini düşündürmektedir. 18. yüzyılda onarımların başlıca nedenleri; doğal yıpranma, deprem, yıldırım düşmesi veya yangın gibi doğal afetlerdir. 1766 yılında İstanbul'da yıkıcı bir deprem olmuştur (Cezar, 1963). Mazlum, tezinde arşiv araştırmaları yaparak, bu depremden etkilenen yapıları belirlemiştir. Çemberlitaş çevresinde bulunan Vezir Han, Atik Ali Paşa Külliyesi ve Esir Pazarı'nın ağır hasar gördüğü saptanmakla birlikte (Mazlum, 2001), Köprülü Külliyesi'nin bu depremden etkilendiğine dair bir kayda rastlanmamıştır. Dönemin tarihçileri tarafından ağır

hasarlı sayılmalarına rağmen Bayezit Cami, Edirnekapı Mihrimah Sultan Cami gibi yapıların da arşiv kayıtlarına rastlanmaması (Mazlum, 2001), bu kayıtların her zaman yeterli veri sağlamadığını göstermektedir. Buradan yola çıkarak Köprülü Külliyesi'nin de 1766 depreminde hasar gördüğü kanısına varılmıştır.

1865 yılında Hocapaşa'da çıkan yangında Cağaloğlu'nun birçok yeri yanmıştır. Hocapaşa'dan Sandıkçılar'a[14] kadar uzanan yangın, Sultanahmet meydanına kadar ilerlemiş, Kadırga limanı, Kumkapı ve Nişanca taraflarını da yakmıştır (Cezar, 1963). |Şekil.6| Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi yerleşimi itibariyle tarif edilen bölgede yer almaktadır. Ancak yangından nasıl etkilendiğine dair kesin bilgilere sahip değiliz.

1869 yılında devrin şeyhülislamının emri üzerine İstanbul'da bulunan faal medreselerin listesi çıkarılmıştır (Kütükoğlu, 1976-77). Listede her medresenin öğrenci sayısı, kaç ders verildiği, her dersi ne kadar öğrencinin aldığı ve bu dönemde medreselerde hangi derslerin okutulmakta olduğu yer almaktadır (Kütükoğlu, 1976-77). Bu listeye göre Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nde 37 öğrenci bulunmaktadır ve medrese işler durumdadır (Kütükoğlu, 1976-77).

1871 yılında Divanyolu Caddesi'nin atlı tramvay geçişi için genişletilmesi sırasında dershane-mescid'in giriş saçağı ve sebil kaldırılmış, yol üzerine taşan hücre kesilmiş ve türbe medrese avlusuna doğru taşınmıştır (Nayır, 1980). Kesilen hücrenin Divanyolu Caddesi cephesi 19. yüzyılın mimari üslubuyla yenilenmiştir (Saner, 1998).

1894 depremi Osmanlıların bu dönemde geçirdikleri şiddeti depremlerdendir (Cezar, 1963). Bu depremde Kapalıçarşı'nın bir kısmı; Bitpazarı Yağlıkçılar, Çadırcılar tarafları tamamen yıkılmıştır. Edirnekapı Mihrimah Camii, Azapkapı Sokullu Mehmet Paşa Camii, İmrahor Camii harap olmuş ve uzun yıllar kapalı kalmıştır (Cezar, 1963). Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan araştırmalarda Yıldız Sarayı Humayün Başkitabeli Dairesi kayıtlarında, 1894 yılı depreminde 33'ü kısmen olmak üzere toplam 111 medresenin harap olduğu işlenmiştir. İrade Evkaf 1314.C8 (Belge.02) kayıtlarında ise Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin ve medresesi'nin depremden hasar gören kısımlarının bütçeden verilecek ödenekle onarılmasından bahsedilmektedir.

[14] Divanyolu'nda Kara Mustafa Paşa Medresesinin bulunduğu bölgedir.

1914 yılında yapılan tespitlerde Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nin tamire muhtaç 12 odası olduğu, öğrencilerin kalmasına uygun durumda olmadığı saptanmıştır (Kütükoğlu, 1978). 1923 yılı tarihli pervitich haritası külliyenin 19. yüzyıl müdahalelerinden sonraki durumunu göstermektedir. |Şekil.10| Günümüzle karşılaştırıldığında kesilen hücrenin kubbesi bu haritada belirtilmemektedir. Türbenin yeri bugünküyle aynıdır. Helaların yeri günümüzde mevcut olanlarla çakışmaktadır. Avluda yer alan şadırvan bu haritada gösterilmemiştir. Medrese 1978 yılına kadar belediye'nin yayın deposu olarak kullanılmıştır (Nayır, 1975).

Vakıflar Genel Müdürlüğü H7-146 nolu Hayır İşleri dosyasında yapılan inceleme sonucunda; 1984 yılında Kubbealtı Vakfi İstanbul Valiliği'ne bir dilekçe sunarak Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nin onarımından sonra tahsisini istemiştir. 1985 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü, İstanbul Valiliği tarafından kullanım amacı uygun görülen medreseyi, Kubbealtı Vakfi'na tahsis etmiştir. Kubbealtı Vakfi medresenin onarımından sorumlu olmuştur.

1986 yılında Kubbealtı Vakfi onarıma başlamıştır. Medreseye aynı yıl elektrik bağlanmıştır. Bu dönemde dershane-mescid kısmı cami olarak kullanılmaktadır. Dershane-mescid'in medrese avlusuna açılan kapısı Kubbealtı Vakfi tarafından kilitlenmiştir. Avlu içerisinde yer alan su kuyusuna toprak doldurulup ve çiçek dikilmiştir. Bu dönemde avludaki şadırvanın cemaat tarafından kullanılmasına engel olunmuştur.

1987 yılında Kubbealtı Vakfi İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nin onarımında eksik kalmış olan kısımların raporunu vermiştir. Bu rapora göre; kubbelerin kurşun kaplanması, medresenin avlu girişinin solunda kalan çeşmenin tamiri, suyunun getirilmesi ve izleri duran saçağının yenilenmesi, medresenin Divanyolu Caddesi cephesinin yenilenmesi, Köprülü Mehmet Paşa Türbesi'nin tamire muhtaç kısımlarının onarımı ve haziresinin temizliği öngörülmüştür.

Köprülü Mehmet Paşa Medresesi, T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1391 sayılı kararla 18.10.1989 tarihinde tescil edilmiştir.

1996 yılında Kubbealtı Vakfi tarafından medresenin ısıtma sisteminin doğalgaza dönüştürülmesi talep edilmiştir. İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü ise masrafların

Kubbealtı Vakfi tarafından karşılanması ve doğalgaz projesinin Vakıflar Bölge yetkili mimarının onayı alınması şartıyla kabul etmiştir.

1997 yılında İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü yetkililerince yapılan tespitte, medresenin boya ve badana işlerinin yapılmasının ve kurşun kaplamanın yenilenmesinin gerektiği rapor edilmiştir. Bunu takip eden 1998 yılında yine yetkililer tarafından yapılan incelemede, üst örtü malzemesi olan kurşun kaplamanın gözden geçirilmesi gerektiği rapor edilmiştir. Aynı yıl Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nin müze olarak değerledirilip değerlendirilemeyeceği konusunda bir inceleme yapılmıştır. Medrese odalarının küçük olması nedeniyle müze olarak kullanılamayacağına karar verilmiştir.

1999 yılında İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü görevlilerinin yapmış oldukları tespitlerde, üst örtü malzemesi olan kurşun kaplamanın gözden geçirilmesi gerektiği, kubbe içlerinde rutubet izlerine rastlandığı, rutubet görülen yerlerde boya ve badana işlerinin yapılması gerektiğini rapor etmiştlerdir. Bu yapılan tespitlerde bahsi geçen onarımların tamamlanmaması durumunda binayı Kubbealtı Vakfının tahsisinden alacaklarını bildirmişlerdir.

1999 Marmara depreminden sonra medresenin batı ucundaki hücrenin kubbesinden büyük bir sıva parçası dökülmüş, kemer ve pandantiflerinde çatlaklar gözlenmiştir. Türbenin cephelerinde yer alan dendanlardan bazıları düşmüştür.

Tez çalışmaları devam ederken, hasarlı durumda olan türbe Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün denetiminde Mart- Haziran 2001 tarihleri arasında restore edilmiştir. 1999 Marmara depreminde hasar gören hücrenin kubbesinde, kemerinde ve pandantiflerinde yer alan çatlaklar onarılmamış ve kubbe sıvanmamıştır. Bunun yanı sıra medrese revaklarına, mutfağın yer aldığı C.07 hücresine ve arka bahçeye karo mozaik döşenmiştir. Döşenen mozaikler özgün döşemenin üzerine yapıştırılmıştır.

5. YAPININ PROGRAMI VE PLAN ÖZELLİKLERİ

Köprülü Mehmet Paşa Medresesi uzun aksı güneybatı doğrultusunda olan dikdörtgen planlı bir avlu etrafında şekillenen revaklar, hücreler, türbe, dershane-mescid, çeşme ve dükkanlardan oluşmaktadır. Peykhane Sokak üzerinde dört adet dükkan bulunmaktadır.(Bkz. RLV_01) Peykhane Sokağı üzerinde yer alan kapıdan medresenin avlusuna girilir. Avlunun batı ve güney yönleri "L" şeklindeki revaklar ve onların ardında yer alan hücre dizisiyle çevrilidir. Avlunun kuzeydoğu köşesinde, hücrelerden ayrı olarak sekizgen planlı bir dershane-mescid yer almaktadır. Türbe ise Divanyolu Caddesi üzerinde dershane-mescid ile hücre dizisinin arasındadır. Avlunun ortasında özgün niteliğini kaybetmiş bir şadırvan bulunmaktadır. (foto.006) Hücre dizisinin güneybatı köşesinde basık kemerli bir kapıdan arkada yer alan küçük bahçeye geçilir. Burada helalar yer almaktadır. Dört adet dükkan Peykhane Sokak üzerinden kullanılmaktadır (Çobanoğlu, 1993, [1]).

Yöntem:

Çizimler, anlatımlar ve fotograflar arasındaki ilişkilerin kolay anlaşılabilirliği hedeflenerek bir kodlama sistemi geliştirilmiştir. Sistem oluşturulurken girişten başlanarak medrese programında yer alan kütleler önem sıralarına göre sıralanmış; dershane-mescid A, türbe B, hücre dizisi C ve dükkanlar D olarak kodlanmıştır. Bu kütleler içinde yer alan mekanlar ve mekanlara ait kapı, pencere, niş, ocak ve bacalar da kütle isimlerine bağlı olarak kodlanmıştır. İç mekan anlatımlarında; avlu kotu 0.00 olarak alınmıştır. Her mekan kapıdan girildikten sonra saat yönünde dönülerek tanımlanmıştır.

5.1. Giriş ve Avlu

Medreseye, Peykhane sokak üzerinde yer alan üstte sivri kemerli olarak düzenlenen, altta basık kemerli bir açıklığa sahip olan ana giriş kapısından girilmektedir (K.01). Kapı; 167 cm genişliğinde, 268 cm yüksekliğinde ve 154 cm derinliğindedir.

Üzerinde kurşun örtülü geniş bir saçak bulunmaktadır. (foto.004) Özgün olan kapının ahşap iki kanadı vardır. Kapıdan dershane-mescid, türbe ve medresenin sınırladığı dikdörtgen planlı avluya geçilir. Avludan hücrelere ve dershane-mescide girilebilmektedir. Avlu özgün zemin kaplamasını yitirmiştir; günümüzde fugalı şapla kaplıdır. (foto.005) Avlunun ortasında yer alan dikdörtgen planlı şadırvan özgün niteliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. (foto.006) 1986 yılında kullanıma kapatılan şadırvan, günümüzde dört yüzeyine eklenen musluklarla, mescide ibadet için gelenlerin abdest alması için kullanıma açılmıştır.

5.2. Dershane Mescid (A Kütlesi) (Bkz. RLV_01, RLV_03, RLV_04, RLV_05, RLV_09-14, foto.008-040, Şekil.11-13, Şekil.17-22)

Külliyenin kuzeydoğu köşesinde yer alan dershane-mescid günümüzde cami olarak kullanılmaktadır. Sekizgen planlı olan dershane-mescid'in iç kenar uzunluğu 410-465 cm dir. 115-128 cm kalınlıkta olan duvarların üzerine oturan bir kubbeyle örtülüdür. (foto.008-009) Kubbe yüksekliği içte 1165 cm dışta 1270 cm dir. Kubbe sağırdır; kasnakta pencere yer almamaktadır. Yapı düzgün kesme küfeki taşından yapılmıştır. Yapıda duvarların birleşimleri küfeki taşından dairesel planlı elemanlarla tanımlanmıştır.

Dershane-mescid'in Divanyolu Caddesi'ne ve medrese avlusuna açılan karşılıklı iki kapısı bulunmaktadır. Divanyolu Caddesi üzerindeki girişinin önündeki ahşap saçak, 19. yüzyılda Sultan Abdülaziz döneminde Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında kaldırılmıştır (Çobanoğlu 1993, [1]).

Dershane-mescid'in Divanyolu Caddesi üzerindeki kapısının genişliği 160 cm, yüksekliği 206 cm dir. (foto.011-012) Kapının her iki yanında mermer sütunlar yer almaktadır. Sütun başlıkları mukarnaslı olan sütunlar birbirlerine bir kaş kemerle bağlanmıştır. Sütun başlıklarının arasında mermer " Kalalahü tebareke ve tali hafizu ala salate vesselatil vusti kumullahu kanitin " yazılı bir kitabe yer almaktadır.

Dershane-mescid'in avluya açılan kapısı cadde üzerindekine kıyasla daha sadedir. (foto.016) Bu kapının üzerinde yekpare taştan yapılmış basık bir kemer yer almaktadır. Kemerin üzerinde " İnnema ya'mir mescidallahü men amenebillah velyevmil ahir " yazılı bir kitabe bulunmaktadır. (foto.017)

Dershane-mescid'de iki katlı pencere sistemi kullanılmıştır. Cephelerde altta yer alan dikdörtgen biçimindeki pencereler 98-110 cm genişliğinde, 185 cm yüksekliğinde ve 83-88 cm duvar kalınlığı içinde yer almaktadır. (foto.010-015) Pencerelerin üzerinde yuvarlak boşaltma kemerleri bulunmaktadır. Pencereler demir parmaklıklıdır.

Cephelerde üstte yer alan pencereler dıştan sivri, içten ise yuvarlak kemerlidir. Dışta yer alan sivri kemerlerin içi alçı şebekelidir. (foto.013-014)

Dershane-mescid'in Peykhane Sokağına bakan kuzeybatı cephesinde bir çeşme yer almaktadır. (foto.036) Çeşme, cephede üst pencerelerin alt hizasına kadar yükselmektedir. Çeşmenin teknesi kaldırım hizasında çukurda kalmıştır. (foto.038) Köprülü Mehmet Paşa'nın ruhu için yaptırılan çeşme (Egemen, 1993) (foto.037), kesme küfeki taşından sivri kemerli ve çatısızdır. (foto.039-040) Çeşmenin kitabesinde " Sahi-bül-hayrat sadrı esbak Merhum Köprülü Mehmed Paşa " 1072 (1661 M) yazılıdır.

Dershane-mescid'in batı duvarı D.01 mekanına komşudur ve sağırdır. Dershane-mescid'in Divanyolu Caddesi üzerindeki girişinin kuzeyinde, mihrabın karşısında, yapıya sonradan ilave edilmiş olan ahşap strüktürlü kadınlar mahfili bulunmaktadır. (foto.022-025-026) Mahfile mescidin kuzeybatı duvarına bitişik ahşap merdivenlerle ulaşılmaktadır. (foto.020-021) Kadınlar mahfilinden kuzeybatı duvarına bitişik bir başka ahşap merdivenle A.K05 kapısına ulaşılmaktadır. Bu kapıdan 19. yüzyılda yapılmış olan ahşap minareye geçilmektedir. (foto.018-021) Batı duvarında alt seviyede yer alan nişlere ahşap kapaklar takılmıştır ve dolap olarak kullanılmaktadır. (foto.022) Kadınlar mahfilinin alt kısmı ahşap dikmeler arasına yakın dönemde yerleştirilen alüminyum doğramalarla kapatılıp ayrı bir odaya dönüştürülmüştür. (foto.023-024)

Dershane-mescid'in güneydoğu duvarı hazireye bitişiktir. Bu cephede alt hizada cepheyi ortalayan dikdörtgen bir adet pencere, üst hizada ise iki adet sivri kemerli pencere yer almaktadır. (foto.014)

Dershane-mescid'in güney cephesinde iki pencere arasında 19. yüzyılda yapılan mermer mihrap yer almaktadır. (foto.030) Mihrabın yanlarında iki adet iyon başlıklı sütun bulunmaktadır. Sütun başlıklarının üst kısmı iri abaküs yapraklarıyla bezenmiştir. (foto.031) Mihrabın iki tarafında ve ortasında yukarıdan aşağıya doğru burma şeritler uzanmaktadır.

Mescidin ahşap minberi 19. yüzyılda eklenmiştir ve sade bir işçiliğe sahiptir. (foto.033-034) Dershane-mescid'in içinde yer alan kalem işleri, tarihi bilinmeyen bir restorasyon sırasında yenilenmiştir.

5.3. Türbe (B Kütlesi) (Bkz. RLV_01, RLV_04, RLV_05, RLV_09, RLV_10, RLV_12, foto.041-067, Şekil.11-13, Şekil.17, Şekil.19-20)

Medrese ile dershane-mescid arasında yer alan türbe sekizgen planlıdır. Sekizgen kenar uzunlukları değişken olmakla birlikte yaklaşık 250 cm dir. İlk yapıldığı zaman Divanyolu caddesinin üzerinde olduğu tahmin edilen türbe (Bkz. RTT_01), 19. yüzyılda caddenin genişletilmesi sırasında güneye, avluya doğru geri çekilmiştir (Çobanoğlu, 1993, [1]). Günümüzde ilk yapının ne şekilde olduğuna dair bir bilgiye sahip değiliz. (foto.041-042)

Türbenin sekizgen planının köşeleri mermer sütunlarla belirtilmiştir. (foto.043) Sütunların arasında geometrik bezemeli demir sebekeler bulunmaktadır. (foto.045) Mukarnaslı sütun başlıkları mermerdendir. (foto.044) Sütun başlıklarının hizasında mermer lentolar bulunmaktadır. (foto.053) Lentoların altı tanesinin üzerinde, birer kartuş şeklinde düzenlenen ve ta'lik hatlı kitabeler yer almaktadır (Çobanoğlu, 1993, [1]). (foto.053-057) Sütunlar birbirlerine at nalı kemerlerle bağlanmıştır. (foto.046-047) Kemer aynalarında bitkisel motifli demir şebekeler yer almaktadır. (foto.048-051) Kemerlerin üzerinde bir korniş ve palmet frizi bulunmaktadır. (foto.058) Açık türbenin üstü demir çubuklarla oluşturulan bir kubbe ile örtülmüştür.

Türbeye avlu tarafından çift kanatlı bir kapıyla girilmektedir. (foto.043-045) Bu kapının her iki yanında yer alan cephelerde de hazireye açılan çift kanatlı kapılar yer almaktadır. (foto.057) Türbenin içinde üç adet mezar bulunmaktadır. Bu mezarların Köprülü Mehmet Paşa (1661), Köprülü Fazıl Ahmet Paşa (1674) ve Mustafa Paşa Validesi Ayşe Hanım'a (1676) ait oldukları bilinmektedir (Çobanoğlu, 1993 [1]).

5.4. Hücre Dizisi (C Kütlesi)

Avlunun kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerini çevreleyen ve yedi açıklıktan oluşan revakların arkasında 10 adet hücre bulunmaktadır. "L" plan şemasına sahip olan medresenin kuzeybatı yönündeki kolunda dört, kuzeydoğu yönündeki kolunda ise

altı adet hücre bulunmaktadır. C kütlesi günümüzde Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından kullanılmaktadır. Hücreler ve revak açıklıkları dikdörtgen planlıdır (360 cm x 280 cm). Hücrelerin revaklara bakan duvarlarında birer kapı ve pencere bulunmaktadır. (foto.135-140) Güneybatı ve güneydoğu yönlerinde hücrelerin dışarıya pencereleri bulunmamaktadır. Bu durum bitişik yapıların varlığıyla açıklanabilir. Güney yönündeki revak açıklığından medresenin güneybatı köşesinde yer alan helaların bulunduğu arka bahçeye ulaşılmaktadır.

C.01 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_07, foto.068-072, Şekil.11-13, Şekil.15, Şekil.19)

Medresenin kuzeydoğu kolunun doğu ucunda yer alan ilk hücredir. Divanyolu Caddesine cephesi olan bu hücre 19. yüzyılda Divanyolu caddesi'nin genişletilmesi sırasında kesilerek özgün boyutlarını kaybetmiştir (228 cm x 385 cm). Günümüzde Kubbealtı Vakfı'nın dizgi odası olarak kullanılmaktadır. Mekan kuzey yönü kesilmiş bir kubbeyle örtülüdür.(foto.001) Günümüzde zemin kotundan 299 cm yükseklikten geçen bir asma tavanla mekan bölünmüştür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır.

Hücrenin güneydoğu duvarında mekanın güney köşesinden başlayan, yerden 62 cm yükseklikte, 83 cm genişliğinde, 148 cm yüksekliğinde, 75 cm derinliğinde bir niş (C.N01) bulunmaktadır. (foto.068) Özgün olan niş, yakın dönemde eklenen ahşap bir çerçeve ve iki adet rafla kitaplık olarak kullanılmaktadır.

Hücrenin güneybatı duvarında mekanın batı köşesinden 55 cm uzaklıkta, yerden 63 cm yükseklikte, 50 cm genişliğinde, 49 cm yüksekliğinde ve 25.5 cm derinliğinde bir niş (C.N02) bulunmaktadır. (foto.069)

Hücrenin kuzeybatı duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.14) açılan hücre giriş kapısı (C.K03) yer almaktadır. Kapı 79 cm genişliğinde ve 169 cm yüksekliğindedir. Özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.070)

Hücrenin kuzeydoğu duvarında Divanyolu Caddesi'ne bakan iki adet pencere (C.P01, C.P02) bulunmaktadır. 19. yüzyılda yapılan bu pencelerin arasındaki mesafe 133 cm dir. (foto. Dıştan) C.P01in ölçüleri 93.5 cm x 168.5 cm dir. (foto.071) C.P02 ise 101 cm genişliğinde ve 165.5 cm yüksekliğindedir. (foto.072) Pencere

boşluklarının içerisine ahşap doğramalar eklenmiştir. Pencereler hücre zemin kotundan 119 cm yüksekten başlamaktadır.

C.02 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_07, foto.073-075, Şekil.11-13, Şekil.15)

Medresenin kuzeydoğu kolunun kuzey ucunda yer alan ikinci hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kitap deposu olarak kullanılmaktadır. Mekan (366 cm x 387 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşemeden 644 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Mekanın içerisinde yer alan metal konstrüksiyon kitap rafları kubbe eteğine kadar yükselmektedir ve bu mekanın üçüncü boyutta algılanmasını zorlaştırmaktadır. (foto.073)

Hücrenin güneydoğu duvarında iki adet üzeri yuvarlak kemerli niş (C.N03, C.N04) ve bir ocak (C.O01) yer almaktadır. C.N03 ocağın kuzeydoğusunda ve C.N04 ocağın güneybatısında yer almaktadır. C.N03 68 cm genişliğinde, 159 cm yüksekliğinde ve 61 cm derinliğindedir. C.N04 ise 62 cm genişliğinde, 163 cm yüksekliğinde ve 60 cm derinliğindedir. Nişlerin hücre zemininden yükseklikleri 46 cm dir. Özgün olan nişler, yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. Ocak 62 cm genişliğinde, 158 cm yüksekliğinde ve 95 cm derinliğindedir. (foto.074)

Hücrenin C.03 mekanına komşu olan güneybatı duvarı sağırdır. Hücrenin kuzeybatı duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.14) açılan bir kapı (C.K04) ve bir pencere (C.P03) bulunmaktadır. Genişliği 79 cm, yüksekliği 174 cm olan özgün kapı boşluğu içine 1986 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.075) Pencerenin genişliği 65 cm, yüksekliği 140 cm dir. Hücre zemininden 34 cm yükseklikte yer alan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. Kapı ve pencere küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin C.01 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı sağırdır.

C.03 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV07, foto.076-080, Şekil.11-12, Şekil.15)

Medresenin kuzeydoğu kolunun kuzey ucunda yer alan üçüncü hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kitap deposu olarak kullanılmaktadır. Mekan (358 cm x 362 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri zemin kotundan 642.5 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Mekanın içerisinde yer alan metal konstrüksiyon kitap rafları kubbe eteğine kadar yükselmesi mekanın rahatça algılanmasını zorlaştırmaktadır. (foto.078)

Hücrenin güneydoğu duvarında iki adet üzeri yuvarlak kemerli niş (C.N05, C.N06) ve bir ocak (C.O02) bulunmaktadır. C.N05 ocağın kuzeydoğusunda ve C.N06 ocağın güneybatısında yer almaktadır. C.N05 66 cm genişliğinde, 152 cm yüksekliğinde ve 56 cm derinliğindedir. (foto.076) C.N06 63 cm genişliğinde, 150 cm yüksekliğinde ve 68 cm derinliğindedir. Özgün olan nişler, yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. Ocak 58 cm genişliğinde ve 176 cm yüksekliğindedir. Ocak boşluğuna günümüzde bir çelik kasa yerleştirilmiştir. (foto.077)

Hücrenin C.04 mekanına komşu olan güneybatı duvarı ve C.02 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı sağırdır. Hücrenin kuzeybatı duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.14) açılan hücre giriş kapısı (C.K05) ve bir pencere (C.P04) yer almaktadır. 84 cm genişliğe ve 173 cm yüksekliğe sahip olan özgün kapı boşluğu içine 1986 yılıda yapılan restorasyon çalışmaları sırasında ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.079) Pencerenin genişliği 70 cm, yüksekliği 153 cm dir. Hücre zemininden 34 cm yüksekte yer alan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. Kapı ve pencere küfeki taşından sövelerle çevrelenmiştir.

C.04 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_07, RLV_09, foto.081-086, Şekil.11-12, Şekil.15, Şekil.17)

Medresenin kuzeydoğu kolunun kuzey ucunda yer alan dördüncü hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın başkan odası olarak kullanılmaktadır. Mekan (366 cm x 369 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşemeden 645 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve

boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır.

Hücrenin güneydoğu duvarında iki adet üzeri yuvarlak kemerli niş (C.N07, C.N08) ve bir ocak (C.O03) yer almaktadır. (foto.081) C.N07 ocağın kuzeydoğusunda ve C.N08 ocağın güneybatısındadır. C.N06 63 cm genişliğinde, 153 cm yüksekliğinde ve 65 cm derinliğindedir. C.N08 66 cm genişliğinde, 152 cm yüksekliğinde ve 67 cm derinliğindedir. Hücre zemininden sırasıyla 54 cm ve 56 cm yükseklikte başlayan özgün nişler, yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. (foto.081-082) Ocak 58 cm genişliğinde ve 114 cm yüksekliğindedir. Ocak boşluğu hücre zemin kotundan başlamaktadır. Günümüzde içerisine çelik bir kasa yerleştirilmiştir. (foto.082)

Hücrenin C.05 mekanına komşu olan güneybatı duvarı sağırdır. Hücrenin kuzeybatı duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.13) açılan hücre giriş kapısı (C.K06) ve bir pencere (C.P05) yer almaktadır. Genişliği 79 cm, yüksekliği 173 cm olan özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.084) Pencere 70 cm genişliğinde ve 147.5 cm yüksekliğindedir. Hücre zemininden yüksekliği 30 cm olan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. (foto.083) Kapı ve pencere küfeki taşından sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin C.03 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı sağırdır. (foto.085)

C.05 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_07, RLV_08, foto.087-095, Şekil.11-12, Şekil.15, Şekil.17)

Medresenin kuzeydoğu kolunun kuzey ucunda yer alan beşinci hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın muhasebe odası olarak kullanılmaktadır. Mekan (340 cm x 345 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 667.5 cm yükseklikte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Günümüzde hücreye ahşap konstrüksiyon bir ara kat eklenmiştir (C.05').

Hücrenin güneydoğu duvarında iki adet üzeri yuvarlak kemerli niş (C.N09, C.N10) ve bir ocak (C.O04) bulunmaktadır. C.N09 ocağın kuzeydoğusunda ve C.N10 ocağın güneybatısında yer almaktadır. C.N09 68 cm genişliğinde, 162 cm

yüksekliğinde ve 68 cm derinliğindedir. (foto.087) C.N10 68 cm genişliğinde, 156 yüksekliğinde ve 72 cm derinliğindedir. (foto.088) Özgün olan nişler hücre zemininden 55 cm yükseklikte başlamaktadır ve yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. Ocağın genişliği 55 cm, yüksekliği 175 cm ve derinliği 53 cm dir. Ocak hücre zemin kotundan başlamaktadır. Özgün olan ocak boşluğuna günümüzde çelik bir kasa yerleştirilmiştir. Kasanın üzerinde kalan boşluk ise niş olarak kullanımaktadır. (foto.087)

Hücrenin C.06 mekanına komşu olan güneybatı duvarında C.05' mekanına çıkan 12 basamaklı ahşap bir merdiven yaslanmaktadır. (foto.088) C.05' mekanı (340 cm x 345 cm) boyutlarındadır. 109 cm x 390 cm boyutlarında üç adet ahşap kirişin kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda, hücre zemininden 217 cm yükseklikte yerleştirilmesiyle elde edilmiş olan ara kat, 10 cm genişliğinde ve 150 cm uzunluğunda ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanmıştır. Mekan depo olarak kullanılmaktadır. (foto.093-095)

Hücrenin kuzeydoğu duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.13) açılan hücre giriş kapısı (C.K07) ve bir pencere (C.P06) yer almaktadır. 82 cm genişliğinde ve 173 cm yüksekliğinde olan özgün kapı boşluğu içine 1986 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.090) Pencerenin genişliği 68 cm, yüksekliği ise 140 cm dir. Pencere hücre zemin kotundan 25 cm yükseklikten başlamaktadır ve içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. (foto.089) Kapı ve pencere küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin kuzeydoğu duvarında bir adet niş (C.N11) bulunmaktadır. Nişin genişliği 36.5 cm, yüksekliği 55 cm ve derinliği 18 cm dir. (foto.091-092)

C.06 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_06, RLV_07, foto.096-103, Şekil.11-12, Şekil.14-15)

Medresenin kuzeydoğu kolunun güneybatı ucunda yer alan altıncı hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın müstahdem odası olarak kullanılmaktadır. Mekan (340 cm x 355 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 645 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak

yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Günümüzde hücreye ahşap konstrüksiyon bir ara kat eklenmiştir (C.06').

Hücrenin güneydoğu duvarında iki adet yuvarlak kemerli niş (C.N12, C.N13) ve bir ocak (C.O05) yer almaktadır. C.N12 ocağın doğusunda ve C.N13 ocağın batısında yer almaktadır. C.N12 68 cm derinliğinde, 67 cm genişliğinde ve 166.5 cm yüksekliğindedir. (foto.096) C.N13 66 cm derinliğinde, 68 cm genişliğinde ve 161 cm yüksekliğindedir. (foto.097) özgün olan nişler hücre zemininden sırasıyla 48 cm ve 55 cm yükseklikte başlamaktadır ve yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. Ocağın derinliği 54 cm, genişliği 54 cm, yüksekliği ise 173 cm dir. Ocak boşluğu zemin kotundan başlamaktadır. (foto.096)

Hücrenin C.15 mekanına komşu olan güneybatı duvarı sağırdır. Hücrenin kuzeybatı duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.13) açılan hücre giriş kapısı (C.K07) ve bir pencere (C.P06) yer almaktadır. 82 cm genişliğinde ve 173 cm yüksekliğinde olan özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.099) Pencerenin genişliği 68 cm yüksekliği ise 140 cm dir. Pencere hücre zemin kotundan 25 cm yükseklikten başlamaktadır. Pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. (foto.098) Kapı ve pencere küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin kuzeybatı duvarına bitişik, ahşap 10 basamaklı merdivenle çıkılan ara kat (C.06') (340 cm x 355 cm) boyutlarındadır. 5 cm x 10 cm x 341 cm boyutlarında dokuz adet ahşap kiriş kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda, 45-49 cm aralıklarla yerleştirilmiştir. Üzeri 10 cm genişliğinde ve 100 cm uzunluğunda ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanmıştır. Ara kat hücre zemininden 233 cm yükseklikten başlamaktadır. Mekan yatak odası olarak kullanılmaktadır. (foto.100-102) Ara katın havalandırılabilmesi için 20. yüzyılda yapılan restorasyon çalışmaları sırasında batı duvarına hücre zemininden 285 cm yükseklikte, 80 cm genişlikte ve 127 cm yükseklikte bir pencere açılmıştır. (foto.103)

Hücrenin C.05 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı sağırdır.

C.07 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_06, RLV13, foto.104-107, Şekil.11-12, Şekil.14, Şekil.18)

Medresenin kuzeybatı kolunun güneydoğu ucunda yer alan hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın mutfağı olarak kullanılmaktadır. Mekan (366 cm x 396 cm)

boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 667 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine karo mozaik kaplamışlardır.

Hücrenin güneybatı duvarında iki adet yuvarlak kemerli niş (C.N14, C.N15) ve bir ocak (C.O06) yer almaktadır. (foto.014) C.N14 ocağın güneybatısında ve C.N15 ocağın kuzeybatısında yer almaktadır. C.N14 67 cm genişliğinde ve 140 cm yüksekliğindedir. C.N15 68 cm genişliğinde, 133 cm yüksekliğinde ve 64 cm derinliğindedir. Nişler hücre zemininden sırasıyla 48 cm ve 55 cm yükseklikte başlamaktadır. Ocağın genişliği 62 cm, yüksekliği 171 cm, derinliği ise 60 cm dir. Ocak hücre döşeme kotundan başlamaktadır. (foto.104)

Hücrenin C.08 mekanına komşu olan kuzeybatı duvarı üzerinde mutfak tezgahı ve dolaplar yer almaktadır. (foto.104) Hücrenin kuzeydoğu duvarında güney yönünde uzanan revak'a (C.11) açılan hücre giriş kapısı (C.K09) ve bir pencere (C.P08) bulunmaktadır. 79.5 cm genişliğinde ve 170 cm yüksekliğinde olan özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.106) Pencerenin genişliği 73 cm yüksekliği ise 148 cm dir. Hücre zemin kotundan 25 cm yükseklikten başlayan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. (foto.105) Kapı ve pencere küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin güneydoğu duvarında batı yönünde uzanan revak'a (C.13) sonradan açılan bir kapı (C.K10) bulunmaktadır. (foto.107) Kapının genişliği 80 cm ve yüksekliği 172 cm dir.

C.08 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_06, foto.108-117, Şekil.11-12, Şekil.14)

Medresenin kuzeybatı kolunun güneydoğu ucunda yer alan ikinci hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kermes odası olarak kullanılmaktadır. Mekan (371 cm x 428 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri zemin kotundan 672 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Günümüzde hücreye ahşap bir ara kat eklenmiştir (C.08').

Hücrenin güneybatı duvarında iki adet yuvarlak kemerli niş (C.N16, C.N17) ve bir ocak (C.O07) yer almaktadır. C.N16 ocağın güneydoğusunda ve C.N17 ocağın kuzeybatısında yer almaktadır. C.N16 65 cm genişliğinde, 171 cm yüksekliğinde ve 65 cm derinliğindedir . (foto.108) C.N17 64 cm genişliğinde, 172 cm yüksekliğinde ve 63 cm derinliğindedir. Nişler hücre zemininden 50 cm yükseklikte başlamaktadır. Özgün olan nişler, yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla açık dolap olarak kullanılmaktadır. Ocak nişinin genişliği 64 cm, yüksekliği 176 cm, derinliği ise 58 cm dir. Ocak hücre zemin kotundan başlamaktadır. (foto.109)

Hücrenin C.09 mekanına komşu olan kuzeybatı duvarının üzerine C.08' mekanına çıkan 12 basamaklı ahşap merdiven yaslanmaktadır. (foto.110-111) C.08' mekanı (371 cm x 428 cm) boyutlarındadır. 5 cm x 10 cm x 363 cm boyutlarında sekiz adet ahşap kiriş kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda 46-64 cm aralıklarla yerleştirilmiştir. Üzeri 10 cm genişliğinde ve 100 cm uzunluğunda ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanmıştır. Hücre döşemesinden 288 cm yükseklikten başlayan kat depo olarak kullanılmaktadır. (foto.114-117)

Hücrenin kuzeydoğu duvarında güney yönünde uzanan revak'a (C.11) açılan hücre giriş kapısı (C.K11) ve bir pencere (C.P09) bulunmaktadır. 83.5 cm genişliğinde ve 173.5 cm yüksekliğindeki özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.113) Pencerenin genişliği 77 cm yüksekliği ise 150 cm dir. Hücre zemin kotundan 33 cm yükseklikten başlamakta olan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. (foto.112) Kapı ve pencere küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin güneydoğu duvarında bir niş (C.N18) bulunmaktadır. Nişin genişliği 34 cm, yüksekliği 54 cm ve derinliği 25 cm dir.

C.09 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_06, foto.118-124, Şekil.11-12, Şekil.14)

Medresenin kuzeybatı kolunun batı ucunda yer alan üçüncü hücresidir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın Ayverdi odası olarak kullanılmaktadır. Mekan (371 cm x 427 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri zemin kotundan 680 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbe üzeri sıvalı ve boyalıdır. Hücrenin özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Günümüzde hücreye ahşap bir ara kat eklenmiştir (C.09').

Güneybatı duvarında iki adet üzeri yuvarlak kemerli niş (C.N19, C.N20) ve bir ocak (C.O08) yer almaktadır. C.N19 ocağın güneydoğusunda ve C.N20 ocağın kuzeybatısında yer almaktadır. C.N19 63.5 cm genişliğinde, 175 cm yüksekliğinde ve 57 cm derinliğindedir. C.N20 69 cm genişliğinde, 164 cm yüksekliğinde ve 66 cm derinliğindedir. Özgün olan nişler hücre zemininden sırasıyla 57 cm ve 59 cm yükseklikte başlamakta ve yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitap dolabı olarak kullanılmaktadır. Ocağın önünde yer alan kütüphane dolayısıyla ocak ölçülememiştir. (foto.118)

Hücrenin kuzey duvarı C.10 mekanına komşudur. Bu duvar üzerine C.09' mekanına çıkan 12 basamaklı ahşap merdiven yaslanmaktadır. (foto.119) C.09' mekanı (371 cm x 427 cm) boyutlarındadır. 5 cm x 10 cm x 359 cm boyutlarında sekiz adet ahşap kiriş kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda 48-64 cm aralıklarla yerleştirilmiştir. Üzeri 10 cm genişliğinde 3 cm kalınlığında ve 100 cm uzunluğunda ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanmıştır. Hücre zemin kotundan 288 cm yükseklikten başlayan kat depo olarak kullanılmaktadır. (foto.122-124)

Hücrenin kuzeydoğu duvarında güney yönünde uzanan revak'a (C.11) açılan hücre giriş kapısı (C.K12) ve bir pencere (C.P10) bulunmaktadır. 83.5 cm genişliğinde ve 173.5 cm yüksekliğinde ola özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. Pencerenin genişliği 73.5 cm yüksekliği ise 146 cm dir. Hücre zemin kotundan 37 cm yükseklikte başlayan pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. Kapı ve pencere küfeki taşından sövelerle çevrelenmiştir. (foto.120)

Hücrenin güneydoğu duvarında bir niş (A.N21) bulunmaktadır. Nişin derinliği 18 cm, genişliği 36.5 cm ve yüksekliği 50 cm dir. (foto.121)

C.10 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_06, foto.125-134, Şekil.11-12, Şekil.14, Şekil.20)

Medresenin girişindeki ilk hücredir. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Mekan (384 cm x 423 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri zemin kotundan 684.5 cm yüksekte bir kubbeyle örtülüdür. Hücre duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. 1999 Marmara depreminde hasar gören kubbenin kuzey bölümünden büyük bir sıva parçası düşmüştür. (foto.133-134) Buradan kubbenin örgü sistemi hakkında bilgi edinmek mümkündür. Hücrenin özgün zemin kaplaması

altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Günümüzde hücreye ahşap bir ara kat eklenmiştir (C.10').

Hücrenin güneybatı duvarında iki adet yuvarlak kemerli niş (C.N22, C.N23) ve bir ocak (C.O09) yer almaktadır. C.N22 ocağın güneydoğusunda ve C.N23 ocağın kuzeybatısında yer almaktadır. C.N22 76 cm genişliğinde, 173 cm yüksekliğinde ve 60 cm derinliğindedir. (foto.125) C.N23 67 cm genişliğinde, 176 cm yüksekliğinde ve 53 cm derinliğindedir. (foto.126) Özgün olan nişler hücre zemininden sırasıyla 57 cm ve 59 cm yükseklikte başlamaktadır. Yakın dönemde eklenen ahşap çerçeve ve raflarla kitaplık olarak kullanılmaktadır. Ocağın d genişliği 59 cm, yüksekliği 172 cm ve derinliği 53 cm dir. Ocak hücre zemin kotundan başlamaktadır.

Hücrenin D.04 mekanına komşu olan kuzeybatı duvarı sağırdır. (foto.127) Hücrenin kuzeydoğu duvarında güney yönünde uzanan revak'a (C.11) açılan hücre giriş kapısı (C.K13) ve bir pencere (C.P11) bulunmaktadır. 82.5 cm genişliğinde ve 173 cm yüksekliğindeki özgün kapı boşluğu içine ahşap bir kapı kanadı takılmıştır. (foto.128) Pencerenin genişliği 74 cm yüksekliği ise 148 cm dir. Pencere hücre zemin kotundan 36 cm yükseklikte başlamakta ve içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır. Kapı ve pencere küfeki taşından sövelerle çevrelenmiştir.

Hücrenin güneydoğu duvarında bir niş (C.N24) bulunmaktadır. Nişin genişliği 60 cm, yüksekliği 53 cm ve derinliği 20 cm dir. (foto.129)

Hücrenin kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneybatı duvarına bitişik olarak inşaa edilen ara kat (371 cm x 427 cm) boyutlarındadır. Bugün merdiveni bulunmamaktadır. 5 cm x 10 cm x 279 cm boyutlarında sekiz adet ahşap kiriş kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda 48 cm aralıklarla yerleştirilmiştir. Üzeri 10 cm genişliğinde ve 150 cm uzunluğunda ahşap döşeme tahtalarıyla kaplanmıştır. Hücre zemininden 246 cm yükseklikte başlayan kat depo olarak kullanılmaktadır. (foto.131-134)

C.11 Mekanı : (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_08, foto.135-137, Şekil.11-12, Şekil.16-17)

Mekan kuzeybatı yönünde uzanan hücre dizisinin önünde yer alan beş açıklıktan meydana gelen revak kısmıdır. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın ders ve konferans salonu olarak kullanılmaktadır. Mekan (352 cm x 1872 cm) boyutlarındadır. Açıklıklar kareye yakın dikdörtgen planlı olup üzerleri kubbeyle örtülüdür. Kubbelerin yükseklikleri 606-616 cm dir. Avluya bakan kısımda dört adet baklava

başlıklı mermer sütun yer almaktadır. Sütunlar birbirlerine basık yuvarlak kemerlerle bağlanmışlardır. Sütunların arasındaki kemerlerin açıklıkları 390-448 cm dir. Sütun yükseklikleri 243-250 cm dir. Özgün olan kemer ve sütun düzeninin arasına kullanıcılar ahşap doğrama sistemi yerleştirilerek mekanı avluya kapatmışlardır. (foto.007)

Revağın özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Güneybatı duvarı üzerinde hücrelere ait özgün kapı ve pencere düzeni görülmektedir. Pencere ve kapılar genişlikleri 21-24 cm derinlikleri 20-22 cm olan kesme küfeki taşından yapılmış düz sövelerle çevrilidir. Pencerelerin C.11 mekanına bakan kısımlarında özgün demir parmaklıklar bulunmaktadır. Mekanın kuzeybatı ve kuzeydoğu duvarları ise sıvalı ve beyaz boyalıdır.

C.12 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_04, RLV_09, RLV_13, foto.006, Şekil.11-12, Şekil.17-18)

Mekan avludan ahşap doğramalarla ayrılan ve revak (C.13) kısmına geçişi sağlayan giriş kısmıdır. Mekan (152 cm x 180 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri kurşun kaplama bir saçakla örtülüdür. (foto.006) Medrese kütlesine geç dönemde eklenmiştir.

C.13 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_08, foto.138-141, Şekil.11-12, Şekil.16, Şekil.18)

Mekan kuzeydoğu yönünde uzanan hücre dizisinin önünde yer alan dört açıklıktan meydana gelen revak kısmıdır. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın çalışma salonu olarak kullanılmaktadır. Mekan (352 cm x 1872 cm) boyutlarındadır. Açıklıklar kareye yakın dikdörtgen planlı olup üzerleri kubbeyle örtülüdür. Kubbelerin yükseklikleri 544-587 cm dir. Avluya bakan kısımda iki adet baklava başlıklı mermer sütun yer almaktadır. Sütunlar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmışlardır. (foto.138) Sütunların arasındaki kemerlerin açıklıkları 375-381 cm dir. Sütun yükseklikleri 234-252 cm dir. Özgün olan kemer ve sütun düzeninin arasına kullanıcılar ahşap doğrama sistemi yerleştirerek mekanı avluya kapatmışlardır.

Revağın özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Mekanın güneydoğu duvarı, güney yönünde uzanan hücre dizisiyle ortaktır. Bu duvar üzerinde hücrelere ait özgün kapı ve pencere düzeni

görülmektedir. (foto.140-141) Pencere ve kapılar genişlikleri 21-24 cm derinlikleri 20-22 cm kesme küfeki taşından yapılmış düz sövelerle çevrilidir. Pencerelerin C.13 mekanına bakan kısımlarında özgün demir parmaklıklar bulunmaktadır.

Mekanın güneybatı duvarı üzerinde arka bahçeye açılan C.K11 kapısı yer almaktadır. (foto.139)

C.14 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_08, foto.141-142, Şekil.11-12, Şekil.16, Şekil.18)

Mekan kuzeydoğu yönünde uzanan hücre dizisinin önünde yer alan bir buçuk açıklıktan meydana gelen revak kısmıdır. Günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kitap deposu olarak kullanılmaktadır. (foto.142) Mekan (352 cm x 1872 cm) boyutlarındadır. Açıklıklardan bir tanesi kareye yakın dikdörtgen planlı olup üzeri kubbeyle örtülüdür. Diğer açıklık ise 19. yüzyılda cadde genişletilmesi sırasında kesilen kubbeyle örtülüdür. Kubbelerin yükseklikleri 572-587 cm dir. Avluya bakan kısımda iki adet baklava başlıklı mermer sütun yer almaktadır. Sütunlar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmışlardır. Sütunların arasındaki kemerin açıklığı 381 cm dir. Sütun yükseklikleri 252 cm dir. Özgün olan kemer ve sütun düzeninin arasına kullanıcılar ahşap doğrama sistemi yerleştirerek mekanı avluya kapatmışlardır. Kuzeydoğu yönünde yer alan son sütunla cadde cephesinin arasında taş/tuğla yığma duvar örgüsü gözlenmektedir.

Revağın özgün zemin kaplaması altıgen tuğladır. Ancak yeni kullanıcılar üzerine halı kaplamışlardır. Mekanın güneydoğu duvarı, güney yönünde uzanan hücre dizisiyle ortaktır. (foto.141) Bu duvar üzerinde hücrelere ait özgün kapı ve pencere düzeni görülmektedir. Pencere ve kapılar genişlikleri 21-24 cm derinlikleri 20-22 cm olan kesme küfeki taşından yapılmış düz sövelerle çevrilidir. Pencerelerin C.14 mekanına bakan kısımlarında özgün demir parmaklıklar bulunmaktadır.

Mekan güneybatı yönünde ahşap ve camdan yapılmış bir bölücüyle C.13 mekanından ayrılmıştır. (foto.141)

C.15 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_07, RLV_14, foto.145-149, Şekil.11, Şekil.15-16, Şekil.22)

Mekana medresenin güney ucunda yer alan arka bahçeden ulaşılmaktadır. Günümüzde Kubbealtı Vakfının deposu olarak kullanılmaktadır. Yapıda kullanılan

ısıtma sisteminin kazanı burada yer almaktadır. (foto.145) Mekanın üzeri 250 cm yüksekte B.A. döşemeyle örtülüdür. Mekanın özgün olmayan yer döşemesi ise B.A. şaptır.

Mekanın güneydoğu duvarı doğu köşesinden 157.5 cm güneybatı yönüne kadar özgün taş / tuğla yığma sistemden oluşmaktadır. (foto.149) Mekanın güneybatı duvarının önünde 202 cm genişliğinde 25 cm yüksekliğinde B.A. bir platform yer almaktadır. (foto.146-147)

Mekanın kuzeybatı duvarında arka bahçeye açılan bir kapı (C.K16) ve bir pencere (C.P27) yer almaktadır. 84 cm genişliğinde ve 182 cm yüksekliğindeki kapı boşluğuna demir kapı kanadı bir takılmıştır. (foto.148) Pencere 77 cm genişliğinde 135 cm yüksekliğindedir. Pencerenin içerisinde ahşap çerçeveli bir doğrama bulunmaktadır.

Mekanın C.06 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı özgün taş / tuğla yığma sistemden oluşmaktadır. (foto.149)

C.16 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_14, foto.150-155, Şekil.11-12, Şekil.22)

Mekana medresenin güney ucunda yer alan arka bahçeden ulaşılmaktadır. Günümüzde Kubbealtı Vakfının mutfağı olarak kullanılmaktadır. Mekan (265 cm x 271 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri 232 cm yüksekte B.A. döşemeyle örtülüdür. Mekanın zemini karo mozaik kaplıdır. Medresenin hela kısmının önüne 20. yüzyılda inşaa edilen niteliksiz ektir.

Mekanın güneybatı duvarında C.17 ve C.18 mekanlarına açılan iki adet kapı yer almaktadır (C.K18, C.K19). (foto.150-151) Mekanın kuzeybatı duvarında mutfak tezgahı yer almaktadır. Kuzey duvarında zeminden 188 cm yüksekte (40 cm x 40 cm) boyutlarında bir havalandırma penceresi yer almaktadır. (foto.152-153)

Mekanın kuzeydoğu duvarında giriş kapısı yer almaktadır (C.K17). 84 cm genişliğinde ve 183 cm yüksekliğindeki kapı boşluğunun içine ahşap kapı kasası yerleştirilmiştir. (foto.154-155)

Mekanın C.15 mekanına komşu olan güneydoğu duvarı sağırdır.

C.17 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, foto.156, Şekil.11, Şekil.22)

C.16 mekanının güneybatısında yer alan mekana, C.16 mekanından açılan C.K18 kapısıyla ulaşılmaktadır. Mekan (104 cm x 177.5 cm) boyutlarındadır. Mekan döşeme kotundan 203 cm yükseklikte yuvarlak bir tonozla örtülüdür. Duvarları 150 cm seviyesine kadar fayans kaplıdır. Zemin döşemesi ise karo mozaiktir. Mekan medresenin özgün hela kısmıdır. Yeni kullanıcılar mekana günümüzde bir duş teknesi eklenmiştir ve duş olarak kullanmaktadırlar. (foto.156)

C.18 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, foto.157, Şekil.11, Şekil.22)

C.16 mekanının güneybatısında yer alan mekana, C.16 mekanından açılan C.K19 kapısıyla ulaşılmaktadır. Mekan (98 cm x 185 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 203 cm yüksekte bir yuvarlak tonozla örtülüdür. (foto.157) Duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Mekan medresenin özgün hela kısmıdır. Günümüzde kiler olarak kullanılmaktadır.

C.19 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_08, RLV_14, foto.158, Şekil.11, Şekil.16, Şekil.22)

Mekana hücre dizisinin güney ucunda yer alan arka bahçeden ulaşılmaktadır. Mekan (134 cm x 299 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 216 cm yüksekte bir yuvarlak tonozla örtülüdür. (foto.158) Zemin karo mozaik kaplıdır. Özgün olan hela kısmının önüne lavabonun bulunduğu B.A. bir kısım eklenmiştir. Yeni bölümün tavanı B.A. döşemedir. Bölümler arasında özgün olmayan ahşap kasalı C.K21 kapısı yer almaktadır. Mekanın duvarları döşeme kotundan 150 cm seviyesine kadar fayans kaplıdır. Mekan günümüzde de hela olarak kullanılmaktadır.

C.20 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_14, foto.159-160, Şekil.11, Şekil.16, Şekil.22)

Mekana hücre dizisinin güney ucunda yer alan arka bahçeden ulaşılmaktadır. Mekan (143.5 cm x 297 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 218 cm yüksekte bir yuvarlak tonozla örtülüdür. (foto.160) Zemin karo mozaik kaplıdır. (foto.159) Özgün olan hela kısmının önüne lavabonun bulunduğu B.A. bir kısım eklenmiştir. Yeni bölümün tavanı B.A. döşemedir. Bölümler arasında özgün olmayan ahşap kasalı C.K23 kapısı yer almaktadır. Mekanın duvarları döşeme kotundan 150

cm seviyesine kadar fayans kaplıdır. Mekana bir adet lavabo ve bir hela taşı eklenmiştir. Mekan günümüzde de hela olarak kullanılmaktadır.

C.21 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_07, RLV_14, foto.161-164, Şekil.12, Şekil.15-16, Şekil.22)

Mekana hücre dizisinin güney ucunda yer alan arka bahçeden 12 basamaklı B.A. merdivenle ulaşılmaktadır. Mekan (388 cm x 677.5 cm) boyutlarındadır. Mekanın üzeri döşeme kotundan 215 cm yüksekte ahşap çatı konstrüksiyonu üzeri oluklu levha kaplıdır. (foto.163) Mekanın duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. Mekanın zemini B.A. şap kaplıdır. Mekan günümüzde Kubbealtı Vakfi'nın kitap deposu olarak kullanılmaktadır. (foto.161) Mekan içerisinde yer alan ve tavan seviyesine kadar ulaşan ahşap kitap rafları (foto.162) mekanın rahatça algılanmasını engellemektedir. (foto.161-164)

5.5. Dükkanlar (D Kütlesi) (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_04, RLV_05, RLV_06, RLV_08, RLV_12-13, foto.165-198, Şekil.11-13, Şekil.16, Şekil.18, Şekil.21)

Köprülü Mehmet Paşa Külliye'sinin Peykhane Sokak cephesinde dört adet dükkan yer almaktadır. Külliyenin üç dükkanı medresenin kuzeybatı duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Dershane-mescid ile medresenin avlu kapısının arasında diğerlerine kıyasla daha küçük boyutlara sahip bir dükkan daha yer almaktadır.

D.01 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_05, RLV_13, foto.165-168, Şekil.11, Şekil.13, Şekil.18)

Mekan dershane-mescid kütlesi ile medresenin avlu kapısı arasında yer almaktadır. Günümüzde çiçekçi olarak kullanılmaktadır. (foto.165) Mekan (271 cm x 392 cm) boyutlarındadır. Mekana döşeme kotundan 236 cm yükseklikte metal konstrüksiyon bir ara kat (D.01') eklenmiştir. Bu kata mekanın güney duvarında yer alan gemici merdiveniyle ulaşılmaktadır. (foto.167) Ara katın üzeri 181 cm yükseklikte bir çapraz tonozla örtülüdür. (foto.168) D.01' mekanı depo olarak kullanılmaktadır.

Mekanın dershane-mescid'e komşu olan güney duvarı üzerinde D.01' mekanına çıkan gemici merdiveni yer almaktadır. Duvar 15 cm x 15 cm boyutlarında fayans kaplıdır ve sağırdır. (foto.167)

Mekanın medreseye ait avlu kapısına komşu olan güneybatı duvarı ara kat seviyesine kadar 15 cm x x 15 cm boyutlarında fayansla kaplanmıştır ve sağırdır.

Mekanın Peykhane Sokağa bakan kuzeybatı duvarı camekandır. (foto.165) Camekanın kuzeydoğu köşesinde yer alan D.K01 kapısının genişliği 90 cm yüksekliği ise 190 cm dir. Mekanın dershane-mescid'e komşu olan kuzeydoğu ve doğu duvarları ara kat seviyesine kadar ayna kaplıdır ve sağırdır.

D.02 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_05, RLV_08, RLV_12, RLV_13, foto.169-178, Şekil.11-13, Şekil.18, Şekil.21)

Mekan medrese avlu kapısının güneybatısında ve Peykhane Sokak üzerinde yer almaktadır. Günümüzde çiçekçi olarak kullanılmaktadır. Mekan iki bölümden oluşmaktadır. D.02 mekanı (310 cm x 457 cm) boyutlarındadır. Mekanın güneydoğusunda yer alan ve üç basamaklı B.A. merdivenle ulaşılan D.02' mekanı ise (470 cm x 496 cm) boyutlarındadır. Mekanların duvarları sıvalı ve beyaz boyalıdır. D.02 mekanı zeminden 611 cm yükseklikte tuğla örgü çapraz bir tonozla örtülüdür. (foto.173-174) D.02' mekanı ise zeminden 545 cm kotunda tuğla örgü bir kubbeyle örtülüdür. (foto.177-178)

D.02 mekanının D.02' mekanına komşu olan güneydoğu duvarında B.A. üç basamaklı bir merdiven yer almaktadır. Merdivenin yer aldığı geçitin üzeri yuvarlak kemerlidir. (foto.169-170)

Mekanın D.03 mekanına komşu olan güneybatı duvarının bütün yüzeyi ayna kaplıdır ve duvar sağırdır. Peykhane Sokağa bakan kuzeybatı duvarı camekandır. (foto.172) Camekanın kuzeydoğu köşesinde yer alan D.K02 kapısının genişliği 85 cm ve yüksekliği 190 cm dir.

Mekanın medrese avlu giriş kapısına komşu olan kuzeydoğu duvarı sağırdır. (foto.169) D.02' mekanının C.11 mekanına komşu olan güneydoğu ve D.05 mekanına komşu olan güneybatı duvarları tuğla örgü kubbe seviyesine kadar sıvalı ve beyaz boyalıdır. (foto.174-175)

Mekanın D.02 mekanına komşu olan kuzeybatı duvarı üzerinde çalışma tezgahı ve ahşap raflar yer almaktadır. (foto.176)

D.03 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_05, RLV_13, foto.179-183, Şekil.11-13, Şekil.18)

Mekan Peykhane Sokak üzerinde D.02 ve D.04 mekanlarının arasında yer almaktadır. Günümüzde kebapçı olarak kullanılmakadır. Mekan (349 cm x 487 cm) boyutlarındadır. Mekana metal konstrüksiyon ara kat (D.03') eklenmiştir. D.03' mekanı (286 cm x 419 cm) boyutlarındadır. Zemin kotundan 223 cm yüksekte bulunan ara kata, mekanın doğu köşesinde yer alan 12 basamaklı döner bir metal merdivenle ulaşılmaktadır. (foto.179) D.03' mekanının üzeri ara kat döşemesinden 377 cm yüksekte tonozla örtülüdür.

Mekanın D.02 ve D.04 mekanlarına komşu olan güneydoğu duvarı ile D.04 mekanına komşu olan güneybatı duvarı 15 x 15 cm boyutlarında fayanslarla kaplı ve sağırdır. (foto.180-181) Peykhane Sokağa bakan kuzeybatı duvarı camekandır. Camekanın önünde davlumbazlı bir ocak yer almaktadır. (foto.182) Camekanın kuzeydoğu köşesinde yer alan D.K03 kapısının genişliği 85 cm ve yüksekliği 190 cm dir.

Mekanın D.02 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı, iç hacmin genişletilmesi amacıyla inceltilmiştir. (foto.183) 15 x 15 cm boyutlarında fayanslara kaplı olan duvar sağırdır.

D.04 Mekanı: (Bkz. RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV_05, RLV_06, RLV_12, RLV_13, foto.184-198, Şekil.11-13, Şekil.18, Şekil.21)

Mekan Peykhane Sokak üzerindeki dükkan dizisinin güneybatı ucundaki son dükkandır. Günümüzde halıcı olarak kullanılmaktadır. Mekan (264 cm x 490 cm) boyutlarındadır. Duvarları 120 cm seviyesine kadar 20 cm x 20 cm boyutlarında fayansla kaplıdır. 120 cm seviyesinden sonra ise duvarlar sıvalı ve beyaz boyalıdır. Mekan zeminden 247 cm yüksekte yer alan 20 cm kalınlığındaki B.A. döşemeyle ikiye bölünmüştür. Üzeri zemin kotundan 580 cm yüksekte bulunan bir kubbeyle örtülüdür. Kubbenin üzeri sıvalı ve sarı boyalıdır. Kubbenin tepesinde üzeri camla örtülü bir havalandırma deliği bulunmaktadır. (foto. 198)

Peykhane Sokağına bakan kuzeybatı duvarı camekanlıdır. Camekanın kuzeydoğu köşesinde yer alan D.K04 kapısının genişliği 86 cm ve yüksekliği 190 cm dir. (foto.186)

Mekanın D.03 mekanına komşu olan kuzeydoğu duvarı üzerinde D.N01 ve D.N02 nişleri bulunmaktadır. Mekanın kuzey köşesinden 145 cm uzakta yer alan D.N01 nişinin genişliği 74 cm, yüksekliği 148 cm ve derinliği 34 cm dir. D.N01 ve D.N02 nişlerinin arasındaki mesafe 20 cm dir. Nişlerin duvar yüzeyindeki yerleri ve boyutları incelendiğinde mekana geç dönemde eklendikleri düşünülmektedir.

D.04 mekanının güneydoğu duvarında yer alan üç basamaklı B.A. merdivenle, 52 cm yüksekte yer alan D.05 mekanına geçilmektedir. (foto.184) Mekan (300 cm x 488 cm) boyutlarındadır. Zemin kotundan 238 cm yüksekte metal ve ahşap konstrüksiyonlu bir ara kat (D.05') yer almaktadır. D.05' mekanına 11 basamaklı metal merdivenle çıkılmaktadır. (foto.190-191) Bu merdivenin yaslandığı güneybatı duvarı sağırdır. (foto.185) D.05' mekanın üzeri ara kat döşemesinden 343 cm yüksekte yer alan kubbeyle örtülüdür.

D.05 mekanının C.10 mekanına komşu olan güneydoğu duvarı ile güneybatı duvarı sağırdır. (foto.187-188) Mekanın batı köşesinde D.04' mekanına çıkan 11 basamaklı B.A. merdiven yer almaktadır. (foto.189)

D.N03 nişinin yer aldığı kuzeydoğu duvarı D.02' mekanına komşudur. Nişin genişliği 74 cm, yüksekliği 140 cm ve derinliği 40 cm dir.

6. STRÜKTÜR

Külliyenin kargir strüktürlü yapılarında düşey taşıyıcılar duvarlar, revaklarda ve türbede ise sütunlardır. Düşey taşıyıcılar kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Kubbeyle örtülen hücrelerde, kubbelerden gelen yükler pandantifler aracılığıyla duvarlara ve buradan da zemin aktarılmaktadır. Revaklarda ise kubbelerden gelen yükler pandantiflerle kemerlere, kemerlerden de sütunların aracılığıyla zemine aktarılmıştır. Yan yana gelen sütunların ve sütunlarla beden duvarları arasında demir gergiler yer almaktadır. Sekizgen planlı dershane-mescid'de kubbeden gelen yükler sekizgen kasnaktan duvarlara, buradan da zemine aktarılmaktadır. Dükkanlarda tonozlardan ve kubbelerden gelen yükler duvarlara iletilmekte buradan da zemine aktarılmaktadır.

Medrese hücrelerinin içine eklenen ahşap ara katların taşıyıcı ahşap kirişleri duvarların içine oturtulmaktadır.

Revaklarda yukarı doğru incelen mermer sütunlar düşey taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Sütunların aks aralığı 430-501 cm, çapları 40.5-42 cm ve yükseklikleri 234-252 cm dir. Sütunların üzerinde 35-48 cm yüksekliğinde baklavalı sütun başlıkları bulunmaktadır. Kuzeybatı yönüne bakan kısımda sütunlar ve beden duvarları birbirlerine karın genişliği 53-55.5 cm, alın genişliği 45-46 cm ve yükseklikleri 169-171 cm olan çift merkezli sivri kemerlerle bağlanmışlardır. Kuzeydoğu yönüne bakan kısımda sütunlar ve beden duvarları birbirlerine karın genişliği 51-57 cm, alın genişliği 37-39 cm ve yükseklikleri 152-168 cm olan yuvarlak kemerlerle bağlanmışlardır. Bütün kemerler sütun başlığının üst hizasından kemer üzengilerine mesnetlemiştir. 5x10 cm kesitli demir gergilerle birbirlerine bağlanmışlardır. Kubbelere geçiş pandantiflerle sağlanmaktadır. Revak kubbeleri, kemerlerin 31-35 cm üstünden başlamaktadır. (foto. 137-138) Kuzeybatı yönüne bakan revak kubbelerinin çapları 329-337 cm, kuzeydoğuya bakanlarınki ise 331-337 cm dir.

Medrese hücreleri, 83-88 cm kalınlıkta iç ve 97-105 cm kalınlıkta dış beden duvaları ile bunları birleştiren 80-89 cm kalınlıktaki ara duvarlardan oluşmaktadır. Kareye yakın planlı olan hücrelerin üzerleri kubbelerle örtülüdür. Beden ve ara duvarların bünyesinde kemerler bulunmaktadır. Kemerler ve kubbeler arasında geçiş ögesi olarak pandantifler kullanılmıştır. Kuzeybatı yönüne bakan hücrelerin kubbe çapları 293-327 cm dir. Kuzeydoğuya bakan hücrelerin kubbe çapları ise 305-330 cm dir.

Dükkanlarda 71-76 cm kalınlıkta iç ve ara, 74-136 cm kalınlıkta arka ve beden duvarları düşey taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Dershane-mescid ile medrese avlu kapısının arasında kalan dükkan üçgen, diğerleri ise kareye yakın dörtgen planlıdır. Dükkanların üzeri çapraz tonoz ve kubbelerle örtülüdür. Dükkanlardan D.01, D.03, D.04 ve D.05 mekanlarına ara kat eklenmiştir. Ara kat taşıyıcıları duvarlara oturtulmuştur.

Dershane-mescid'de ana taşıyıcılar sekizgen planlı 115-128 cm kalınlığındaki kagir duvarlardır. Mekanın örtüsü kubbedir. Kubbe sekizgen planlı bir kasnağa oturmaktadır. Kubbenin çapı 1090 cm dir. Dershane-mescid içinde yer alan kadınlar mahfili, 16x16x323 cm boyutlarındaki ahşap dikmelerle düşey olarak taşıtılmaktadır. Döşeme kotundan 340 cm yüksekte yer alan ahşap döşemenin taşıyıcıları bir yönde ahşap dikmelere oturmakta, diğer yönde ise batı duvarının içine girmektedir.

Türbe sekizgen planlıdır. Düşey taşıyıcıları sekiz köşede yer alan mermer sütunlardır. Sütunların aks aralığı 186-218 cm, çapları 37.5 cm ve yükseklikleri 247 cm dir. Sütunların üzerinde 57-60 cm yüksekliğinde mukarnaslı sütun başlıkları bulunmaktadır. Sütunlar birbirlerine karın genişliği 25-27 cm, alın genişliği 22-24 (foto 43, 44, 46, 48-50,52-54, 59) cm ve yükseklikleri 119-121 cm olan at nalı kemerlerle bağlanmışlardır. Küfeki taşından oluşan kemerlerin tepe noktası nivo ile atılan sıfır çizgisinden 396 cm yüksektedir. Demir çubuklardan oluşan bir kubbeyle örtülü olan türbe kornişten 10 cm geride, 167 cm yüksekte yer almaktadır.

7. YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEME (Bkz. Malzeme Analizi, Şekil.23-35)

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nde kullanılan başlıca malzeme organik tortul bir kütle olan kireç taşıdır. Döneminde Bakırköy civarındaki ocaklardan çıkarılan bu kireç taşı türüne "Küfeki Taşı" denilmektedir. Kalsiyum karbonat ($CaCo_3$) bileşimli olan bu taş gözenekli bir yapıya sahiptir. Küfeki taşı külliye yapıları içinde medresenin kuzeydoğuya bakan revak kısmında, Peykhane Sokak cephesinde, sövelerde, dershane-mescid'de, bacalarda, türbenin cephelerinde ve kornişinde kullanılmıştır.

Külliyede kullanılan bir başka taş türü bej-sarı renkli olan volkanik tüftür. Bu taşlar volkanlardan çıkan kil-kum büyüklüğündeki maddelerin sularda ya da karalarda birikmesi sonucu oluşmaktadır. Tüfler çeşitli renklerde bulunmakta ve içlerinde fosil bulundurmaktadır. Tüf taşı medresenin kuzeybatıya bakan revak cephesinde ve türbenin cephelerinde kullanılmıştır.

Ülkemizde uzun yıllardır kullanılan mermer türü Marmara Adası'ndan çıkarılan gri-beyaz-mavi renkli ve iri kristalli Marmara Adası mermerleridir. Mermerler kalsit kristallerden yapılmış ve bu kristaller birbirlerine iyice kenetlenmiştir. Mermerler, homojen bir yapı göstermeleri, sert olmaları, kolayca işlenebilmeleri, içlerinde boşluk bulundurmamaları, değişik renk ve desenlerde bulunabilmeleri özellikleriyle her zaman ideal yapı malzemeleri olmuşlardır. Külliye içinde revak sütunları, sütun başlıkları, alemler, dershane-mescidin kapı ve pencere sövelerinde, türbe cephelerinde yer alan yazıtlar, şadırvan ve çeşmede mermer kullanılmıştır.

Külliyede kullanılan diğer bir yapı malzemesi tuğladır. Tuğla boyutları çeşitlilik göstermektedir. Ölçülebilen yerlerde 3x16 cm, 3x20 cm, 2x17 cm ve 2x 21 cm boyutlarında tuğlalar tespit edilmiştir. Duvarlarda, strüktürel ve hafifletme kemerlerinde, geçiş ögelerinde, kubbelerde, tonozlarda, kirpi saçaklarda ve zemin kaplamalarında tuğla kullanılmıştır.

Külliyenin yapımında kullanılan metallerden demir, kemerler arasında 5x10 cm kesitli gergi elemanı olarak, pencere parmaklıklarında, türbenin bezemelerinde ve kapılarında kullanılmıştır.

Kurşun çatı kaplama malzemesi olarak medrese, dershane-mescid ve dükkanlarda kullanılmıştır. Türbede taşlar arasında bağlantı sağlayan kenetler de kurşundur.

7.1. Döşeme (Bkz. Şekil.24-25, foto.022, 025, 026, 138, 140-142, 147, 148, 150-160, 165-169, 172- 174, 179, 184, 187, 194)

Külliyede günümüze ulaşan tek özgün döşeme kaplaması Dershane-mescid'in (A) ahşap döşemesidir. 19. yüzyılda dershane-mescid'in içine eklenen ahşap konstrüksiyonlu kadınlar mahfili, 2002 yılında iki katlı çelik konstrüksiyon üzeri ahşap kaplanarak yenilenmiştir.

Bir dönem halı kaplanan medrese revaklarının döşemeleri günümüzde karo mozaik kaplıdır. Medrese helalarının (C.18, C.19) ve arka bahçeden ulaşılan mutfağın (C.16) zeminleri karo mozaik kaplanmıştır. Bir hücreyi mutfak (C.07) olarak kullandıkları için zeminini karo mozaik kaplamışlardır. Diğer hücreler ise günümüzde halen halı kaplıdır. Dershane-mescid'in özgün ahşap döşemesinin üzeri halı kaplanmıştır. Dükkanların (D) özgün döşeme kaplamasını gözlemlemek bugün mümkün değildir. Yeni kullanıcılar yerleri karo mozaik kaplamışlardır. Dükkanların içine eklenen ara katlardan D.01 ve D.05 mekanlarının döşemeleri ahşap, D.04 mekanınınki ise karo mozaik kaplamadır.

7.2. Düşey Taşıyıcılar (Bkz. Şekil.24, 25, 27-35, foto.006-010, 013-016, 020, 022, 024, 025, 026, 043-059, 061-066, 132-134)

Medrese hücrelerinden C.10 mekanında, kubbenin bir bölümünden dökülen sıvanın altında yapılan ölçüm ve gözlemlerle; medrese duvarları, kemerleri, geçiş elemanları ve kubbenin yapım tekniği incelenebilmiştir. (foto.132-134)

Hücrelerin ara duvarları taş/tuğla/moloz karışık örgülüdür. Kaba yonu küfeki taşı ve tuğladan örülmüş olan duvarlar almaşık niteliği taşıyacak bir taş/tuğla örgü düzeni içermemektedir (Batur, 1970). Örgüde horasan harcı kullanılmıştır. Tuğlaların kalınlıkları 3-4 cm, uzunlukları 20-29 cm dir. (foto. 208) Hücrelerin duvar kalınlıkları 80-90 cm dir.

Revaklarda düşey taşıyıcı olarak yuvarlak planlı mermer sütunlar ve baklavalı mermer sütun başlıkları kullanılmıştır. (foto.006-007)

Dükkanların iç duvar yüzeyleri sıvalı ve yer yer fayans kaplı olduğu için yapım tekniği izlenememektedir. Ancak hücre dizisi ile birlikte inşa edildikleri göz önünde bulundurulduğunda, hücrelerde uygulanan yapım tekniğinin burada da geçerli olduğu söylenebilir.

Dershane-mescid'in sıvalı olan iç duvarlarının yapım tekniği incelenememektedir. (foto.020, 022, 025, 026) Cepheleri yanaşık derzli kesme küfeki taşı kaplamadır. (foto.008-01, 013-016)

Türbenin cepheleri küfeki ve tüf taşlarından yanaşık derzli örülmüştür. (foto.046-059, 061-066) Türbenin düşey taşıyıcıları yuvarlak planlı mermer sütunlardır. Sütunlar küfeki taşından yapılmış kaidelere oturmaktadır. (foto.043-045) Mermer sütun başlıkları mukarnaslıdır.

7.3. Kemerler (Bkz. Şekil.26-35, foto.004-017, 036-040, 046-050, 052-059, 061-066)

Medresenin kuzeybatıya ve kuzeydoğuya bakan revak kısımlarında sütunlar ve beden duvarları arasında yer alan çift merkezli sivri ve yuvarlak kemerler tuğla ile örülmüştür. (foto.006-007) Avluya bakan kuzeybatı cephesinde yer alan çift merkezli sivri kemerler tüf taşından, kuzeydoğuya bakan yuvarlak kemerler ise küfeki taşından örülmüştür. (foto.006-007) Kemerlerin bağladıkları sütun başlıkları arasında demir gergiler kullanılmıştır.

Dershane-mescid'in Divanyolu üzerinde yer alan giriş kapısının üzeri basık kemerlidir. Kapının her iki yanında yer alan mermer sütunlar ve mukarnaslı sütun başlıkları birbirlerine bir kaş kemerle bağlanmıştır. (foto.011-012) Mescidin avluya açılan kapısının üzerinde de basık bir kemer yer almaktadır. (foto.017) Kemerin üzerindeki mermer levhada üzerinde bir kitabe yer almaktadır.

Dershane-mescid'de alt sırada yer alan dikdörtgen biçimli pencerelerin, yuvarlak boşaltma kemerleri kesme küfeki taşından yapılmıştır. Cephelerde üst sırada yer alan pencerelerin sivri kemerleri de kesme küfeki taşındandır. (foto.008-010, 013-016) |Şekil.26, 31|

Türbenin at nalı kemerleri küfeki ve tüf taşlarından karışık örülmüştür. Kemerlerin ortasında demirden yapılmış çiçek motifli bezemeler yer almaktadır. (foto.046-050, 052-059, 061-066) |Şekil.26, 30, 32, 33|

Çeşmenin üzerinde çift merkezli bir sivri kemer yer almaktadır. Kemerin kilit taşı üzerinde bir gülbezek bulunmaktadır. (foto.036-040) |Şekil.26,31|

Medresenin avlu giriş kapısı yuvarlak kemerlidir. Kemer küfeki taşından örülmüştür. Kemerin kilit taşı üzerinde bir gülbezek yer almaktadır. Kapı üzerindeki yuvarlak kemeri çevreleyen çift merkezli bir de sivri kemer bulunmaktadır. (foto.004-005) |Şekil.26|

7.4. Geçiş Elemanları (Bkz. Şekil.26-35, foto.133-134)

Hücre dizisinde yer alan duvarlarla kubbeler arasında geçişi sağlayan kemerler ve pandantifler tuğla ile örülmüştür. Kullanılan tuğlalar 3-4 cm kalınlığında, 20-29 cm uzunluğundadır. Tuğlalar arasında horasan harcı kullanılmıştır. (foto.133-134)

Dershane-mescid'in kubbesi dışta sekizgen kasnağa oturmaktadır. Üzeri sıvalı olduğundan örgü tekniği izlenememiştir.

7.5. Örtü (Bkz. Şekil.23, 26, 28-35, foto.001-003, 018, 0019, 021, 041-043, 133-134, 161, 173, 177, 192, 198)

Medresede hücreler ve revaklar tuğla örgülü kubbelerle örtülüdür. Tuğlaların kalınlıkları 3-4 cm, uzunlukları 20-29 cm dir. Kubbelerin iç yüzeyleri sıvalı ve beyaz boyalıdır. Kubbelerin dış yüzeyleri ise kurşun levha kaplıdır. (foto.133-134)

Hücre dizisine sonradan eklenen C.25 mekanının üzeri ahşap konstrüksiyon üzeri oluklu levha kaplıdır. Helaların üzeri beşik tonoz örtülüdür. Helaların önüne ek olarak yapılan ve lavabonun bulunduğu kısım ile mutfak kısmının üzeri oluklu levha kaplamadır. |Şekil.28, 29, 35 |

Hücrelerin ocakları çatıda bir bacayla dışarıya açılmaktadır. Bacalar kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Tuğladan örülmüş olan bacaların dış yüzeyleri şap kaplıdır. Bacaların dört yüzünde uç kısımları hafifçe yuvarlatılmış duman çıkış delikleri yer almaktadır. |Şekil.23, 27-34|

Dershane-mescid kubbeyle örtülüdür. (foto.018-019) Kubbe üzeri içte sıvalı ve boyalıdır. (foto.021) Dışta ise kurşun levha kaplıdır. Kubbe örgü tekniği izlenememektedir. Dershane-mescid'in alemi mermerdir ve günümüze kadar ulaşmıştır. (foto.019) |Şekil.26, 30, 31|

Türbenin üzeri açıktır. 5x2 cm kalınlık ve genişliğe sahip demir çubuklardan oluşan kafesle kubbe şeklinde örtülmüştür. (foto.041-043) |Şekil.26, 30|

Dükkanlardan D.01 mekanı çapraz tonozla örtülüdür. (foto.161) Tonoz üzeri sıvalı olduğu için örgü tekniği izlenememiştir. D.02 mekanının üzeri tuğla örgü çapraz tonozla örtülüdür. (foto.173) Tuğlalar arasında horasan harcı kullanılmıştır. D.02' mekanının üzeri tuğla örgü bir kubbeyle örtülüdür. (foto.177) Tonoz ve kubbe dışta kurşun levhayla kaplıdır. D.03, D.04' ve D.05' mekanlarının üzerleri kubbeyle örtülüdür. (foto.192, 198) Ancak kubbeler içte sıvalı, dışta ise kurşun levha kaplı olduğu için yapım tekniği gözlenememiştir. |Şekil.26, 27, 31, 34|

7.6. Pencere ve Kapılar (Bkz. Şekil.26-30, foto.002, 004, 005, 008-017, 020-022, 028, 135, 136, 140)

Medresenin basık kemerli avlu giriş kapısı küfeki taşından yapılmıştır. Yuvarlak kemer üzerinde çift merkezli sivri bir kaş kemer bulunmaktadır. (foto.004-005) Kapının iki yöne eğimli çatısı kurşun levhalarla kaplanmıştır. (foto.002) Günümüzde kapı boşluğuna çift kanatlı ve ahşap bir kapı eklenmiştir. |Şekil.26|

Medresenin hücre dizisine ait pencere ve kapılar dikdörtgen biçimlidir. Revaklara bakan cephelerde yer alan kapı ve pencere boşluklarının kenarları küfeki taşından düz sövelerle çevrelenmiştir. |Şekil.29| Pencerelerin revaklara bakan kısımlarında demir parmaklıklar yer almaktadır. |Şekil.29| Hücre içlerinde ise pencere ve kapı kenarları sövesizdir. |Şekil.27, 28| Günümüzde hücrelerin kapı ve pencere boşlukları içine ahşap kasalar yerleştirilmiştir. (foto.135, 136, 140)

Dershane-mescid'de alt sırada yer alan dikdörtgen biçimli pencereler iç ve dış yüzeylerde, profilli mermer sövelerle çerçevelidir. (foto.008-010, 013-016) |Şekil.26, 30, 31, 33| Günümüzde pencere boşluklarına pvc doğramalar eklenmiştir. Dış yüzeyde pencerelerin önünde demir parmaklıklar bulunmaktadır. Üst sırada yer alan pencerelerin dış yüzeylerinde alçı revzenler bulunmaktadır. İç yüzeyde ise pencerelerde ahşap doğramalar bulunmaktadır. (foto.020-022, 028) |Şekil.32, 34, 35|

Dershane-mescid'in Divanyolu üzerindeki giriş kapısının iki yanında yer alan sütunlar birbirlerine kaş kemerle bağlanmıştır. (foto.011-012) |Şekil.26| Günümüzde kapı boşluğunda çift kanatlı demir bir kapı bulunmaktadır. Mescidin avluya açılan kapısının üzerinde basık bir kemer yer almaktadır. |Şekil.30| Kapı mermer profilli sövelerle çerçevelidir. (foto.017) Kapı boşluğuna günümüzde çift kanatlı ahşap bir kapı eklenmiştir.

7.7. Bezeme

Medresenin Divanyolu cephesi 19. yüzyıl anlayışına uygun olarak düzenlenmiştir. Bu cephe pilasterlerle dört açıklığa ayrılmıştır ve mukarnaslı sütun başlıkları birbirlerine at nalı kemerlerle bağlanmışlardır. (foto. 43, 44, 46, 48-50, 52-54, 59) Kemerlerin içerisine birer yuvarlak pencere yerleştirilmiştir. Her iki açıklığın üzerinde sivri kemerli birer alınlık yer almaktadır.

Medresenin güneydoğu ve güneybatıya bakan cephelerine ve kuzeydoğuya bakan dükkanlara ait duvarlarının üzeri kirpi saçaklarla bitirilmiştir.

Bezemelere en çok dershane-mescid'in iç duvarlarında rastlanmaktadır. Sıvalı duvarlar üzerinde kalem işleri gözlenmektedir. Kalem işleri sonradan yapılmış olup alt pencerelerin üstlerinde, üst pencerelerin arasında ve kubbede yer almaktadır. Pencerelerin kenarlarındaki kalem işlerinde kırmızı, mavi ve sarı renk kullanılmıştır. Kubbenin tam ortsında bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun içerisinde siyah zemin üzerinde bir ayet yazılıdır. Kubbe kasnağında kırmızı, mavi ve sarı renkli karanfil ve yıldız motifli çiçekler yer almaktadır.

Dikdörtgen planlı çeşme kesme taştan yapılmıştır. Çeşmenin kemeri ve üstü çatısızdır. Teknesi çukurda kalmıştır. Kurnasının bulunduğu kısım dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Ayna taşı kaş kemerlidir. Kemerin kilit taşı üzerinde bir rozet bulunmaktadır. Çeşmenin iki yanında burmalı ince sütunlar yer almaktadır. Sütunların altında ve üstünde kum saatleri bulunmaktadır. Çeşmenin üstündeki çift merkezli sivri kemerin ortasında ve köşelerde taş üzerine yapılmış gül bezekler yer almaktadır. Çeşme üzerinde ta'lik yazı ile " Sahib-ül hayrat sadr-ı esbak merhum Köprülü Mehmet Paşa " (H.1072 / 1661) yazılmış bir kitabe bulunmaktadır.

Türbenin mermer sütun başlıkları mukarnaslıdır. Sütunlar birbirlerine at nalı kemerlerle bağlanmıştır. Kemerlerin arasında bitkisel motifli demir şebekeler yer

almaktadır. Sütunların arasında yer alan demir şebekeler ise geometric motiflidir. Cephede sütun başlıklarının hizasında mermer lentolar bulunmaktadır. Üçü boş olan lentoların altı tanesi üzerinde, birer kartuş şeklinde düzenlenen ve ta'lik hat ile yazılı bulunan kitabeler yer alır. (foto. 44, 51,53, 55) At nalı kemerlerin üzeri iki-üç sıra taş örgü ve bir kornişle noktalanmıştır.

8. CEPHE ÖZELLİKLERİ

Köprülü Külliyesi Divanyolu Caddesi ve Peykhane Sokak'ın kesiştiği köşede, Çemberlitaş'ın karşısında yer almaktadır. Bu konumu itibariyle caddelere bakan cepheleri kesme taş kaplıdır. Yapının müdahale gören Divanyolu cephesi, 19. yüzyıl üslubuyla dikkat çekmektedir. Külliyenin yapı adası içerisindeki konumundan dolayı güneybatı ve güneydoğu cepheleri sağırdır. Bu cepheler, külliyenin caddelere ve avluya bakan diğer cephelerinden farklı olarak taş/tuğla moloz örgülüdür ve üst kotta tuğla kirpi saçak bir kornişle bitirilmiştir.

8.1. Divanyolu Cephesi (Bkz. RLV_05, Şekil.13, Şekil.26, foto. 199)

Divanyolu cephesi; Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin 19. yüzyılda kesilen hücre ve revağının, haziresinin, türbesinin ve dershane-mescid'in girişinin bulunduğu cephedir.

1871 yılında Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında, Giovanni Battista Barborini'nin hazırladığı çevre düzenleme projesi (Can, 1993) doğrultusunda, kesilen medrese hücrelerine dönemin üslubuna uygun bir cephe giydirilmiştir. Kesilen kubbelerin kuzeyleri kaş kemerlerle kapatılmıştır.(foto. 200) Kubbelerin altında cepheyi boydan boya geçen bir korniş bulunmaktadır. Cephede, tuğladan örülmüş beş adet yarım sütun bulunmaktadır. Sütunların üzerinde mukarnaslı sütun başlıkları yer almaktadır. Sütun başlıkları hizasında yer alan sıvadan yapılmış dekoratif elemanlar (foto. 200), türbenin sütun başlıkları arasında bulunan mermer lentolarına benzemektedir. Sütunlar birbirlerine at nalı kemerlerle bağlanmıştır. At nalı kemerlerin içinde yuvarlak pencereler yer almaktadır. Sütunlar cepheyi dört bölüme ayırmaktadır. Bu bölümlerden ikisi hücre, diğer ikisi ise revak kısmı önündedir ve her biri dikdörtgen birer çerçeveyle vurgulanmaktadır. Bu çerçevelerden hücre kısmına denk gelen ikisinin içinde demir parmaklıklı pencereler bulunmaktadır. Günümüzde pencereler içine ahşap kasalar yerleştirilmiştir. Revağa denk gelen diğer iki kısmın içi ise tuğla örülü ve sıvalıdır. (foto. 200) Cephe üzerinden alınan harç örneğinden, 19. yüzyılda sık kullanılan kireç ve tuğla tozu karışımı bir harç kullanıldığı anlaşılmıştır.

Sütunların alt hizasında cepheyi boydan boya geçen bir korniş bulunmaktadır. Bu kornişin altında kalan kısımda, her sütunun hizası cephe hareketleriyle vurgulanmıştır. Elde edilen cephe düzeni, türbe ve hazirenin Divanyolu'yla sınırını çizen duvar üzerinde, lale motifli babaların (foto. 211) hizaları vurgulanarak sürdürülmüştür. Söz konusu duvarın üst hizası, türbenin günümüzdeki zemin kotunu tanımlamaktadır.

Medrese ile dershane-mescid arasında yer alan sekizgen planlı açık türbenin mermer sütunları ve sütun başlıkları 17. yüzyıldandır. 19. yüzyılda avluya doğru geri çekilen türbe, dönem üslubuna uygun olarak at nalı kemerler ve demir şebekelerle yenilenmiştir. Türbenin haziresi de bu dönemde taşınmıştır. Günümüzde hazire, medrese ve dershane-mescid arasında bulunmakta ve Divanyolu ile medrese avlusundan küfeki taşından yapılmış lale motifli babalar ve bunların arasına yerleştirilen geometrik motifli demir şebekelerle ayrılmaktadır.

Dershane-mescid'in cephelerinde iki katlı pencere düzeni kullanılmıştır. Kesme küfeki taşı cephelerde, altta dikdörtgen biçiminde üstte ise sivri kemerli pencereler yer almaktadır. (foto. 010) Alttaki pencerelerin önünde demir parmaklıklar, üstteki pencerelerin sivri kemerlerinin içinde ise alçı şebekeler bulunmaktadır. Kubbenin oturduğu sekizgen kasnak cepheden 80 cm geriye çekilmiştir. Günümüzde kubbe kurşun levhalarla örtülüdür. Dershane-mescid'in alemi küfeki taşındandır.

Dershane-mescid'in ana girişi Divanyolu üzerindedir. Kapının her iki yanında mermer sütunlar yer almaktadır. Mukarnaslı sütun başlıklarının arasında mermerden " Kalalahü tebareke ve tali hafizu ala salate vesselatil vusti kumullahu kanitin " yazılı bir kitabe yer almaktadır. Kitabenin üzerinde bir kaş kemer bulunmaktadır.

Sekizgen plana sahip olan dershane-mescid'in duvar uzunlukları karşılaştırıldığında, giriş kapısının bulunduğu kuzeydoğu duvarının, diğerlerine kıyasla daha uzun olması, yol genişletilmesi sırasında bu duvarın da geriye alındığı izlenimini vermektedir. Kubbe duvardan 80 cm geriye çekilmiş kasnağın üzerine oturduğundan, bu müdahale sırasında kubbenin yeniden örülmesi gerekmemiştir. Günümüzde giriş cephesinde kapı saçağına ait bir ize rastlanamaması ve kapı üzerindeki kaş kemerin 19. yüzyıl üslubuna ait olması, bu cephenin de 19. yüzyılda yenilendiği görüşünü desteklemektedir.

8.2. Peykhane Sokak Cephesi (Bkz. RLV_05, Şekil.13, Şekil.26, foto 202, 203, 204, 205)

Peykhane Sokak cephesi; dershane-mescid, çeşme, avlu kapısı ve dükkanların bulunduğu cephedir. Cephede, dershane-mescid'in bulunduğu köşeden, dükkanların bulunduğu noktaya kadar, 41.5 cm lik kot farkı bulunmaktadır.

Dershane-mescid'in kuzeybatı cephesi üzerinde çeşme yer almaktadır. Köprülü Mehmet Paşa'nın ruhu için yaptırılan çeşme, dershane-mescid'in üst pencerelerinin alt hizasına kadar yükselmektedir. Çeşmenin üzerinde İki renkli mermerden yapılmış bir sivri kemer bulunmaktadır. Kemerin üstünde mermer üzerine yazılmış bir kitabe yer almaktadır. Bu kitabede" Sahibül-hayrat sadr-ı esbak merhum Köprülü Mehmed Paşa " 1072 (1661 M) yazılıdır. Kitabenin üstünde üç adet gülbezek bulunmaktadır. Dershane-mescid'in duvarında, çeşmenin yok olmuş saçağının dört adet demir taşıyıcısı günümüzde mevcuttur. (foto. 036) Özgün biçimini korumuş olan çeşmenin musluğu bugün kaybolmuştur. Yol seviyesinin yükselmiş olmasıyla çeşmenin teknesi çukurda kalmıştır. (foto. 038)

Dükkanlardan ilki (D.01) çeşme ile medresenin avlu kapısı arasında bulunmaktadır. Küfeki taşı kaplı olan cephede, dükkan sivri bir kemerle belirtilmiştir. (foto. 202) Dükkanın üstü çapraz bir tonozla örtülüdür ancak bu, cepheden algılanamamaktadır. Avlu kapısının ahşap saçağı, cephede D.01 mekanının üzerini de örtmektedir. Dershane-mescidin minaresinin soğan kubbesi de bu cepheden görülebilmektedir. Cephe günümüzde camekanla kapatılmıştır. Büyük metal bir levha cephe üzerine monte edilmiştir.

Medresenin avlu kapısı küfeki taşından yapılmıştır. Sivri kemerli girişin kemer kilit taşı üzerinde bir gülbezek bulunmaktadır. Kapının üzeri bir kırma çatıyla örtülüdür. Çatının üzeri kurşun levhalarla kaplıdır. Günümüzde kapıya ahşap kanatlar takılmıştır. Yol seviyesindeki değişiklikler sebebiyle kapıdan bir basamak inilerek geçilmektedir.

Avlu kapısının güneyinde yer alan diğer üç dükkanın giriş açıklıkları yuvarlak kemerlerle geçilmiştir. Günümüzde D.02 mekanının giriş açıklığı camekanlı, diğer kısımları ise suni taş kaplıdır.(foto. 203) D.03 mekanının giriş açıklığı ahşap doğramalarla kapatılmış ve camekanlı bir kısım vitrin olarak kullanılmaktadır. Cephenin kalan kısmı sıvalı ve sarı boyalıdır. D.04 mekanının giriş açıklığı

alüminyum doğramalarla kapatılmıştır. D.03 mekanıyla arasında kalan kısım sıvalı ve sarı boyalıdır. Cephenin son bölümü ise 316 cm seviyesine kadar fayans kaplıdır. Dükkanların üzeri çapraz tonozlarla örtülüdür. Tonozların üzeri kurşun levhalarla kaplıdır. Her dükkana denk gelen bir baca bulunmaktadır. 17. yüzyıl üslubunu gösteren tuğla örgülü bacaların ikisinin başlıkları kaldırılarak, üstlerine sac borularla ekler yapılmıştır.

8.3. Medresenin Kuzeydoğu Cephesi (Bkz. Şekil.17, Şekil.30, foto. 213)

Medresenin kuzeydoğu cephesi; kuzeybatı yönündeki dört adet hücre önünde yer alan revak ile D.02 mekanının avluya bakan cephesidir. Cephenin revak kısmı kesme küfeki taşı, dükkana ait olan kısmı ise taş/tuğla moloz örgülüdür.

Revak cephesinde, yuvarlak kesitli mermer sütunların üzerinde baklavalı mermer sütun başlıkları yer almaktadır.(foto. 006, 007) Sütun başlıklarının üst kotunda demir gergiler bulunmaktadır. Sütunlar birbirlerine kesme küfeki taşından örülmüş yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır. Kemerler üzerinde küfeki taşından örülmüş duvarlar yine küfeki taşından yapılmış profille bitirilmiştir. Hücre ve revak açıklıkları birer kubbeyle örtülüdür. Kubbeler kurşun levhalarla kaplıdır. Hücre kubbelerinin üzerinde tuğladan örülmüş kare planlı birer baca yer almaktadır. Revağın, sütun ve kemerlerden oluşan özgün cephe düzeni içerisine kullanıcılar ahşap doğramalar eklemişlerdir.

Dükkana ait olan, revak kısmı ile avlu kapısı arasında kalan duvar ise taş/tuğla moloz örgülüdür. Özgün düzenini korumuş olan cephe üst kotta dört sıra tuğla kirpi saçaklı bir kornişle bitirilmiştir. (foto. 209) Dükkanları örten çapraz tonozlar kurşun kaplıdır.

8.4. Medresenin Kuzeybatı Cephesi (Bkz. Şekil.18, Şekil.31, foto. 212)

Medresenin kuzeybatı cephesi; kuzeydoğu yönündeki altı adet hücre ve bunların önünde yer alan revak kısmından oluşan medrese kolunun avluya bakan cephesidir.

Cephede, yuvarlak kesitli mermer sütunların üzerinde baklavalı mermer sütun başlıkları yer almaktadır. Sütunlar birbirlerine od taşından örülmüş sivri kemerlerle bağlanmaktadır. Kemerler üzerinde od taşından örülmüş duvarlar yine od taşından yapılmış saçakla bitirilmiştir. Hücre ve revak açıklıkları birer kubbeyle örtülüdür.

Kubbeler kurşun levhalarla kaplıdır. Hücre kubbelerinin üzerinde birer tuğladan örülmüş kare planlı baca yer almaktadır.

Sütun ve kemerlerden oluşan özgün cephe düzeni zaman içerisinde değiştirilmiştir. Kuzeydoğu ucundaki revak açıklığı içine taş/tuğla moloz duvar örülmüştür. (foto. 210) Kapatılan kısmın üzeri çimentolu bir harçla sıvanmıştır. Günümüzde sıvanın büyük bir kısmı dökülmüştür. Diğer revak açıklıkları ise günümüzdeki kullanıcılar tarafından ahşap doğramalarla kapatılmıştır. Kuzeybatı ucundaki revağın önüne ahşap doğramalarla bir kapı eklenmiştir. Rüzgarlıklı olarak yapılan kapının üzeri kırma çatıyla örtülmüştür. Çatının üzeri kurşun levha kaplıdır.

9. BOZULMALAR

Anıtların bozulmasına neden olan etkenler iç ve dış nedenler olmak üzere ikiye ayrılır. İç nedenler; yapının konumu, zemin özellikleri, hatalı yapı malzemesi ve teknik, kötü işçilik kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Dış etkenleri ise insanların verdiği zararlar; yangın, savaş, yoğun trafik, hızlı ve plansız kentleşme, bayındırlık faaliyetleri oluşturmaktadır (Ahunbay, 1999).

Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nde; 19. yüzyılda Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında yapılan müdahalelerle bazı bölümler değiştirilmiş, bazı bölümler tümüyle yok olmuştur. Kullanıcılar tarafından çeşitli dönemlerde ek ve değişiklikler yapılmıştır. Külliye binalarında bakımsızlıktan doğan bozulmalar gözlenmektedir.

9.1. Kentsel Ölçekteki Bozulmalar

1869 yılında Mahmut Paşa'nın başkanlığında kent planlaması ve inşaat programını yürütmek amacıyla Islahat-ı Turuk Komisyonu (Yolların Islahatı Komisyonu) kurulmuştur (Tekeli, 1985). Komisyon, yangın alanlarında ve düzenlenmesi öngörülen Divanyolu, Kumkapı ve Beyazıt bölgelerinde planlama çalışmalarından sorumlu olmuştur. Bu komisyonda mühendis Ritter, İbrahim Bey, Gavand, Stampa ve Barborini birlikte çalışmışlardır (Can, 1993).

Giovanni Battista Barborini 1865 yılında çıkan Hocapaşa yangını sonrası, Guiseppe Fossati'nin de Venedik'ten teklif ve tavsiyelerde bulunduğu, Çemberlitaş restorasyonu ve çevre düzenlemesini gerçekleştirmiştir (Can, Girardelli, 1993). Barborini'nin bu uygulaması, yangın sonrası yolların genişletilmesi, kaldırımların yapılması, anıtların çevrelerinin düzenlenmesi kentsel ölçekte gelişen yeni koruma anlayışının göstergesidir (Can, 1993).

Islahat-ı Turuk Komisyonu, yangın alanı düzenlemesini esasta yol düzenlemesi olarak ele almıştır. Yol yapımına paralel olarak altyapı inşaatlarını da sürdürmüştür (Kuban, 2000). Sokakları hiyerarşik olarak üçe ayıran komisyon; birincil ana yol olan Divanyolu'nun 19 m. genişliğinde, Aziziye Caddesi, Mahmudiye Caddesi,

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Kumkapı Caddesi ve Nuruosmaniye Caddesi gibi ikincil yolların 12.20 m. genişliğinde, bu yollara inşa edilecek üçüncül sokak ağının ise, konum ve önemine göre; 11.50 m., 9 m., 7.60 m. ve 6 m. genişliğinde tutulmasına karar vermiştir (Tekeli, 1985). Bu kararlar doğrultusunda yapılan müdahaleler sonucunda geleneksel kent dokusunda sık karşılaşılan 2-3 m. genişliğindeki sokaklar yok olmuştur (Kuban, 2000).

Planlama çalışmalarında ana caddeler, ya Divanyolu'nda olduğu gibi, geçmişten gelen aksların genişletilip, olabildiğince doğrusallaştırılması biçiminde, ya da Sirkeci tarafında olduğu gibi, genişlik standart tutularak topografya ve anıt yapılara uydurularak oluşturulmuşlardır (Çelik, 1998). Üçüncül sokak uygulamalarında ise dönemin kent planlama anlayışına uygun olarak ızgara plan şeması esas tutulmuştur. Tüm bu uygulamalarda ilginç olan, genişletilen yeni yolların her yerde aynı düzende devam etmemesi ve kente dağılmamasıdır. Divanyolu, Beyazıt Külliyesi'nin önünde, Nuruosmaniye Caddesi Nur'u Osmaniye Külliyesi önünde sonlanmaktadır (Kuban, 2000).

Yolların genişletilmesi sırasında anıt yapılara mümkün olduğunca az müdahalede bulunulması amaçlanmıştır. Divanyolu üzerinde çeşitli dönemlere ait çok sayıda anıt yapı bulunması ve bunların korunması gerekliliği çalışmaları zorlaştırmış ve ağır yürümesine şebep olmuştur (Kuban, 2000).

Bu çalışmalar sırasında; Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin medrese hücresi ve revağı kesilmiş, dershane-mescid'in cadde üzerinde yer alan giriş saçağı kaldırılmış, sebil kaldırılmış, türbe ve hazire medrese avlusuna doğru taşınmıştır. Taşınma sırasında türbe, at nalı kemerler ve motifli demir şebekelerle yüzyıl üslubuna uygun olarak değiştirilmiştir. Kesilen hücre ve revağın Divanyolu'na bakan cephesi, yine yüzyıl üslubuna uygun olarak yenilenmiştir.

9.2. Medresedeki Bozulmalar (Bkz. RLV_15, RLV_16, RLV_17, RLV_18, RLV_19, RLV_20, RLV_21, RLV_22, RLV_23, RLV_24)

Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nde kullanıcıların varlığı medresenin sürekli bakımını sağlamaktadır. Bu nedenle ihmalden ve bakımsızlıktan doğan bozulmalara rastlanmamaktadır. Buna karşılık, medrese kısmındaki bozulmaların önemli

bölümünü de kullanıcıların fiziksel konforu karşılayabilmek için yaptığı müdahaleler ve niteliksiz ekler oluşturmaktadır.

Hücrelerin beş tanesinin içine ahşap merdivenlerle ulaşılan ahşap ara katlar eklenmiştir. Kullanım alanını arttırmak amacıyla inşa edilen ara katlar, mekanların bütünlüğünü bozmaktadır. Bütün hücreler sıvalı ve beyaz boyalıdır. Hücrelerin avlu duvarlarında özgün kapı ve pencere düzeni korunarak içlerine ahşap doğramalar eklenmiştir. Özgün döşeme kaplaması altıgen tuğla olan medresede, mutfak olarak kullanılan C.07 mekanı karo mozaik, diğer hücrelerin döşemeleri halıyla kaplanmıştır. C.07 mekanına sıhhi tesisat getirilmiştir. Duvarların üzerinden geçen borular rutubet yapmış, duvar yüzeyinde sıva dökülmelerine sebep olmuştur. (foto. 104, 106, 107)

Duvarların üzerinde yer alan kemerler kullanıcılar tarafından sıva ile yapılmıştır ve yüzeyseldir. C.10 mekanının kubbe sıvasının bir bölümünün düşmesiyle ortaya çıkan kemer, pandantif ve kubbe strüktüründen bunu gözlemlemek mümkündür. (foto. 133, 134)

Medresenin güneydoğu ve güneybatı duvarları üzerinde hücrelere ait birer ocak bulunduğu düşünülmektedir. Ocakların yerleri baca bağlantılarından anlaşılmaktadır. (RLV_01, RLV_04) Bunlardan sadece C.02 mekanındaki ocak günümüze ulaşabilmiştir. Günümüzde diğer hücrelerdeki ocak nişlerinin bazısı boş bırakılmıştır. Bazısı ise içine dolap veya kasa yerleştirilerek kullanılmaktadır. Ocakların her iki yanında birer niş bulunmaktadır. Nişlerin içlerine ahşap raflar eklenmiş, etrafına ise ahşap profiller yerleştirilerek vurgulanmıştır.

Revaklar ahşap doğramalarla kapatılmıştır. Kuzeydoğu yönünde uzanan revak ahşap ve cam bir doğrama ile iki bölüme ayrılmıştır. Kuzeydoğu ucunda yer alan bölüm C.14 depo olarak kullanılmaktadır. (RLV_01) Kuzeydoğu revağının kalan kısmı, kuzeybatı revağının tümü ve arka bahçe karo mozaik kaplıdır.

Özgün dört heladan, ikisi tuvalet olarak, diğer ikisi ise kiler ve duş olarak kullanılmaktadır. Özgün olan hela kısmının taşı yenilenmiş, mekanın döşemesi ve duvarlarının bir kısmı fayans kaplanmıştır. Duş olarak kullanılan helanın döşemesi ve duvarlarının bir kısmı karo mozaik kaplanmış, içine bir duş teknesi eklenmiştir. Kiler olarak kullanılan helanın duvarları sıvalı ve boyalıdır. Döşemesi karo mozaiktir. Özgün hela kapıları ahşap olarak yenilenmiştir. (foto. 158-160) Helaların

kuzeydoğu tarafına betonarme bir ek yapılarak lavabo ve mutfak kısımları oluşturulmuştur. Yeni eklenen bölümünün tavanı B.A. döşeme üzeri oluklu levha kaplıdır. (RLV_01, RLV_02, RLV_03, RLV-08, RLV_14)

Medresenin kuzeydoğu koluna ve helalara bitişik olarak bir depo bulunmaktadır. Geç dönemde depo kısmına B.A. bir kat daha eklenmiştir. Eklenen katın ahşap dikme, mertek ve rabıtalarla yapılmış, tek yönde eğimli olan çatısının üzeri oluklu levha ile örtülmüştür.

Kullanıcılar tarafından yapıya getirilen ısıtma tesisatının kazanı deponun zemin katına yerleştirilmiştir. Tesisat boruları, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerindeki hücrelerin revaklara bakan duvarları üzerinde boydan boya giden ahşap kutular içerisinde yer almaktadır. Revaklardaki kalorifer petekleri, hücrelerin pencere ve kapılarının arasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Hücre içlerindeki kalorifer peteklerine giden borular hücre kapılarını çevreleyen küfeki söveler blokları delinerek geçirilmiştir. (foto. 135, 136, 139, 140) Hücrelerin içinde petekler, kapı ve pencerenin ortasına ve giriş kapısının yanına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Yapının elektrik tesisatı da ısıtma tesisatının saklandığı ahşap kutuların hemen üzerinden geçirilmiştir. Elektrik kabloları hücre içlerine kapı kenarlarından girmektedir. Revaklarda sütun başlıklarının üzerinden duvarlara doğru geçen demir gergilerin üzerine floresan lambalar eklenmiştir. (foto. 138, 140)

D.01 mekanının özgün cephe düzeni camekan ve tabela eklenerek bozulmuştur. Mekana kullanıcılar bir ara kat eklemişlerdir. Doğu duvarı ara kat döşeme seviyesine kadar ayna, diğer duvarlar ise fayans kaplıdır. Döşeme karo mozaik kaplıdır. D.02 mekanının cephesinde kemer içi ve altı camekanlıdır. Cephenin kalan kısmı suni taş kaplıdır. Mekanın kuzeydoğu ve güneybatı duvarları tonoz hizasına kadar ayna, diğer duvarlar ise fayans kaplıdır. D.02' mekanının kuzeybatı duvarına bitişik tuğladan inşa edilmiş üzeri fayans kaplı bir tezgah yer almaktadır. D.03 mekanın cephesine ahşap doğramalar, camekan vitrin ve tabela eklenmiştir. Mekana metal taşıyıcılı bir ara kat eklenmiştir. Bütün duvarlar ara kat hizasına kadar fayans kaplıdır. Kuzeydoğu ve güneybatı duvarına bitişik birer tezgah ve aralarına bir ocak eklenmiştir. D.04 mekanının cephesi alüminyum doğramalarla kapatılmıştır. Medresenin güneybatı köşesi ile D.04 mekanının giriş açıklığı arasında kalan, kemer alt seviyesine kadar

uzanan kısım fayans kaplanmıştır. D.04 ve D.05 mekanlarına birer ara kat eklenmiştir.

9.3. Dershane-mesciddeki Bozulmalar (Bkz. RLV_15, RLV_19, RLV_20, RLV_21, RLV_22, RLV_23, RLV_24)

Dershane-mescid yapıldığı dönemde darül-hadis olarak kullanılırken, medrese kullanımı 1924 yılından itibaren sona erdikten sonra mescid olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ahşap bir minber eklenmiş ve mermer mihrap yenilenmiştir. Kullanıcı sayısının artması sebebiyle bir mahfil eklenmiştir. Mihrabın önünde güney duvarını boydan boya geçen 16 cm yüksekliğinde bir set oluşturulmuştur. (foto. 030) Kadınlar mahfili olarak kullanılan ara katın altında da 13 cm yüksekliğinde bir set bulunmaktadır. Bu setin batı kısmı alüminyum doğramalarla kapatılmıştır ve oda olarak kullanılmaktadır.

Divanyolu üzerinde yer alan giriş kapısının iç kısmına ahşap ve camdan oluşan bir rüzgarlık yapılmıştır. Pencerelerin içine plastik doğramalar eklenmiştir. Kadınlar mahfilinin doğu kısmına ahşap doğramalar eklenerek bir oda oluşturulmuştur. (foto. 025, 006) (RLV_03) Mahfilin batı tarafına eklenen ahşap bir merdivenle, batı cephesinde yer alan pencereye ulaşılmaktadır. Pencereden de yapıya sonradan eklenen soğan kubbeli ahşap minareye çıkılmaktadır.

Dershane-mescid'in kuzeybatı duvarına bitişik bulunan çeşmenin teknesi yol seviyesinin altında kalmıştır. Çeşme saçağı zaman içerisinde yok olmuştur. Ancak demir taşıyıcıları günümüzde halen mevcuttur. (foto. 036)

Tez çalışmasının yapıldığı sırada, ahşap kadınlar mahfili kaldırılarak yerine çelik taşıyıcılı, iki katlı mahfil yapılmıştır.

9.4. Türbedeki Bozulmalar (Bkz. RLV_15, RLV_19, RLV_20, RLV_21)

Aşırı toz ve dış hava koşulları nedeniyle, türbenin küfeki ve od taşı yüzeyleri kirlenmiştir. Cephelerde yüzey kayıpları gözlenmektedir. Taşları birbirine bağlamak için kullanılan kenetler zamanla paslanmıştır, paslanma taşları ve sütun başlıklarını patlatmıştır.(foto. 067) Türbenin sütunları düşeyden ayrılmıştır. At nalı kemerlerin açıklıklarındaki gergi demirleri paslanmıştır. Kemerlerin arasında yer alan demir şebekeler de yer yer paslanmıştır. Kubbe demirlerinden bazıları düşmüştür.

Türbenin hasar tespitleri, medresenin rölövesinin çıkartıldığı 2000 Eylül-2001 Mayıs ayları arasında yapılmıştır. 2001 Mayıs-Haziran ayları içerisinde türbe Rölöve ve Anıtlar İstanbul Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Bu restorasyon sırasında; türbe, sütunlarına kadar sökülmüştür; cephe taşları tıraşlanmış ve çimentolu harç kullanılarak cepheler tekrar örülmüştür. (foto. 216, 217) Sütun ve kemerlerin arasında bulunan demir şebekeler temizlenip boyanmıştır. Eksik olan kubbe demirleri tamamlanmış, alem yenilenmiştir.

9.5. Malzeme Bozulmaları

Anıtlar uzun yıllar doğanın değişik etkileri altında yıpranır. Sıcaklık farklılıkları, donma çözünme döngüleriyle malzemeler yorulur, yıpranır (Ahunbay, 1999). Suyun kapilarite ile bina içindeki hareketi de yapı malzemelerinde hasara neden olmaktadır (Ahunbay, 1999). Zeminden yükselen nem, strüktürü ıslatarak taşıyıcı sisteme gelen yükü fazlalaştırmaktadır. Bunun yanında suyun taşıdığı tuzların duvar yüzeyinde buharlaşması sonucu çiçeklenmeler, duvarın fiziksel ve kimyasal yapısını bozucu etkiler oluşturmaktadır (Ahunbay, 1999).

Köprülü Külliyesi'nde kullanılan taşlar; küfeki, od taşı ve Marmara mermeridir. Medresenin kuzeybatı yönünde uzanan revak kısmı kesme küfeki taşından,kuzeydoğuya uzanan kısmı ise od taşından örülmüştür. Aynı doğa koşullarına maruz kalmalarına rağmen, od taşı yüzeyleri küfeki taşlarına kıyasla daha çok kirlenmiş ve yüzey kayıplarına uğramıştır. (foto. 212, 213) Bunun nedeni küfeki taşının od taşından daha yoğun olmasıyla açıklanabilir. Dershane-mescid'in cepheleri kesme küfeki taşı kaplıdır. Kasnak ve kubbe saçağı hizasında oluk yer almaması, yağmur sularının cepheleri ıslatarak akmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunca korniş hizalarında taş yüzeyleri kirlenmiştir. (foto. 010) Türbenin sütunları, sütun başlıkları, lentolar, dershane-mescid'in kapı ve pencere söveleri, çeşme ve medresenin revak sütunları Marmara mermeridir. Dış hava koşullarına açık olan mermer yüzeylerinin kuzeye bakan bölümlerinde yüzey kirliliği saptanmıştır.

Türbede taşları, sütun ve sütun başlıklarını birbirine bağlayan kenetler zaman içerisinde korozyona uğramıştır. Hacmi genişleyen zıvanalar taşların patlamasına, sütun ve sütun başlıklarının ayrılmasına neden olmuşlardır. Kemerler ve sütunlar arasında yer alan demir şebekeler kısmi paslanma göstermektedir. Revaklarda, sütun bilezikleri ve kemerlerin arasında bulunan demir gergiler yer yer paslanmıştır. Bu

elemanlar bağlantı noktalarında taş yüzeyleri kirletmiştir. Çeşmenin saçağını taşıyan demir çubuklar da korozyona uğramıştır.

Dershane-mescide geç dönemde eklenen minarenin ahşap strüktürü çürümüştür. (foto. 003, 018, 202) Dershane-mescid'in ve kadınlar mahfilinin ahşap döşemeleri halı kaplı olduğundan önemli bir bozulma göstermemektedir.

Medrese hücrelerinin ve dükkanların içerisine eklenen ahşap ara katların taşıyıcı kirişleri yığma duvarlara oturtulmuştur. Duvar yüzeyleri oyulmuş, yapının yığma strüktürüne müdahale edilmiştir. D.02 ile D.03 mekanı arasında yer alan yığma duvar inceltilmiş, D.04 mekanının kuzeydoğu duvarına iki adet niş açılmıştır. (RLV_01, RLV_06, RLV_13) C.06 mekanının ara katının aydınlatılması ve havalandırılması amacı ile medresenin güneybatı duvarında bir pencere açılmıştır.

10. KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ'NİN 16-18. YÜZYIL BENZER KÜLLİYE YAPILARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

İstanbul'un külliyeleri tarihi akslar ve büyük meydanlar üzerindedir[15]. Küçük külliyeler Ayasofya-Beyazıt, Beyazıt-Edirnekapı ve Beyazıt–Aksaray, Aksaray-Kocamustafapaşa aksı üzerinde, kısaca eski "Mese" ve meydanlar üzerinde yoğunlaşmıştır (Kuban, 1993, [2]). Köprülü Mehmet Paşa, Gazanfer Ağa, Kuyucu Murat Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amcazade Hüseyin Paşa, Ekmekçioğlu Ahmet Paşa, Seyyid Hasan Paşa ve Beşir Ağa Külliyeleri 16 - 18. yüzyılın "Küçük Külliye" yapılarına örnek teşkil ederler. Bu külliyelerin, merkezinde genelde bir medrese ve onu çevreleyen sebil, türbe, dükkanlar ve kitaplıktan oluşan programları vardır (Ahunbay, 1993, [1]). Külliye programındaki yapılar, külliyenin yapıldığı yer, topografya ve yaptıranın mali gücüyle doğrudan orantılıdır.

Köprülü Külliyesi'nin restitüsyonuna veri sağlanması amacıyla, benzer programlara sahip külliyeler seçilmiştir. Her külliyenin genel tanımı yapıldıktan sonra, ipucu sağlayacak bileşenleri üzerinde yoğunlaşılmıştır.

10.1. Gazanfer Ağa Külliyesi

III. Mehmet'in hasodabaşısı Gazanfer Ağa tarafından 16. yüzyılın sonlarında yaptırılan külliye, Fatih İlçesi Kırkçeşme Mahallesi'nde Atatürk Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Medrese, dershane, türbe ve sebilden oluşan külliyeye, daha sonraki dönemde bir hazire eklenmiştir (Çobanoğlu, 1993, [2]). |Şekil.37|

Külliyenin Kovacılar Caddesi üzerindeki kapısından (foto.218) küçük bir avluya ulaşılmaktadır. Avlunun batısında medrese, kuzeyinde türbe ve güneyinde sebil yer almaktadır. (foto.219) Küçük avlunun batısındaki kapıdan medrese avlusuna geçilmektedir. Dikdörtgen planlı avlunun dört tarafı revaklarla çevrilidir. Revakların arkasında on dört adet hücre yer almaktadır. Hücreler "U" şeklinde dizilmiştir. Kare

[15] Sultanahmet Külliyesi Hipodrom üzerinde, Nuru Osmaniye Camii Konstantinius Forumu yanındadır.

planlı dershane, girişin karşısında, kuzey-güney yönünde uzanan hücrelerin ortasında bulunmaktadır. (foto.221)

Köprülü Külliyesi'nin bugün var olmayan sebiline ve değiştirilmiş türbesinin restitüsyonuna örnek teşkil edebileceğinden, Gazanfer Ağa Külliyesi'nin sebil ve türbesi daha detaylı biçimde incelenmiştir. Ancak külliye önemli bir restorasyon geçirdiğinden yapıların ve mimari öğelerin özgünlüğü tartışmalıdır.

Külliyenin sekizgen planlı sebili, beş kenarı dışa taşkın olarak düzenlenmiştir. (foto.219) Yapı içten ve dıştan çift kubbeyle örtülmüştür. Cephelerde mukarnaslı başlıklara sahip mermer sütunlar bulunmaktadır. Sütunlar arasında pirinç şebekeler yer almaktadır. Kırk Çeşme tesislerinden gelen su sebilin içindeki kuyuda depolanmaktadır (Çeçen, 1999). Türbe kesme küfeki taşından onikigen planlı ve kubbeyle örtülüdür. (foto.220) Çift sıra pencere düzenine sahiptir. Alt sıradaki pencereler, sivri boşaltma kemerli ve dikdörtgen açıklıklıdır. Üst sıradaki pencereler sivri kemerli olup içlik ve dışlıklara sahiptir.

10.2. Kuyucu Murat Paşa Külliyesi

I. Ahmet dönemi sadrazamlarından Kuyucu Murat Paşa tarafından yaptırılan külliyenin yapım tarihi kesin olmamakla beraber, yapı 17. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir (Çobanoğlu , 1993, [3]). Eminönü İlçesinde Vezneciler Caddesi üzerinde yer alan külliye; medrese, dershane, türbe, sebil, sıbyan mektebi ve dükkanlardan oluşmaktadır. |Şekil.38|

Medrese avlusuna Vezneciler Caddesi üzerinde yer alan dükkan dizisinin arasındaki kapıdan ulaşılmaktadır. Yamuk planlı avlunun üç tarafı revaklarla çevrilidir. Avlunun kuzeydoğu ve güneydoğu yönlerinde sivri kemerli revakların arkasında on dört adet hücre yer almaktadır. Hücre dizilerinin güneydoğu ucunda bulunan dershane kare planlıdır. (foto.223) Dershaneye bitişik olarak inşa edilen kare planlı türbenin girişi avlu dışındandır. (foto.222-224) Türbeye bitişik olarak yapılan sebil, dışa taşkın beş köşelidir. (foto.225) Türbe ile sebil bir pencereyle bağlanmaktadır.

Dershane, sebil ve türbenin birbirlerine bağlı olarak tasarlanması 17. yüzyıl külliye mimarisinin bir özelliği olduğundan, külliyedeki bu birimler ve ilişkileri detaylı olarak incelenmiştir. Sebil, üzerinde yer aldığı Nadir Bey Sokağı'nın kaldırılmasıyla köşe başı sebili olma özelliğini kaybetmiştir. Mermer malzemeyle yapılmış olan

sebile basık kemerli bir kapıyla girilmektedir. Türbeyle birleştiği duvarda, iki köşede yer alan tromplarla sekizgen oluşturularak, yapı ahşap bir kubbeyle örtülmüştür (Çobanoğlu, 1993, [3]). Altı adet mukarnas başlıklı mermer sütun birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmaktadır. (foto.225) Sütun başlıkları hizasında basık kemerli mermer lentolar bulunmaktadır. Sütunların arasında ve kemerlerin içlerinde metal şebekeler yer almaktadır. Sebilin türbeye bitişen cepheleri diğerlerine göre daha dardır. Güneydoğu cephesinde bulunan türbe girişi, mukarnaslı başlıklara sahip dört mermer sütuna oturan sivri kemerli revağın gerisindedir. (foto.224) Türbenin girişini örten kurşun kaplı saçak, sebili de çevrelemektedir. 1894 yılındaki depremde türbenin kubbesi yok olmuştur. Günümüzde üzeri ahşap tavanlı, kırma çatı üzeri kurşun levha kaplı olan türbenin altlı üstlü bir pencere düzeni bulunmaktadır. Yapıda alt pencereler dikdörtgen açıklıklı, üst pencereler ise dıştan sivri içten yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Kuzeybatı duvarında bulunan pencereler vasıtasıyla dershane ile görsel bağlantı kurulmaktadır.

10.3. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi

I. Ahmet dönemi defterdarlarından Ekmekçioğlu Ahmet Paşa'nın yaptırdığı külliye, Vefa'da Kovacılar Caddesi ile Taştekneler Sokağı'nın birleştiği köşededir. Ekmekçioğlu Ahmet Paşa 1618 yılında öldüğünde hazır olan türbesine gömülmüştür (Erdem, 1968). Bu noktadan hareketle, külliyenin yapımı, kesin olmamakla beraber, 17. yüzyıl başına tarihlenmektedir. Külliye; medrese, dershane, türbe, sebil ve hazireden oluşmaktadır. |Şekil.39|

Dikdörtgen biçimli medrese avlusuna, Kovacılar Caddesi üzerindeki hücreler arasında yer alan kapıdan girilmektedir. (foto.227) Avlunun dört tarafı revaklarla çevrilidir. Medrese hücreleri "U" şeklinde sıralanmıştır. Avlunun güneydoğu ucunda medrese kollarından bağımsız kare planlı bir dershane bulunmaktadır. Türbe dershanenin güneybatı duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. (foto.226) Sebil ise Kovacılar Caddesi ile Taştekneler Sokağı'nın köşesinde yer almaktadır. (foto.229)

Türbenin kapısı, hazirenin ve sebilin bulunduğu bahçeye açılmaktadır. Medrese avlusuna bakan ve giriş kapısının karşısında yer alan cephesi ise sağırdır. Kapının iki yanında birer, cadde cephesinde altlı üstlü üçer pencere yer almaktadır. (foto.228) Eş boyutlu kubbelerle örtülü (foto.226) olan dershane ve türbenin ortak duvarında üç pencere bulunmaktadır (Ahunbay, 1993, [2]). Külliyenin sebili, günümüze ulaşmış

en eski sebildir (Ödekan, 1993). Hüsrev Kethuda'ya ait olan sebilin, 1565 tarihinde yapıldığına, 17. yüzyılda ise Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Türbesi'nin inşaatı sırasında yenilendiğine ilişkin yapısal ve üslupsal özellikler gözlenmektedir (Ahunbay, 1993, [2]). Beyaz mermerden yapılan stalaktit başlıklı dört sütun, sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Sütunların ve kemerlerin arasındaki üç açıklık içinde geometrik motifli dökme şebekeler yer almaktadır. (foto.229) Bunlardan biri Kovacılar Caddesi'ne, diğer ikisi ise Taştekneler Sokağı'na açılmaktadır.

10.4. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi

IV. Mehmet dönemi sadrazamlarından Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Köprülü Mehmet Paşa'nın evlatlığı ve damadıdır (Sakaoğlu, 1994). Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın 1683 yılında idam edilmesi üzerine yarım kalan külliyesinin inşaatı, 1690 yılında oğlu Ali Bey tarafından Mimar Hamdi'ye tamamlattırılmıştır. Eminönü İlçesi'nde Divanyolu üzerinde yer alan külliye; medrese, dershane-mescid, sıbyan mektebi, sebil, dükkanlar, su deposu ve zamanla oluşan hazireden meydana gelmektedir. |Şekil.40| Divanyolu'nun 19. yüzyılda genişletilmesi sırasında dükkanlar yıkılmış, sebil ve hazire ise yan sokağa taşınmıştır (Çobanoğlu, 1993, [5]).

Medrese avlusunun girişi Divanyolu üzerindedir. Avlu üç yönde revaklarla çevrilidir. Batı ve güney yönlerinde uzanan, "L" şeklinde sıralanmış on adet hücre bulunmaktadır. Sekizgen planlı dershane-mescid, avlunun kuzeydoğusunda hücrelerden bağımsız olarak yer almaktadır. Sıbyan mektebi dershane-mescid'in güneyinde bulunmaktadır. Su deposu ve tuvaletler ise sıbyan mektebinin güneybatı köşesinde yer almaktadır. Sebil, Divanyolu Caddesi üzerinden biraz daha güneye taşınmıştır.

Günümüzde Köprülü Külliyesi'nin dershane-mescid giriş saçağı ve sebili bulunmamaktadır. Bu eksik elemanlara ait veri sağlanabilmesi için Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi'nin sebil ve dershane-mescid giriş saçağı incelenmiştir. Kubbesi sekizgen bir kasnağa oturan dershane-mescidin giriş cephesinde, altı tane mukarnas başlıklı sütuna oturan sivri kemerli revak bulunmaktadır. (foto.230) Kemerler, sivri kemerlerle cephedeki konsollara bağlanmıştır. Revak ahşap tavanlı ve kurşun levha kaplıdır. (foto.230) Beş cepheli olarak mermerden inşa edilen sebil, sekizgen kasnaklı bir kubbeyle örtülmüştür. (foto.231) Mukarnaslı başlıklara sahip altı mermer sütun, sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmaktadır. Sütun başlıkları

arasında basık kemerli mermer lentolar bulunmaktadır. Kemer açıklıklarında şebeke bulunmamaktadır. Sütunların arasında demir şebekeler yer almaktadır. (foto.231)

10.5. Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi

II. Mustafa döneminin sadrazamlarından Amcazade Hüseyin Paşa tarafından 17. yüzyılın sonlarında yaptırılan külliye, Saraçhanebaşı'nda, Sofular Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Külliye; medrese, dershane-mescid, sıbyan mektebi, kütüphane, dükkanlar, sebil, hazire ve 1739 yılında eklenen çeşmeden oluşmaktadır (Çobanoğlu, 1993, [4]). |Şekil.41|

Külliyenin girişi doğu cephesindendir. Kapının kuzeyinde çeşme, dükkanlar ve sıbyan mektebi, güneyinde sebil ve onun iki yanında hazire yer almaktadır. (foto.232) "U" şeklinde sıralanan on yedi adet hücrenin önünde küfeki taşından yapılmış sivri kemerli revaklar bulunmaktadır. Kütüphane, medresenin kuzey kolunun ucundadır. Avlunun güney tarafında sekizgen planlı, hücrelerden bağımsız olan dershane-mescid yer almaktadır. (foto.233)

Dershane-mescid'i dıştan çevreleyen revağın mukarnaslı sütun başlıkları sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Bu revak ile sebil arası iki çapraz tonoz ile örtülmüştür. Sebile tonozlarla örtülü mekanda yer alan kapıyla girilmektedir. Sebilin cephesinde beş adet sütun bulunmaktadır. (foto.234) Mukarnaslı sütun başlıkları, kemer açıklıkları arasında yer alan mermer levhalarla birbirlerine bağlanmıştır. Sütunların arasında demir şebekeler bulunmaktadır.

10.6. Değerlendirme

Köprülü Külliyesi'nde olduğu gibi, Amcazade Hüseyin Paşa, Ekmekçioğlu Ahmet Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa külliyelerinde de dershane, medrese hücrelerinden bağımsız olarak konumlanmıştır. Bunun yanında daha erken dönem örnekleri olan Gazanfer Ağa ve Kuyucu Murat Paşa külliyelerinde dershaneler medrese hücrelerine bitişiktir. Dershanelerin konumları günümüzdeki kullanımlarını belirlemektedir. Medreselere bitişik olarak inşa edilenler, genellikle medreseye verilen yeni işlevin bir parçası olmaktadırlar. Ayrı bir kütle olarak yer alanlar ise işlevsiz kalmışlardır. Köprülü Külliyesi'nin dershane-mescidi, hücrelerden ayrı olarak konumlanmasına rağmen, Divanyolu gibi önemli bir aks üzerinde yer alması

ve caddeye açılan bir kapısı bulunması sayesinde günümüzde medreseden bağımsız bir işleve sahiptir.

Köprülü Mehmet Paşa, Amcazade Hüseyin Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyelerinde dershane sekizgen planlıdır. Diğer külliyelerdeki dershaneler ise kare planlıdır. Bu farklılık, dönem olarak diğerlerine göre daha geç tarihli ve aynı aileye mensup baniler tarafından yaptırılmış olmalarına bağlanabilir.

17. yüzyıl külliyelerinde görülen dershane-sebil-türbe ilişkisi karşılaştırılan külliyeler içerisinde şöyle derecelendirilebilir: Gazanfer Ağa Külliyesi'nde birbirinden bağımsız üç kütle olarak tasarlanan dershane, sebil ve türbe, Kuyucu Murat Paşa ve Ekmekçioğlu Ahmet Paşa külliyelerinde bitişiktir. Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi'nde sebil ile dershane arasında ortak bir saçak yer almaktadır.

Türbeler, Kuyucu Murat Paşa ve Ekmekçioğlu Ahmet Paşa külliyelerinde kare planlıdır. Gazanfer Ağa Külliyesi'nin türbesi onikigen planlıdır. Bu türbelerin tümü yığma olarak inşa edilmiştir. Günümüzde Kuyucu Murat Paşa'nın türbesi dışındakiler kubbe ile örtülüdür. Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında taşınan Köprülü türbesinin özgünlüğü, sekizgen planlı açık türbe olmasından dolayı tartışmalıdır.

Sebiller genellikle çokgen planlıdır. Gazanfer Ağa ve Ekmekçioğlu Ahmet Paşa külliyelerinin sebilleri, sokakların kesiştiği köşelerde yer almaktadır. Kuyucu Murat Paşa'nın sebili de eskiden bir köşe başı sebiliyken, sokağın kaldırılmasıyla bu özelliğini yitirmiştir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sebili bugün köşe başında yer almaktadır. Ancak yapı Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında taşınmıştır (Ünsal, 1969). Restitüsyon planından yaralanılarak özgün durumunda da köşe sebili olduğu anlaşılmıştır.

11. KÜLLİYENİN RESTİTÜSYONU

19. yüzyılda Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında, Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin medrese hücresi kesilmiş, türbesi taşınmış ve sebili kaldırılmıştır. Bu kapsamlı müdahaleler sonucunda, günümüzde külliyenin özgün durumuna ilişkin kesin veri bulunmamaktadır. Restitüsyon önerilerinin hazırlanması aşamasında, yapılar üzerindeki izler yorumlanmış, Köprülü Vakfiyesi'nden ve Köprülü Su yolları Haritası'nda yer alan çizimlerden yararlanılmış, dokümantasyon araştırmaları yapılmış, 16 - 18. yüzyıl dönem külliyelerinden benzer programa sahip olanlar incelenmiştir.

11.1. Külliyenin Yerleşim Ölçeğinde Restitüsyonu

Köprülü Vakfiyesi'nde külliyenin, Tavuk Pazarı civarında, Dikilitaş hizasında bulunduğu söylenmiş ve yerleşim şeması anlatılmıştır. Bu şemada; külliyenin iki tarafının geniş yollarla çevrili olduğu, diğer iki tarafının ise sağır olduğu belirtilmiştir. Bahsedilen iki yol günümüzde Divanyolu Caddesi ile Peykhane Sokak'tır. Külliyenin, on adet hücre, Darülhadis, türbe / hazire, çeşme, sebil ve dükkanlardan oluştuğu belirtilmektedir. Günümüzde de mevcut olan ve Peykhane Sokak üzerinde yer alan dört adet kagir dükkanın yanı sıra Divanyolu Caddesi üzerinde de altı adet dükkan bulunduğu vakfiyeden anlaşılmaktadır.

Vakfiyede külliyenin programı anlatılırken bir düzen izlenmiştir. Önce köşede yer alan Darülhadis'le başlanıp Divanyolu cephesi anlatılmıştır. Bu cephedeki dershane, sebil, türbe / hazire ve dükkanlardan sonra Peykhane Sokak'taki girişten ve dört dükkandan bahsedilmiştir. Buradan yola çıkarak, günümüzde mevcut bulunmayan yapıların konumları hakkında fikir sahibi olunmaktadır.

Erken 17. yüzyıl "Küçük Külliye"lerinin yerleşim şeması incelendiğinde; dershane, türbe ve sebilin genellikle birbirlerine bitişik olarak inşa edildikleri görülmüştür. Dershane ve türbe arasında görsel bağlantıyı sağlayan pencereler bulunmaktadır. Türbeler, kütle olarak dershanelerle yarışacak ebatlarda, çokgen veya kare planlı

yapılardır. Köprülü Külliyesi'nin, Köprülü Su Yolları haritasında yer alan çiziminde de dershane-mescid, türbe ve sebil bitişik çizilmiştir. |Şekil.09| İzzet Kumbaracılar "İstanbul Sebilleri" adlı kitabında Köprülü Külliyesi'nin sebilinin, türbeye bitişik olarak ve Çemberlitaş Hamamı'nın karşısına denk gelecek şekilde konumlandığını yazmıştır. Köprülü Külliyesi'nin türbe ve sebilinin cadde üzerinden kaldırılmış olması, bu yapıların dershane-mescide kıyasla cadde üzerine daha taşkın olduğuna işaret etmektedir.

Bu verilerden yola çıkarak; sebilin dershane-mescidin Divanyolu cephesine, türbenin ise sebilin güneydoğu duvarına bitişik olarak yer aldığı kanısına varılmıştır. Divanyolu'nun, müdahale öncesinde ortalama 2.50 metre genişliğinde olduğu bilindiğinden (Ergin, 1938), türbe ve sebil ile Çemberlitaş Hamamı'nın arasında yolun daralması problem yaratmamaktadır.

Köprülü Su Yolları Haritası'nda medrese hücreleri ile türbenin arasında pencereli duvar çizilmiştir. Bu duvarın türbenin yanında yer alan hazireye ait olduğu düşünülmektedir.

11.2. Dershane-mescidin Restitüsyonu (Bkz. RTT_01, RTT_02, RTT_03, RTT_06, RTT_07, RTT_08)

Dershane-mescid'in cephelerinde görülen altlı üstlü çift pencere sistemi, güneydoğu duvarında farklıdır. (foto. 014, RLV_01, RLV_11, RLV_12) Bu duvarda, üstte iki pencere altta ise cepheyi ortalayan tek pencere bulunmaktadır. Pencerenin kemer açıklığı diğerlerinden daha geniştir. Bugünkü avlu kapısı ise, konum ve boyut itibariyle pencereden değiştirilmiş izlenimi vermektedir.(foto. 017) Bu durumda yapının özgün avlu kapısının güneydoğu duvarında bulunması olasılığı güçlenmektedir. Kemer genişliğinden ve benzer yapılardaki dershane kapılarından yola çıkılarak kapının 140 cm genişliğinde ve çift kanatlı olduğuna karar verilmiştir. Ahşap kapı kanatları millere oturtulmaktadır. İncelenen anıt yapılarda, kapıların önemi önlerine yapılan revak veya saçaklarla vurgulanmaktadır. Bu nedenle, dershane-mescidin kapısının önünde ahşap bir saçak bulunduğu düşünülmektedir.

Klasik Osmanlı mimarisinde, mekanın aydınlatılması amacıyla yapılan üst pencereler, alçı içlik ve dışlıklardan oluşmaktadır ve sabittir (Uluengin, 2001). Günümüzde Köprülü Külliyesi'nin dershane-mescidinin üst sıra pencerelerinin

içlikleri ahşap doğramalarla değiştirilmiştir.(foto. 022) 18. yüzyıl öncesinde büyük boyutlu pencere camı üretilemediğinden pencerelerdeki cam yüzeyleri mümkün olduğunca az tutulmaya çalışılmıştır (Uluengin, 2001). Bu nedenle, alt pencereler genellikle çift kanatlıdır ve her kanat kare cam parçaları kullanmaya olanak verecek şekilde yatay kayıtlarla bölünmüş; kimi durumlarda ise açıklıklar sadece ahşap kapaklarla kapatılmıştır (Uluengin, 2001). Günümüzde, yapının alt sıra pencerelerinin demir parmaklıklarının arkasında plastik doğramalar ve ahşap kapaklar yer almaktadır.(foto. 214) Özgün durumda alt pencerelerin sadece demir parmaklık ve ahşap kapaklara sahip olduğu düşünülmektedir.

Dershane-mescidin kuzeydoğu duvarı 19. yüzyılda Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında önemli bir müdahale geçirmiştir. Bütün duvarlar üzerinde üst kotta görülen kuş deliklerine, bu duvarda rastlanmamaktadır.(foto. 201, 014) Sekizgen planlı dershane-mescidin kuzeydoğu duvarının diğer duvarlara oranla biraz daha uzun, her iki yanındaki duvarların ise daha kısa olması, bu duvarın yeniden inşa edildiğini düşündürmektedir. Bu müdahalenin, yolu genişletmek için yapılmış olduğu varsayıldığında, duvarın 25 cm geri çekilmiş olabileceği görülmüştür. Duvar geri çekildikten sonraki yol genişliği Divanyolu'nda istenen 19 metreye ulaşmamıştır. Bu durumda, duvar yenilemesinin amacının yol genişletilmesi olmadığı sonucuna varılmaktadır. Kuzeydoğu cephesinin yenilenmesi ve diğer cephelerden farklı bir düzene sahip olması, dershane-mescide bitişik bir yapının varlığıyla açıklanabilmektedir.

Kuzeydoğu duvarındaki kapının üstünde yer alan kaş kemer de (foto. 012, 201), kapının 19. yüzyılda açıldığına işaret etmektedir. İncelenen külliye örneklerinde; dershanenin tek bir kapısı bulunmaktadır ve bu kapı medrese avlusuna açılmaktadır. Divanyolu'na açılan ikinci bir kapının varlığı, dershane-mescidin işlevinin genişletilmesi ve halkın kullanımına açılmasıyla açıklanabilmektedir.

Köprülü Külliyesi'nin dershane-mescidi içinde yer alan ahşap ara kat, yapının kullanıcı sayısının artmasıyla 19. yüzyılda eklenmiştir. Aynı dönemde eklenen soğan kubbeli ahşap minareye, ara kattan ulaşılmaktadır. Batı cephesinde üst pencerelerden biri kapıya dönüştürülerek minareye geçiş sağlanmıştır. Yapı, mescid olarak kullanılmaya başlandıktan sonra, içine ahşap bir minber eklenmiş ve varolan mihrap nişi 19. yüzyıl bezeme üslubuyla yenilenmiştir. İç yüzeylerdeki kalem işlerinin yenilenmesinin de aynı dönemde olduğu düşünülmektedir.

20. yüzyıl sonunda, Divanyolu cephesindeki kapının önüne ahşap ve camdan oluşan bir rüzgarlık eklenmiş, ara katın altındaki kısım, alüminyum doğramayla ayrılarak bir oda oluşturulmuştur. Mihrabın önündeki (foto. 030) ve ara katın altındaki setlerin ne zaman oluşturulduğu saptanamamıştır.

Dershane-mescid'in kuzeybatı duvarına bitişik çeşmenin teknesi yol seviyesinin altında kalmıştır. Ahşap çeşme saçağı zaman içerisinde yok olmuştur. Ancak taşıyıcı demir çubukları günümüzde halen mevcuttur. (foto. 036)

Tez çalışmasının yapıldığı 2000-2002 yılları arasında, ahşap kadınlar mahfili, kuruldan izin alınmadan, kaldırılarak yerine çelik taşıyıcılı, iki katlı mahfil yapılmıştır. Dershane-mescidin Divanyolu üzerindeki kapısı ahşap çift kanatlı olarak yenilenmiştir.

11.3. Medresenin Restitüsyonu (Bkz. RTT_01, RTT_02, RTT_03, RTT_04, RTT_05, RTT_06, RTT_07, RTT_08)

Medresenin restitüsyon önerisinin hazırlanabilmesi için, yapının, yapımından günümüze geçirdiği müdahaleler kronolojik olarak ele alınmıştır. Köprülü Külliyesi Medresesi'nin yapıldığı dönemde on adet hücre, hücre önlerinde yer alan revaklar, dükkanlar ve helalardan oluştuğu bilinmektedir.

Hücrelerin revaklara açılan kapılarının ilk yapılışında ahşap tek kanatlı ve geçme[16] oldukları düşünülmektedir. Pencerelerin küfeki söve taşları üzerinde demir parmaklıkların değiştirildiğine ilişkin herhangi bir ize rastlanmadığından, parmaklıkların 17. yüzyıla ait olduğu kanısına varılmıştır. Yüzyılın malzeme ve yapım tekniği göz önünde bulundurulunca, pencerelerde doğrama bulunmadığı, ancak ahşap veya metal kapakların olduğu sonucuna varılmıştır. Günümüze ulaşamayan özgün ocakların restitüsyonu için yapılan araştırma sonucunda; ocakların, genellikle döşemeden yükseltilmiş bir set üzerinde, dumanı toplayan bir yaşmak ve bir külahtan oluştuğu saptanmıştır (Uluengin, 2001). Müdahaleler geçirmiş olmakla birlikte halen mevcut bulunan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi'nin ocaklarından yola çıkılarak uygun boyut ve biçimde ocaklar önerilmiştir.

[16] Geçme kapı, seren, başlık ve kayıtlardan oluşan bir çerçevenin içine yerleştirilen tablalardan oluşmaktadır.

Karşılaştırılan medreselerin kubbeleri üzerinde alemler bulunmaktadır. Köprülü medresesinin hücre ve revak kubbelerinin alemlerinin, anıtın geçirdiği müdahaleler sırasında yok olduğu kanısına varılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, 17. yüzyıl medreselerinde, hücre döşeme kaplaması olarak genellikle altıgen tuğla kullanıldığı saptanmıştır[17]. Özgün tuğla kaplamaları günümüze genellikle ulaşamadığından, Süleymaniye Rabi Medresesi'nin 32 cm kenar genişliğine sahip altıgen tuğla döşeme kaplaması örnek alınmıştır. Avlunun döşeme kaplamasının ise dış hava koşullarına dayanıklı olması gerektiğinden taş olduğu düşünülmektedir.

Medresenin arka bahçesinde yer alan helaların konumlarının özgün olduğu bilinmektedir. Üzerleri tonozla örtülü olan helaların bahçeye açılan ahşap çakma[18] kapılarının olduğu düşünülmektedir. Helalarla medreseyi bağlayan duvarlar arasında günümüzde bir kopukluk söz konusudur. Medreseye bitişik olan ve arka bahçenin güneydoğu köşesinde sınırı oluşturan duvarın genişliği, bu duvarda bir bacanın olabileceğini düşündürmektedir. Baca önünde ise helaların boyutunda bir çamaşırlığın olabileceği varsayılmaktadır.

19. yüzyılda Divanyolu'nun 19 metre olacak şekilde genişletilmesi sırasında, medresenin yolda kalan kısmı kesilmiştir. Kesilen hücre ve revağın cephesi, duvar örülerek ve dönem üslubuna uygun bezenerek kapatılmıştır. Kesilen hücrenin ocağı ve caddeye yakın kısmındaki nişi kaldırılmıştır. Ancak bacası halen mevcuttur. Kapı ve pencere düzenine bakıldığında, hücrenin özgün kapısının kaldırıldığı ve penceresinin kapıya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

Köprülü Vakfiyesi'nde Divanyolu'na bakan altı adet dükkan ve üstlerinde yer alan altı adet odadan söz edilmektedir. Mantran'a göre; ticaret merkezlerinde yer alan dükkanlar genellikle ahşaptır[19]. Gündüz Özdeş'in "Türk Çarşıları" adlı kitabında ise, tamamen ahşap çarşılar olduğu gibi, genellikle tezgah, camekan gibi bölümler hariç, dükkanların yangınlardan korunabilmek için kagir olarak yapıldığı belirtilmektedir. Köprülü Külliyesi'nin malzeme ve yapım tekniğinden yola çıkarak bu dükkanların kagir olduğu varsayılmıştır. Dükkan üzerinde odaların bulunması strüktür açısından

[17] Sinan döneminden itibaren döşemelerde genellikle altıgen şekilli şeşhane tuğlası adı verilen malzemeye yer verilmiş, bazı hallerde de kare ve dikdörtgen şekilli tuğlalar ve ikinci katlarda sık kirişlemeli ahşap döşemeler kullanılmıştır (Eriç, 1988)

[18] Yalın veya lamba zıvanalı tahtaların yan yana dizilmesi ve iki yatay kuşak ile bağlanmasıyla imal edilen çakma kapılar, genellikle hela veya şerefe gibi az görülen yerlerde kullanılır (Uluengin, 2001)

bu görüşü desteklemektedir. Sivri kemerli cepheleri bulunan dükkanların arasından bir merdivenle üst katta odaların arkasında bulunan bir koridora ulaşıldığı düşünülmektedir. Odalar koridora açılan kapılardan geçilmektedir. Odaların Divanyolu'na açılan pencereleri bulunduğu varsayılmaktadır.

Köprülü Su Yolları Haritası'nda bu dükkanlar görülmemektedir. Ancak bu haritada günümüzde mevcut olan dükkanların da çizilmemiş olması, dükkanların çizimde ihmal edildiğini düşündürmektedir. Eğer bu dükkan ve odalar gerçekten yapıldıysa, 19. yüzyılda caddenin genişletilmesi sırasında yıkılmış olmalıdır. Günümüzde bunlara dair hiçbir iz kalmadığından, yerleri kesin olarak tespit edilememiştir. Türbenin simgesel anlamı göz önünde bulundurularak, dükkanların türbeden bağımsız ve aynı hizada olmaları önerilmiştir.

Peykhane Sokak üzerinde yer alan D.01 mekanı, diğer dükkanlarla kıyaslandığında farklı bir geometriye sahiptir. (RLV_01) Medrese avlu kapısının üzerinden gelerek bütün Peykhane Sokak cephesinde devam eden silmenin, D.01 cephesinde bulunmaması, bu mekanın sonradan eklenen cepheyle bir dükkana dönüştürüldüğünü düşündürmüştür. (foto. 207) Ancak vakfiyede Peykhane Sokak cephesinde üçü ocaklı biri ocaksız dört adet dükkan bulunduğu belirtilmiştir. Bahsedilen ocaksız dükkanın D.01 mekanı olduğu kanısına varılmıştır.

Karşılaştırma için incelenen dönem medreselerinde, revakların genellikle sivri kemerli ve küfeki taşından yapıldığı gözlenmiştir. Köprülü Medresesi'nde kuzeybatı yönünde uzanan revak yuvarlak kemerli ve küfeki taşından, kuzeydoğu yönünde uzanan ise sivri kemerli ve od taşından yapılmıştır. Daha önce bahsedildiği gibi yapının 1766 depreminden hasar gördüğü düşünülmektedir. Bu dönemde malzeme sıkıntısı çekilmiştir (Mazlum, 2001). 18. yüzyılda inşa edilen büyük sultan külliyelerinde küfeki taşı, küçük yapılarda ise od taşının tercih edilmiş olması dönem için tipik sayılmaktadır (Ahunbay, 1995). Aynı dönem onarımlarında da, çok yaygın olmamakla birlikte, od taşı kullanıldığı bilinmektedir (Mazlum, 2001). Buradan yola çıkarak kuzeydoğu yönündeki, depremde yıkıldığı varsayılan revağın od taşıyla yenilendiği düşünülmektedir. Yapının 1894 depreminden etkilendiği bilindiğinden[20], kuzeybatı yönündeki revakların bu dönemde hasar gördüğü ve yeniden inşa edildiği düşünülmektedir.

---

[19] (Mantran, 1991)

Restitüsyon önerisinde, 20. yüzyıl kullanıcıların eklediği ara katlar, revakları kapatan ahşap ve dükkanların cephelerini kapatan alüminyum doğramalar, ısıtma, aydınlatma ve sıhhi tesisat kaldırılmıştır.

11.4. Türbe ve Sebilin Restitüsyonu (Bkz. RTT_01, RTT_02, RTT_03, RTT_06, RTT_07, RTT_08)

Türbeler mimari üslupları açısından; Sinan öncesi, Sinan dönemi ve Sinan sonrası olarak incelenebilir. Sinan öncesi dönemde açık ve kapalı türbeler gözlenmektedir. Açık türbeler kare planlı, kapalı türbeler ise dikdörtgen veya sekizgen planlıdır. Türbeler kubbeyle örtülü, cephelerinde altlı üstlü pencere düzeni bulunmaktadır (Ünsal, 1982). Sinan döneminde inşa edilen türbelerin çoğu kapalı ve çokgen planlıdır. Bunların yanında kare ve dikdörtgen planlılar da gözlenmektedir. Sinan dönemine özgü yenilik ise dışta ve içte farklı çokgenlerle oluşturulan plan geometrisidir. Dıştan sekizgen, içten altıgen[21] veya haçvari[22] plan şemasına sahip türbeler inşa edilmiştir (Tayla, 1977). Sinan sonrası dönemde; medrese-sebil-türbenin bitişik olarak inşa edilmesi, köşe çözümlemelerinde yeni kompozisyonlar oluşmuştur (Ünsal, 1982). Planda, Sinan döneminde görülen geometri farklılığından vazgeçilmiş, içte ve dışta aynı biçimler kullanılmaya başlanmıştır (Ünsal, 1982). Sekizgen plan sürdürülürken onikigen ve onaltıgen planlar çoğunluk kazanmıştır. Açık türbe geleneği bu dönemde de sürdürülmüştür.

Köprülü Türbesi'nin sütun ve sütun başlıkları 17. yüzyıla aittir. Buradan yola çıkarak, yapının özgün durumda da açık bir türbe olduğu, ancak taşınırken üslupsal ve boyutsal değişikliğe uğradığı düşünülmektedir. Günümüzde at nalı kemerlerle bağlanan sütunlar arasında özgün durumunda sivri kemerlerle birbirine bağlandığı karşılaştırılan örneklerden anlaşılmaktadır. Kemerlerin içinde ve sütunların arasında geometrik motifli şebekelerin bulunduğu düşünülmektedir. Türbe ile dershane arasındaki görsel bağlantının sağlanabilmesi için, türbenin batı köşesinin dershane-mescidin sekizgen açısını tamamlayarak yanaştığı önerilmiştir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Türbesi'nden yola çıkarak, kubbeye geçişte kare plandan sekizgene geçildiği sonucuna varılmıştır. Açık türbe olduğundan üzerinin demir çubuklarla

---

[20] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Sarayı Humayün Başkitabeli Dairesi kayıtları, İrade Evkaf 1314.C8

[21] Sokollu Mehmet Paşa Türbesi, Hürrem Sultan Türbesi

[22] Zal Mahmut Paşa Türbesi, Kılıç Ali Paşa Türbesi

oluşturulan bir kubbeyle örtüldüğü düşünülmektedir. Kubbe üzerinde alem yer almaktadır.

Julia Pardoe'nün "The Beauties of the Bosphorus" adlı kitabında, Esir Pazarı bölümü anlatılırken W. H. Bartlett tarafından çizilmiş bir gravür kullanılmıştır. |Şekil.42| Köprülü Külliyesi'nden bakılarak Çemberlitaş'a doğru çizilen gravürde, külliyenin kare planlı açık türbesinin Divanyolu'na taşan cephesi kısmen görülmektedir. Gravürdeki cephe üç açıklıklıdır. Türbenin sütunları sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmaktadır. Kemerlerin üzerinde cepheyi kateden bir korniş ve saçak bulunmaktadır.

Gravür, restitüsyon önerisi için ipuçları vermekle birlikte, bazı detaylarda yanıltıcı olmaktadır. İnsanlar küçük çizilerek yapıların ölçeği abartılmıştır. Yapının 17. yüzyıl sütun başlıkları, gravürde 19. yüzyıl üslubunda bezenmiştir. Demir çubuklarla oluşturulan bir kubbeyle örtülü olan türbe, saçaklı olamayacağından, gravürde çizilen saçağın da yanıltıcı bir detay olduğu sonucuna varılmıştır.

İzzet Kumbaracılar, Köprülü Külliyesi'nin sebilinin türbeye bitişik ve Çemberlitaş Hamamı'nın karşısında yer aldığını söylemektedir. Sebilin, türbenin Divanyolu'na bakan cephesine bitiştiği durumda, caddenin çok daraldığı gözlenmektedir. Pardoe'nün kitabında yer alan gravürde, türbenin güneydoğu cephesine bitişik bir sebil görülmemektedir. Bu nedenle sebilin, Köprülü Su Yolları Haritasında da çizildiği gibi dershane ile türbenin arasında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Buradan yola çıkarak, sebilin dershanenin kuzeydoğu duvarına bitişik olarak yer aldığı kararına varılmıştır.

Köprülü Su Yolları Haritası'nda çeşmenin kuzeydoğu tarafında dershane cephesinde, ikisi birbirine daha yakın, üç adet pencere yer almaktadır. Yakın olan pencereler dershanenin kuzey duvarında, diğeri ise kuzeydoğu duvarındaki pencerelerdir. Haritada Üçüncü pencerenin yanında bir adet niş çizilmiştir. Bu nişin sebilin su haznelerinden birine işaret ettiği düşünüldüğünde, dershanenin kuzeydoğu duvarında alt hizada iki adet pencerenin bulunamayacağı sonucuna varılmıştır.

Klasik Osmanlı mimarisinde sebiller; yerleşimlerine göre yamuk, köşesi kesik veya ya da çokgen planlı olabilmektedir (Ünsal, 1987) Cephelerinde etek bölümleri genellikle düz veya kitabelidir. 18. yüzyıldan itibaren etekler bombeli biçimler

almaya başlamıştır[23] (Ünsal, 1986, [2]). Etekler üzerinde düz mermer sütunlar yükselmekte, bunlar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmaktadır. (foto. 219, 225, 229, 231, 234) Sütunlar arasında şebekeler yer almaktadır. Bu şebekelerin eteğe birleştiği yerlerde servis gözcükleri bulunmaktadır. Sebilin üstü kırma çatı ya da kubbe ile örtülüdür. Kubbe ve çatı üzerinde taş veya metalden yapılmış alemler yer almaktadır.

İncelenen sebil örneklerinin konum ve plan biçimleri karşılaştırıldığında; Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Sebili'nin planın iki sokağın kesişim açısından doğduğu gözlenmiştir. Amcazade Hüseyin Paşa Sebili'nin ise 18. yüzyıl üslubuna geçiş döneminde yapılmış olması sonucu farklı geometriye sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle Köprülü Külliyesi'nin sebilinin diğer örneklerde olduğu gibi çokgen planlı olması gerektiğine karar verilmiştir. Kuyucu Murat Paşa sebili, türbeye bitişik olduğundan, gövdesi beş kenarı dışa taşkın olarak inşa edilmiştir. Türbe ile birleştiği duvarda ise iki köşede yer alan sivri kemerli tromplarla bir sekizgen oluşturularak kubbe taşıtılmıştır (Çobanoğlu, 1993, [3]). Köprülü Külliyesi'nin sebilinin konumu itibariyle Kuyucu Murat Paşa sebiline benzemesi, plan şemasında ve strüktüründe bu sebilin örnek alınmasını sağlanmıştır.

Sebilin sütun başlıklarının, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amzacade Hüseyin Paşa, Ekmekçioğlu Ahmet Paşa, Kuyucu Murat Paşa ve Gazanfer Ağa Sebillerinin sütun başlıkları gibi mukarnaslı olduğu düşünülmektedir. Sebillerin sütunları etek üzerinde yükseldiğinden, türbeninkilerden daha kısadır. Sütunlar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmıştır. 16. ve 17. yüzyıl şebekelerinde görülen motifler çokgenler ve yıldızların, kareler ve bademler ile birleşip bir merkez etrafında düzenlenmesiyle oluşturulmuştur[24] (Ünsal, 1986, [1]). (foto. 219, 225) Sebilin kapısı kuzeybatı cephesindedir.

[23] Amcazade Hüseyin Paşa Sebili bu biçimin ilk örneklerindendir.
[24] Ekmekçioğlu Ahmet Paşa ve Gazanfer Ağa sebillerinin şebekeleri.

12. RESTORASYON ÖNERİLERİ

12.1 Medreselerdeki Restorasyon Müdahalelerinin Tarihi Süreç İçinde Gelişimi

Medreseler, geçmişteki eğitim sistemi hakkında ipuçları vermeleri ve mimarlık tarihi açısından tarihi belge niteliği taşımaları nedeniyle korunması gereken yapılardır. Tarih boyunca koruma anlayışı gelişmiş, buna bağlı olarak farklı yöntem ve müdahalelerle yapılar korunmaya çalışılmıştır. Medreseler, çeşitli dönemlerde geçirdikleri bu müdahaleler sonucunda, bir çok dönemin yapım tekniği, üslup ve tipolojik özellikleri hakkında bilgi vermektedirler.

15 – 19. yüzyıllardaki onarımlar koruma amaçlı olmaktan öte kullanımın sağlıklı biçimde sürdürülmesine yöneliktir. Bu dönemde yapılar sürekli kullanıldığından bakım ve onarımları düzenli olarak yapılmakta ve böylece özgün parçaları korunmaktadır (Nayır, 1980). Ayrıca geleneksel malzeme ve yapım tekniği 19. yüzyıldan önce henüz değişmediğinden, onarımlar yapının özgün malzeme dokusuna uygun olmaktadır (Nayır, 1980). Ancak yangın ve deprem gibi doğal afetlerden kaynaklanan ciddi hasarlara karşı yapılan kısmi rekonstrüksiyon, bütünleme veya yeniden yapma müdahalelerinde ise, henüz koruma anlayışı gelişmediğnden yapıların özgün ayrıntıları yitirilmiştir.

19. yüzyılda yangın yerlerinin yeniden düzenlenmesi, yeni kent içi ulaşım araçlarına yönelik yolların genişletilmesi ve artan nüfusu barındırmak için yeni mahalleler oluşturulması amacıyla kent düzenleme çalışmaları yoğunlaşmıştır (Tekeli,1985). Bu düzenlemeler içinde planlama yeni yol açmakla eş anlamlı olmuştur ve yol açma çalışmaları sırasında pek çok anıtsal yapının özgün bütünlüğü zarar görmüştür. Bu dönemde anıt yapılara dair bir belgeleme çalışmasının yapılmaması henüz restorasyon anlayışının gelişmediğinin bir göstergesidir.

1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanununun yürülüğe girmesiyle medreseler işlevlerini kaybetmişlerdir. Bu dönemden sonra terkedilen yapılarda bakımsızlıktan kaynaklanan hasarlar görülmeye başlanmış, yeniden kullanılanlarda ise işleve yönelik ekler yapılmıştır. 19. yüzyılda yaygınlaşan betonarme, geleneksel kagir

yapım teknik ve malzemesinin yerini almaya başlamıştır. Restorasyonlarda geleneksel malzeme ve yapım tekniği için özel işçilik sağlanması zorlaşmıştır. Yeni malzemenin yapıda eskiyle birlikte kullanılması, özgün malzemede hasara yol açmıştır (Nayır, 1980).

Günümüzde restorasyon yaklaşımında özgün yapıya hasar veren müdahalelerin temizlenmesi ve yapının en az müdahaleyle sağlıklılaştırılması amaçlanmaktadır. Yapılan müdahalelerin geri dönüştürülebilir olması önemlidir. Yeni malzeme ve yapı teknolojilerinin araştırma ve deneylerle eskiye uyumlu hale getirilmesi, laboratuvar analizeleri ve bilimler arası çalışmalarla mümkündür.

12.2. Köprülü Külliyesi'nin Restorasyonu

Köprülü Külliyesi'nin tarihi belge niteliği taşıması, bir süreci yansıtması, üslup gelişimi ve tipolojik gelişim açısından önem taşıması, 17. yüzyıl "Küçük Külliye" yapılarına örnek teşkil etmesi sebeplerinden ötürü korunması gerekmektedir. Koruma çalışmalarının belirlenmesi sırasında yapının dönem, uslüp, malzeme ve yapım tekniği irdelenmiş ve yapıya en az müdahale ile uygun koruma ölçüt ve yöntemleri saptanmıştır.

Külliye yapıları önemli strüktürel problemler göstermediğinden, restorasyonun esas amacı, yapılara yapılan dönem eklerinin değerlendirilerek, kaldırılacak olanların saptanması ve yapıların ne oranda bütünleneceğinin belirlenmesidir. Bu anlamda külliyede kullanılacak ana restorasyon kararları; bütünleme ve temizlemedir.

Hasar görmüş ya da yok olmuş yapı ya da yapı ögelerinin özgün tasarımlarındaki bütünlüklerine kavuşturulacak biçimde tamalanmasına bütünleme denir. Estetik, işlevsel ya da strüktürel nedenlerle bütünleme yapılmaktadır. Bütünleme ancak yapısal verilere ya da bilimsel belgelere dayandırıldığında kabul edilebilir bir uygulamadır. Köprülü Külliyesi'nde yeterli bilimsel verinin olmaması ve Divanyolu'nun genişletilmiş olması külliyenin bugün varolmayan sebil ve dükkanlarının bütünlenmesini mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle restorasyon kararları dershane-mescid, türbe ve medrese başlıkları altında incelenmiştir. Bu yapılarda yeterli veri sağlanabilen mimari ögelerde bütünlenme önerilmiştir.

Yapıların genel etkisini bozan tarihi ve estetik değer taşımayan eklerin kaldırılmasına temizleme denmektedir. Ancak zaman içinde çeşitli tarihlerde dönem üsluplarına

uygun yapılan ekler korunmalıdır. Venedik Tüzüğünün 11. maddesinde "Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değidir." denilmektedir. Ek kaldırma müdahalesinde, külliyenin geçirdiği dönemlerin ve müdahalelerin üzerinden okunabilir halde korunmasına özen gösterilmelidir. Yapıların cephelerinde zaman içerisinde oluşan iç ve dış kaynaklı kirliliklerin giderilmesi de temizleme başlığı altında ele alınmaktadır. Temizleme yönteminin seçilmesinde kullanılacak malzemenin ve temizlenecek yüzeyin özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu nedenle öncelikle bir ön araştırma yapılmalı, her temizleme yönteminin olası sakıncaları laboratuvarda test edilip, uygulama süresi belirlenmelidir. Yüzey temizleme yöntemleri kimyasal ve mekanik olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Mekanik temizlik aşındırıcı kum, cam küresi ya da alüminyum tanelerinin düşük basınçla püskürtülmesi ile uygulanmaktadır. Bu teknik bezemesiz geniş yüzey alanlar için uygundur. Aşınma ve bozulmalara neden olabileceğinden pek tercih edilen bir yöntem değildir. Kimyasal temizleme; suyla yıkama, emici kil, kağıt hamuru ve emici jeller uygulanarak gerçekleştirilir ve bu yöntem bezemeli yahut hasara uğramış yüzeylerde tercih edilmelidir.

12.2.1. Dershane-mescidin Restorasyonu (Bkz. RST_01, RST_02, RST_04, RST_05, RST_06, RST_07)

Günümüzde medrese kullanımı sona erdiğinden dershanenin özgün işlevine döndürülmesi mümkün değildir. Bu nedenle 19. yüzyıldan itibaren mescid olarak kullanılan yapının işlevini sürdürmesi uygun görülmüştür. Dershane-mescid yapısal bir bozulma göstermediğinden, restorasyonunda, işlevinin değişmesinden kaynaklanan eklerin değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Yapının medrese avlusuna açılan özgün kapısı türbenin taşınması sırasında pencereye, güneybatı cephesindeki bir penceresi kapıya dönüştürülmüş, Divanyolu cephesine ise bir kapı açılmıştır. Yapılan bu müdahaleler günümüzdeki kullanım açısından uygun görülmüştür.

Özgün bezemesi bilinmeyen mihrabın, bugünkü bezemelerinin korunmasına karar verilmiştir. 19. yüzyılın nitelikli eklerinden minber, ahşap mahfil ve bu mahfile ulaşılan ahşap merdiven yerinde korunmalıdır. Mahfilden minareye çıkmak için kapıya dönüştürülen üst pencerenin, özgün haline dönüştürülmesi uygun görülmüştür. Yapıya eklenen soğan kubbeli ahşap minare önemli strüktürel

bozulmalar göstermektedir. Günümüzde ezanın minareye çıkmadan okunması sonucu işlevini kaybeden minarenin kaldırılması önerilmiştir.

Yapıya 20. yüzyılda eklenen rüzgarlık, mahfilin altında alüminyum doğramalarla oluşturulan oda, ahşap doğramalarla mahfilin üzerinde oluşturulan mekan, mihrabın önündeki ve mahfilin altındaki setler kaldırılmalıdır.

Dershanenin alt sıra pencereleri, restitüsyon projesinde önerildiği gibi doğramasız olması durumunda, günümüz fiziksel konfor koşulları sağlanamayacaktır. Bu nedenle, 20. yüzyıl öncesinde kullanılan geleneksel malzemeler göz önünde bulundurularak, günümüzdeki plastik doğramaların ahşap doğramalarla değiştirilmesi önerilmiştir. Yapının üst sıra pencerelerinde bulunan ahşap doğramalar kaldırılmalı ve özgün içlik ve dışlıklarla tamamlanmalıdır.

Dershanenin cephesinde yer alan çeşmenin ahşap saçağının taşıyıcı demirlerinden dördü günümüzde mevcuttur. Buradan yola çıkarak çeşme üzerinde bir ahşap saçak önerilmiştir.

Dershanenin cephelerinde yüzey kirlilikleri saptanmıştır. Uygun bir temizleme yöntemi seçilerek yüzeydeki kirlilik giderilmelidir.

12.2.2 Türbenin Restorasyonu (Bkz. RST_01, RST_02, RST_04, RST_05, RST_07)

Türbenin özgün durumu ve konumu restitüsyon aşamasında saptanmaya çalışılmıştır. Ancak verilerin yoruma açık oluşu restitüsyon önerisinin birçok noktada hipotetik kılmaktadır. Bu sebeple, türbenin restitüsyonda önerilen biçimine döndürülmesi mümkün değildir. Ayrıca mevcut türbe 19. yüzyıl üslubunu yansıtması açısından niteliklidir. Yapının restorasyonda bugünkü haliyle korunmasına karar verilmiştir.

Türbenin strüktürel sağlamlaştırılması için; sütunlarının şaküle alınıp sütun başlıklarının altından ve üstünden olmak üzere çemberlenmesi ve gergi demirlerinin yenilenmesi gerekmektedir. Taşların arasında bağlantı elemanı olarak demir kenetlerin kullanılması, paslanmaya ve bunun sonucunda taşlarda patlamalara neden olmaktadır. Bu nedenle restorasyonda paslanmaz çelik kullanılması gerekmektedir. Kubbeyi oluşturan demir çubuklar tamamlanmalı ve yapıldığı dönemdeki yükseklik gözönüne alınarak kubbe yeniden inşa edilmelidir.

Yapıda kullanılan demirler mekanik, taşlar ise kimyasal olarak temizlenmelidir. Demirler döküm olduğu için yakarak temizleme yapılmamalıdır. Pas mekanik olarak temizlenmeli demir yüzeylerin üzerleri pasa karşı koruyucu bir tabakayla örtülmelidir. Atmosferik etkiler nedeniyle kirlenen küfeki ve tüf taşları uygun kimyasal yöntemlerle temizlenmelidir. Sütunlar, sütun başlıkları ve aralarında yer alan lentolar mermerdir. Zaman içerisinde demir yüzeylerdeki paslanmanın yağmur sularıyla bu yüzeylerden akması sonucu oluşan lekeler temizlenmelidir.

Cephelerde korniş hizalarında yer yer görülen kırılmalar ve bunların devamında ayrılmalar uygun harç ve malzemeyle onarılmalıdır. Eksik olan dendanlarının ve avlu ve Divanyolu sınırını oluşturan lale motifli babaların yok olmuş kısımlarının tamamlamasına karar verilmiştir.

12.2.3. Medresenin Restorasyonu (Bkz. RST_01, RST_02, RST_03, RST_04, RST_05, RST_06, RST_07)

19. yüzyılda medresenin kuzeydoğu kolunun ucunda yer alan ve Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında kesilen hücreye, dönem üslubuna uygun bir cephe giydirilmiştir. Günümüzde hasarlı olan bu cephenin, müdahale dönemini belgeleyen nitelikli bir ek olması nedeniyle temizlenip bütünlenerek korunmasına karar verilmiştir. Yer yer sıva dökülmesi, yüzey kirliliği ve zemine yakın bölgelerde mikrobiyolojik oluşumlar gözlenmektedir. Uygun malzeme ve teknik seçilerek yapılacak yüzey temizliğinde, mikrobiyolojik oluşumların da giderilebilceği düşünülmektedir. Cephenin özgün sıva örneği incelenmeli, uygun kireç harçlı bir sıva kullanılarak gerekli onarımlar yapılmalıdır.

Yapının özgün döşeme kaplamaları değiştirilmiştir. Hücreler ve revaklar karo mozaik kaplanmış avluya ise şap dökülmüştür. Hücrelerin restorasyonunda kullanılmak amacıyla altıgen tuğla üretilmeli ve revaklar restitüsyonda önerildiği gibi taş kaplanmalıdır.

Mevcut kapı ve pencereler yapıya 20. yüzyılda eklenmiştir. Özgün doğramalara ait verinin bulunmaması restorasyonda kesin bir kapı ve pencere önerisi yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple yapının günümüzde kullanılan ahşap kapı ve pencerelerinin korunması, ancak yenileneceği zaman restitüsyonda önerilen kapı

biçimleri ve restorasyonda önerilen pencere biçimlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmiştir.

Revakları kapatan ahşap doğramaların, malzeme olarak kemer ve sütunlara önemli bir zarar vermediği gözlenmiş, ancak mekanın görsel bütünlüğünü bozduğuna karar verilerek kaldırılmaları önerilmiştir. C.01 mekanı önünde bulunan revak, 19. yüzyılda hazireye açıldığı için duvar örülerek kapatılmış ve sıvanmıştır. Günümüzde sıvasının büyük bir bölümü dökülmüştür. Bu sıvanın uygun malzemeyle yenilenmesi önerilmiştir. Revak yüzeylerindeki kirlenmiş küfeki ve od taşları uygun malzeme ve teknikle temizlenmelidir.

C.04, C.05, C.06, C.08, C.09 ve C.10 mekanlarına eklenen ahşap ara katlar hücrelerin mekan algısını bozduğu için temizlenmelidir. C.01 hücresi kesildiği için mekan oranları ve algısı değişmiştir. Ancak mekanda yer alan asma tavan yardımıyla yükseklik azaltılmış bu sayede hücre kendi içinde bir orana sahip olmuştur. Restorasyonda asma tavanının tutulmasına karar verilmiştir.

Kullanıcıların fiziksel konforunun sağlanması için yapıya getirilen ısıtma tesisatı ve sıhhi tesisat, yapıların strüktürüne ve görsel bütünlüğüne zarar vermektedir. Kalorifer boruları, hücrelerin revak duvarları yüzeyindedir. Tesisatın hücre içine alınması için kapı söveleri delinmiştir. Bu nedenle, mekanların görsel estetiğini de bozan radyatör peteklerinin kaldırılmasına; hücrelerin elektrikli radyatörlerle ısıtılmasına karar verilmiştir. C.07 mekanı günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır ve sıhhi tesisatın hücreye getirilmesiyle duvarlarda rutubet gözlenmeye başlanmıştır. Bu durumda, mutfak işlevinin bu mekandan çıkartılması, arka bahçeye uygun malzemeyle çağdaş bir ek yapılarak mutfak gereksiniminin karşılanması gerekmektedir. Ancak, Anıtlar Kurulu kararları, medreselerde yeni yapı yapılmasını engellediğinden (Nayır, 1980), bu mekanda tesisatın özgün duvarlardan uzaklaştırılarak yenilenmesiyle yetinilmiştir.

C07 mekanının arka bahçeyle bağlantısının kolaylaşması amacıyla güneydoğu duvarı üzerinde ikinci bir kapı açılmıştır. C.06 mekanının duvarında ise üst kotta bir pencere açılmıştır. Kapının ve pencerenin örülerek kapatılması uygun görülmüştür.

Arka bahçeye inşa edilen iki katlı betonarme deponun, tuvaletler önüne eklenen lavabo ve mutfak kısmının niteliksiz oluşları nedeniyle kaldırılmaları önerilmiştir.

Özgün tuvaletlerin üzerini örten oluklu levhanın kaldırılmasına ve uygun örtü sistemi getirilmesine karar verilmiştir.

C.10 mekanında kubbeden sıva düşmesi rutubet problemine bağlanmıştır. Bu problemin çatıdan gelen sudan kaynaklandığı saptanmıştır. Medresenin ve dükkanların kurşun levhalarının yenilenmesine karar verilmiştir. Medrese kubbelerinin günümüzde alemleri yoktur. Alemler estetik amaçlı olmalarının yanı sıra yapısal olarak da gerekli elemanlardır. Kurşun levhaların tepe birleşim noktalarındaki açıklıktan su girmemesi ve levhaların rüzgarla uçmaması için ağırlık oluşturan alemlerin tamamlanması uygun görülmüştür.

C.10 mekanında sıvanın düşmesi sonucu yapım tekniği ve kemer biçimleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Hücre ve revak yüzeylerinde sıvayla yapılmış bezeme amaçlı kemerlerin özgünü yansıtmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle restorasyonda bezeme amaçlı yapılan sıvaların sivri kemerli olarak yenilenmesine karar verilmiştir.

Hücre içlerinde yer alan nişlerin bugünkü ahşap çerçeveleri ve raflarıyla kullanımına devam edilmesi uygun görülmüştür. Yok olmuş ocakların ise, restitüsyonda önerildiği gibi yeniden yapılmasına karar verilmiştir. Restitüsyonda dükkanların da ocaklı olduğu belirtilmiştir. Mevcut bacaların yerleri ocakların konumlarını göstermektedir. Ancak günümüzde dükkanların arkasında yer alan mekanlara geçişler ocakların bulunması gerektiği yerlere denk geldiğinden, dükkan ocaklarının tamamlanması önerilmemiştir.

Özgün durumda sarnıç olarak kullanıldığı düşünülen D.02' ve D.05 mekanlarının günümüzde kullanılabilmeleri için D.02 ve D.04 mekanlarından geçişlere ihtiyaç duyulmaktadır. D.02 ile D.02 ' mekanları arasındaki geçişin biçim olarak korunması uygun görülmüş, buna göre D.04 ve D.05 arasındaki geçişin de düzenlenmesi önerilmiştir. D.03 mekanının D.02 ile ortak olan duvarı ve güneydoğu duvarı mekanın kullanım alanının genişletilmesi amacıyla inceltilmiştir. Restorasyonda bu duvarların özgün kalınlıklarına göre tamamlanmasına karar verilmiştir. Dükkanların içlerine yapılan tüm ara katlar kaldırılmıştır. Peykhane Sokağa bakan dükkanlardan D.01 mekanı hariç hepsinin cepheleri sıvanmış, yer yer de yapay taş ve fayans kaplanmıştır. D.01 mekanının cephesinden yola çıkarak özgünde dükkanların cephelerinin kesme taş olabileceği sonucuna varılmıştır. Ancak özgün cephe malzemesinin kesin olarak tespit edilebilmesi için, uygulama sırasında kaplamaların

ve sıvanın kaldırılması gerekmektedir. Buradan elde edilecek verilerden yola çıkılarak uygun bir cephe düzeni sağlanmalıdır.

Medrese avlu kapısını oluşturan taş yüzeyler günümüzde kirlenmiştir. Uygun malzeme ve teknik kullanılarak yüzeylerin temizlenmesine karar verilmiştir. Kapının üzerini örten saçağın ahşap taşıyıcıları çürümüştür. Bu sebeple saçağın taşıyıcıları ve kurşun levha örtüsünün yenilenmesi gerekmektedir. Avlunun ahşap çift kanatlı kapısı, restitüsyonda önerildiği şekilde kündekari olarak yenilenmelidir.

13. SONUÇ

17. yüzyıla kadar, büyük camiler etrafında toplanan medrese, türbe, sebil, hamam, çarşı gibi bir çok bileşenden oluşan külliyeler, bu dönemde yüzyılın ekonomik durumu nedeniyle küçülmüştür. Medreselerin külliyelerin merkezini oluşturmaya başladığı bu dönemde, külliye programları genellikle; medrese, dershane, türbe, sebil, çeşme ve dükkanlardan oluşmaktadır. Selçuklulardan beri süre gelen medrese-türbe kompozisyonu, 17. yüzyılda medrese-sebil-türbe üçlüsü biçimini almıştır.

Dönemin önemli sadrazamlarından Köprülü Mehmet Paşa tarafından Divanyolu üzerinde yaptırılan Köprülü Külliyesi, yapıldığı 17. yüzyıl özelliklerini taşıyan önemli bir örnek olmasının yanı sıra, çeşitli dönemlerde geçirdiği müdahaleler sonucunda, bu dönemlerin de üslup ve mimari anlayışlarını yansıtması nedeniyle korunması gerekli bir anıt yapıdır.

Çalışma kapsamında; yapının korunması için bilimsel bir çalışmayla belgelenmesi ve belgelemeden elde edilecek sonuçlarla koruma müdahalelerinin saptanması amaçlanmıştır. Detaylı rölöve çalışması yapılarak hasarlar tespit edilmiş, yapı üzerinde özgün duruma ilişkin izler aranmıştır. Kaybolan mimari öğeler ve yıkılan yapılar hakkında bilgi sağlamak için 16-18. yüzyıl benzer programa sahip külliyelerle karşılaştırmalar yapılmıştır. Dokümantasyon araştırmaları ve yapı üzerindeki izler, restitüsyon için kesin bir veri sağlamamıştır. Bu nedenle çalışma sürecinde bir çok olasılık gözden geçirilmiş ve elde edilen verilere en uygun olanı seçilmiştir.

Rölöve ve restitüsyon çalışmalarının sonucunda, külliyenin restorasyonu için; yapılan uygunsuz eklerin kaldırılması, zaman içerisinde kaybolan mimari öğelerin tamamlanması önerilmiştir. Yapının etkin olarak korunması ve bakımının sağlanması için, kullanımının sürekliliğine karar verilmiştir.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. [1], 1993. Medreseler, *İstanbul Asiklopedisi*, c.: 5, s.320-326 ,Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Ahunbay, Z. [2] 1993. Ekmekçizade Ahmet Paşa Külliyesi, *İstanbul Asiklopedisi*, c.: 3, s.146, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Ahunbay, Z., 1995. Osmanlı Mimarlığında Od Taşı, *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Bildiriler*, c:1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Ahunbay, Z., 1999. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayın, İstanbul.

Baltacı, C., 1976. XV-XVI Asırlarda Osmanlı Medreseleri, s. 1-71, İrfan matbaası, İstanbul.

Batur, A., 1970. Osmanlı Camilerinde Almaşık Duvar Üzerine, *Anadolu Sanatı Araştırmaları*, s. 135-216, Gün Matbaası, İstanbul.

Baysun, M. C., 1977. Osmanlı Devri Medreseleri-Mescid, *İslam Ansiklopedisi*, c: **8**, s. 71-77, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Can, C., 1993. İstanbul'da 19 yüzyıl batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları, *Doktora Tezi*, Y.T.Ü., İstanbul.

Can, C., Girardelli, P.,1995. Giovanni Battista Barborini a İstanbul, Observatoire Urbain D'İstanbul, v:8, Institut Français d'Etudes Anatoliennes, İstanbul.

Cezar, M., 1963. Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler, *Türk Sanatı Tarihi, 1*, 327-414, İst. DGSA Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Çeçen, K. 1999. İstanbul'un Osmanlı Dönemi Su Yolları, Omaş Ofset A.Ş., İstanbul.

Çelik, Z., 1998. Değişen İstanbul, TETTV Yayınları, İstanbul.

Çobanoğlu, A., [1] 1993. Köprülü Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, c: **5**, s.89-90, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Çobanoğlu, A., [2] 1993. Gazanfer Ağa Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, c:3, s.375-377, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Çobanoğlu, A., [3] 1993. Kuyucu Murat Paşa Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, c:5, s.142-144, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Çobanoğlu, A., [4] 1993. Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, c: 1, s.236-239, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Çobanoğlu, A., [5] 1993. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, c: 5, s.402-403, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Dirimtekin, F., 1959. 17. yüzyılda İstanbul'un Medeni ve İçtimai Hayatı , *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, İstanbul.

Egemen, A., 1993. İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri, Arıtan Yayınları, İstanbul.

Erdem, Y., 1968 Ekmekçizade Ahmet Paşa Külliyesi, *Arkitekt Dergisi*, sayı 331 ktp.c. 38 B/147.

Ergin, O., 1938. İstanbul'da İmar ve İskan Hareketleri, *İstanbul Eminönü Halkevi Dil ve Tarih Edebiyat Şubesi Neşriyatı VI, Konferanslar Serisi III*, İstanbul Bürhaneddin Matbaası, İstanbul.

Ergin, O., 1977. İstanbul Mektepleri ve İlim Terbiye ve Sanat Müessesleri Dolayısıyla Türkiye Maarif Tarihi, c: **1-2**, Eser Matbaası, İstanbul.

Eriç, M., 1988. Sinan'ın XVI. Yüzyıl Türk Mimarisi Malzeme Anlayışına Getirdiği Yenilikler, Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Erzi, İ., 1987. Camilerimiz Ansiklopedisi, (Hadikatü'l-Cevami), c: **2**, s. 6-8, Tercüman Tesisleri, Istanbul.

Eyice, S., [1] 1977. Mescid, *İslam Ansiklopedisi*, c: **8**, s. 1-127, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Eyice, S., [2] 1977. "İstanbul," "İstanbul'un Tarihi Eserleri" maddeleri, *İslam Ansiklopedisi*, c: **5/2**, s. 1214/44-1214/144, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Gökbilgin, T., 1977. Köprülüler, *İslam Ansiklopedisi*, c: **6** , s. 892-897, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

İstanbul Ansiklopedisi, 1994. "Divanyolu" maddesi, c: **3** , s. 72-73, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Koçu, R.E., Divanyolu, *İstanbul Ansiklopedisi*, c: **9,** İstanbul.

Köprülü Mehmet Paşa Vakfiyesi

Kuban, D., 1979. 100 Soruda Türk Sanatı Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Kuban, D., 1993. Koloni Şehrinden İmparatorluk Başkentine, *İstanbul Dergisi*, **4**, s. 10-25, Profil Yayıncılık, İstanbul.

Kuban, D., 1993. Külliyeler, *İstanbul Ansiklopedisi*, c.:5., s.165-169, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Kuban, D., 2000. İstanbul Bir Kent Tarihi, TETTV Yayınları, İstanbul.

Kumbaracılar, İ., 1938. İstanbul Sebilleri, Devlet Basımevi, İstanbul.

Kuran, A. , 1969. Anadolu Medreseleri, ODTÜ, Ankara.

Kuran, A., 1979. 15. ve 16. y.y. İnşaa Edilen Osmanlı Külliyelerinin Mimari Esasları Konusunda Bazı Görüşler, *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğleri*, İstanbul.

Kütükoğlu, M., 1976-1977. 1869 da Faal İstanbul Medreseleri, *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, **7-8**, 277-392.

Kütükoğlu, M., 1978. Darul-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, **7**, cüz:**1-2**.

Mantran, R., 1991. 16. ve 17. yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat, s. 45-88, Eren Yayıncılık, İstanbul.

Mazlum, D. 2001. Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında 22 Mayıs 1766 İstanbul Depremi ve Ardından Gerçekleştirilen Yapı Onarımları, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Nayır, Z., 1975. Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690), *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Nayır, Z., 1980. İstanbul Medreseleri Koruma ve Çağdaş Kullanım Açısından Bir Değerlendirme, yayımlanmamış *Doçentlik Tezi*, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Ödekan, A., 1993, Sebiller, *İstanbul Ansiklopedisi*, c.:6, s.481-482, Ana Basım A.Ş., İstanbul.

Özdeş, G., 1998. Türk Çarşıları, Tepe Yayınları, Ankara.

Özergin, M.K., 1973-74. Eski bir Ruzmane'ye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri, *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, 4-5, s. 263-290, İstanbul.

Öztuna, Y., 1983. *Büyük Türkiye Tarihi*, c: 9-11, Ötüken yayınevi, İstanbul.

Pardoe, J., 1838. The Beauties Of The Bosphoros, George Virtue, London.

Sakaoğlu, N., 1994. Köprülüler, *İstanbul Asiklopedisi*, c: 5, s. 91-95, Ana Basım AŞ., İstanbul.

Saner, T., 1998. 19. yüzyıl İstanbul Mimarlığında "Oryantalizm", Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., s. 90-110, İstanbul.

Sicil-i Osmani, "Mehmet Paşa (Köprülü)" maddesi, c: 6 , s. 1061, İstanbul.

Sözen, Metin ve Diğerleri 1975 . Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Sungu, İ., 1938. Tevhid-i Tedrisat, *Türk Tarih Kurumu Belleten*, c: 2, s. 397-431, Ankara.

Tayla, H., 1977. Mimar Sinan'ın Türbeleri, *Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Tekeli, İ., 1993. İcabında Plan, *İstanbul Dergisi*, **4**, 26-37, Profil Yayıncılık, İstanbul.

Tekeli, İ., 1985. Tanzimattan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm, *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, c.4, İstanbul.

Türk Ansiklopedisi, 1975. " Köprülüler" maddesi, c: **22** , s. 290-291, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Uluengin, F., B., M., 2001. Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları. Yem Yayınları, İstanbul.

Uzunçarşılı, İ. H., 1947. Köprülüler Devri, *Büyük Osmanlı Tarihi*, c: **4**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Uzunçarşılı, İ. H., 1965. Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Ünsal, B. 1969. İstanbul'un İmar ve Eski Eser Kaybı, Türk Sanatı Tarihi II, İstanbul.

Ünsal, B. 1982. İstanbul Türbeleri Üzerinde Stil Araştırması, *Vakıflar Dergisi*, sayı: 16, Ankara.

Ünsal, B. [1] 1986. İstanbul Sebil Anıtlarını Dekorlayan Şebeke Sanatı, *Taç Vakfı Dergisi*, c: **1**, sayı: 2, Gözlem Matbaacılık, İstanbul.

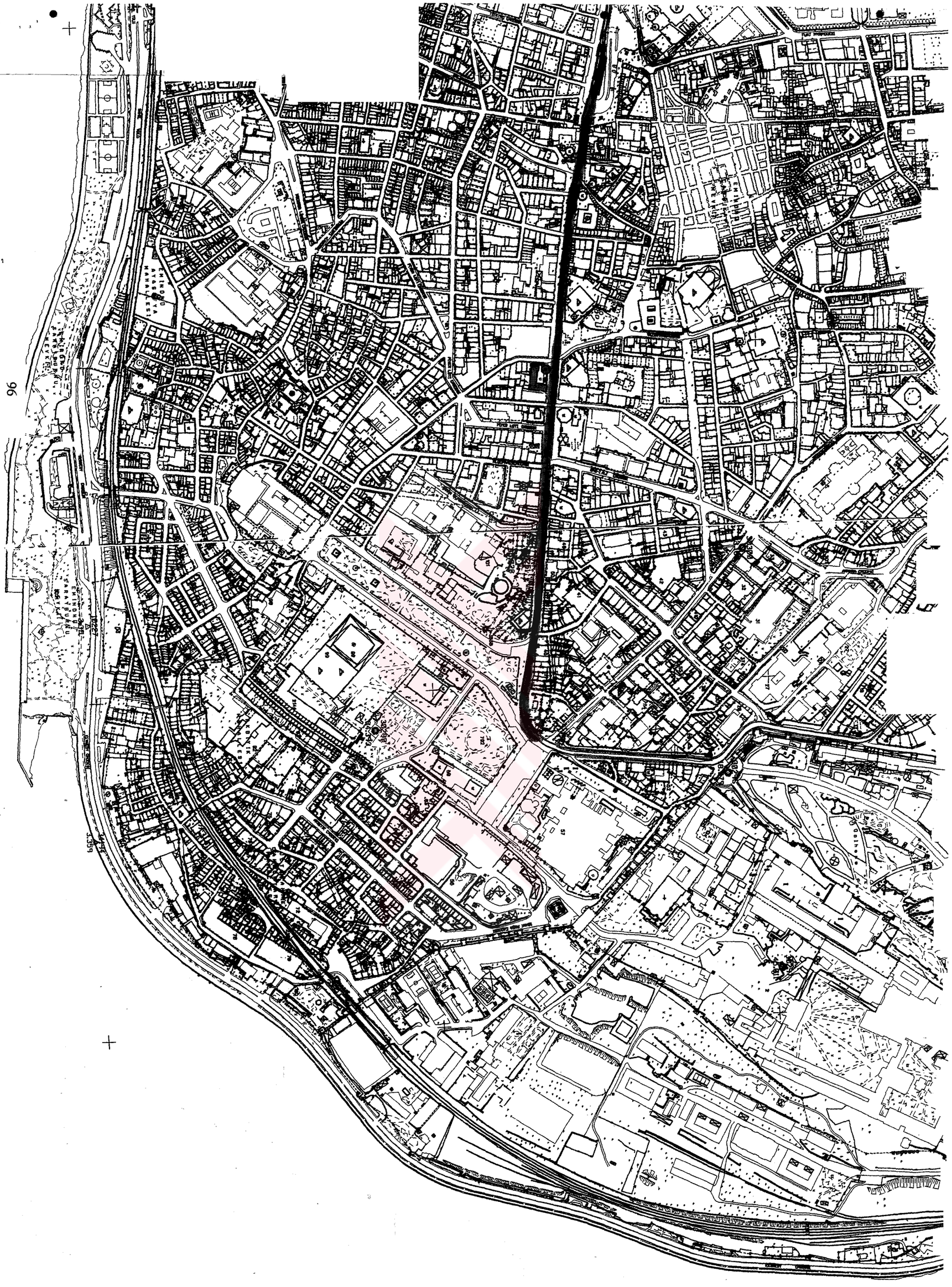
Ünsal, B. [2] 1986. Stil Yönünden, Klasik Sonrası, Türk Mimarlığında Sebiller, *Taç Vakfı Dergisi*, c: **1**, sayı: 3, Gözlem Matbaacılık, İstanbul.

Ünsal, B. 1987. Türk Mimarlığında Klasik Sebil Anıtları, *Taç Vakfı Dergisi*, c: **2**, sayı: 6, Gözlem Matbaacılık, İstanbul.

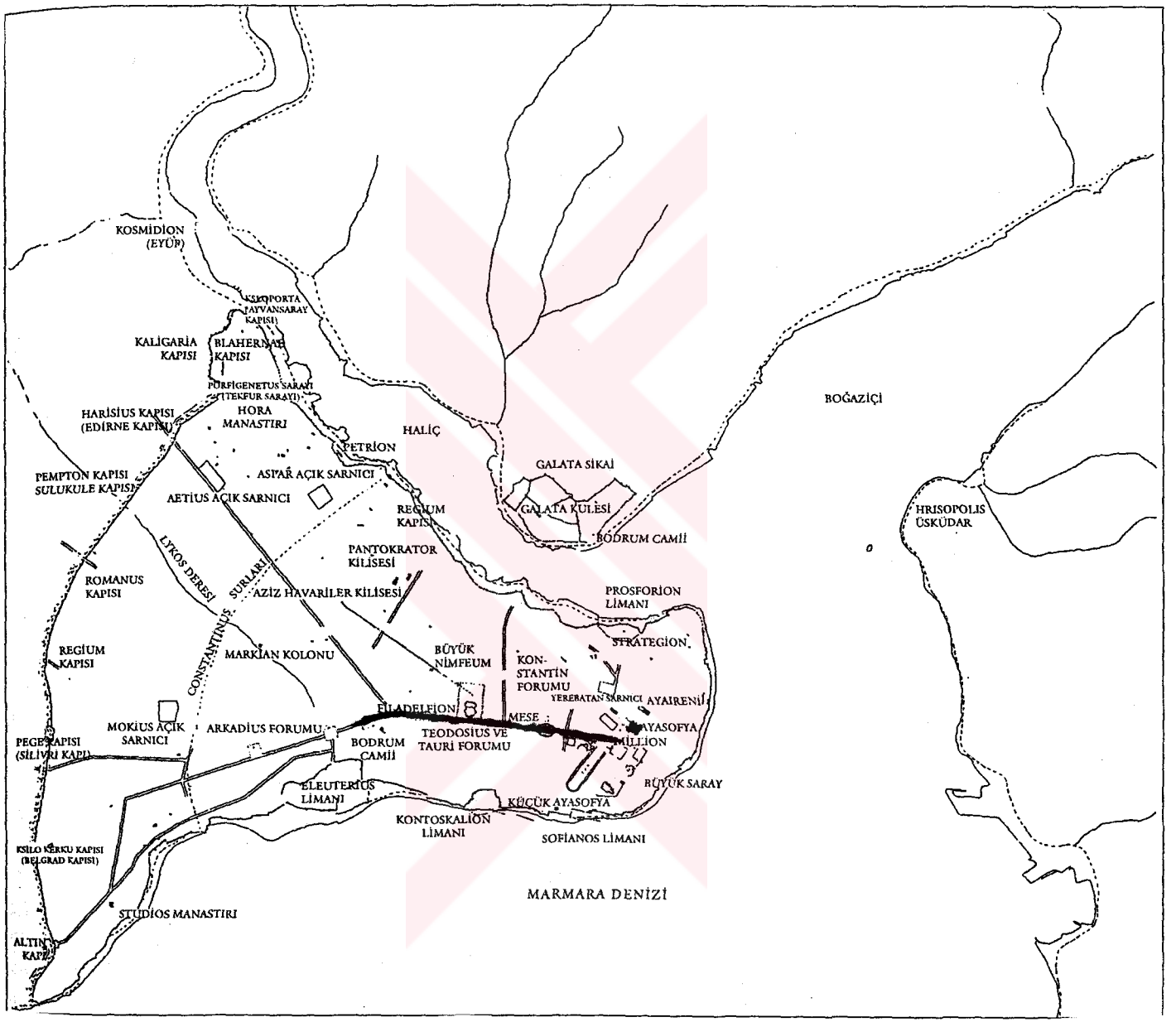
Vakıflar Genel Müdürlüğü, H7-146 nolu Hayır İşleri Dosyası, İstanbul.

Yoldaş, Y. 1977. İstanbul Mimarisi için Kaynak Olarak Evliya Çelebi, İstanbul.

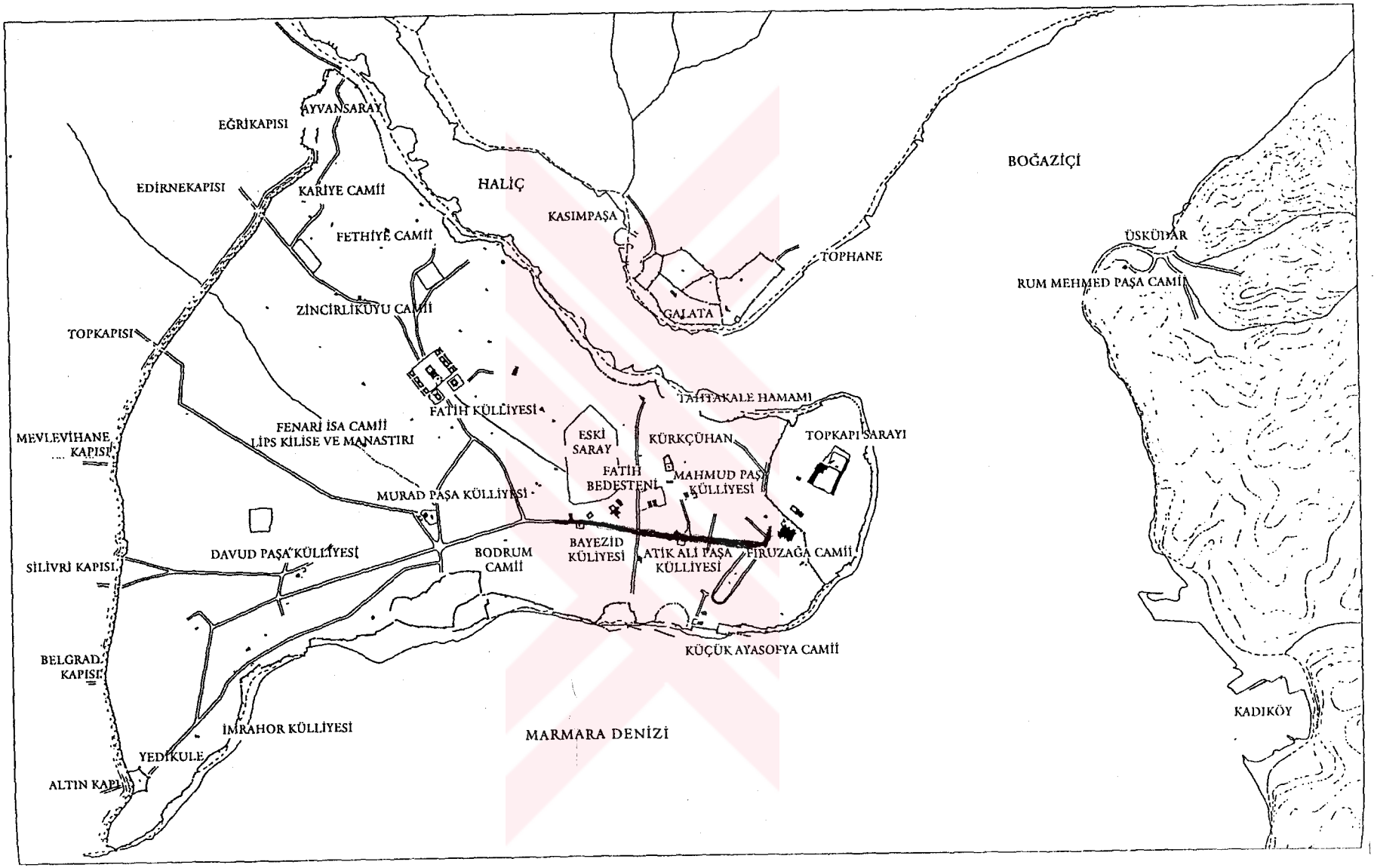
ŞEKİLLER

Şekil.01 : 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada vaziyet planı

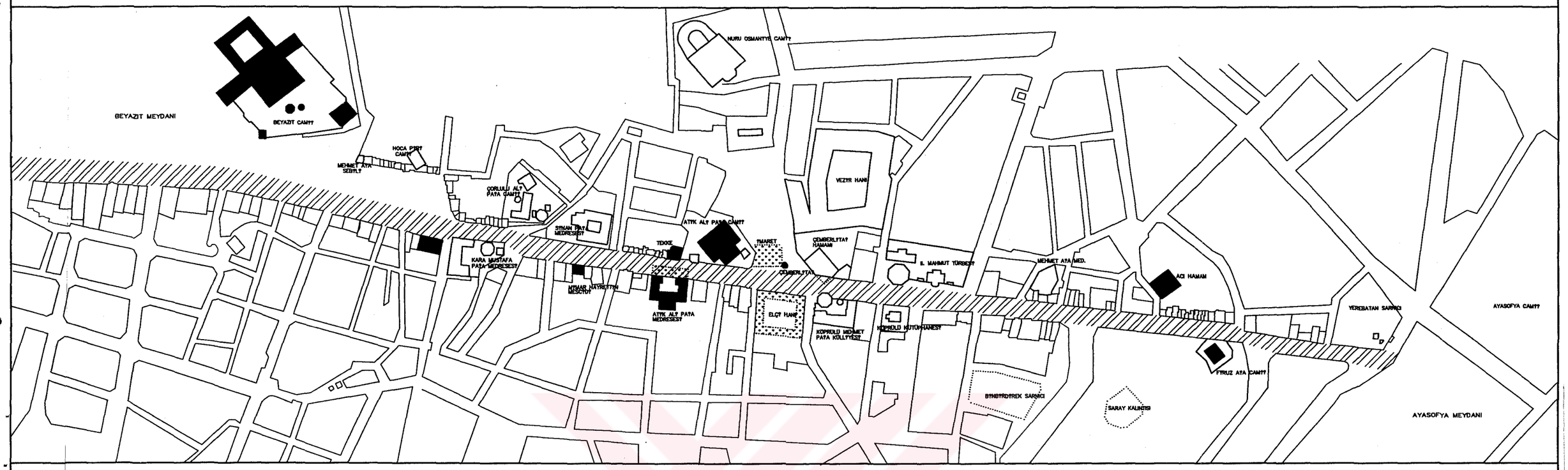

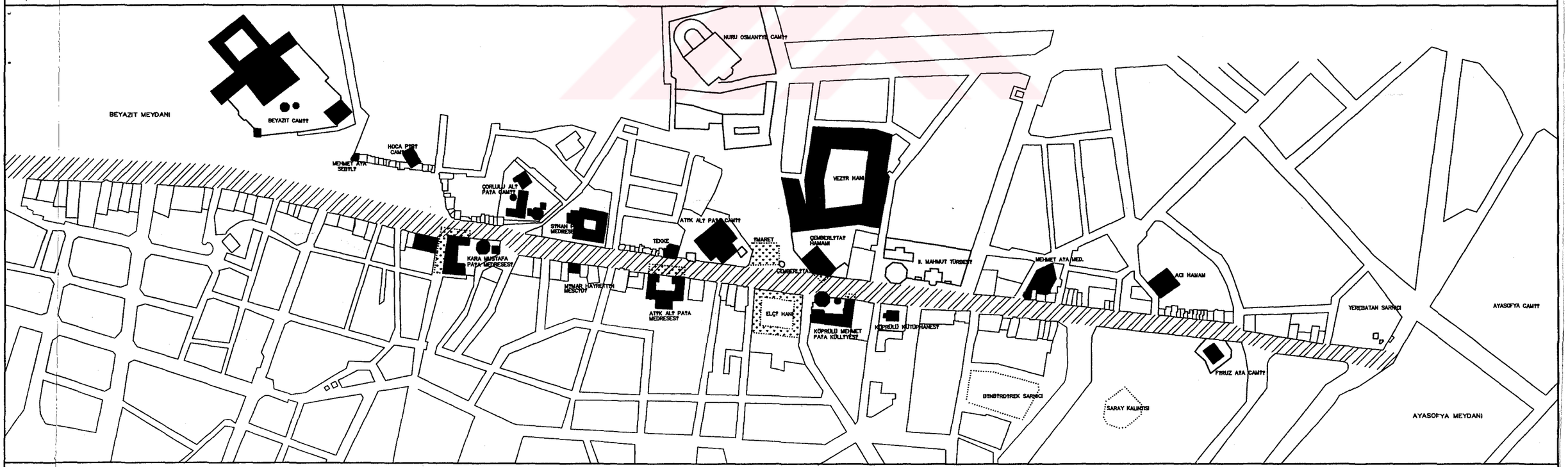
Şekil.02 : Konstantinapolis Planı, (450-1453), Kuban, 1996

Şekil.03 : Kent Planı, (1453-1520), Kuban, 1996

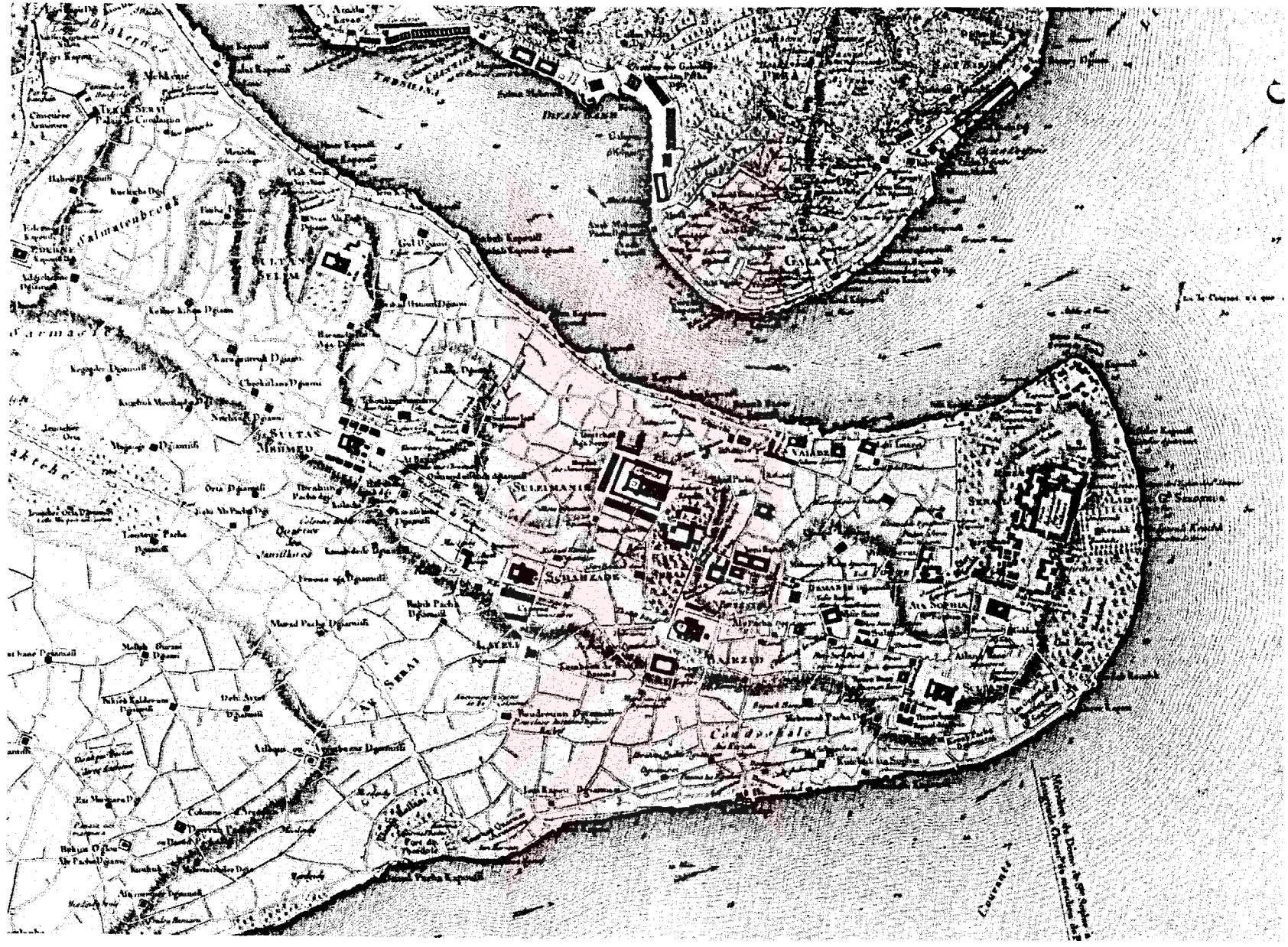
16. YÜZYIL BAŞI ERKEN OSMANLI DÖNEMİNDE DİVANYOLU CADDESİ

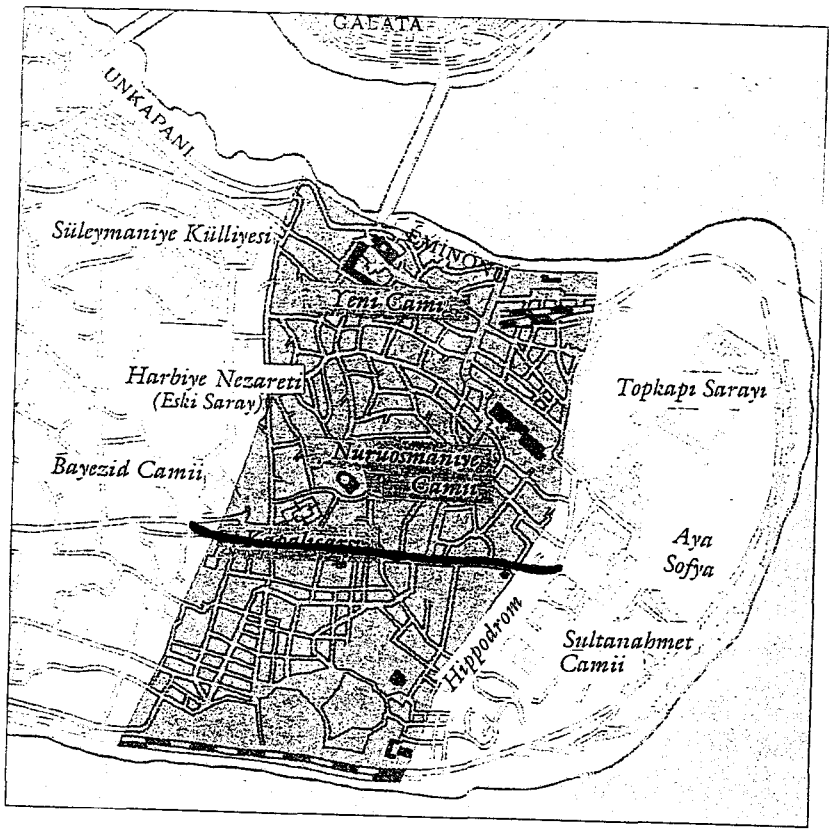

18. YÜZYIL BAŞI KLASİK OSMANLI DÖNEMİNDE DİVANYOLU CADDESİ

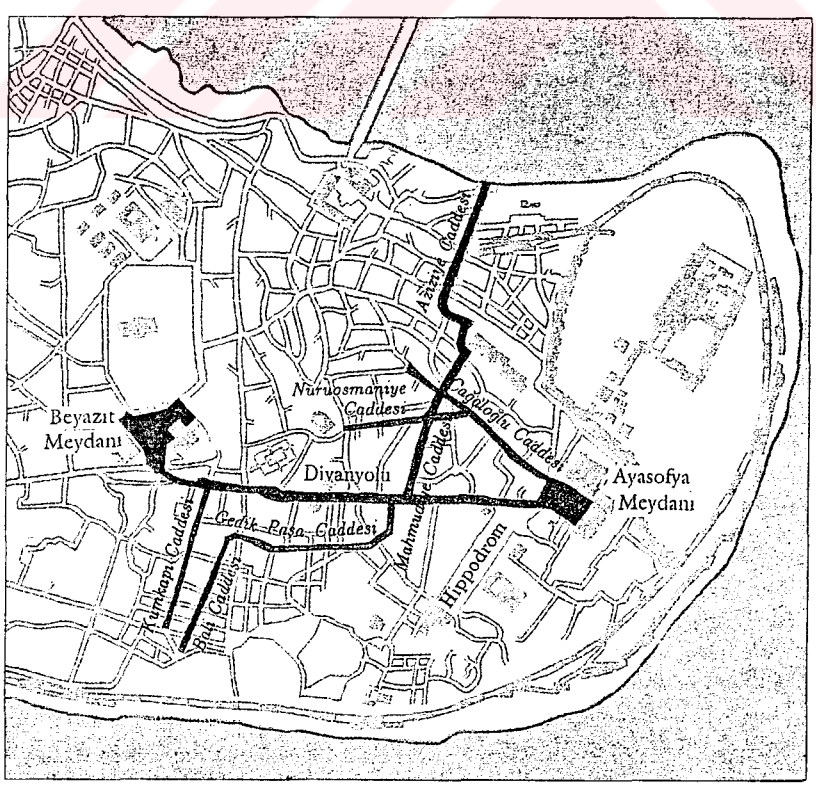
Şekil.04 : 16. yüzyıl ve 18. yüzyıl başında Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan önemli yapılar

Şekil.05 : Kauffer tarafından hazırlanan İstanbul haritası, 1776, Kuban, 1996

Şekil.06 : Hocapaşa yangınının yayıldığı alan, Çelik, 1998

Şekil.07 : Hocapaşa yangınından sonra düzenlenen ana caddeler, Çelik, 1998

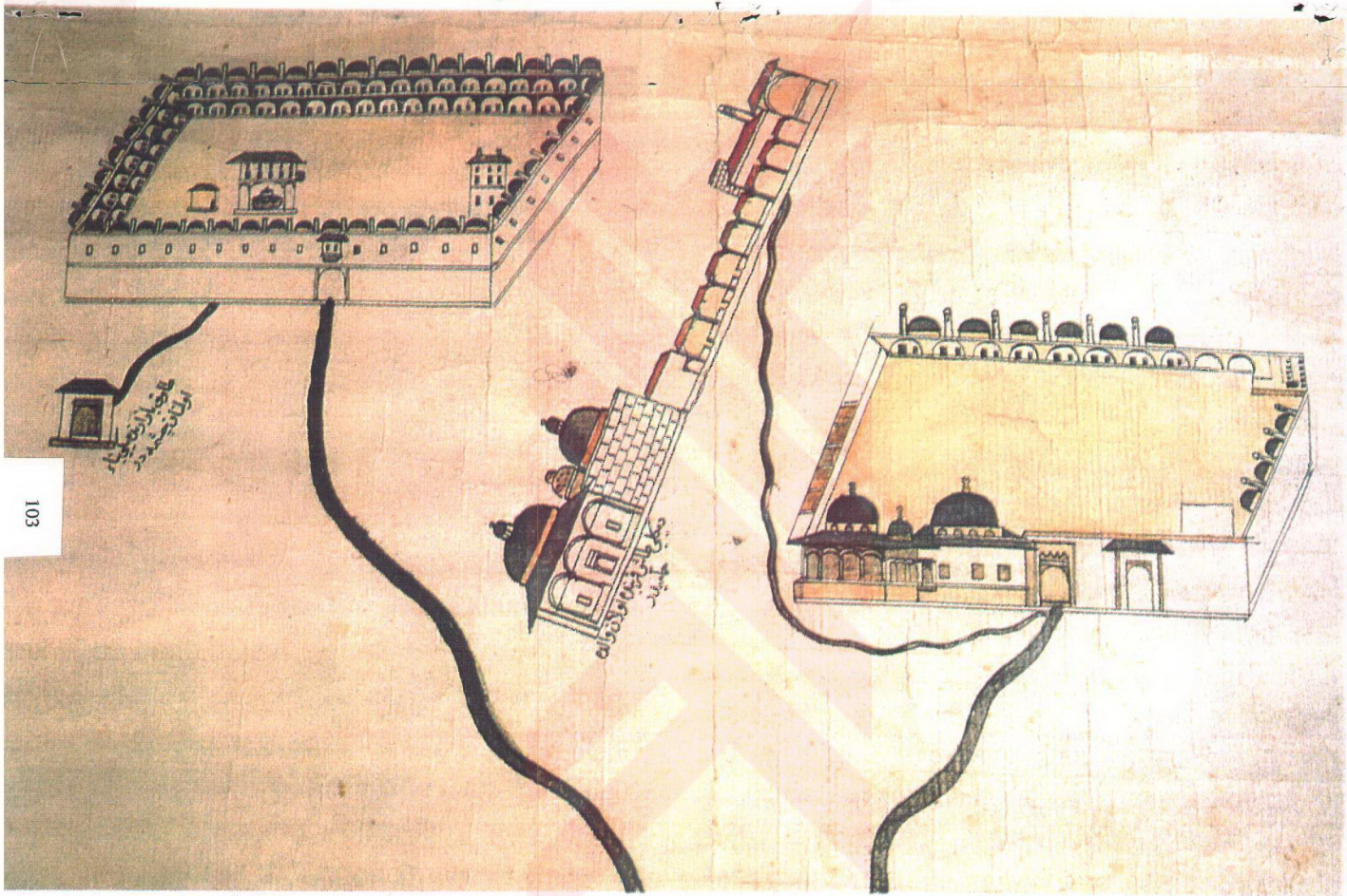
19. YÜZYIL SONUNDA DİVANYOLU CADDESİ

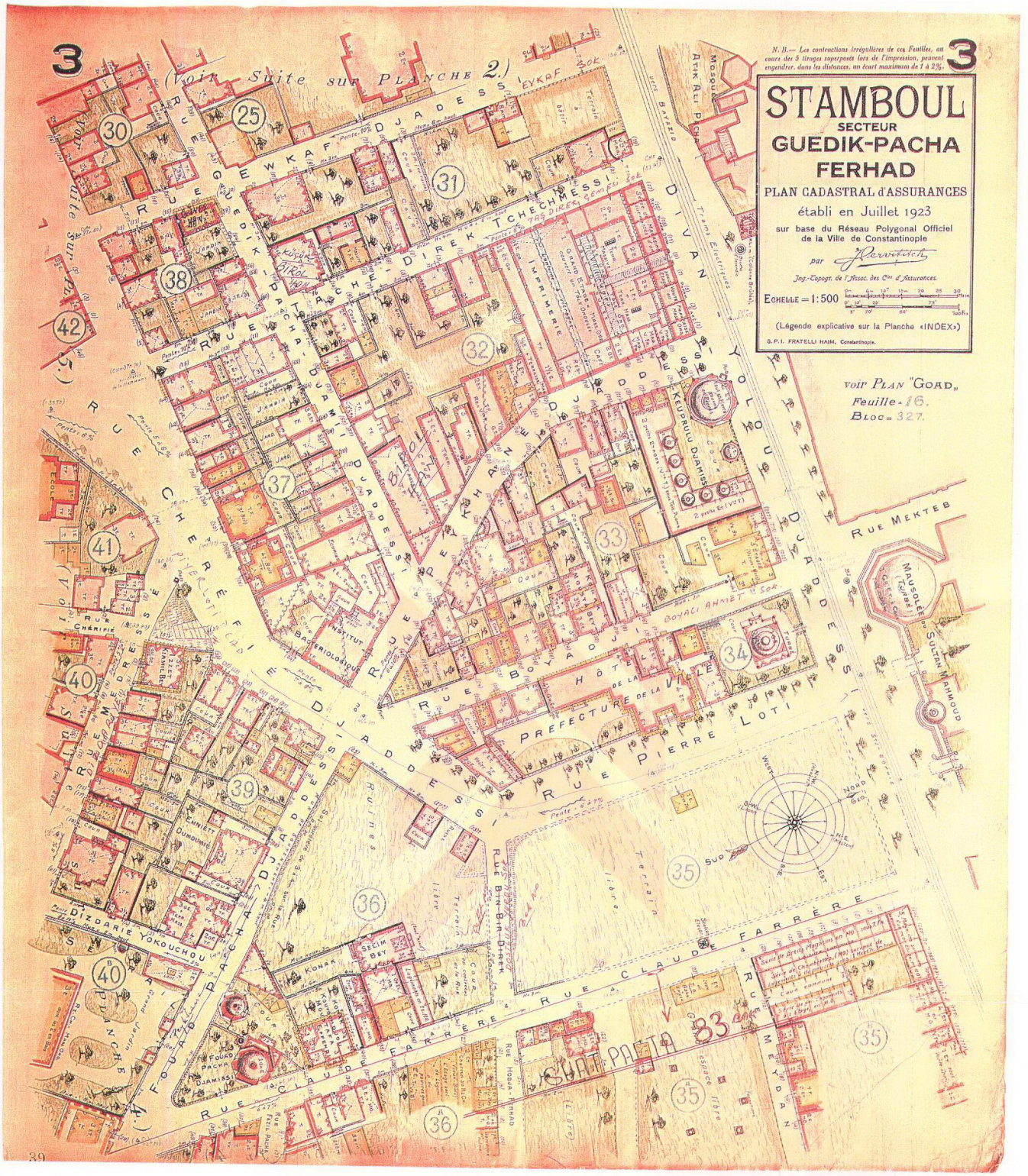

GÜNÜMÜZDE DİVANYOLU CADDESİ

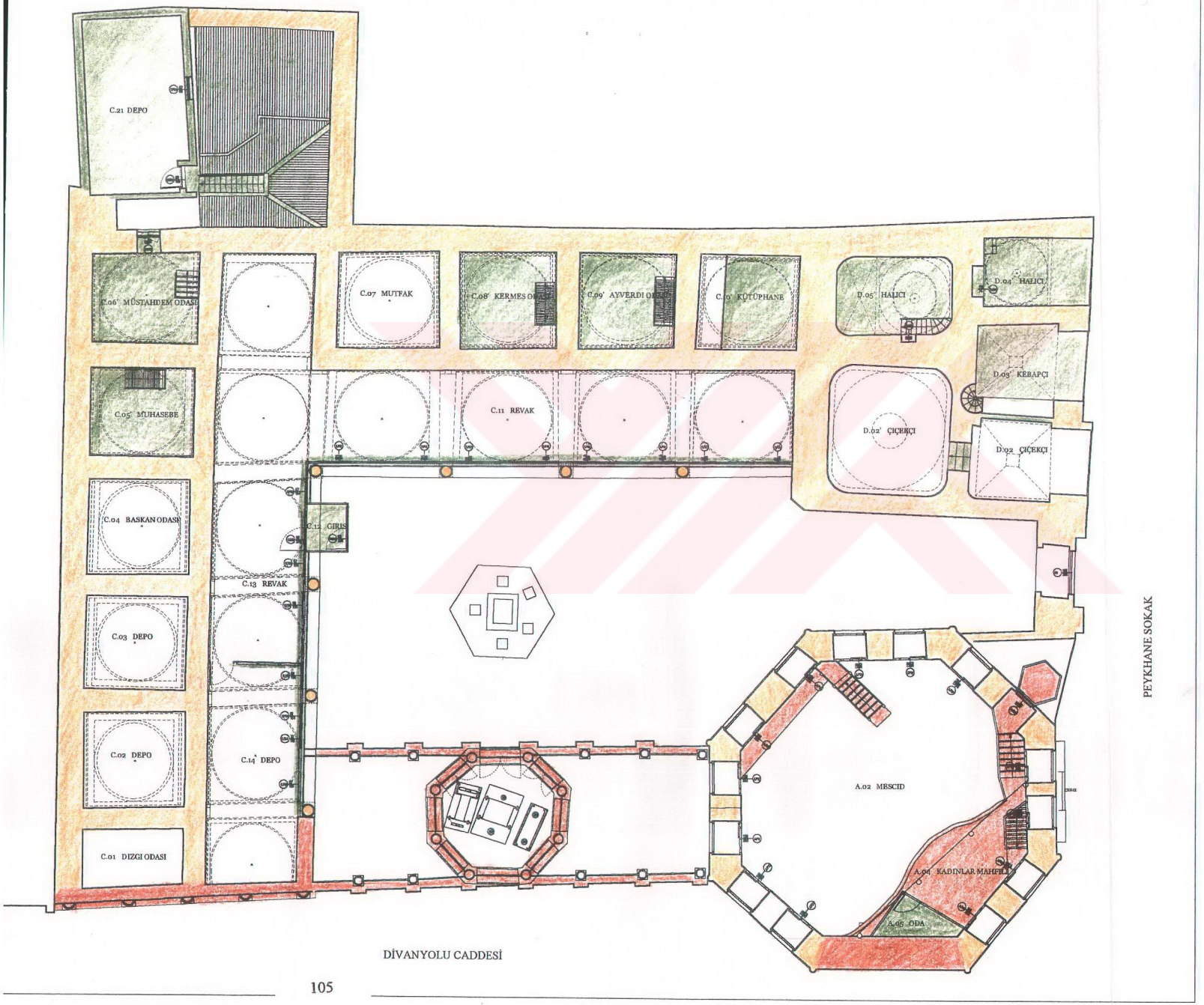
Şekil.08 : 19. yüzyıl başında ve günümüzde Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan önemli yapılar

Şekil.09 : Köprülü Su Yolları haritası

Şekil.10 : 1933 Tarihli Pervititch Haritası

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

20. YÜZYIL

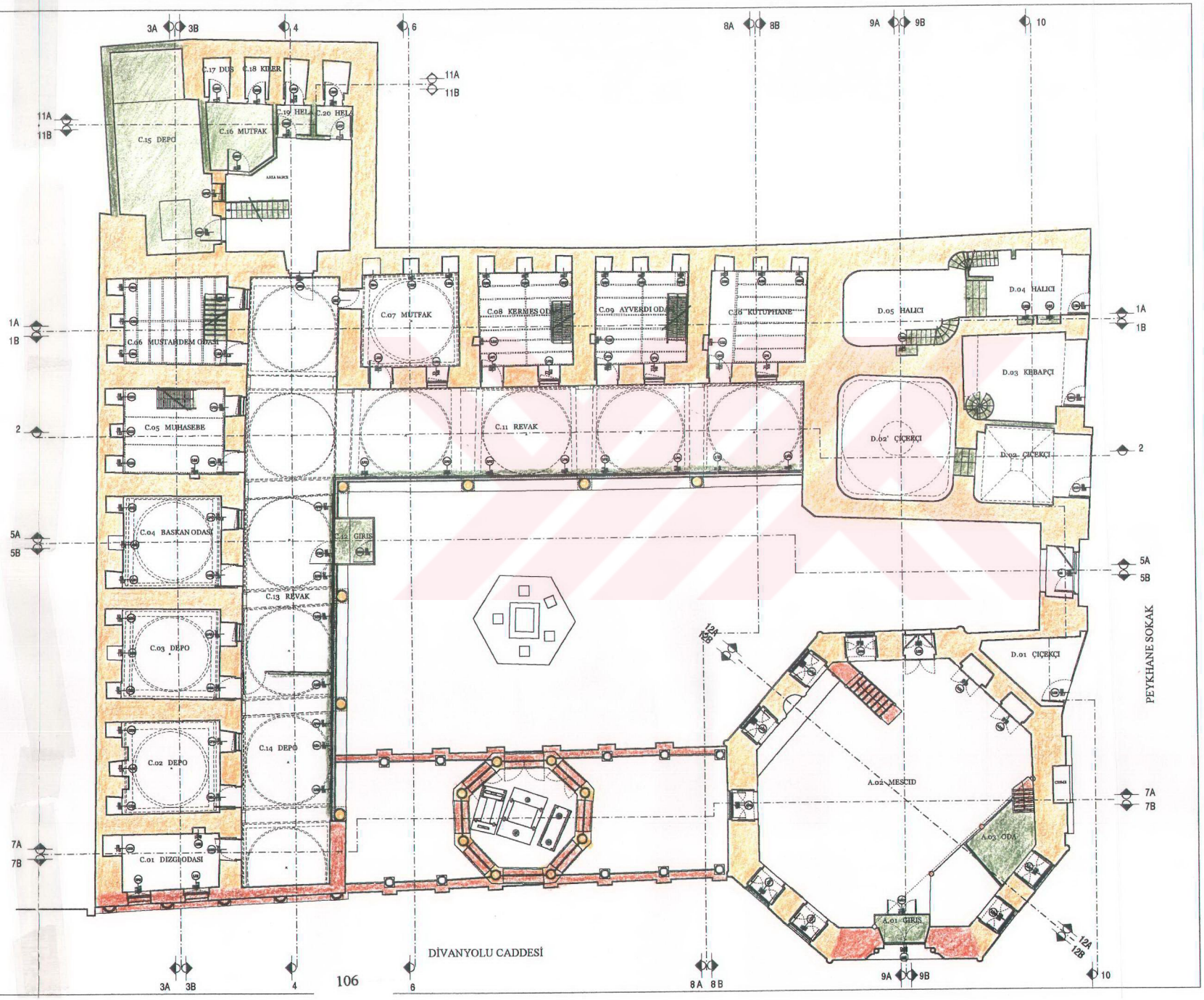
K

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

+3.00 KOTU PLANI

Şekil.11

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

20. YÜZYIL

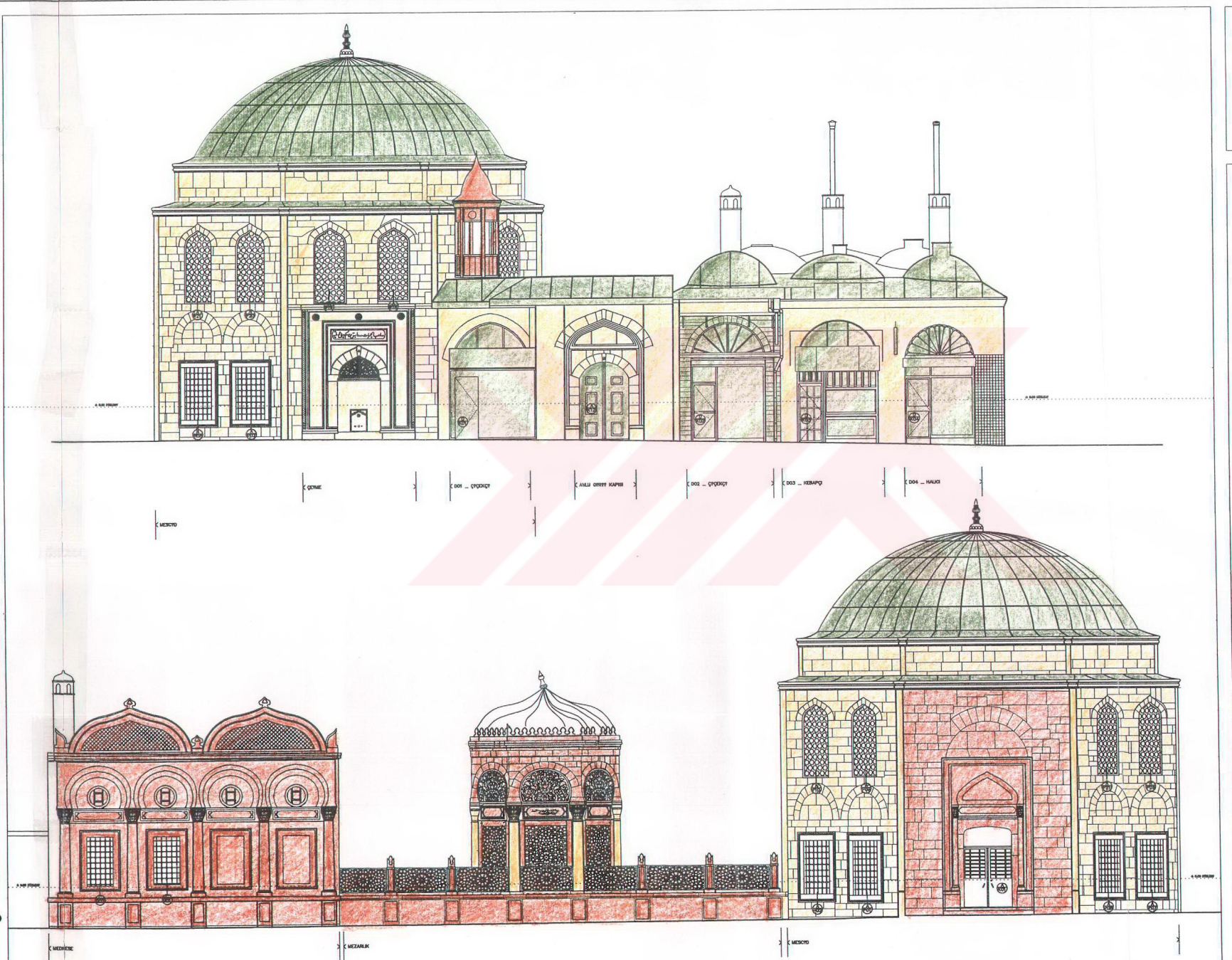
K

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

+1.20 KOTU PLANI

Şekil.12

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ

RESTORASYON PROJESİ

PEYKHANE SOKAK CEPHESİ
DİVANYOLU CADDESİ
CEPHESİ

Şekil.13

0 cm 100 cm 400 cm

200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

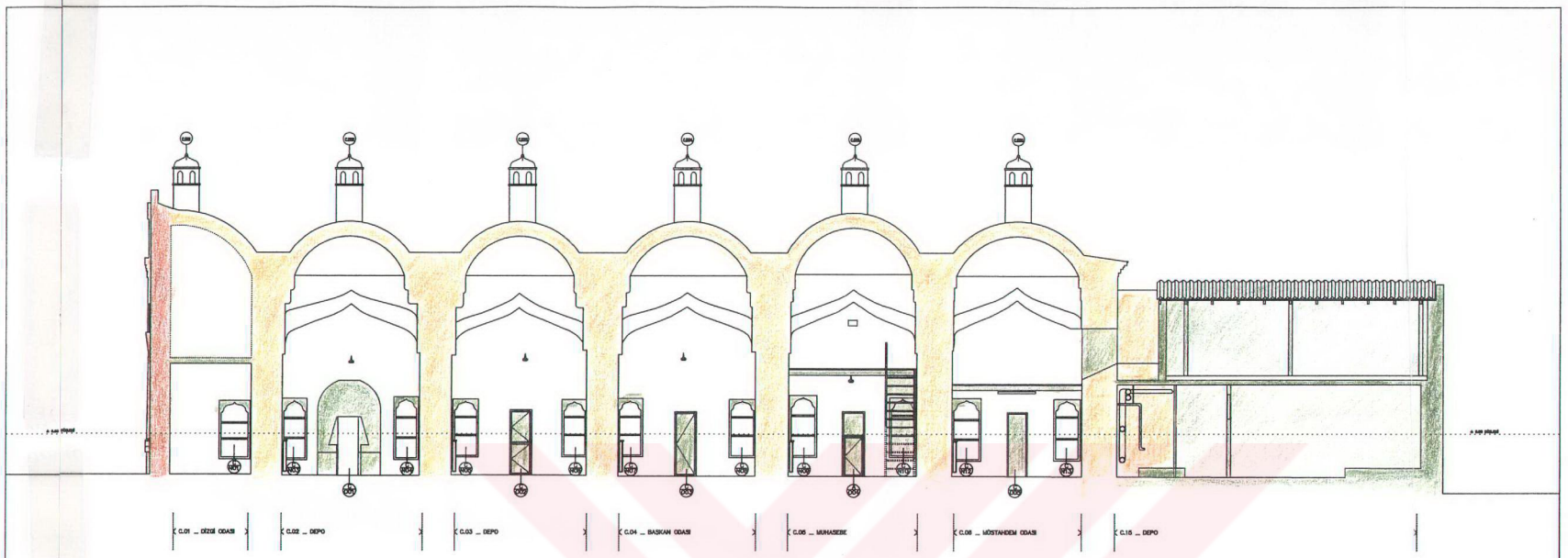
20. YÜZYIL

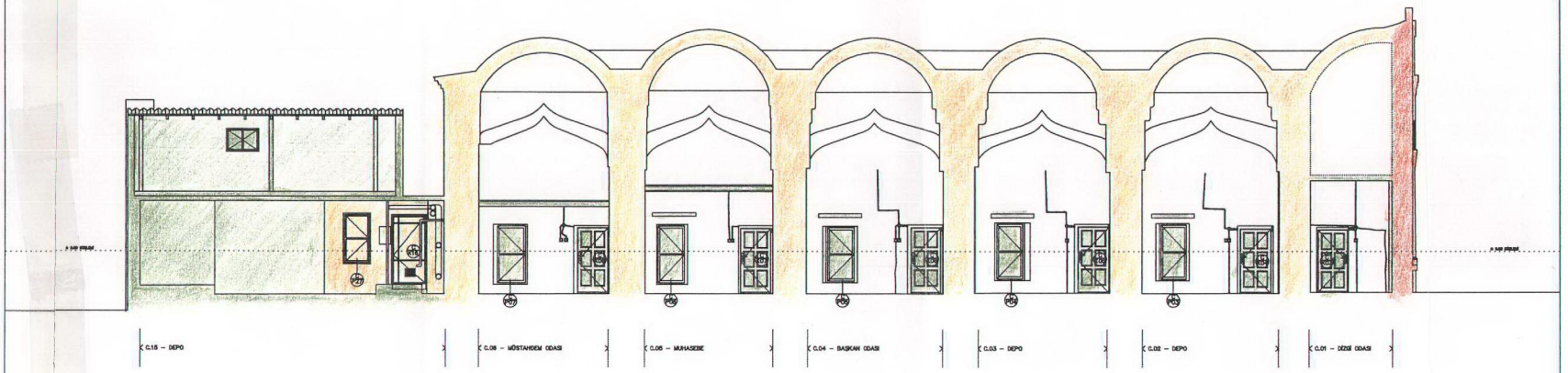
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

1A-1A KESİTİ
1B-1B KESİTİ

Şekil.14

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

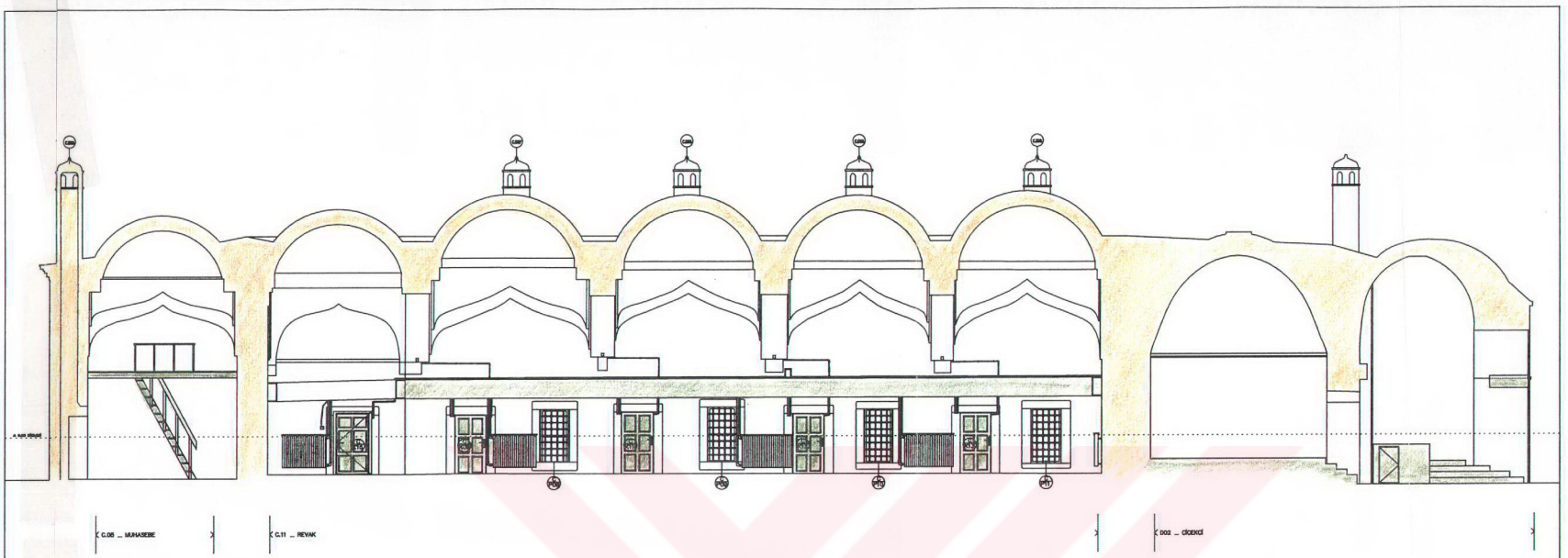
20. YÜZYIL

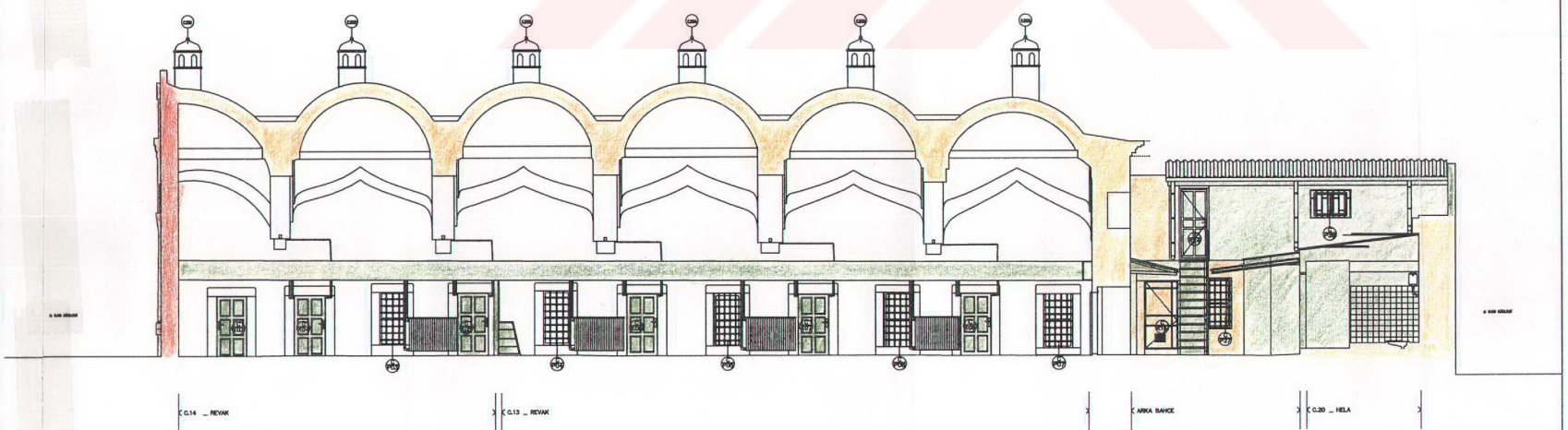
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

3A-3A KESİTİ
3B-3B KESİTİ

Şekil.15

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

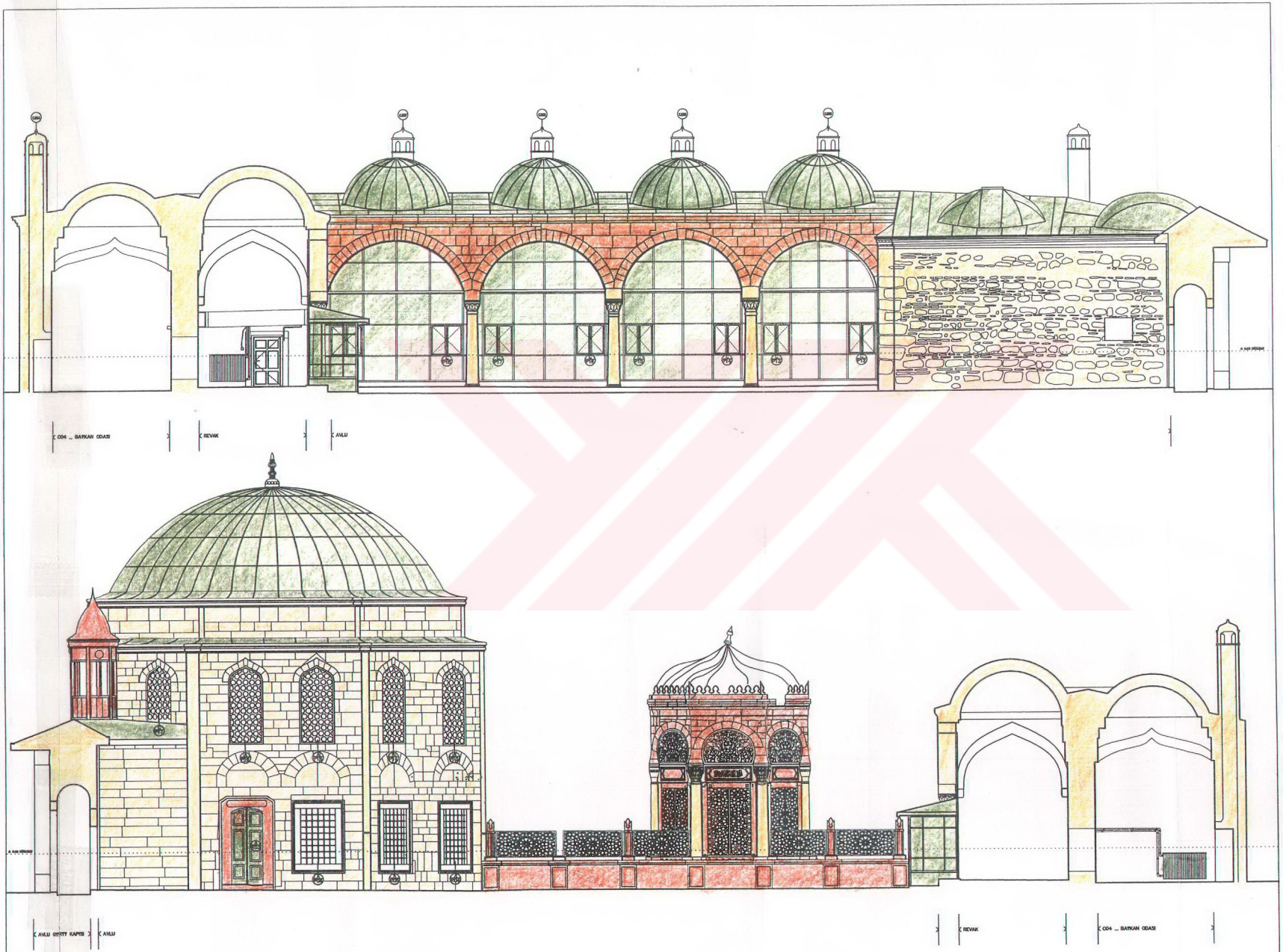
20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

2-2 KESİTİ
4-4 KESİTİ

Şekil.16

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

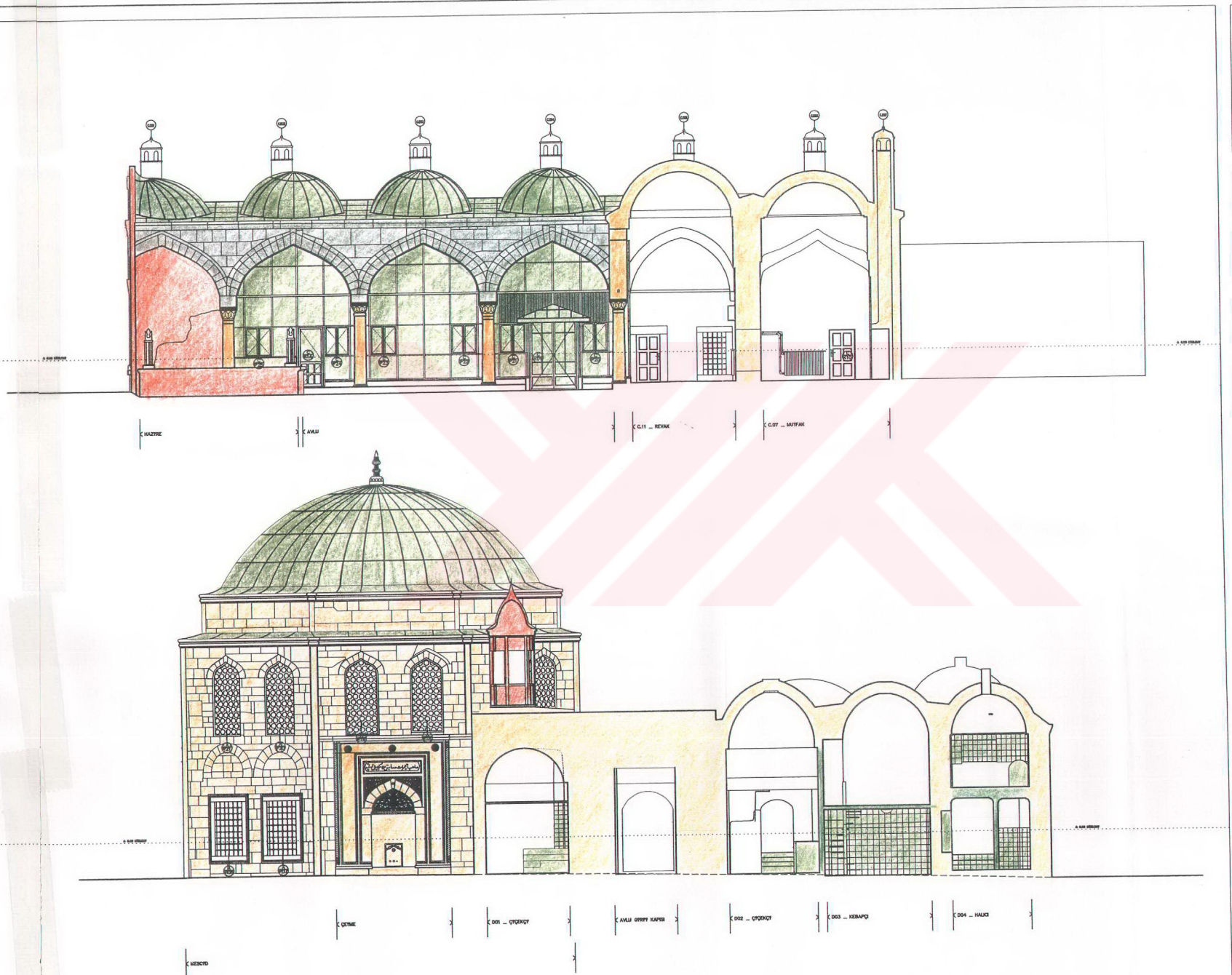
20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

5A-5A KESİTİ
5B-5B KESİTİ

Şekil.17

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

18. YÜZYIL

19. YÜZYIL

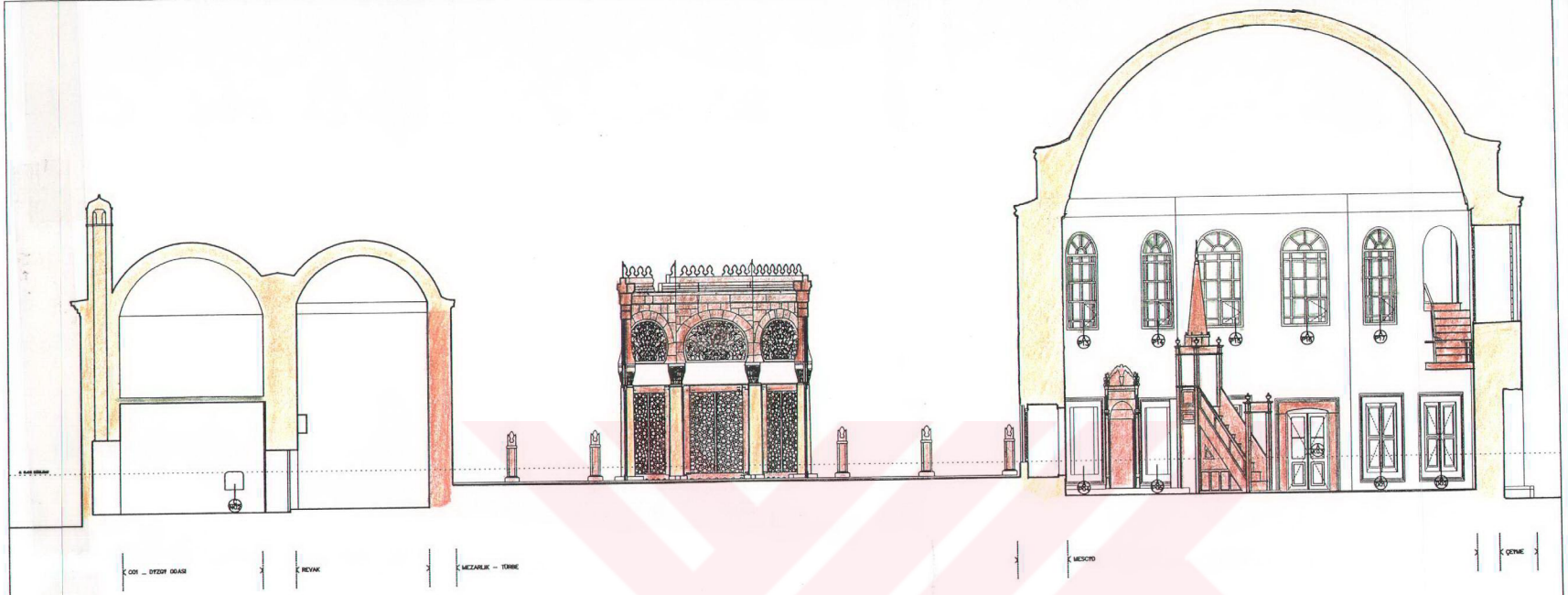
20. YÜZYIL

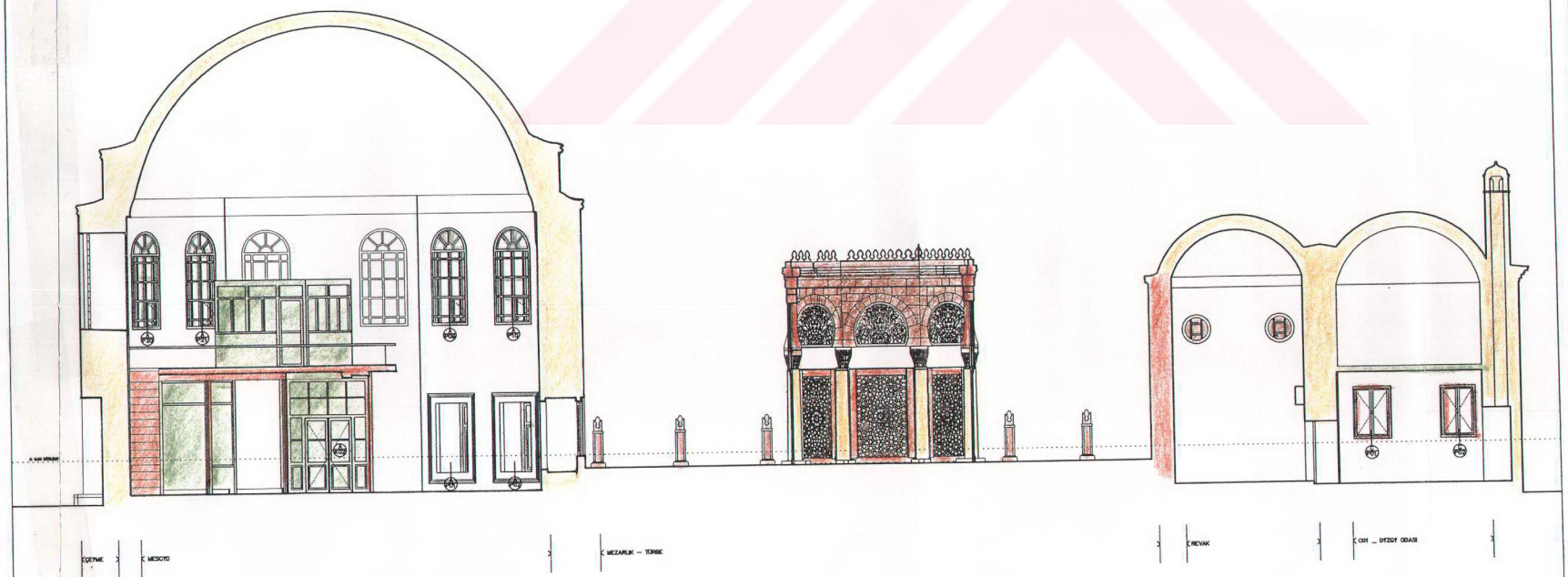
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

6-6 KESİTİ
10-10 KESİTİ

Şekil.18

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

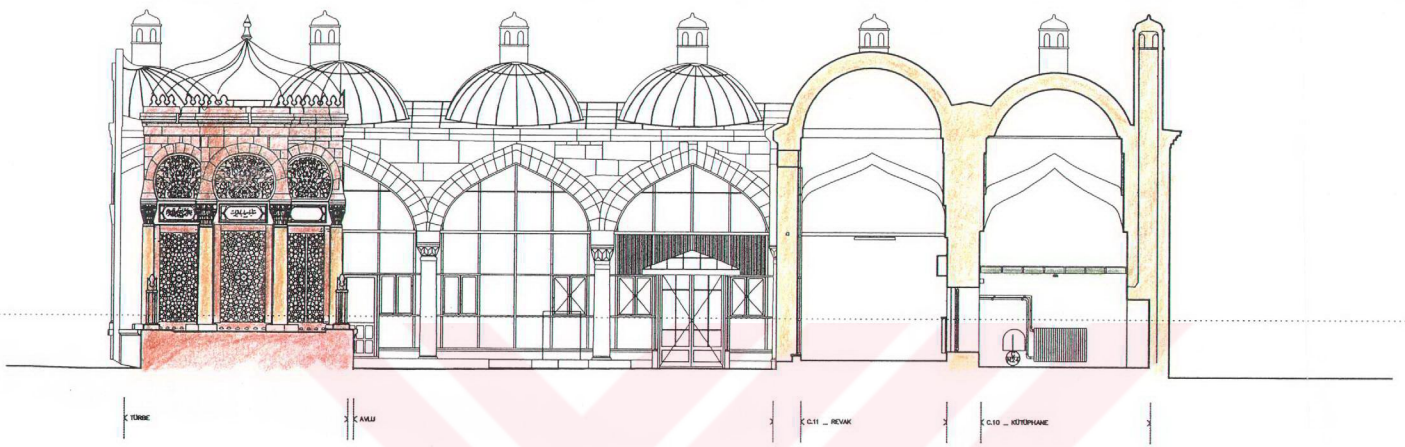
20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

7A-7A KESİTİ
7B-7B KESİTİ

Şekil.19

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

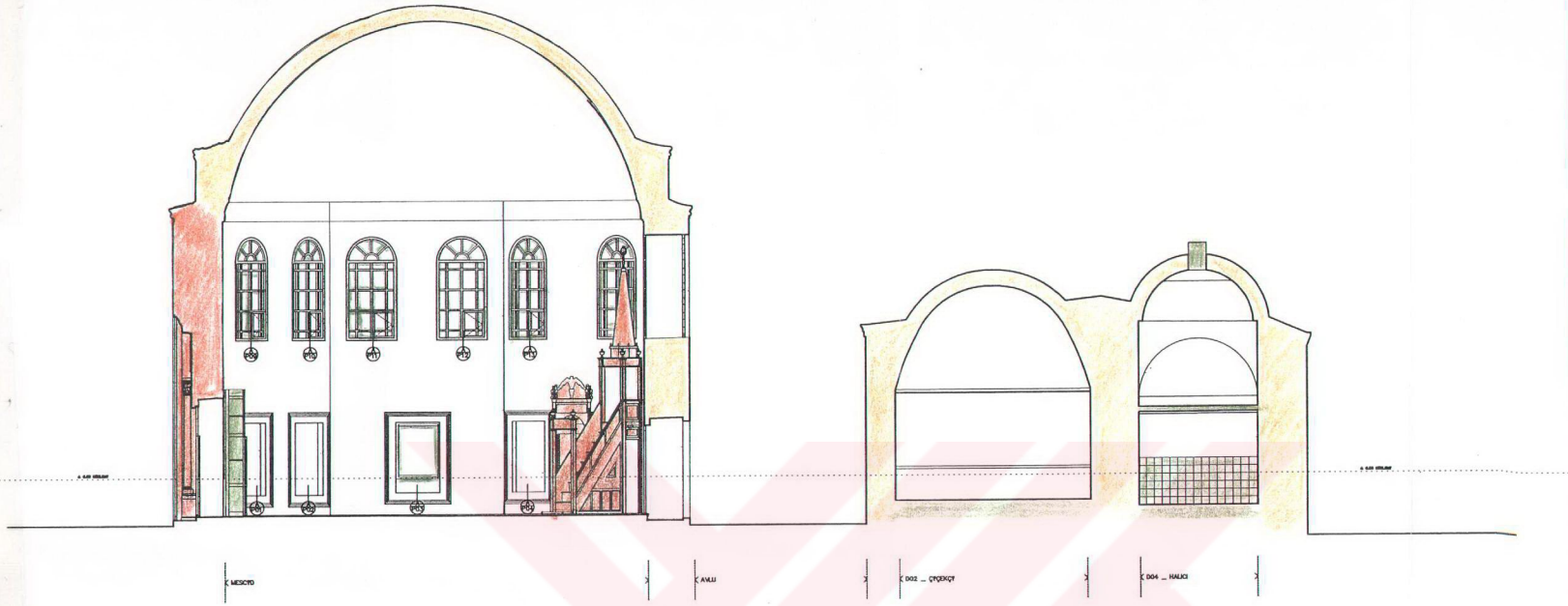
20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

8A-8A KESİTİ
8B-8B KESİTİ

Şekil.20

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

9A-9A KESİTİ
9B-9B KESİTİ

Şekil.21

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

DÖNEM ANALİZİ

LEJAND

17. YÜZYIL

19. YÜZYIL

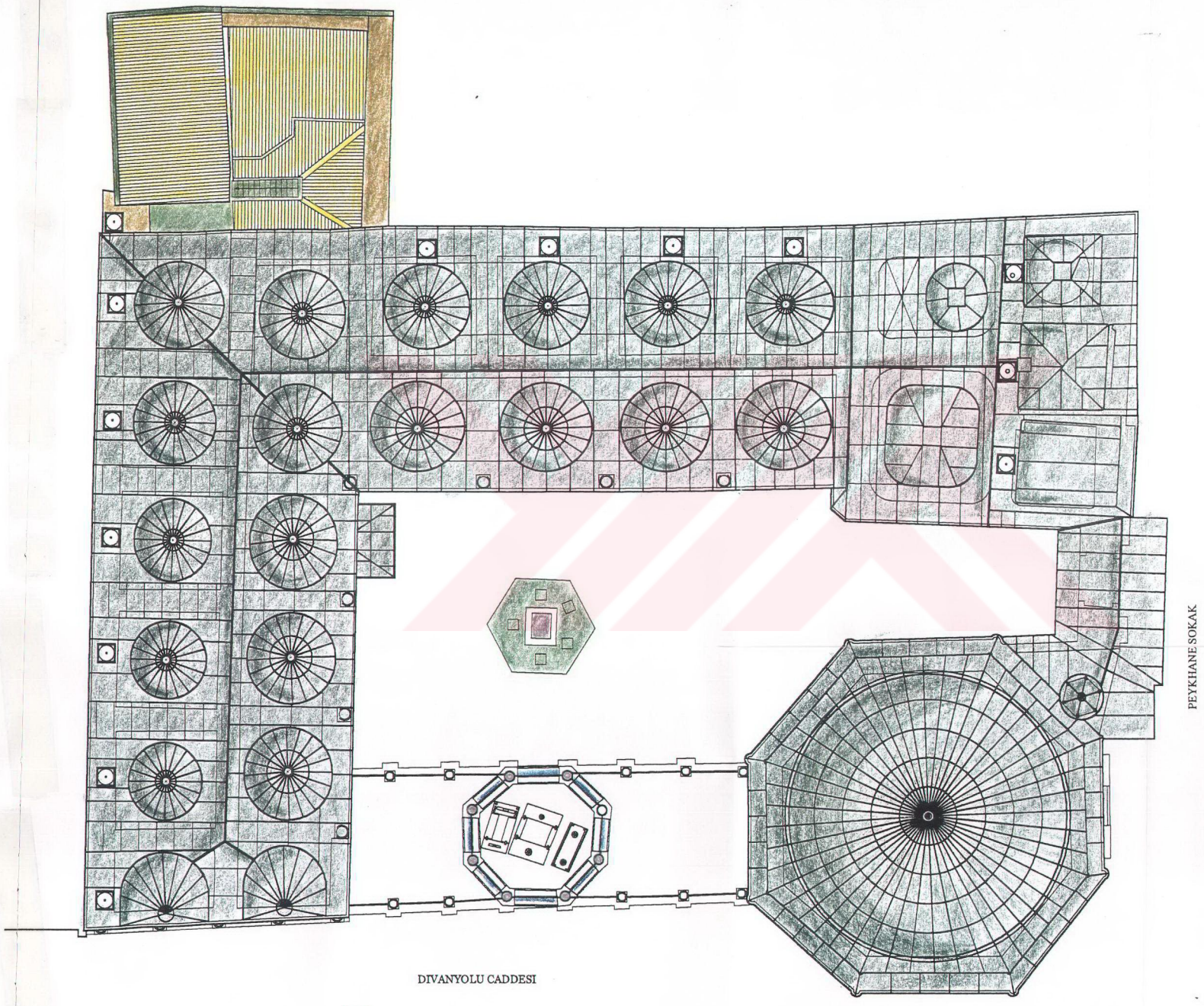
20. YÜZYIL

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

11A-11A KESİTİ 12A-12A KESİTİ
11B-11B KESİTİ 12B-12B KESİTİ

Şekil.22

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

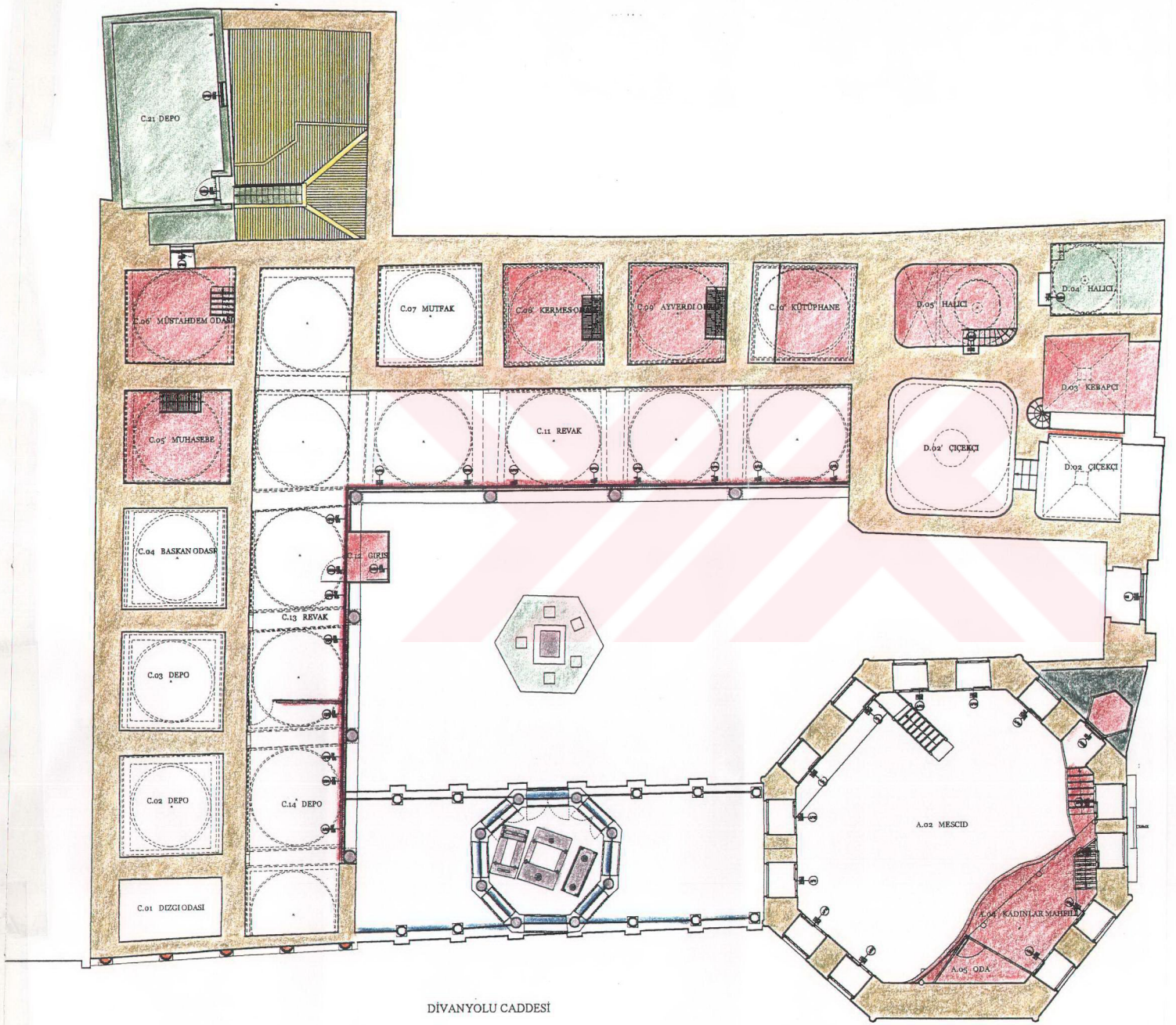
K

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

ÇATI PLANI

Şekil.23

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

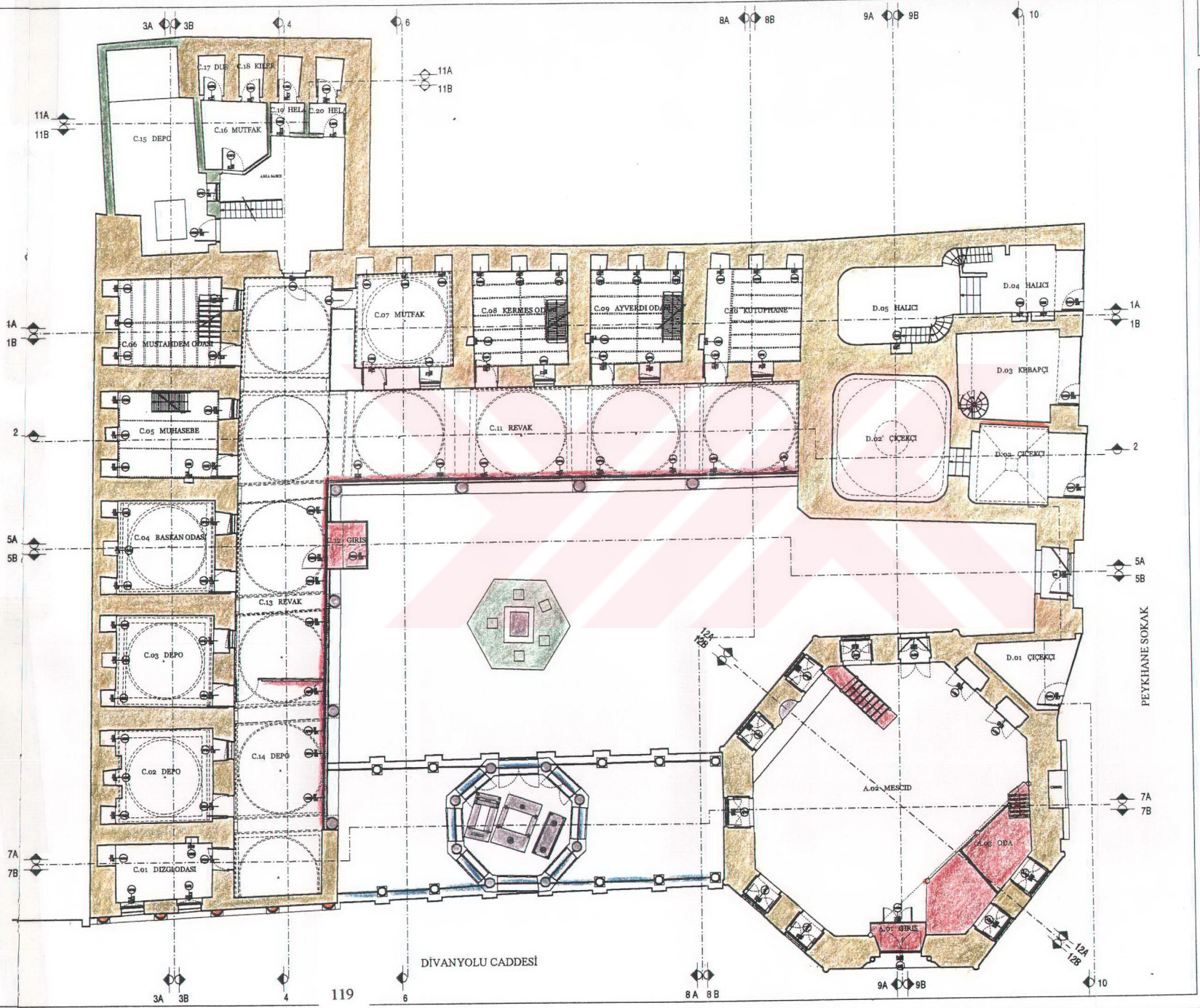
K

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

+3.00 KOTU PLANI

Şekil.24

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

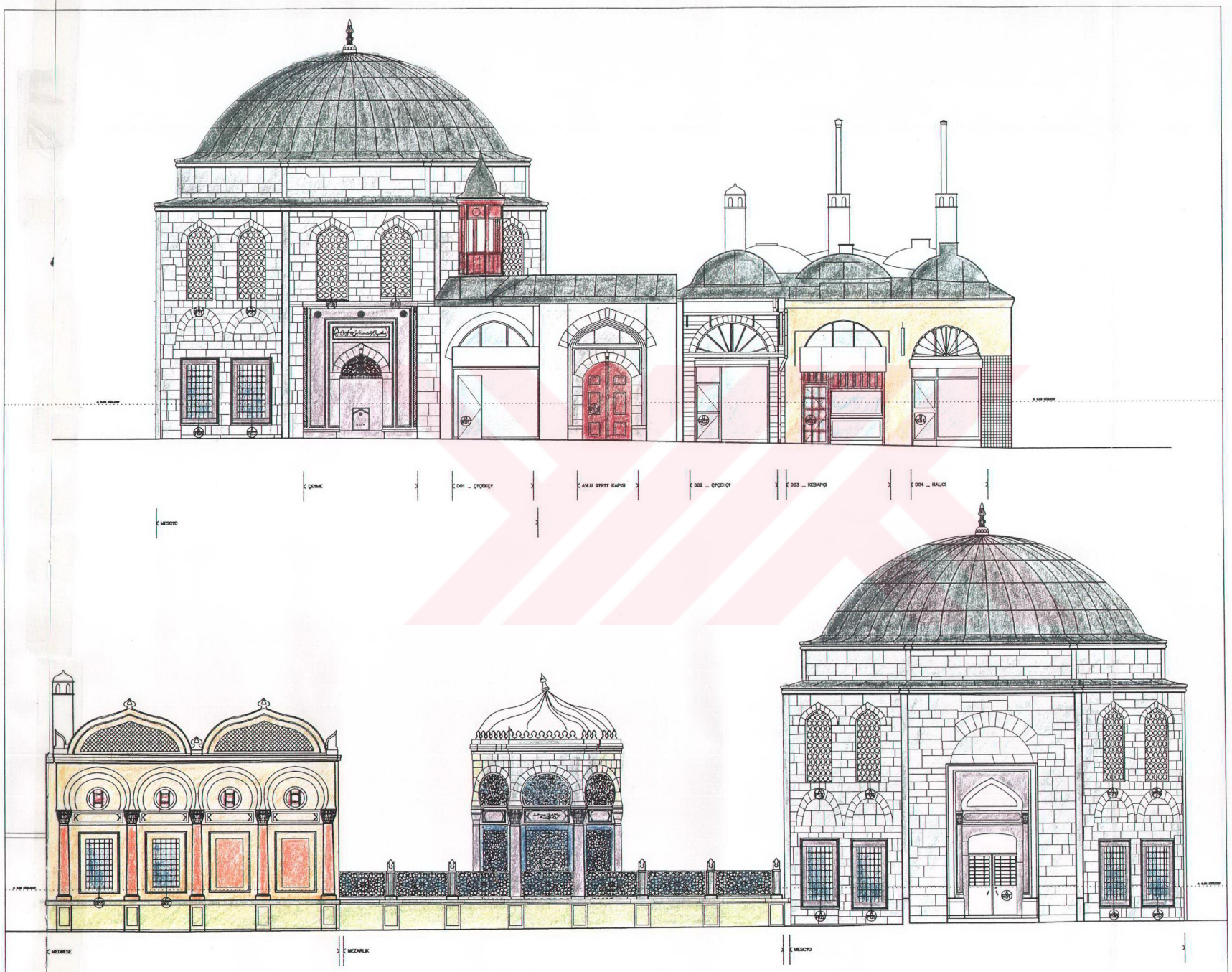
K

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

+1.20 KOTU PLANI

Şekil.25

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

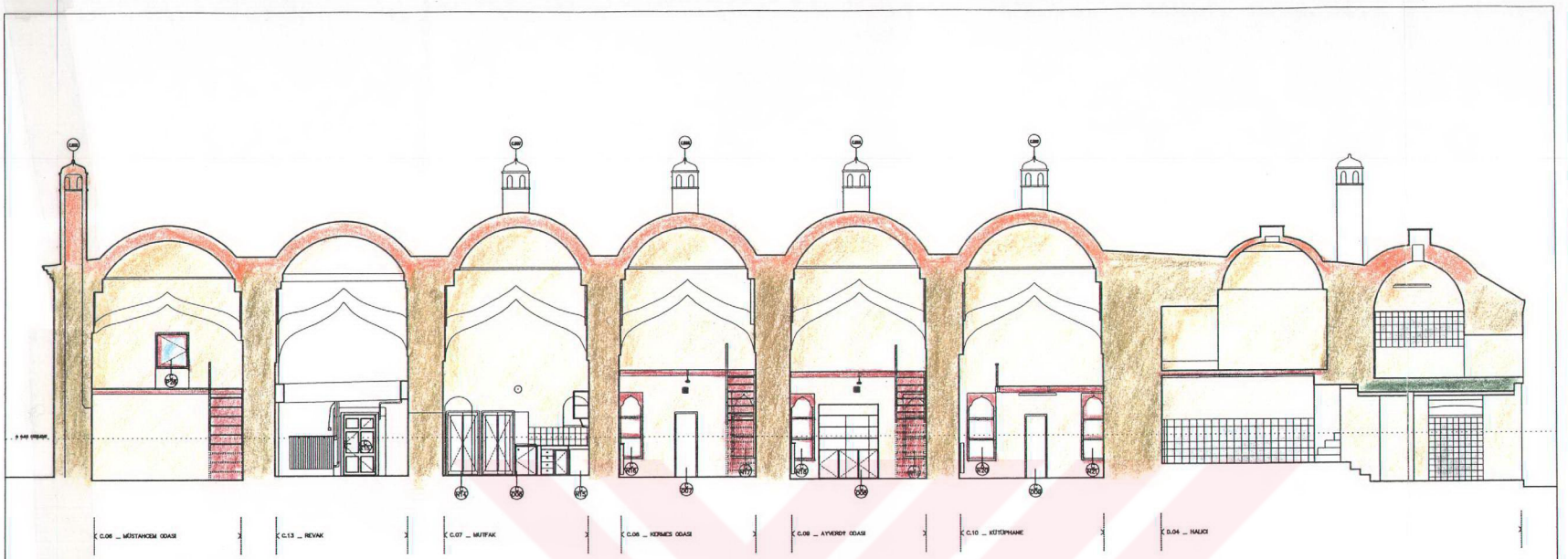
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ

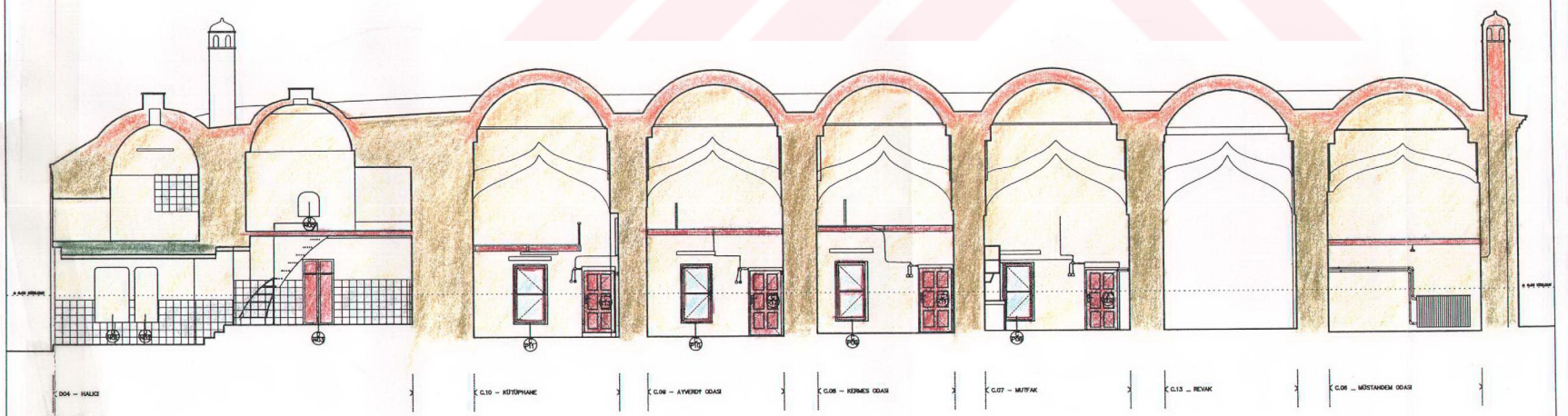
RESTORASYON PROJESİ

PEYKHANE SOKAK CEPHESİ
DİVANYOLU CADDESİ CEPHESİ

Şekil.26

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

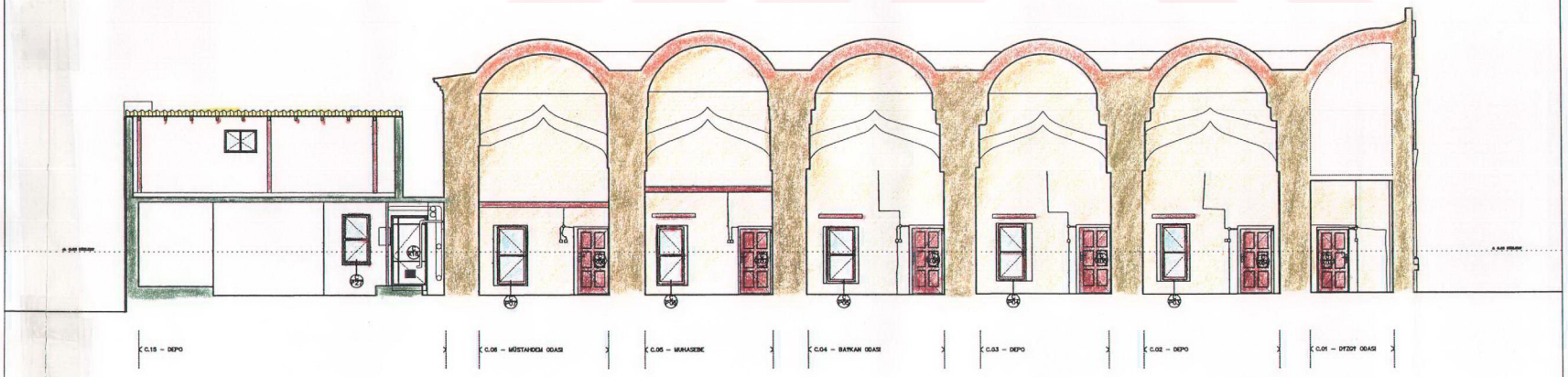
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

1A-1A KESİTİ
1B-1B KESİTİ

Şekil.27

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

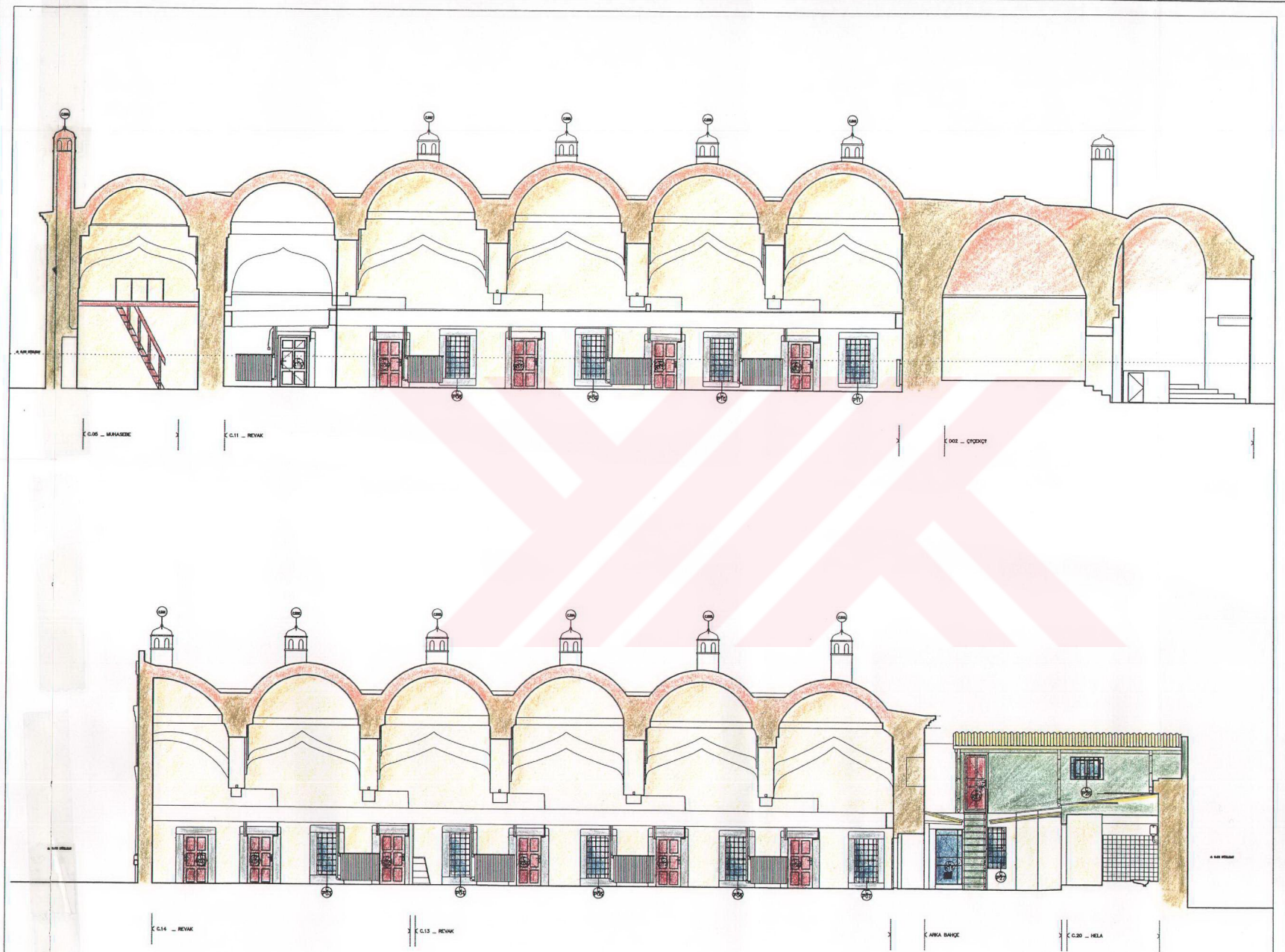
- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

3A-3A KESİTİ
3B-3B KESİTİ

Şekil.28

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

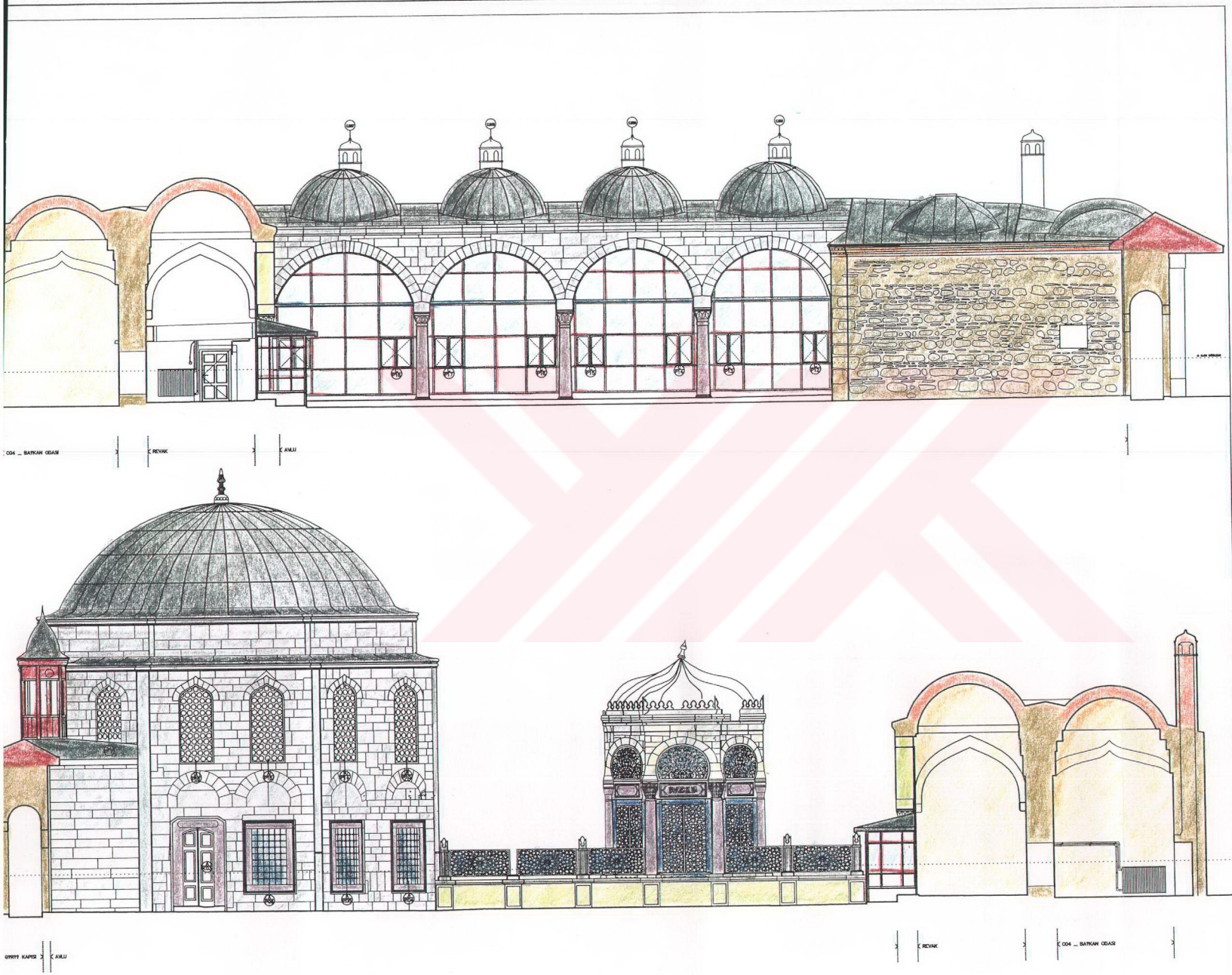
- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

2-2 KESİTİ
4-4 KESİTİ

Şekil.29

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

5A-5A KESİTİ
5B-5B KESİTİ

Şekil.30

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

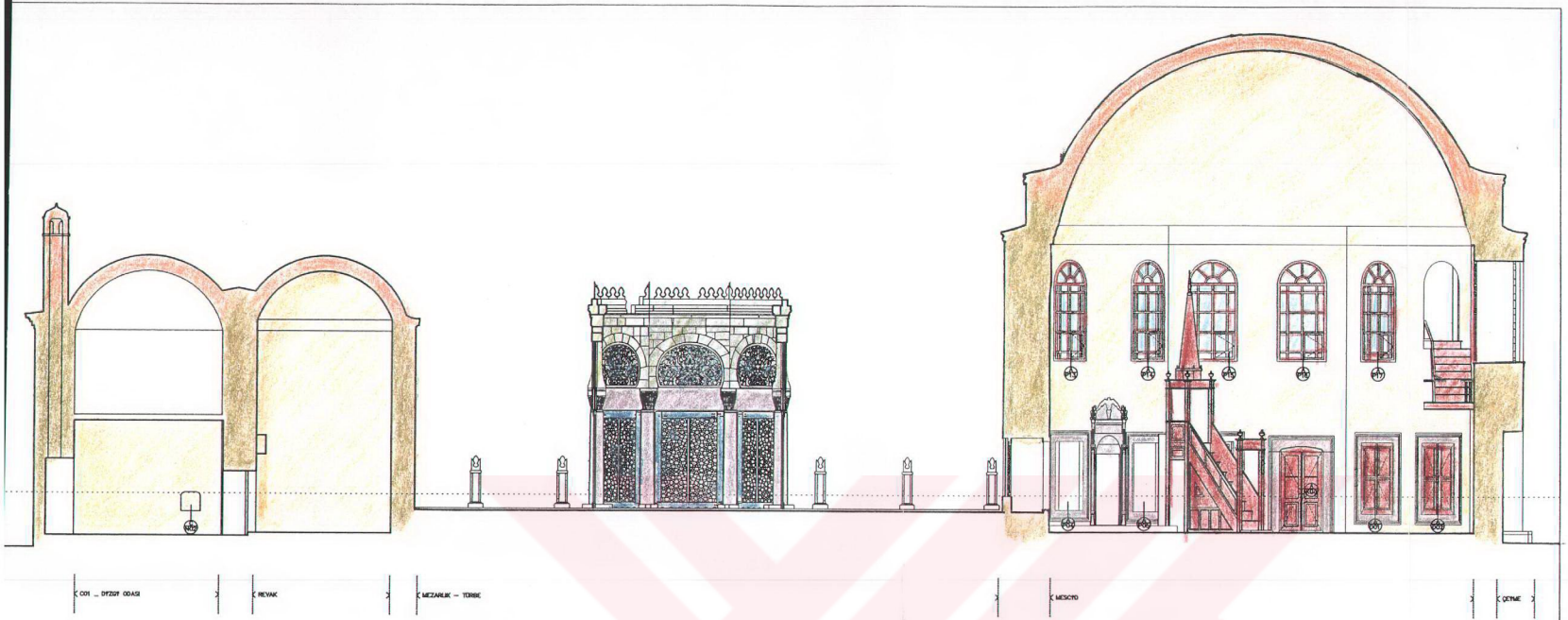
- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

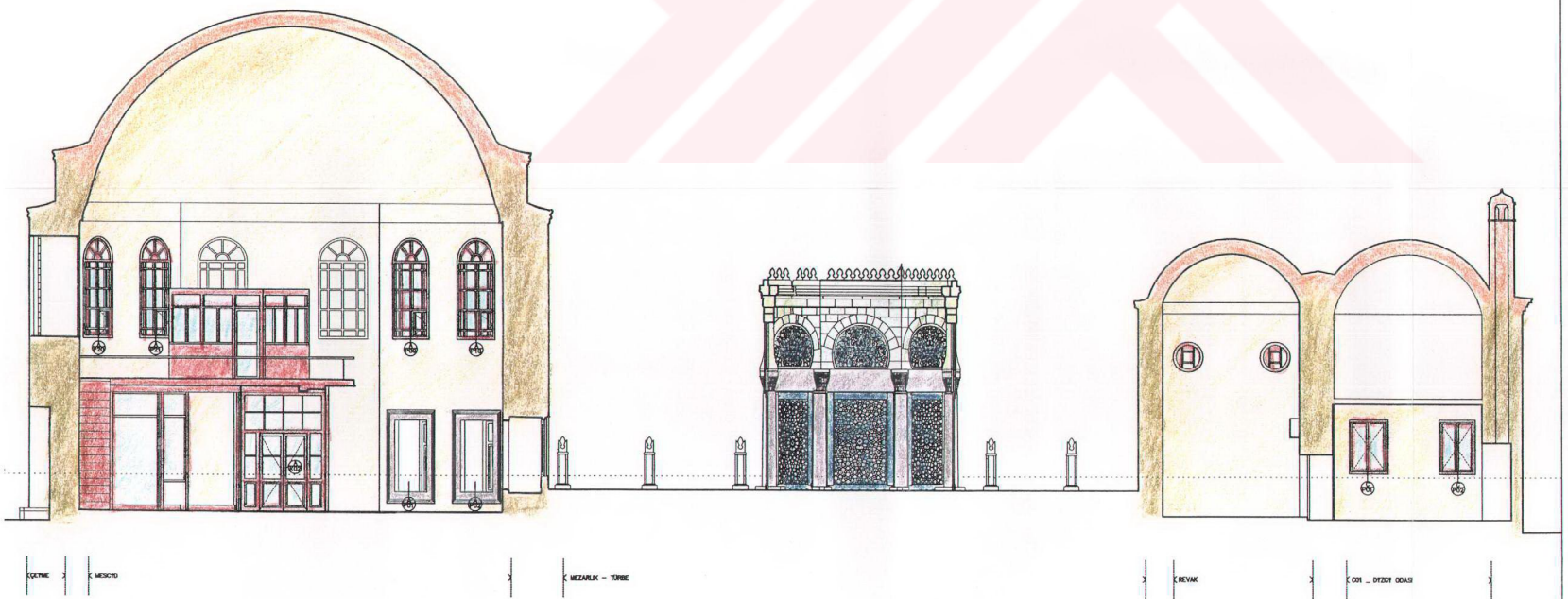
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

6-6 KESİTİ
10-10 KESİTİ

Şekil.31

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

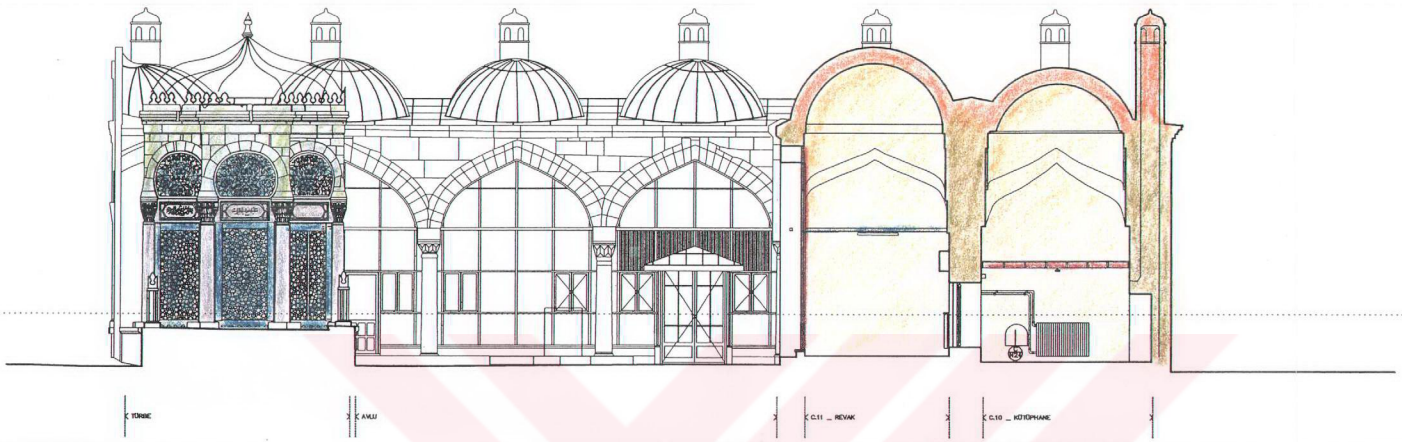
- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

7A-7A KESİTİ
7B-7B KESİTİ

Şekil.32

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

8A-8A KESİTİ
8B-8B KESİTİ

Şekil.33

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

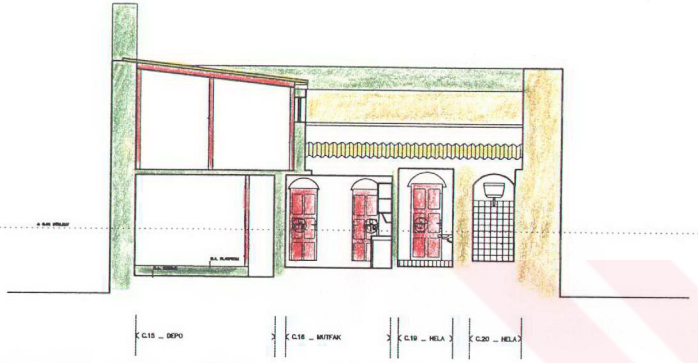
KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ

RESTORASYON PROJESİ

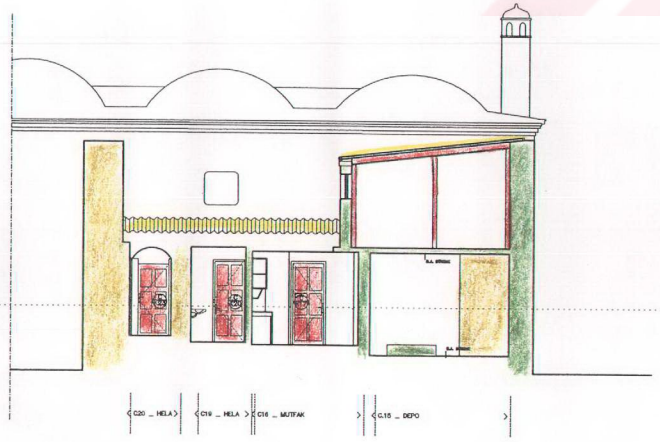
9A-9A KESİTİ
9B-9B KESİTİ

Şekil.34

0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

MALZEME ANALİZİ

LEJAND

- KÜFEKİ TAŞI
- OD TAŞI
- TAŞ / TUĞLA MOLOZ
- TUĞLA
- KURŞUN LEVHA
- AHŞAP
- MERMER
- B.A.
- CAM
- DEMİR
- FAYANS
- OLUKLU LEVHA
- SIVALI VE BOYALI YÜZEYLER

KÖPRÜLÜ KÜLLİYESİ
RESTORASYON PROJESİ

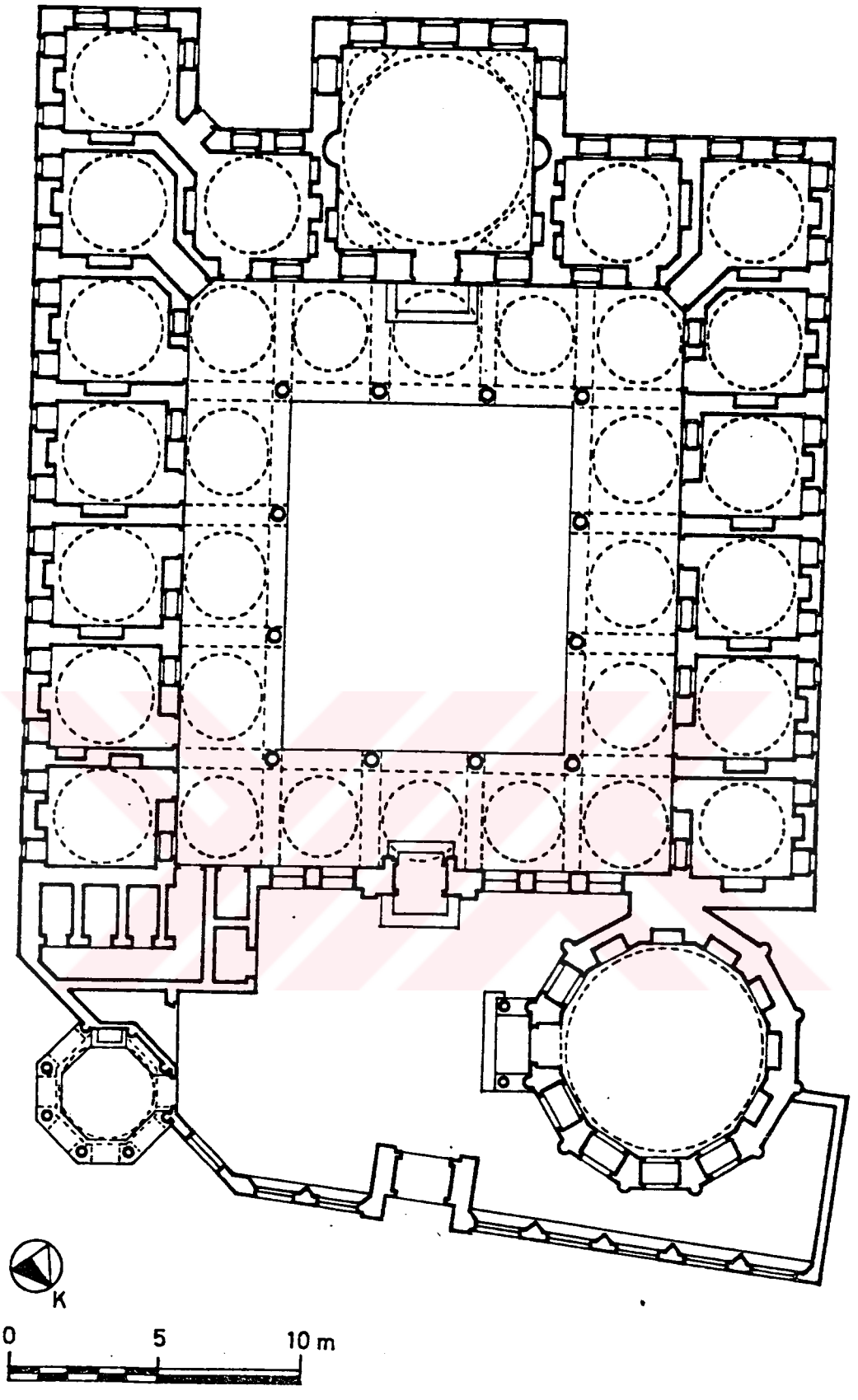
11A-11A KESİTİ 12A-12A KESİTİ
11B-11B KESİTİ 12B-12B KESİTİ

Şekil.35

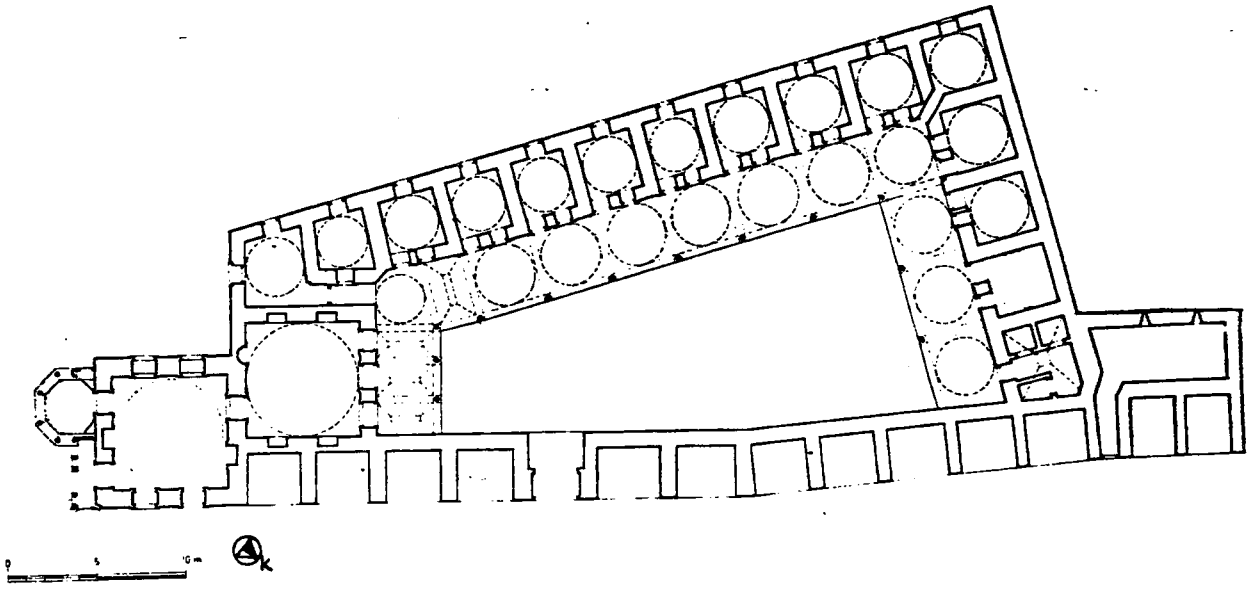
0 cm 100 cm 400 cm
200 cm

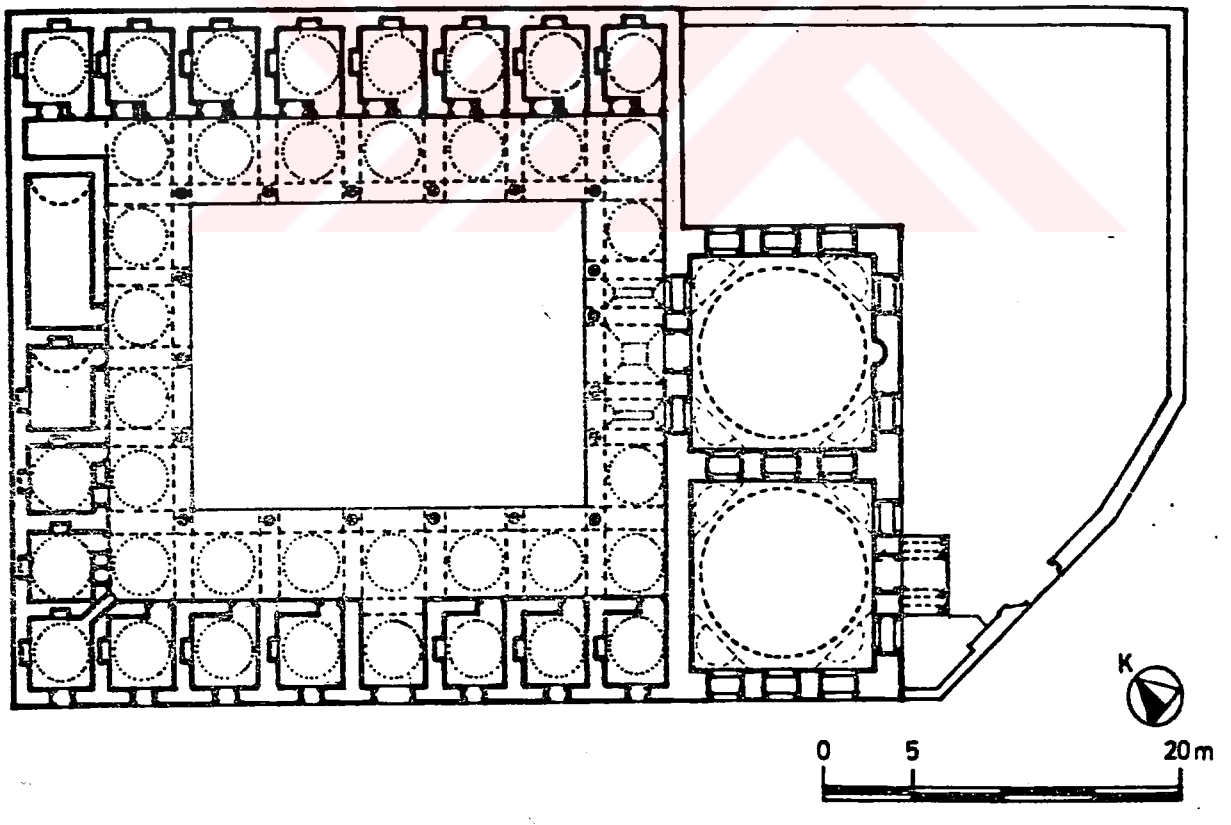
Şekil.36 : 1/1000 ölçekli Çemberlitaş bölgesinin vaziyet planı

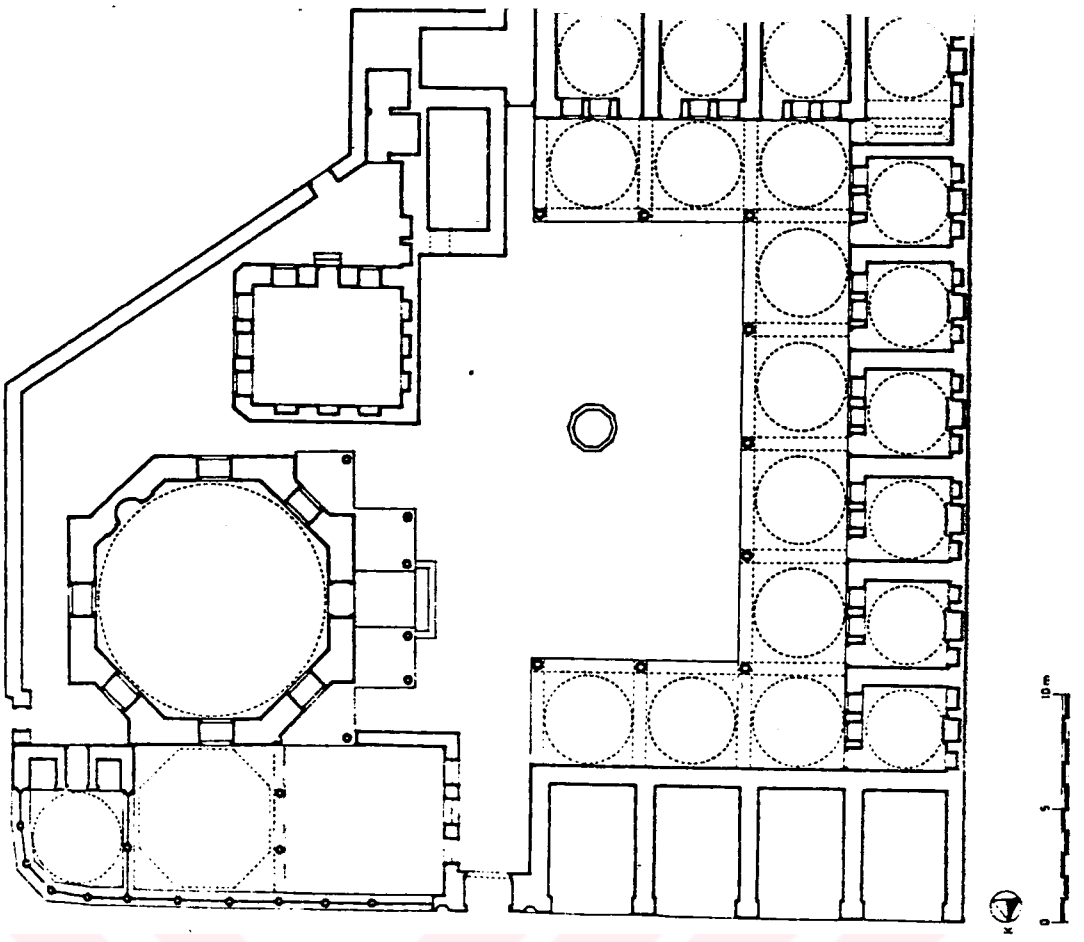
Şekil.37 : Gazanfer Ağa Külliyesi genel yerleşim planı

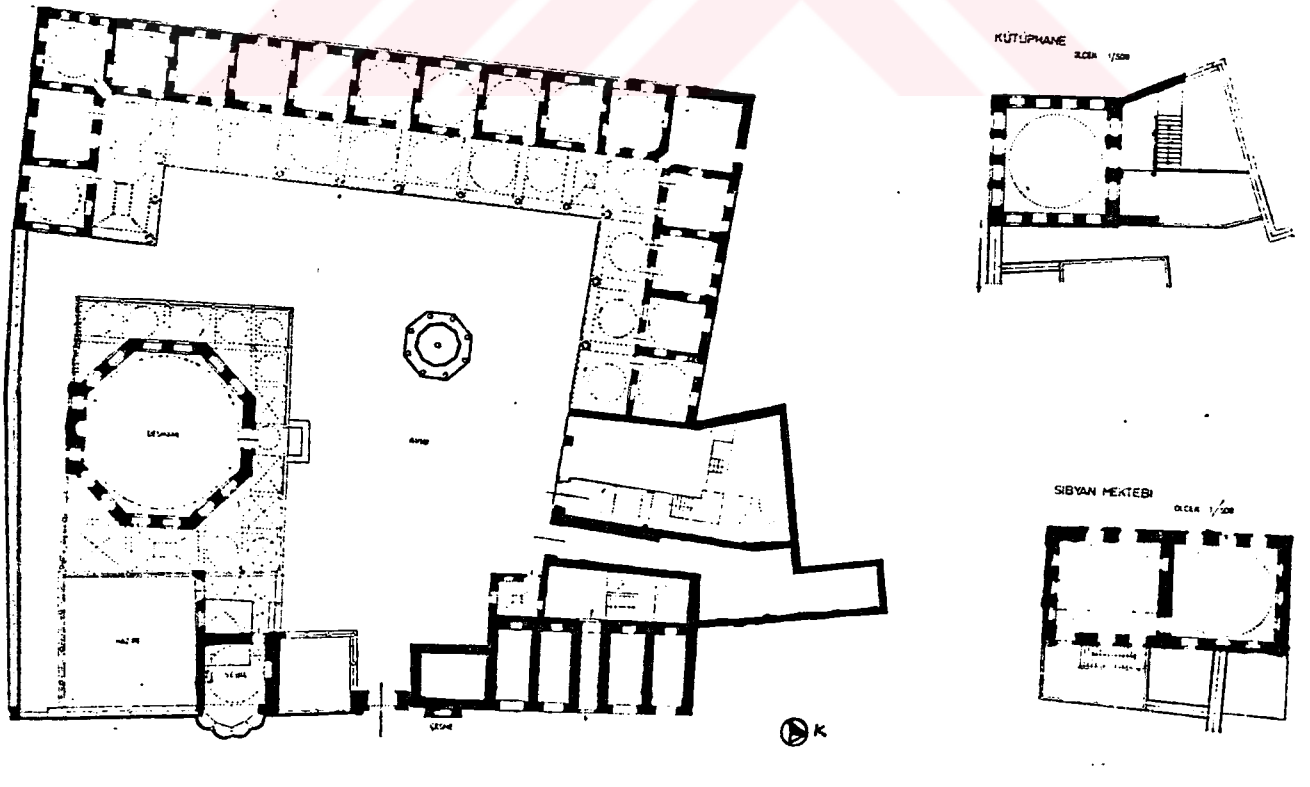
Şekil.38 : Kuyucu Murat Paşa Külliyesi genel yerleşim planı

Şekil.39 : Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi genel yerleşim planı

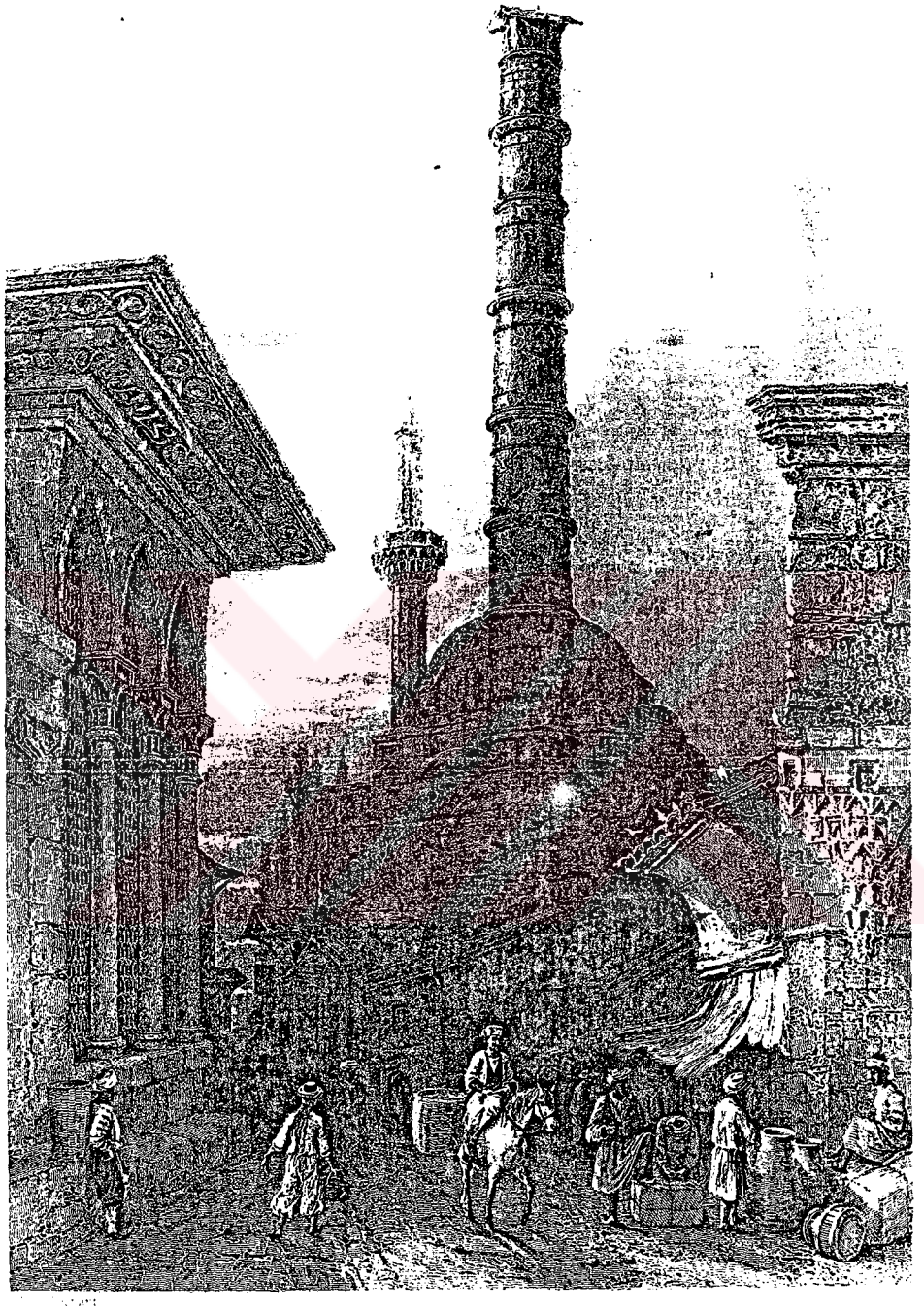

Şekil.40 : Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi genel yerleşim planı

Şekil.41 : Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi genel yerleşim planı

EL.2351/66

Şekil.42 : W. H. Bartlett'in Esir Pazarı'na ilişkin gravürü

FOTOĞRAFLAR

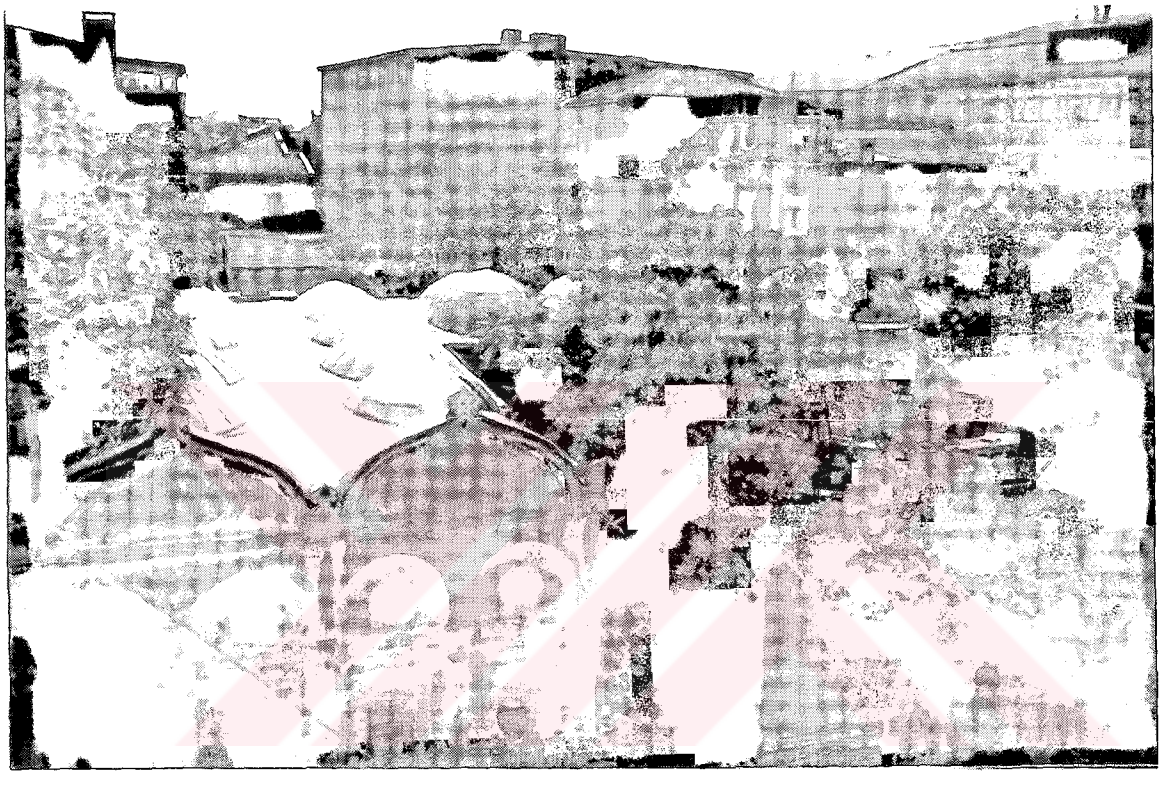

Foto.001- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin Divanyolu Caddesi üzerinden genel görünüşü

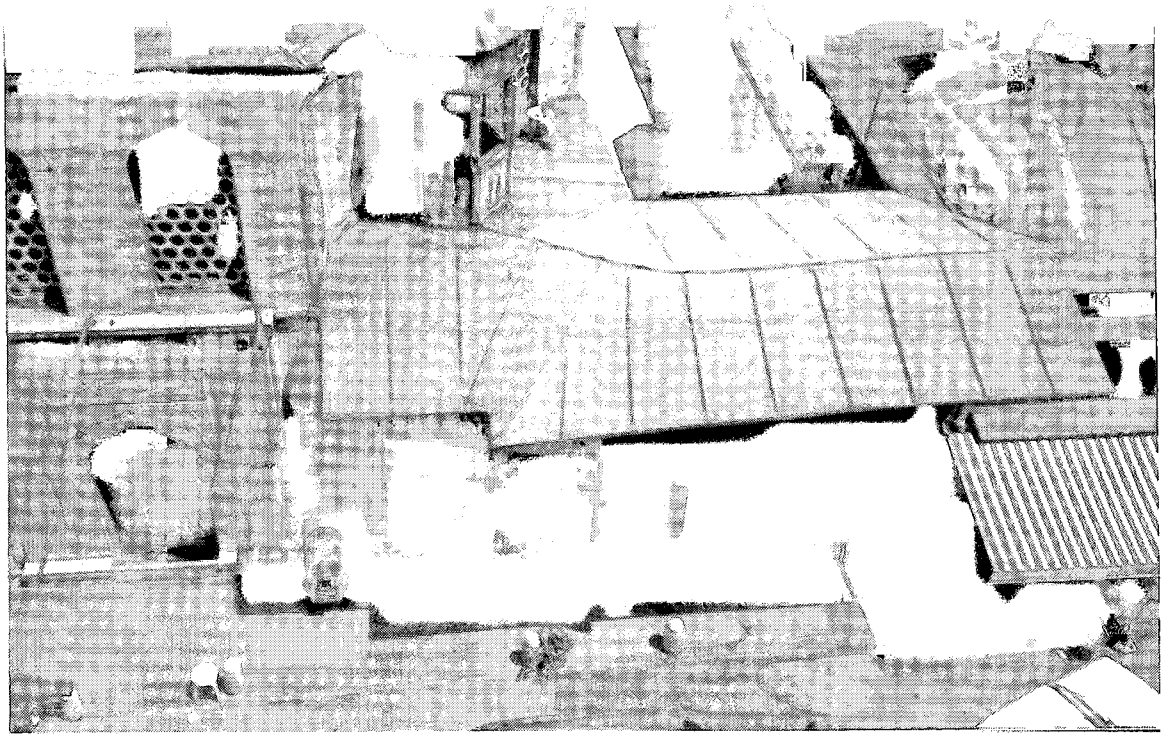

Foto.002- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi Peykhane Sokak üzerinde yer alan giriş kapısı

Foto.003- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin Peykhane Sokak'tan genel görünüşü

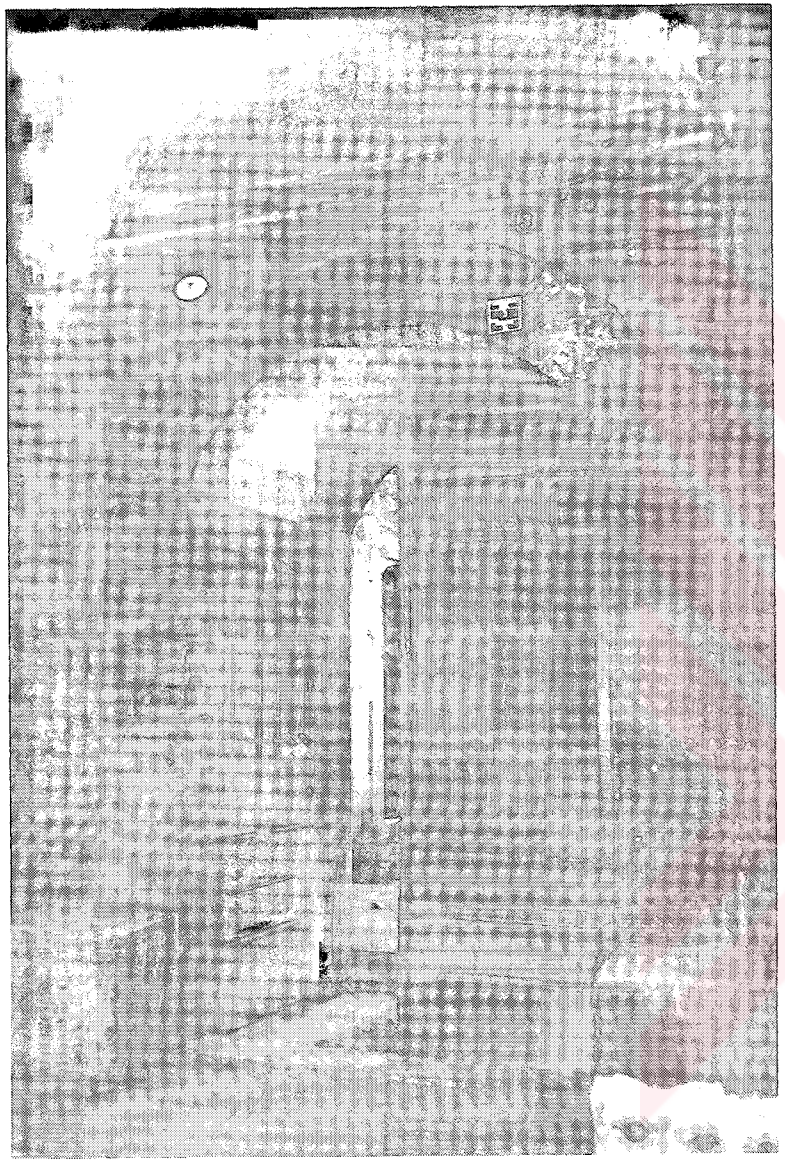

Foto.004- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Peykhane Sokak cephesi, K.01 giriş kapısı

Foto.005- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, K.01 giriş kapısının avludan görünüşü

Foto.006- Medrese avlusu, güney yönünde uzanan sivri kemerli revak, batı yönünde uzanan yuvarlak kemerli revak, avlu ortasında yer alan şadırvan

Foto.007- Medresenin batı yönünde uzanan yuvarlak kemerli ahşap doğramalarla kapatılmış revağı

Foto.008- Divanyolu Caddesi ile Peykhane Sokak'ının kesiştiği köşede yer alan dershane-mescid kütlesi

Foto.009- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzey cephesi

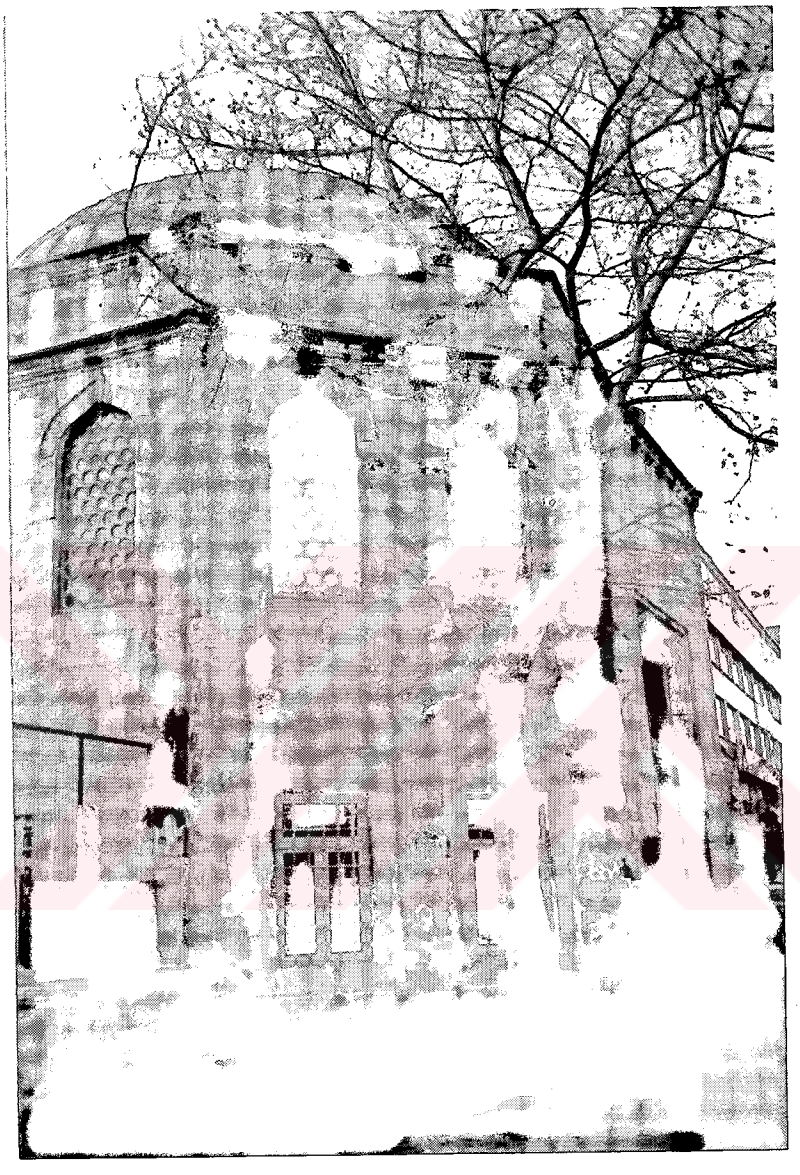

Foto.010- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı

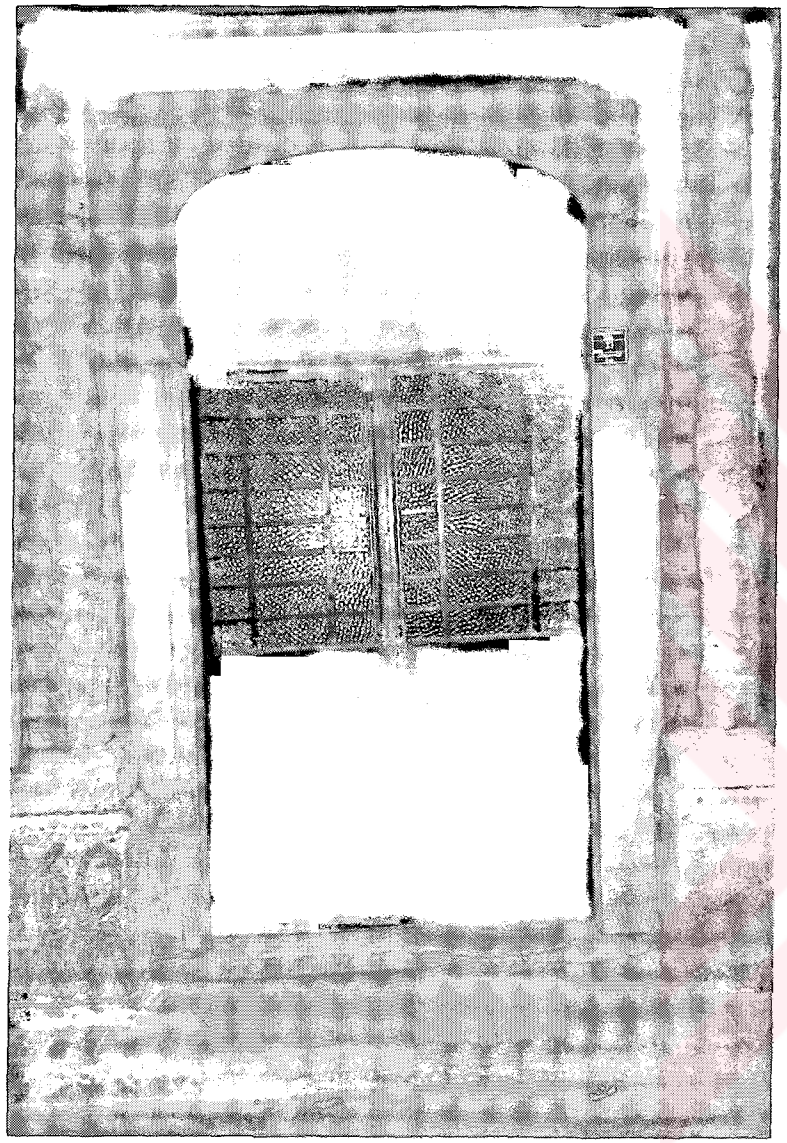

Foto.011- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.K01 giriş kapısı

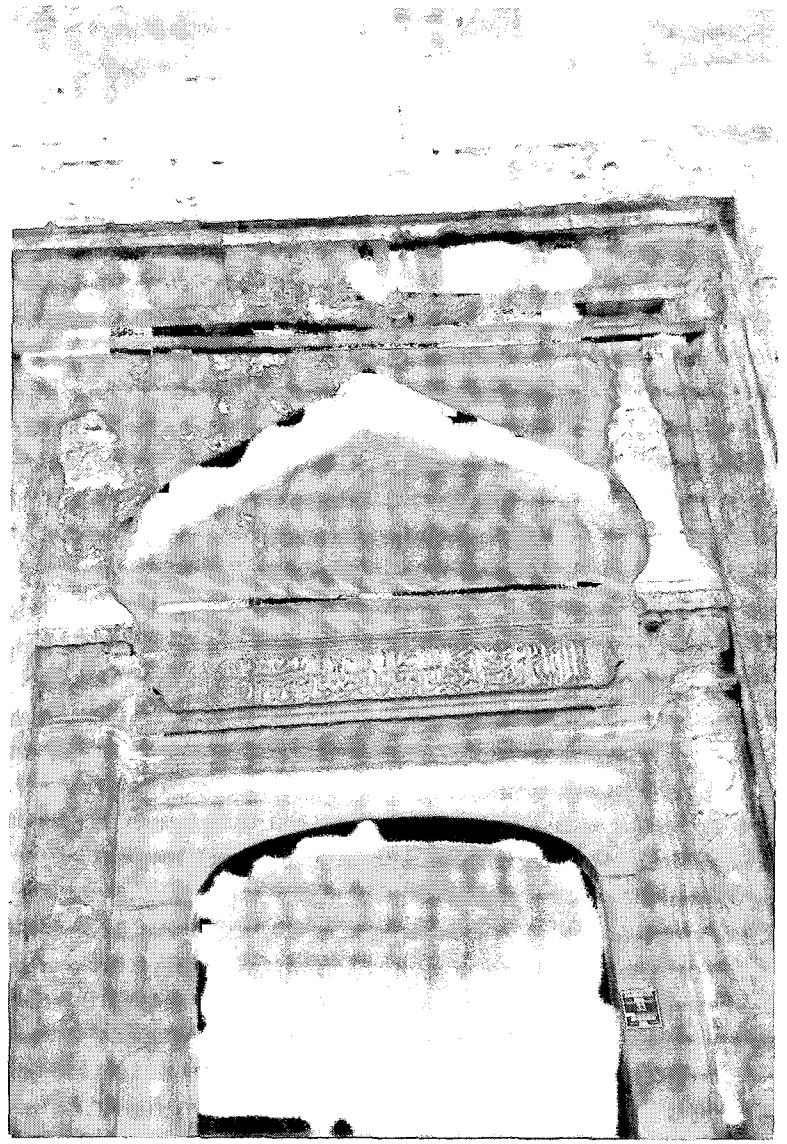

Foto.012- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.K01 giriş kapısı üzerinde yer alan yazıt

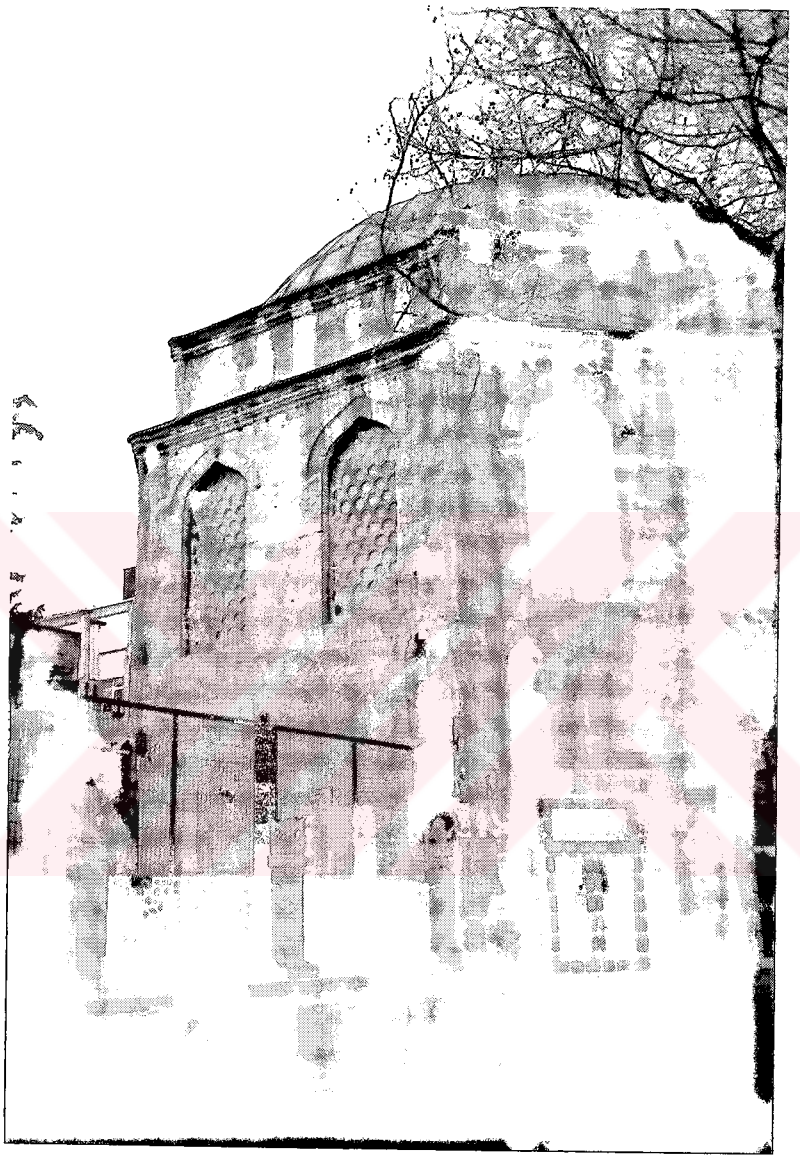

Foto.013- Dershane-mescid (A kütlesi), doğu cephesi, A.P01, A.P02, A.P09, A.P10 pencereleri

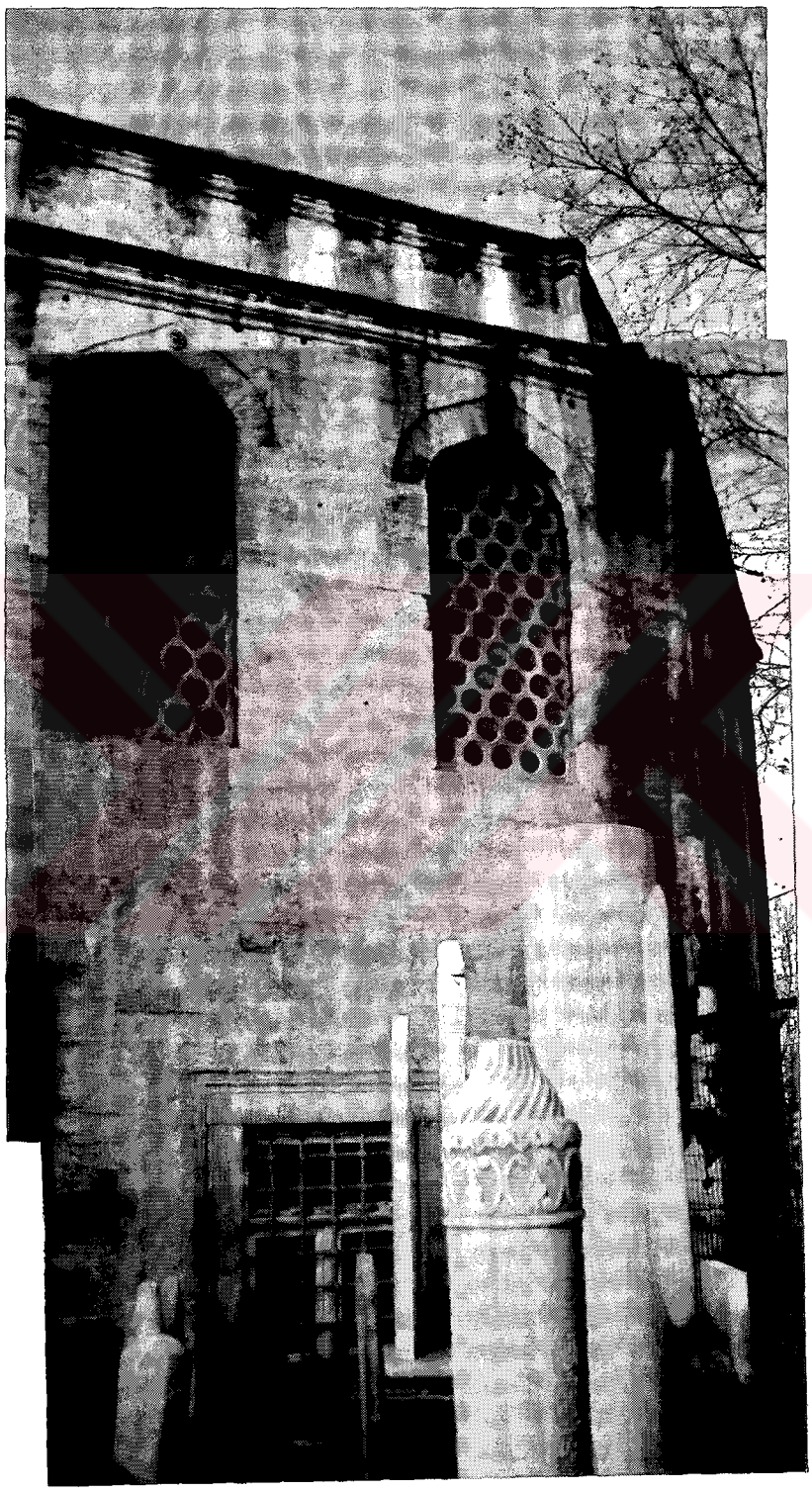

Foto.014- Dershane-mescid (A kütlesi), güneydoğu cephesi, A.P03, A.P11 ve A.P12 pencereleri

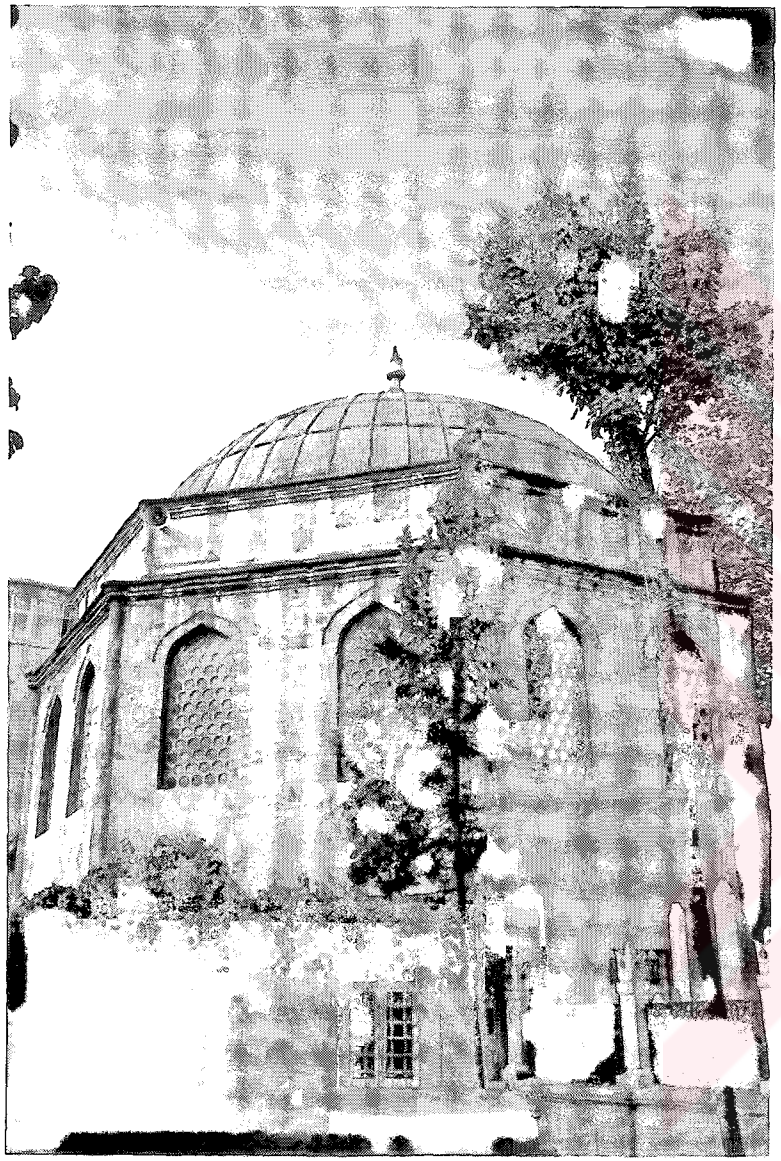

Foto.015- Dershane-mescid (A kütlesi), güney cephesi, A.P04, A.P05, A.P13 ve A.P14 pencereleri

Foto.016- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı cephesi, A.P06, A.P15, A.P16 pencereleri ve A.K03 kapısı

Foto.017- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı cephesi, avluya açılan A.K03 kapısı

Foto.018- Dershane-mescid (A kütlesi), batı cephesi, A.P17 penceresi, A.K05 kapısının açıldığı ahşap soğan kubbeli minare ve K.01 giriş kapısının üzerinde yer alan kurşun kaplamalı saçak

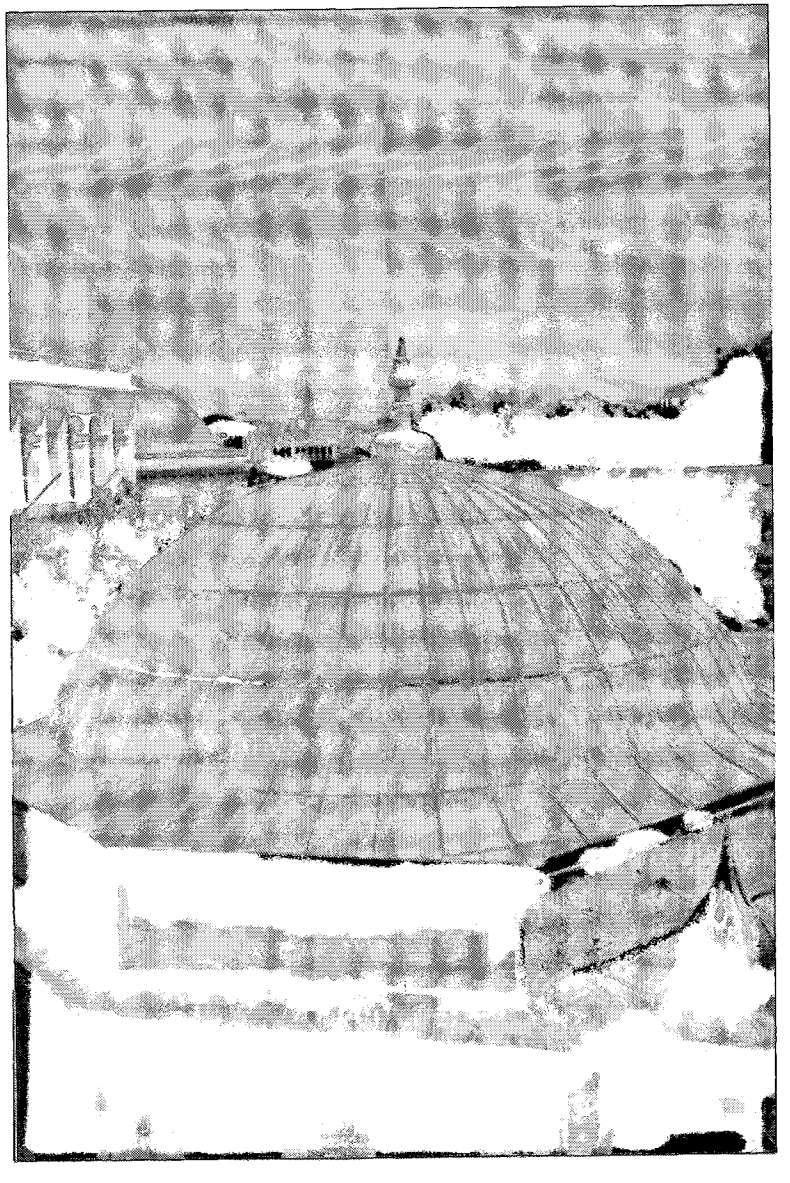

Foto.019- Dershane-mescid (A kütlesi), kubbe üzeri kurşun levha kaplama ve alem

Foto.020- Dershane-mescid (A kütlesi), batı ve kuzeybatı duvarı, A.D02 dolabı, kadınlar mahfili, A.P18 ve A.p19 pencereleri ve minareye açılan A.K05 kapısı

Foto.021- Dershane-mescid (A kütlesi), batı duvarı, A.P17 penceresi ve A.K05 kapısı

Foto.022- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı ve kuzey duvarı, A.03 mekanı, kadınlar mahfili, A.P18, A.P19, A.P20, A.P21 pencereleri

Foto.023- Dershane-mescid (A kütlesi), alüminyum doğramalarla kapatılmış A.03 mekanı

Foto.024- Dershane-mescid (A kütlesi), A.03 mekanı, mekana giriş kapısı ve A.P08 penceresi

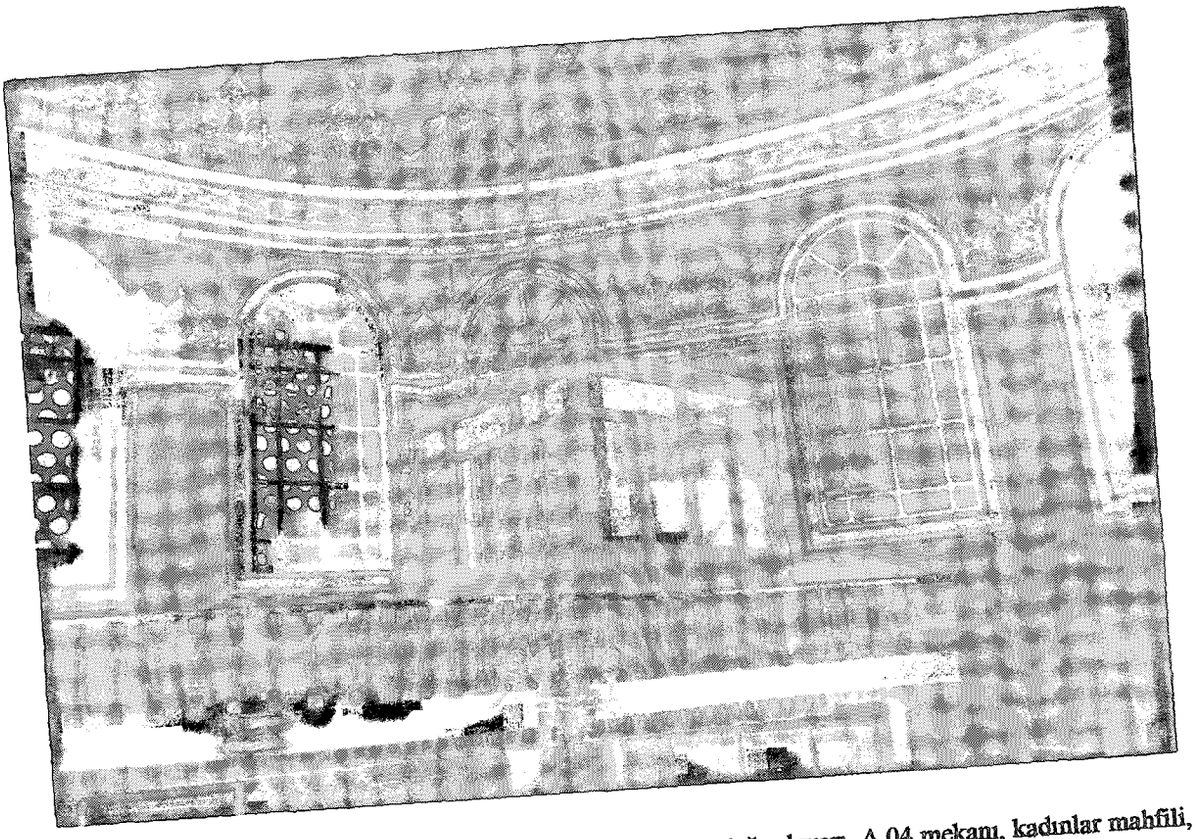

Foto.025- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzey ve kuzeydoğu duvarı, A.04 mekanı, kadınlar mahfili, ahşap doğramalarla kapatılmış A.05 mekanı, A.P20 ve A.P21 pencereleri

Foto.026- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.04 mekanı, kadınlar mahfili, ahşap doğramalarla kapatılmış A.05 mekanı

Foto.027- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.01 giriş mekanı, A.K02 giriş kapısı

Foto.028- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneydoğu duvarı, A.P03, A.P04, A.P11, A.P12 ve A.P13 pencereleri

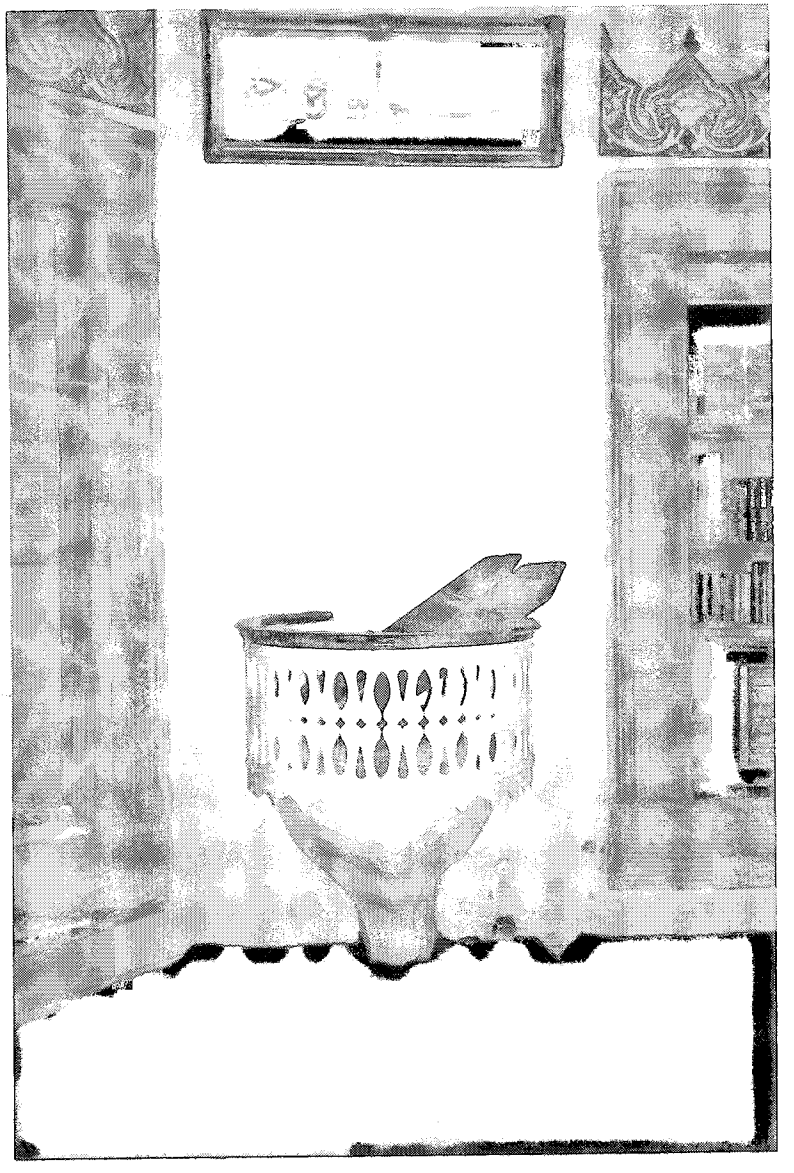

Foto.029- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneydoğu duvarı köşesi

Foto.030- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap, A.P04 ve A.P05 pencereleri

Foto.031- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap üzeri mermer bezeme ve yazıt

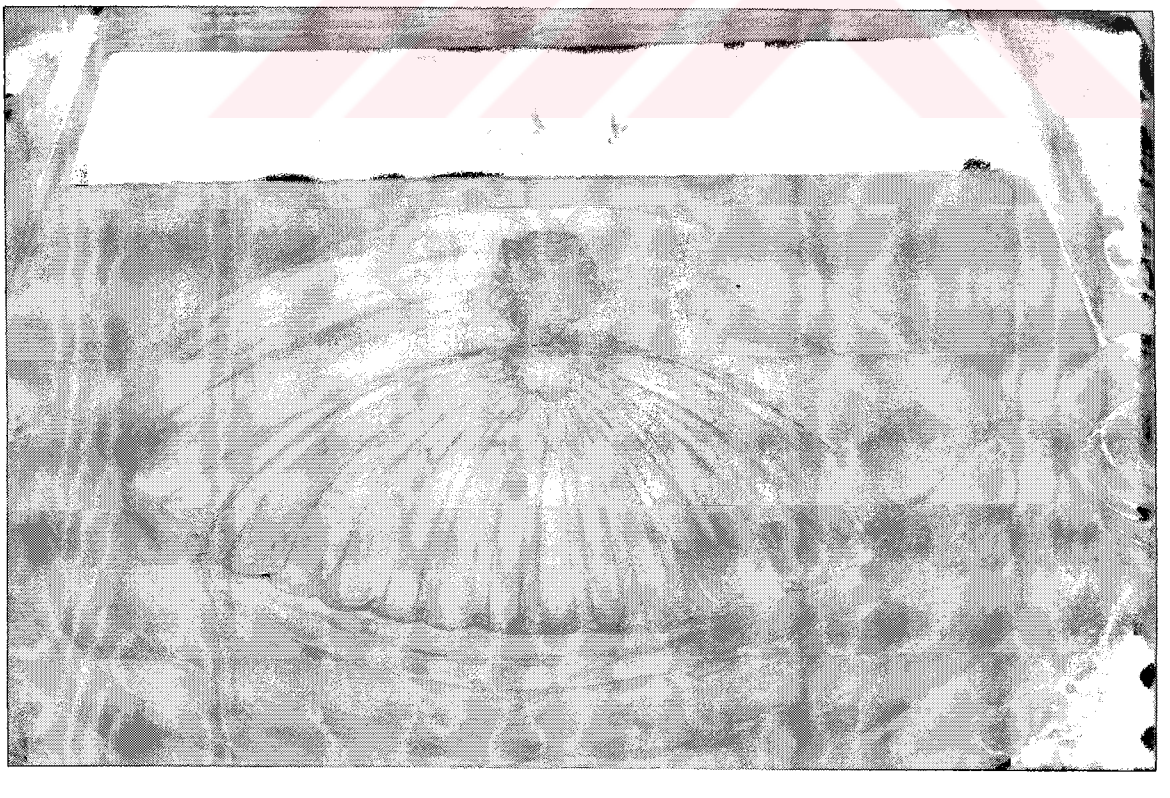

Foto.032- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap üzeri mermer bezeme ve yazıt

Foto.033- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneybatı duvarı, A.P07, A.P14, A.P15 ve A.P16 pencereleri, A.K03 kapısı, ahşap minber

Foto.034- Dershane-mescid (A kütlesi) güney ve güneybatı duvarı, A.P15, A.P16 ve A.P17 pencereleri, A.K03 kapısı, A.D01 dolabı, ahşap minber

Foto.035- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı duvarı, avluya açılan A.K03 kapısı

Foto.036- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, A.P18 ve A.P19 pencereleri ve çeşme

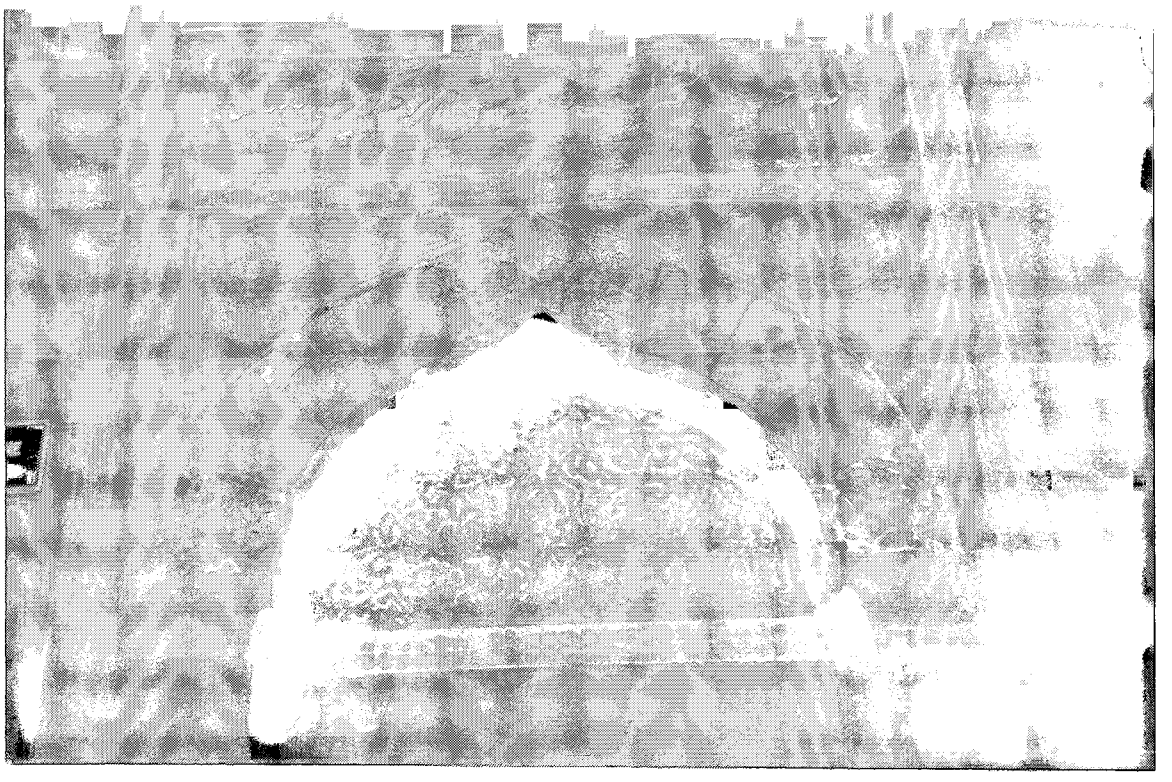

Foto.037- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

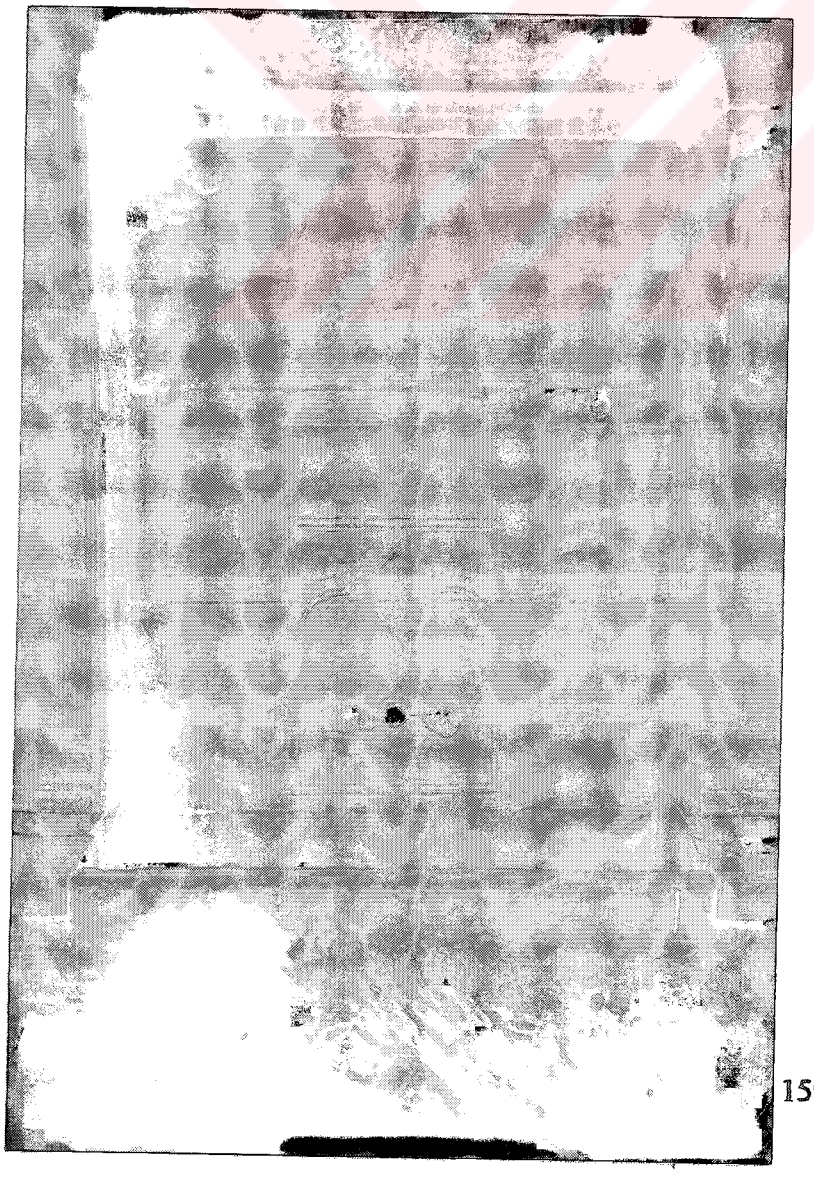

Foto.038- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

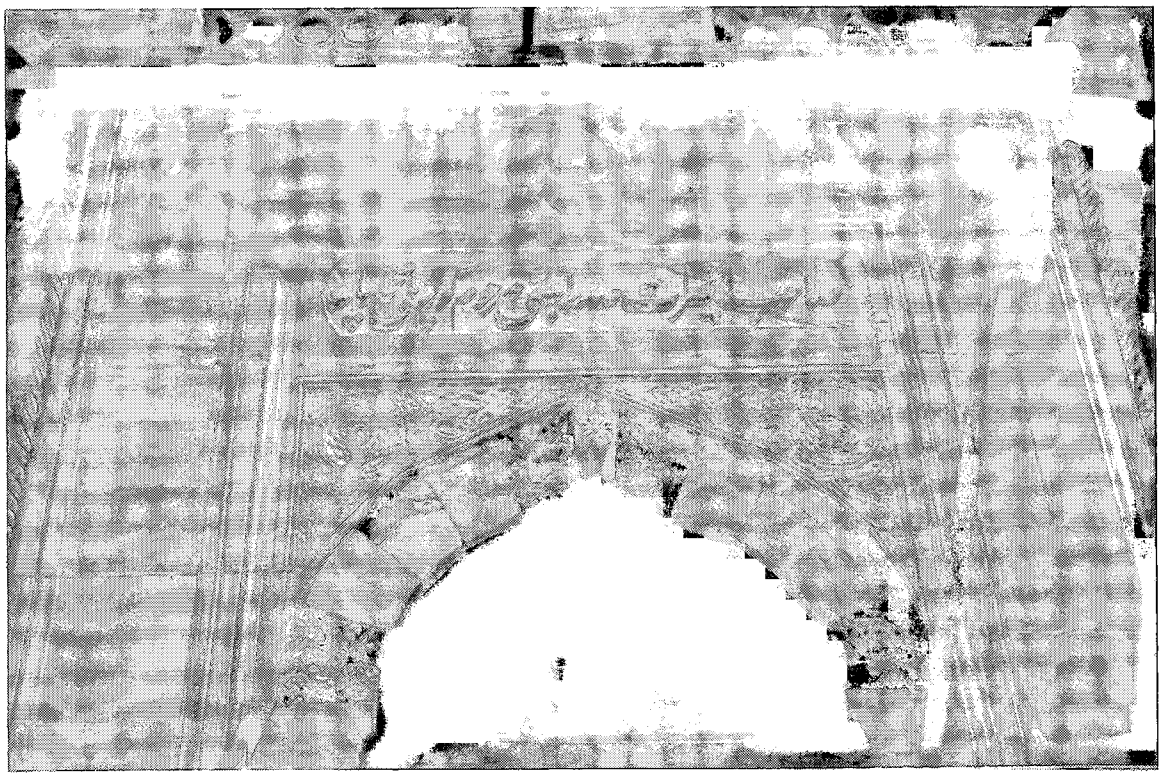

Foto.039- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

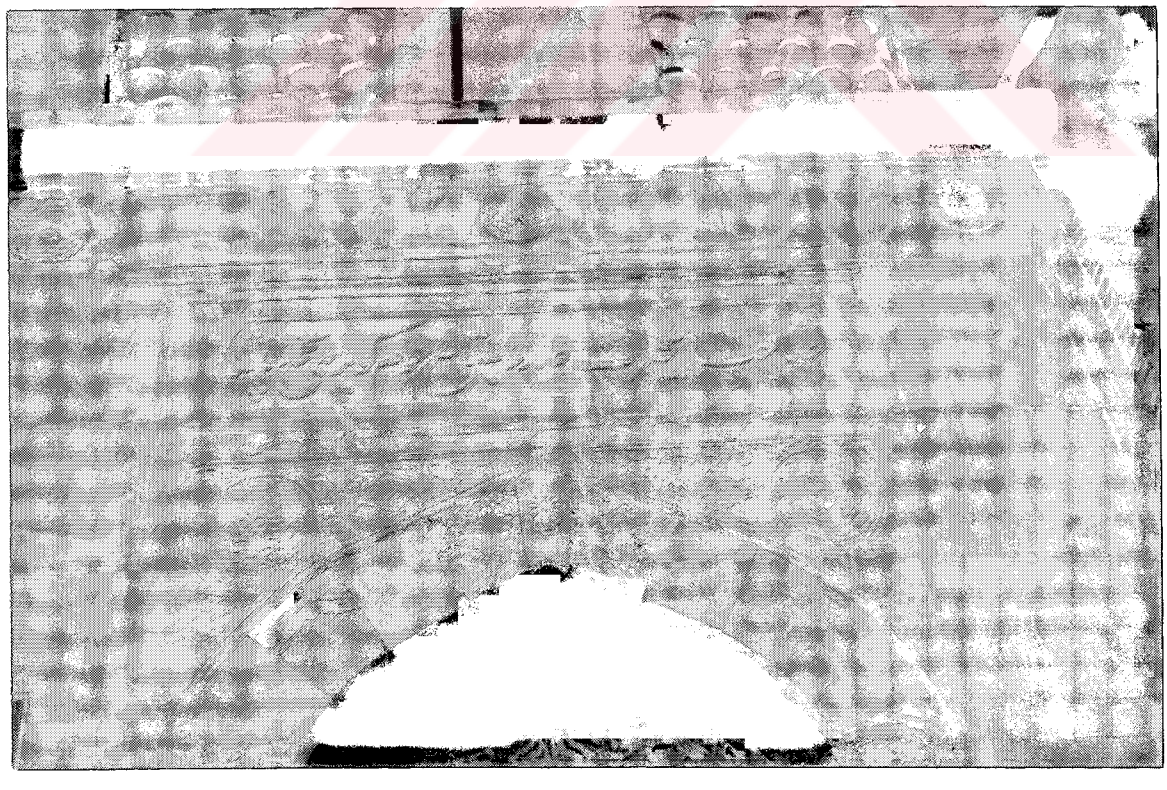

Foto.040- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

Foto.041- Türbe (B kütlesi), avluya bakan cephesi

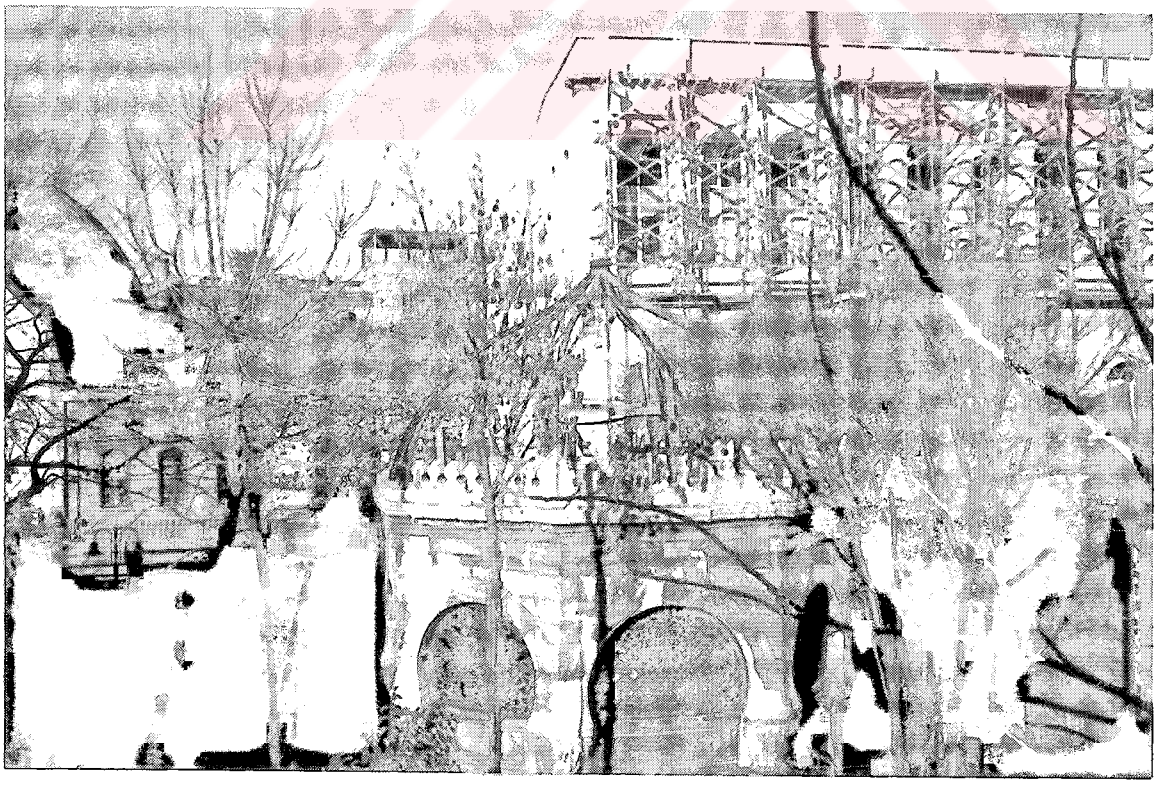

Foto.042- Türbe (B kütlesi), avluya bakan cephesi

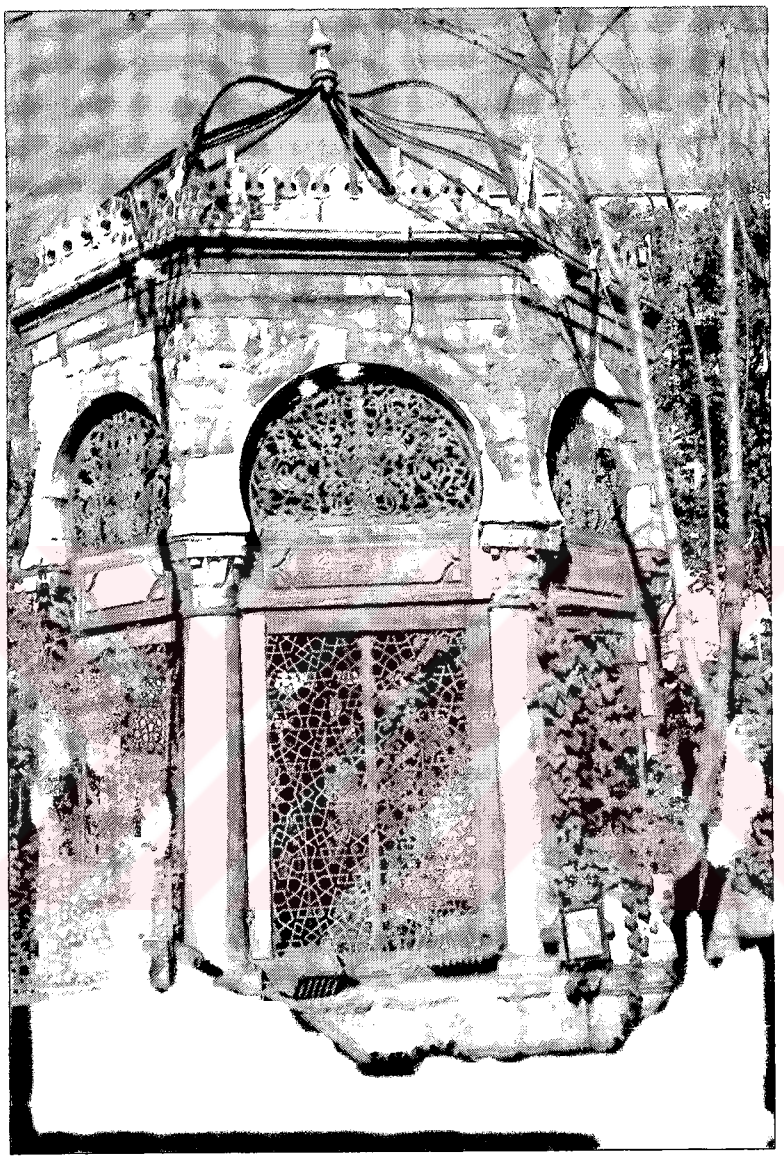

Foto.043- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, B.K02 kapısı, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

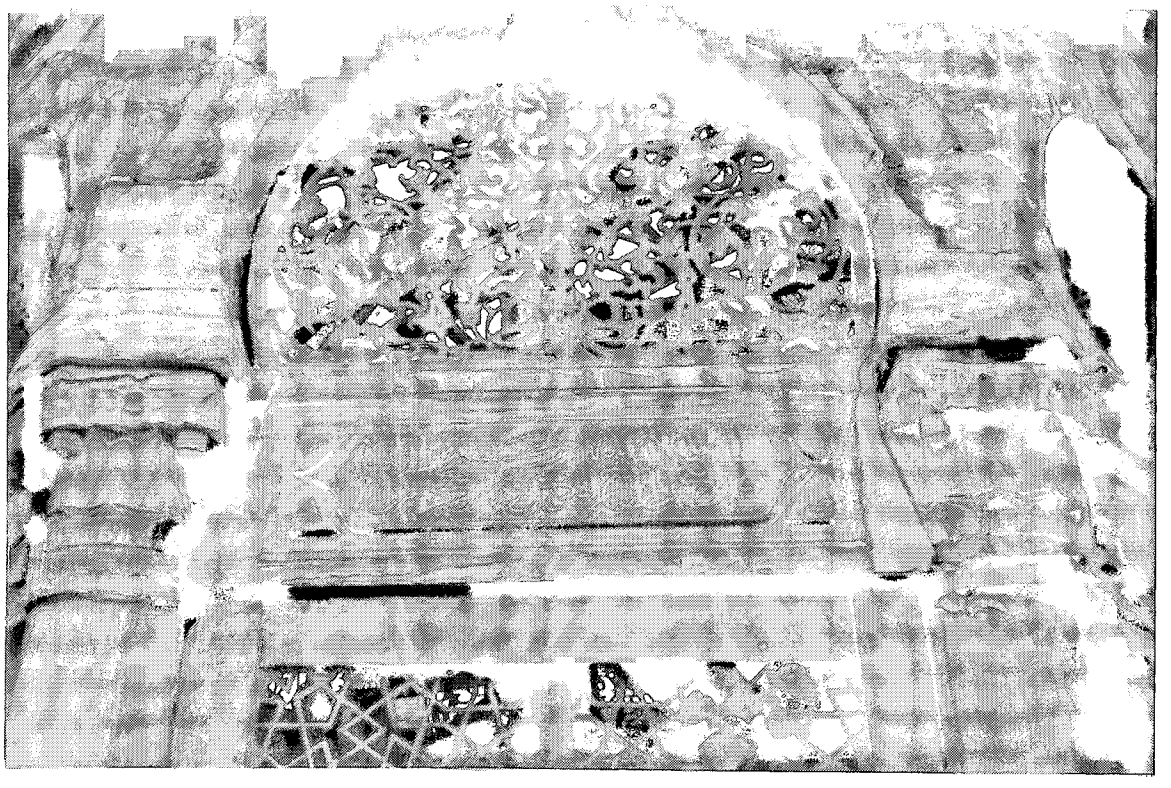

Foto.044- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

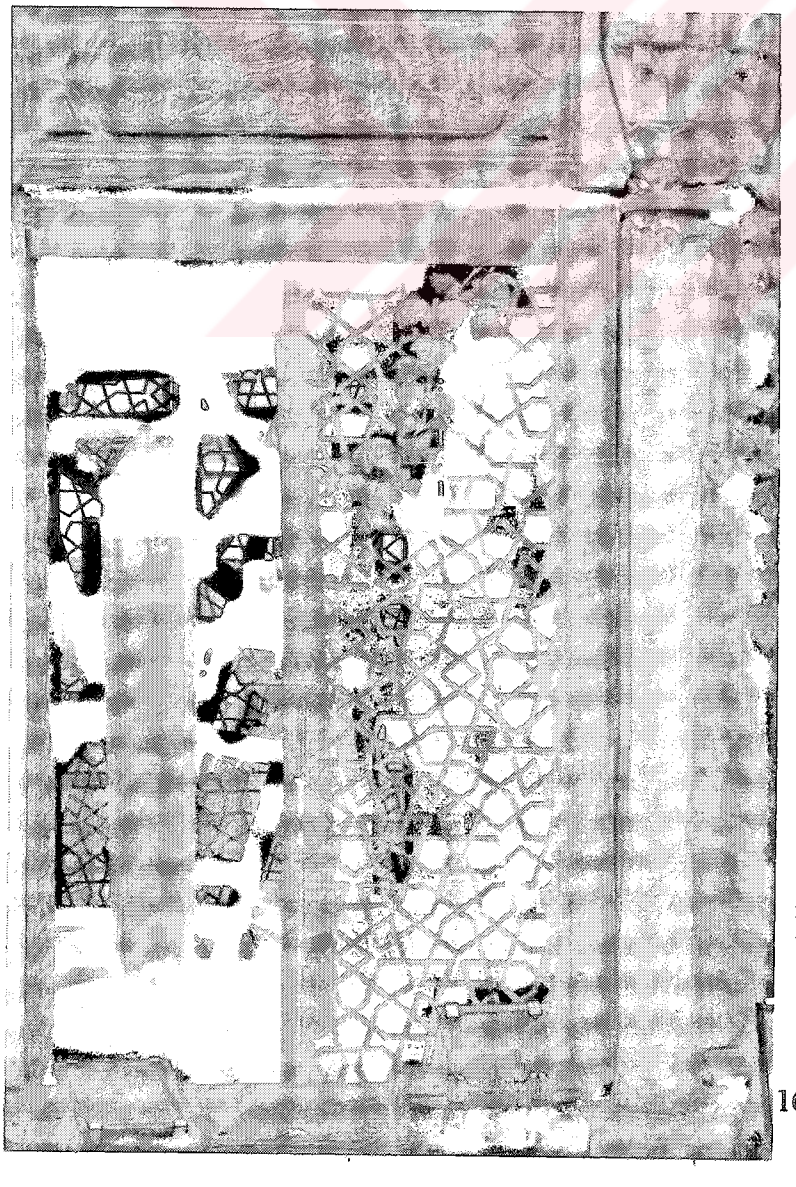

Foto.045- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, B.K02 kapısı, geometrik motifli demir bezeme

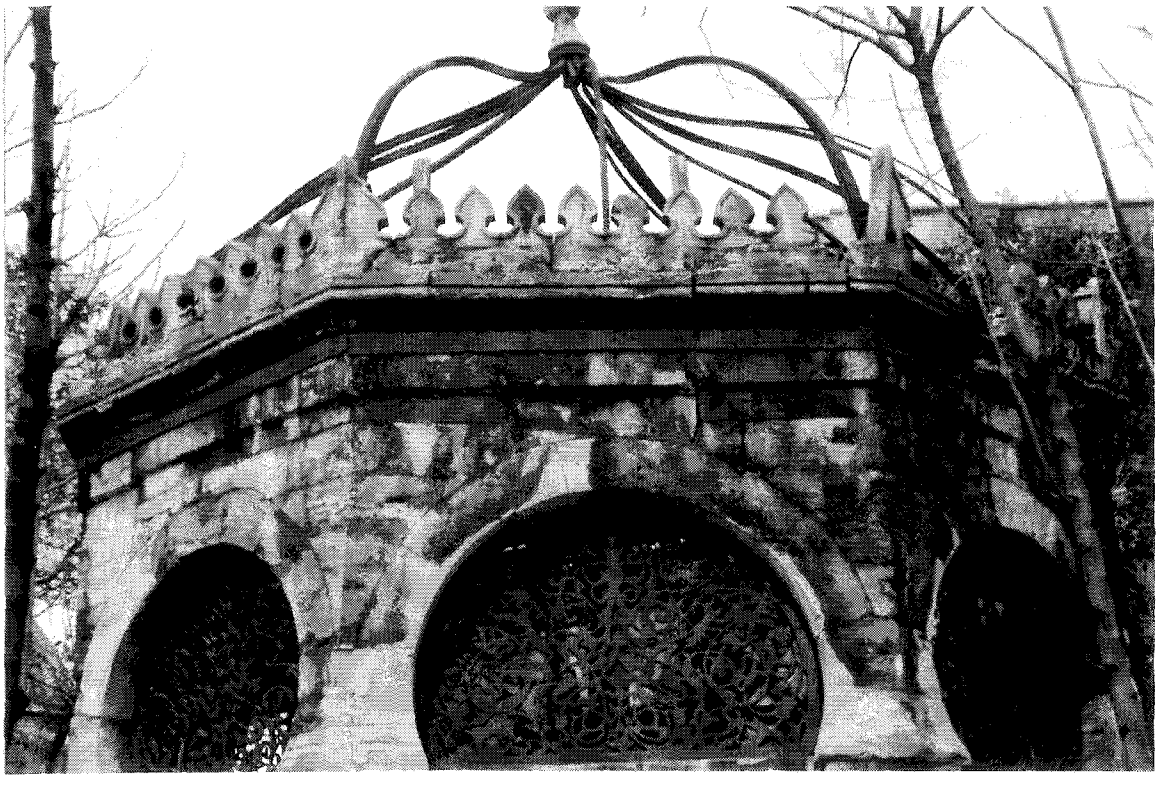

Foto.046- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar, türbenin üzeri örten demir kafes

Foto.047- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.048- Türbe (B kütlesi), batı cephesi, küfeki at nalı taşı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

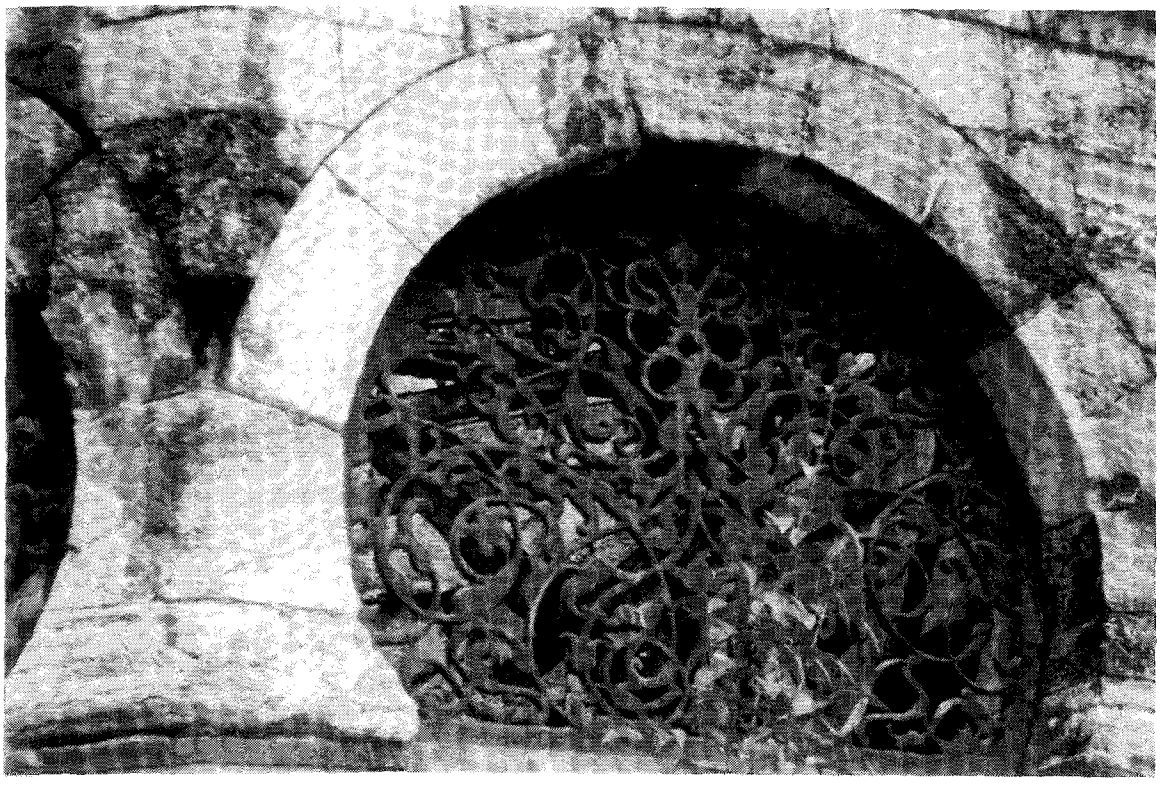

Foto.049- Türbe (B kütlesi), batı cephesi, küfeki at nalı taşı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

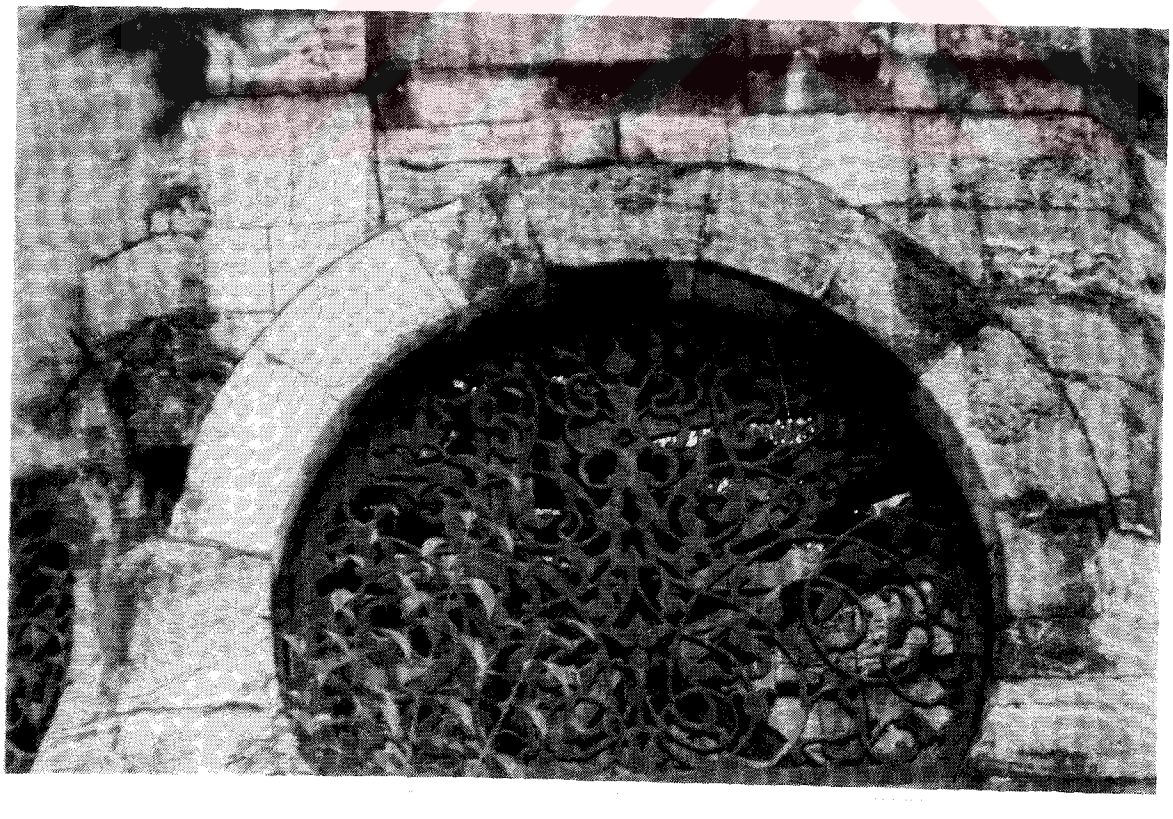

Foto.050- Türbe (B kütlesi), batı cephesi. küfeki tası at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.051- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, sütunlar arasında yer alan geometrik motifli demir bezeme, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.052- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.053- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, mermer üzeri yazılı lahit,kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.054- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.055- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.056- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.057- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, sütunlar arasında yer alan geometrik motifli demir bezeme, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.058- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.059- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.060- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, geometrik motifli demir bezeme

Foto.061- Türbe (B kütlesi), doğu cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.062- Türbe (B kütlesi), doğu cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

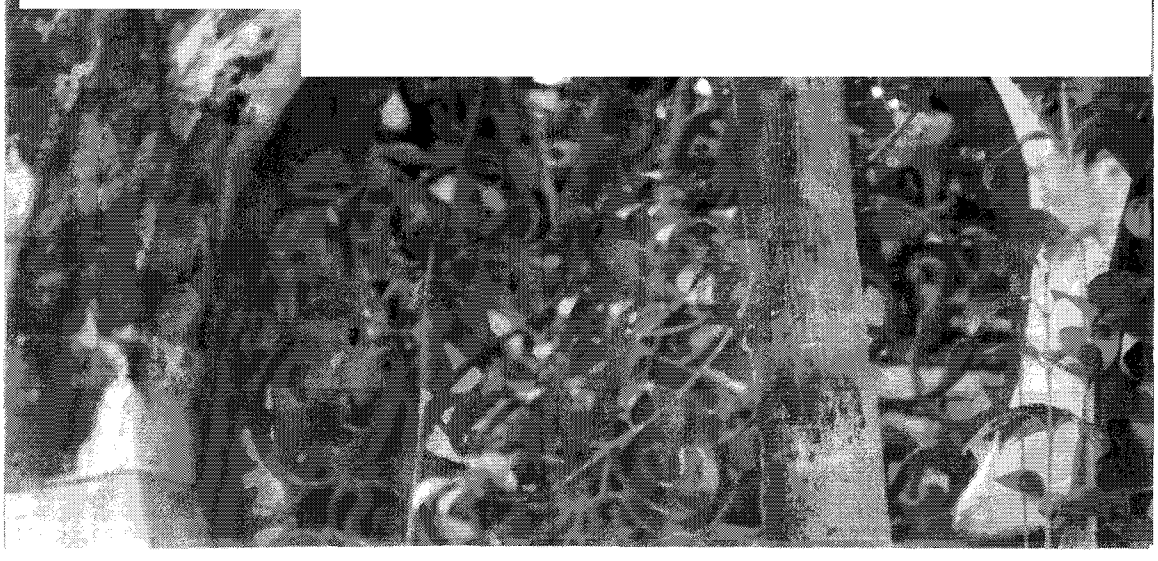

Foto.063- Türbe (B kütlesi), güneydoğu cephesi, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.064- Türbe (B kütlesi), güneydoğu cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.065- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar, türbenin üzeri örten demir kafes

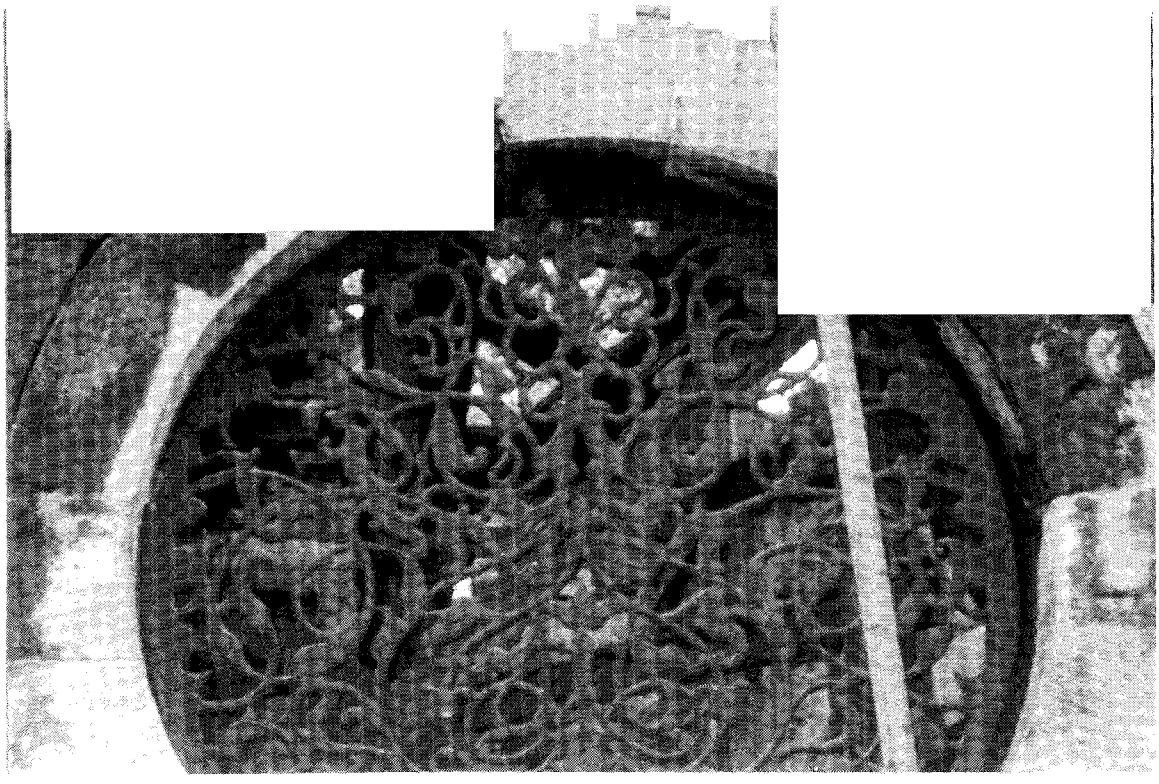

Foto.066- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

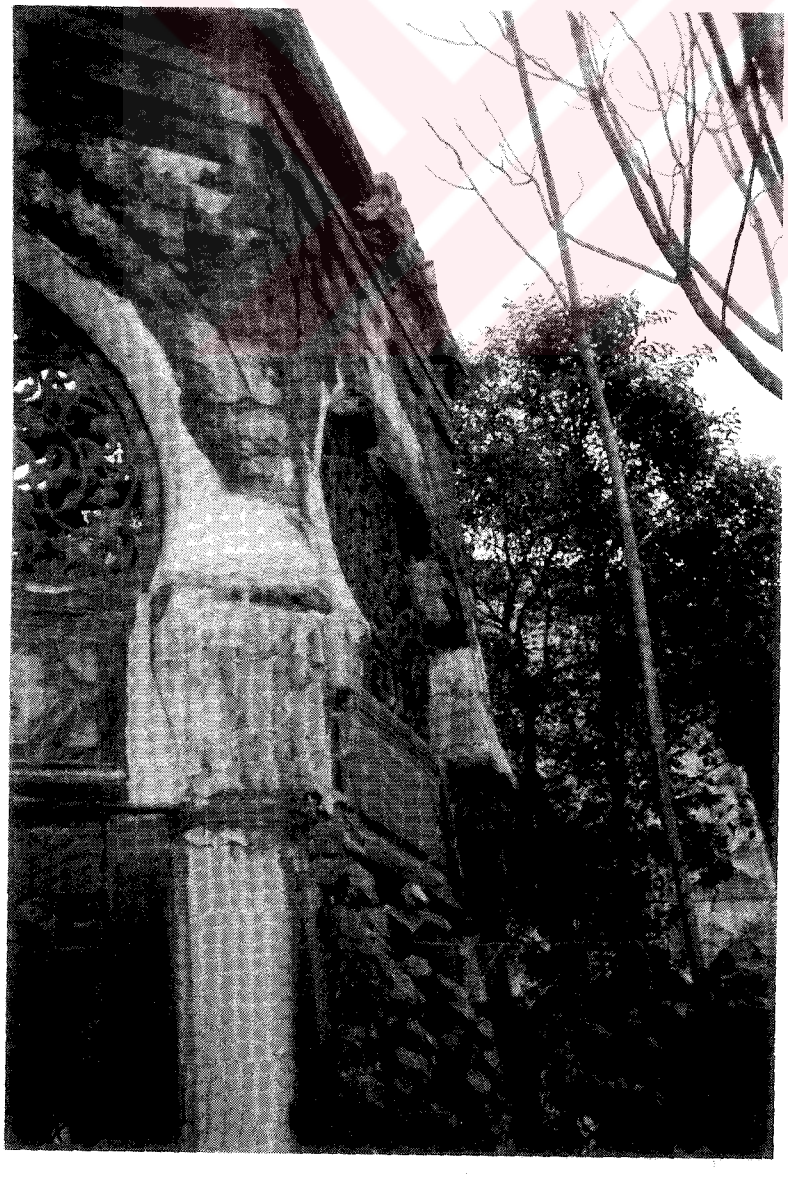

Foto.067- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

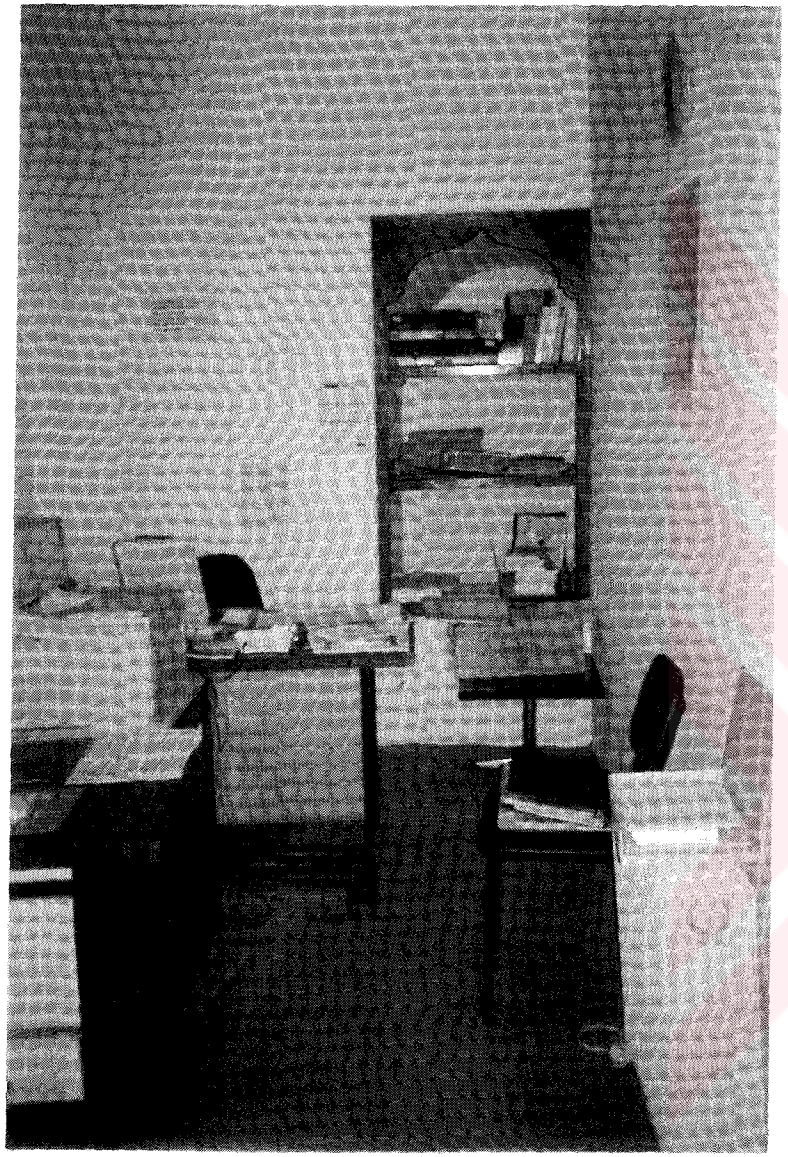

Foto.068- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, güney duvarı, C.N01 nişi

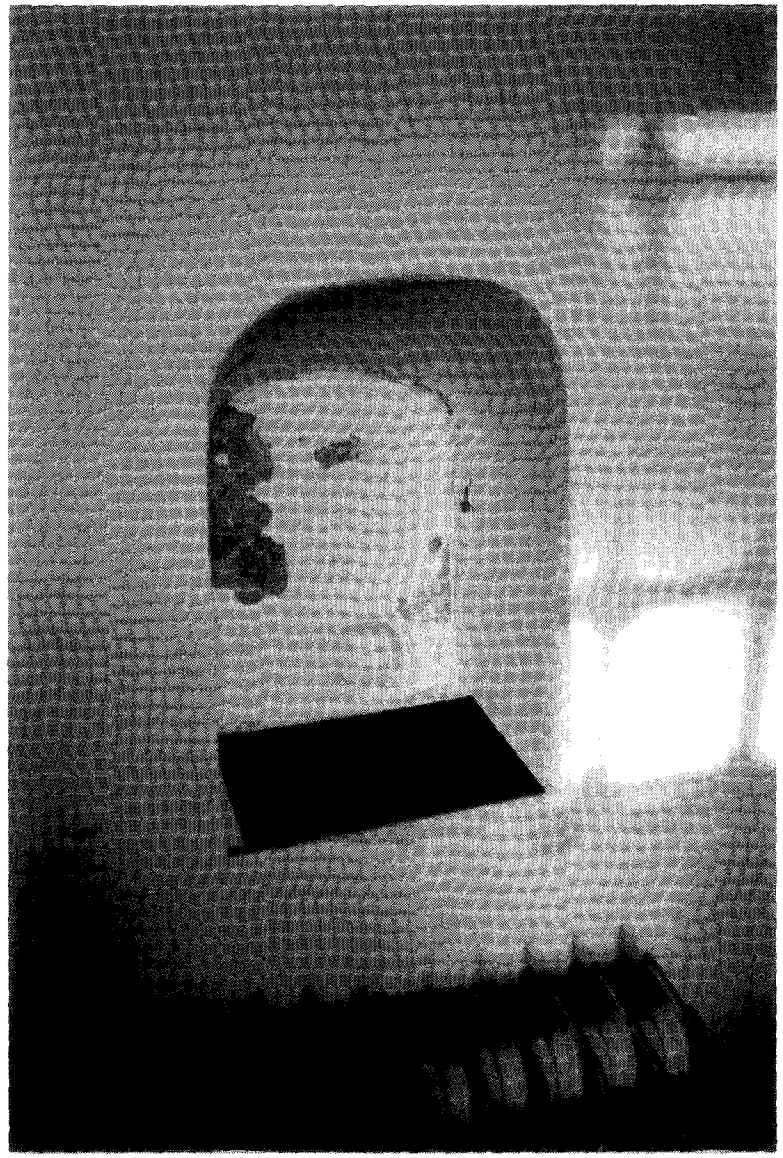

Foto.069- Medrese (C kütlesi), C.01 mekanı, batı duvarı, C.N02 nişi

Foto.070- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, kuzey duvarı, C.K03 kapısı

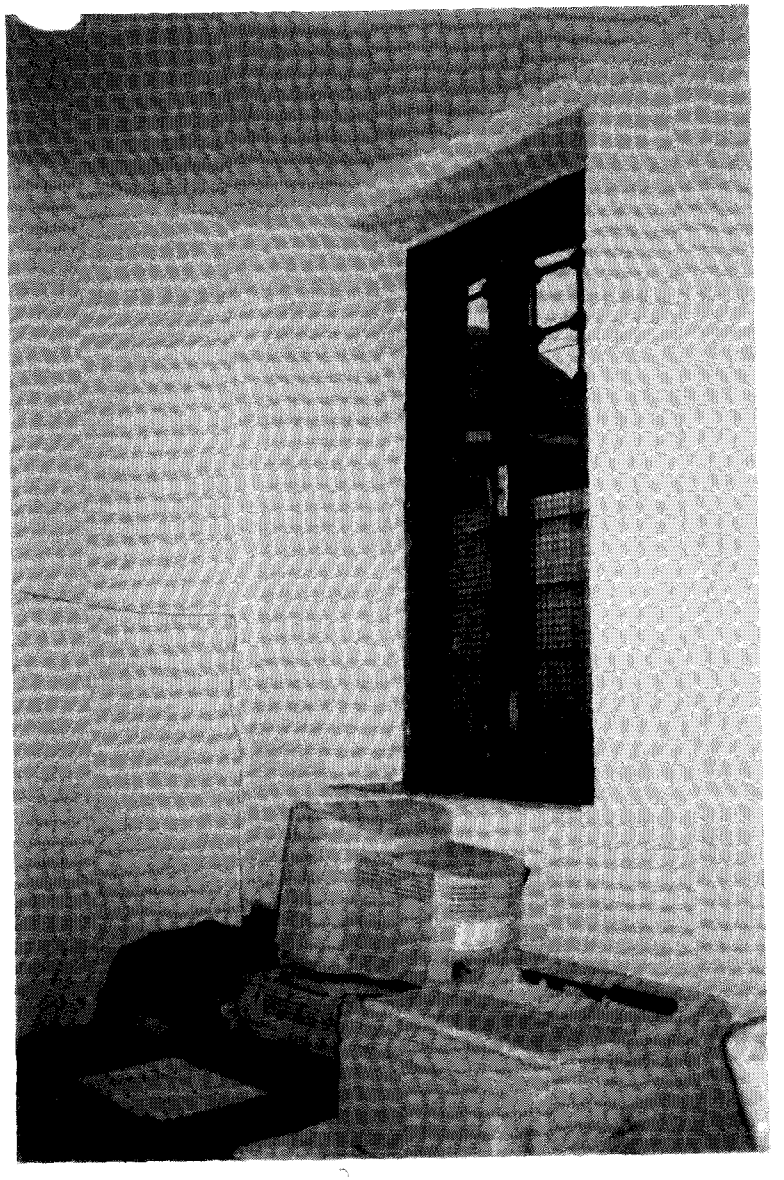

Foto.071- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, doğu duvarı, C.P02 penceresi

Foto.072- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, C.P01 penceresi

Foto.073- Medrese (C Kütlesi), C.02 mekanı, güney duvarı, C.N03 nişi ve C.O01 ocağının bir bölüm, metal konstrüksiyon kitap rafları

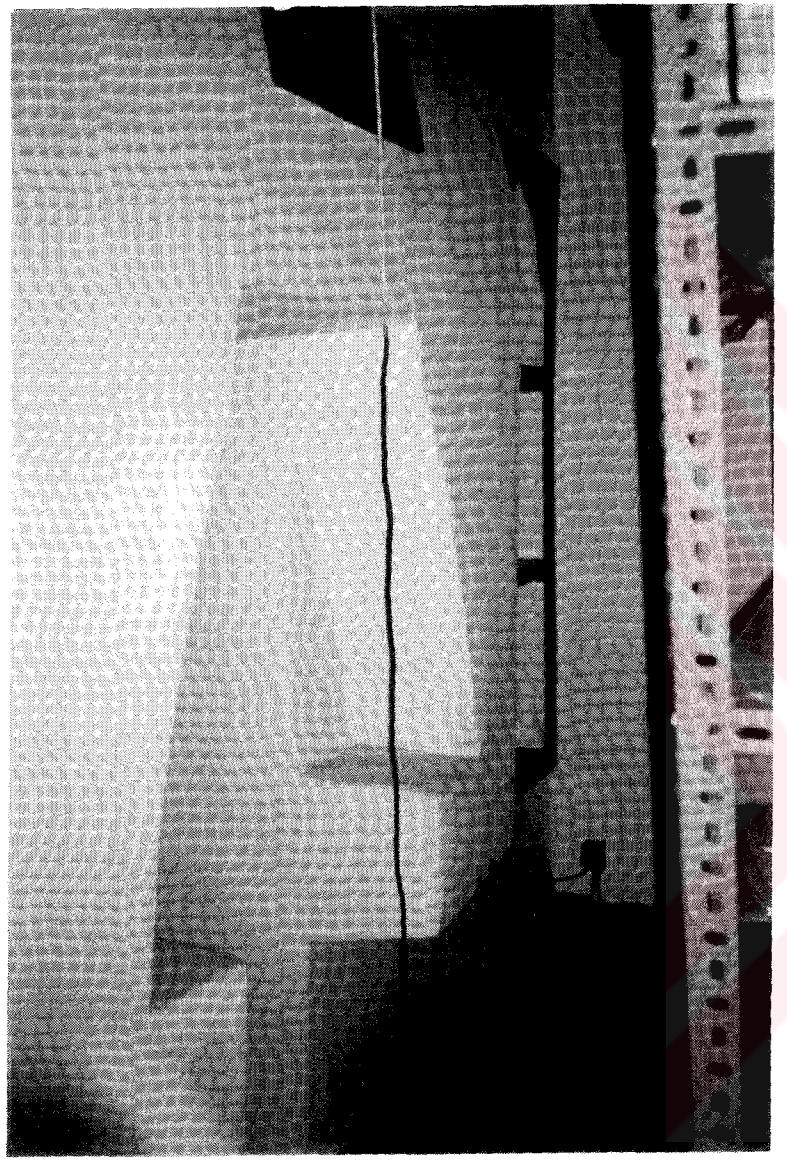

Foto.074- Medrese (C kütlesi), C.02 mekanı, güney duvarı, C.O01 ocağı

Foto.075- Medrese (C Kütlesi), C.02 mekanı, kuzey duvarı, C.K04 kapısı

Foto.076- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, güney duvarı, C.N05 nişi

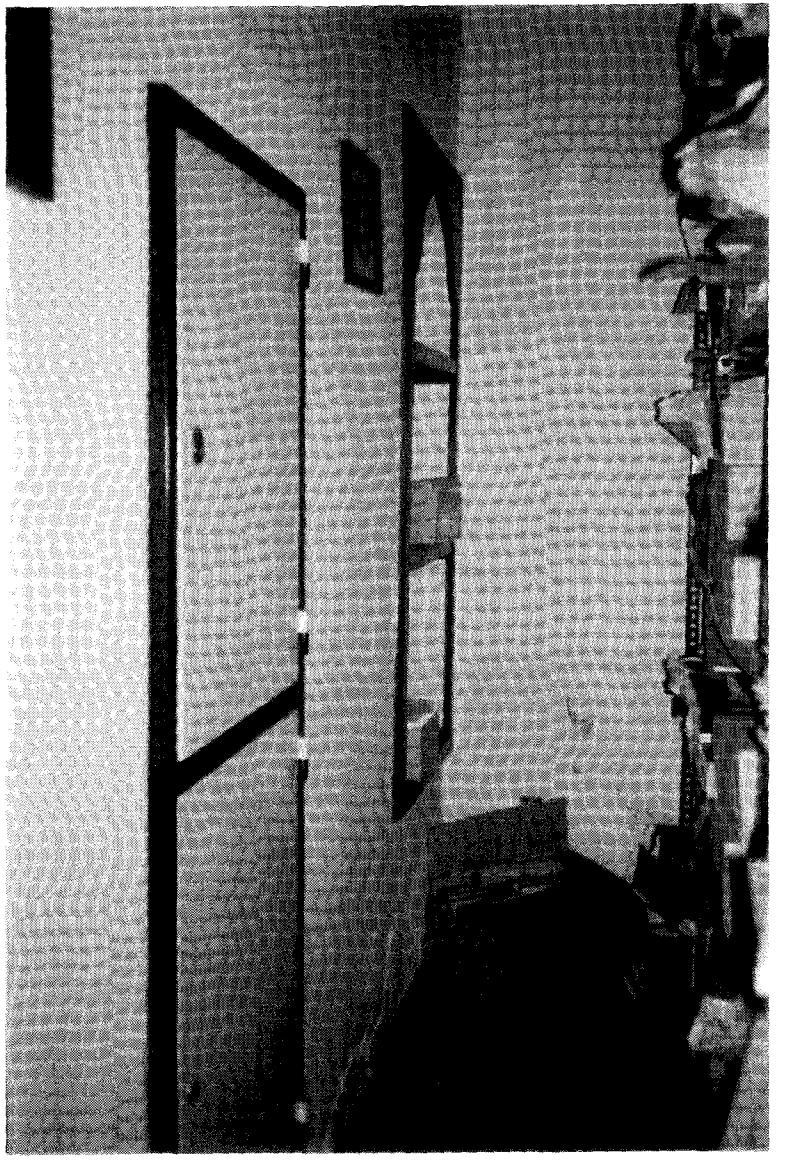

Foto.077- Medrese (C kütlesi), C.03 mekanı, C.O02 ocağı ve C.N06 nişi

Foto.078- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, metal konstrüksiyon kitap rafları

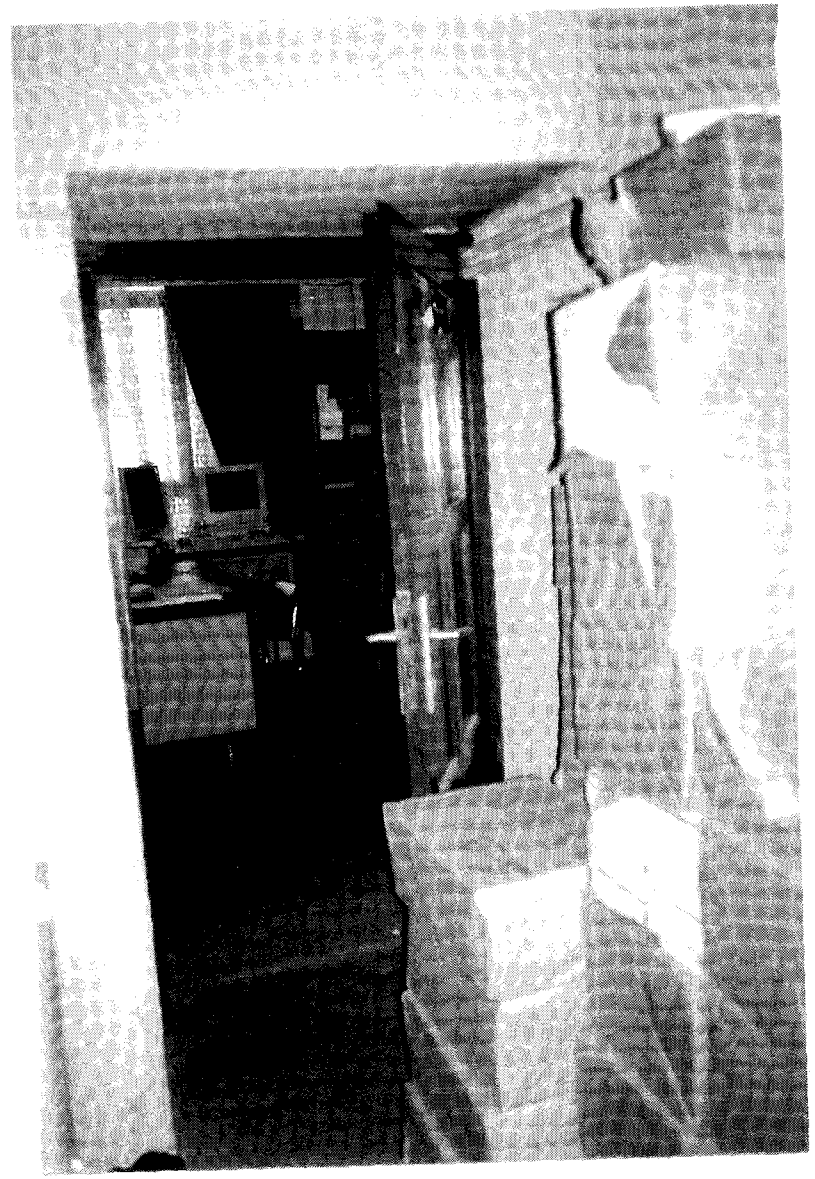

Foto.079- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, kuzey duvarı, C.K05 kapısı

Foto.080- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, örtü sistemi,kemer üzeri pandantif üzeri kubbe

Foto.081- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güney duvarı, C.O03 ocağı ve C.N08 nişi

Foto.082- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güney duvarı, C.N07 nişi

Foto.083- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, kuzey duvarı, C.P05 penceresi

Foto.084- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, kuzey duvarı, C.P05 penceresi ve C.K06 kapısı

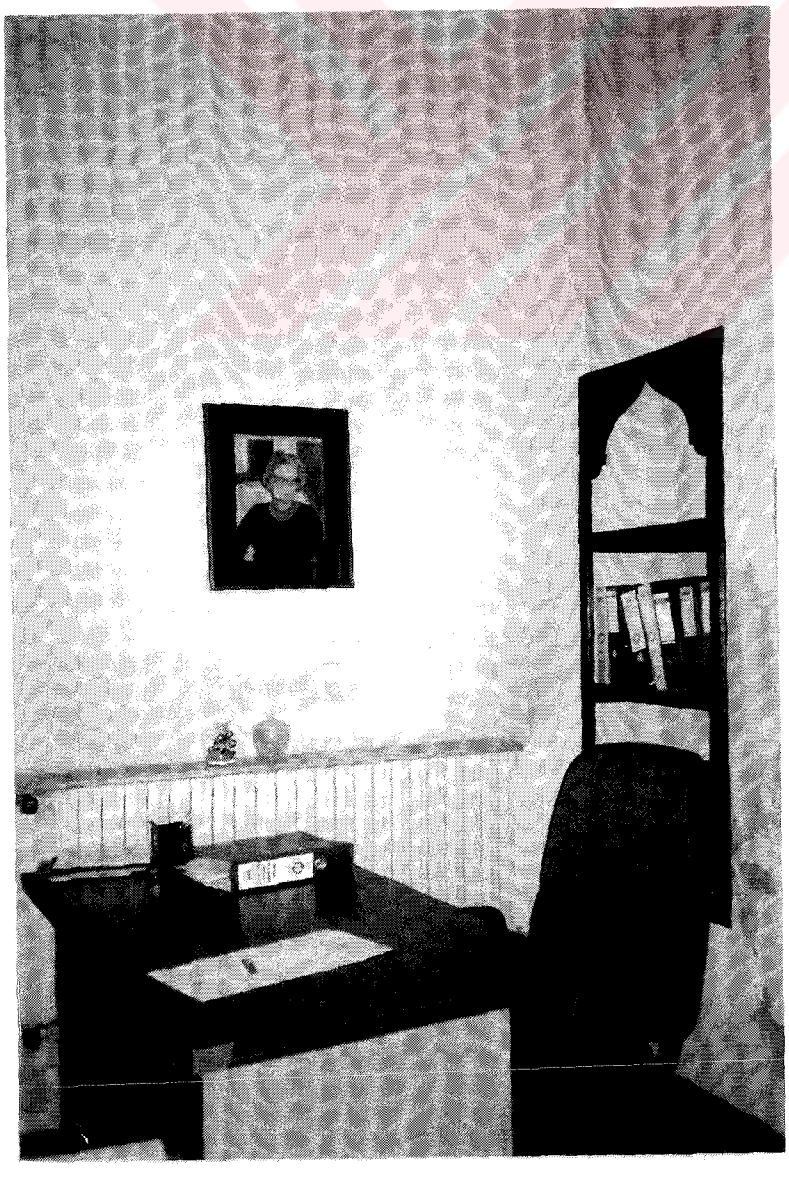

Foto.085- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güneydoğu köşesi, C.N07 nişi

Foto.086- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, örtü sistemi,kemer üzeri pandantif üzeri kubbe

Foto.087- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güney duvarı, C.N09 nişi ve C.O04 ocağı

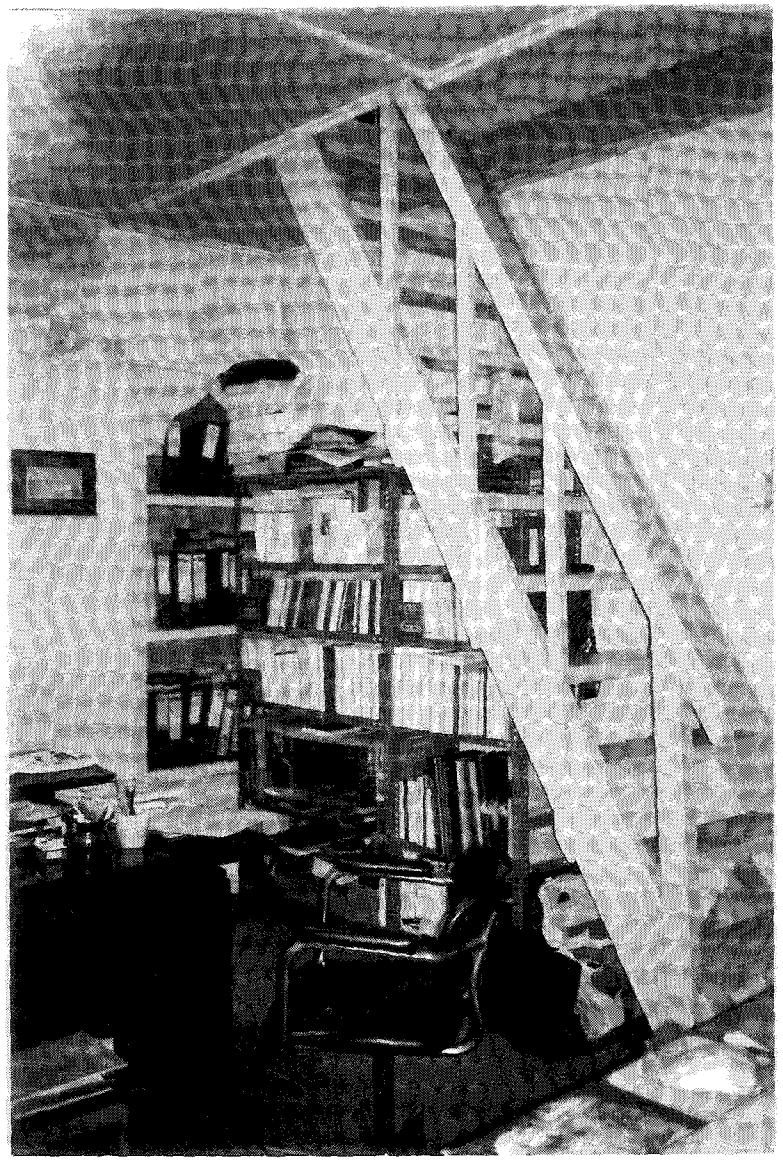

Foto.088- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güney duvarı, C.N10 nişi ve batı duvarı C.05' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.089- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, kuzey duvarı, C.P06 penceresi

Foto.090- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, kuzey duvarı, C.K07 kapısı

Foto.091- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, doğu duvarı, C.N11 nişi

Foto.092- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güneydoğu köşesi, C.N09 nişi

Foto.093- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, güney duvarı, güneybatı pandantifi

Foto.094- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, kuzey duvarı, kemer ve kubbe eteği

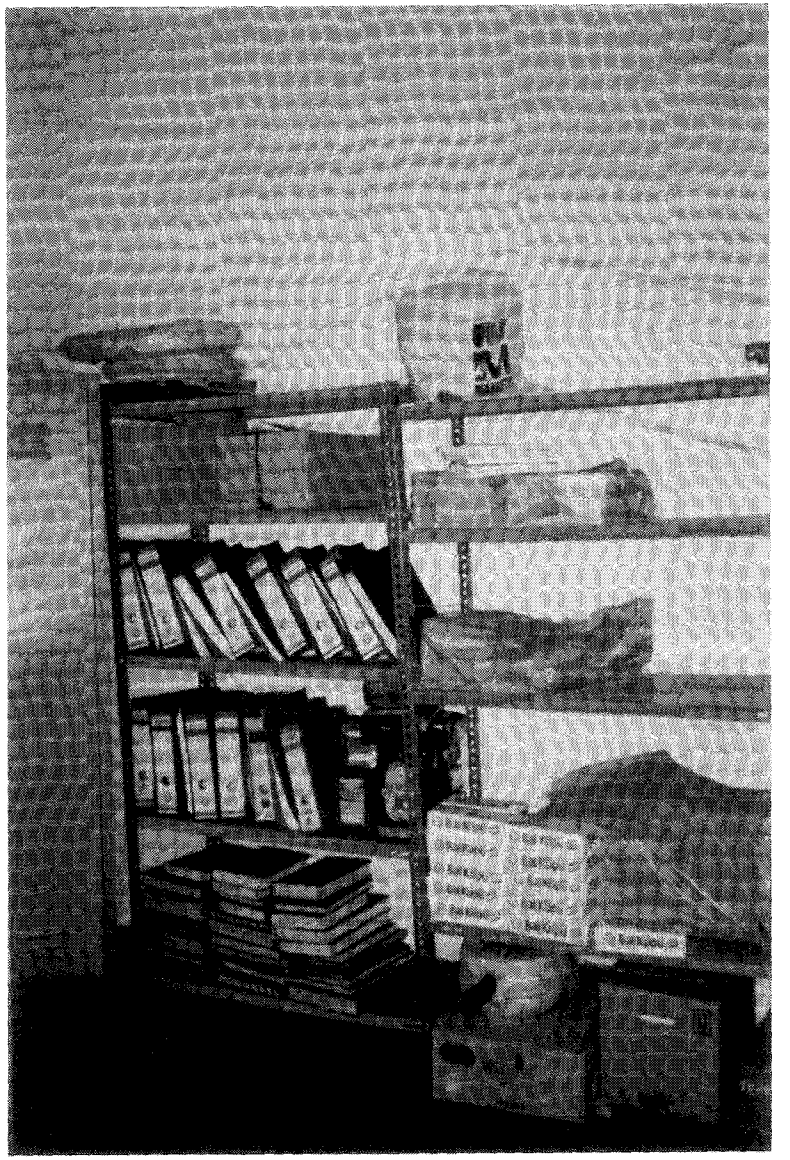

Foto.095- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, doğu duvarı

Foto.096- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, güney duvarı, C.N12 nişi ve C.O05 ocağı

Foto.097- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, güney duvarı ,C.O05 ocağı ve C.N13 nişi

Foto.098- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, kuzey duvarı, C.P07 penceresi ve C.06' mekanına çıkan ahşap merdiven

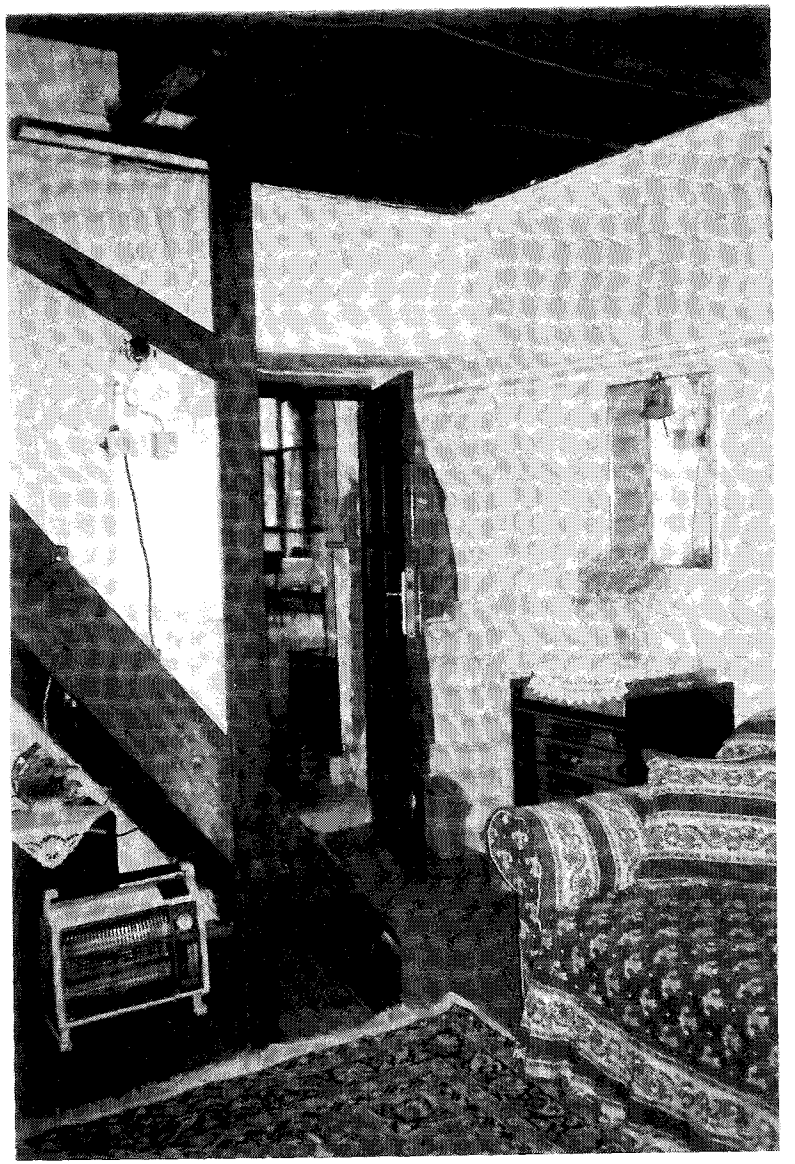

Foto.099- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, kuzey duvarı, C.K08 kapısı

Foto.100- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneydoğu köşesinde yer alan pandantif

Foto.101- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneybatı köşesinde yer alan pandantif

Foto.102- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneybatı köşesinde yer alan pandantif

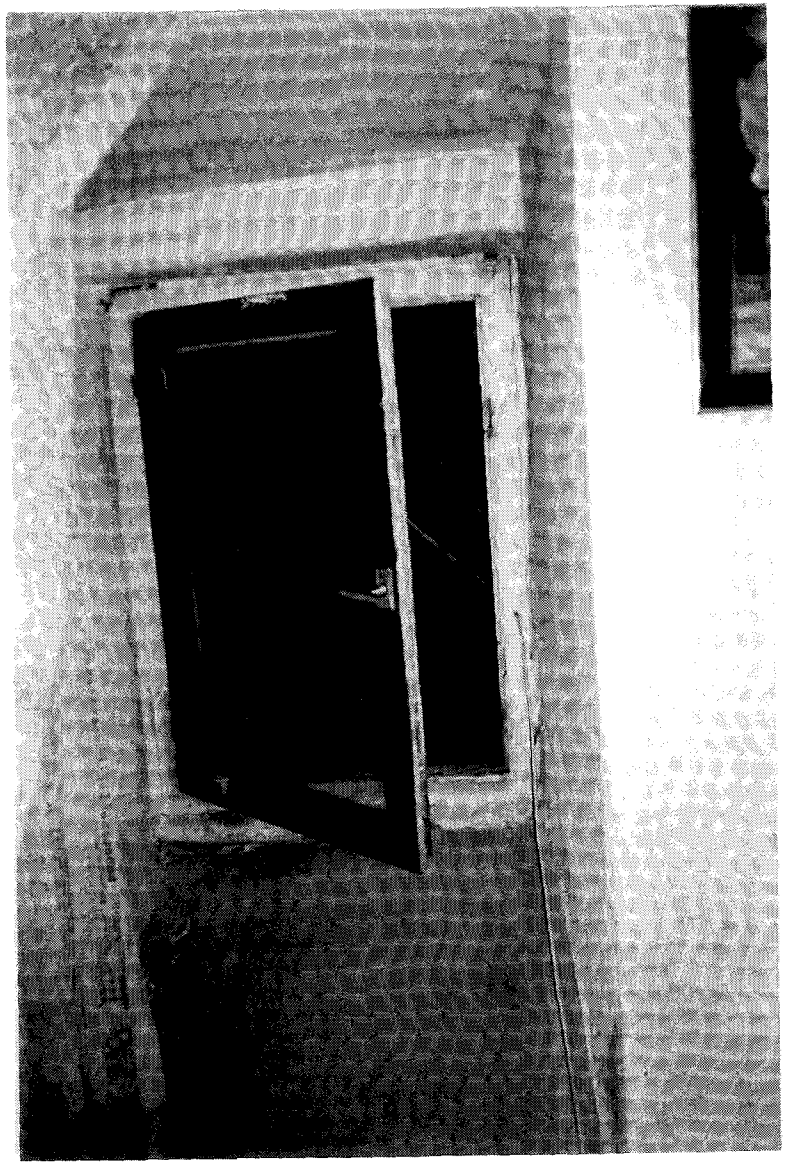

Foto.103- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, batı duvarı, C.P26 penceresi

Foto.104- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, batı duvarı, C.O06 ocağı ve C.N15 nişi ve onların önünde yer alan mutfak tezgahı

Foto.105- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, doğu duvarı, C.P08 penceresi

Foto.106- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, doğu duvarı, C.K09 kapısı

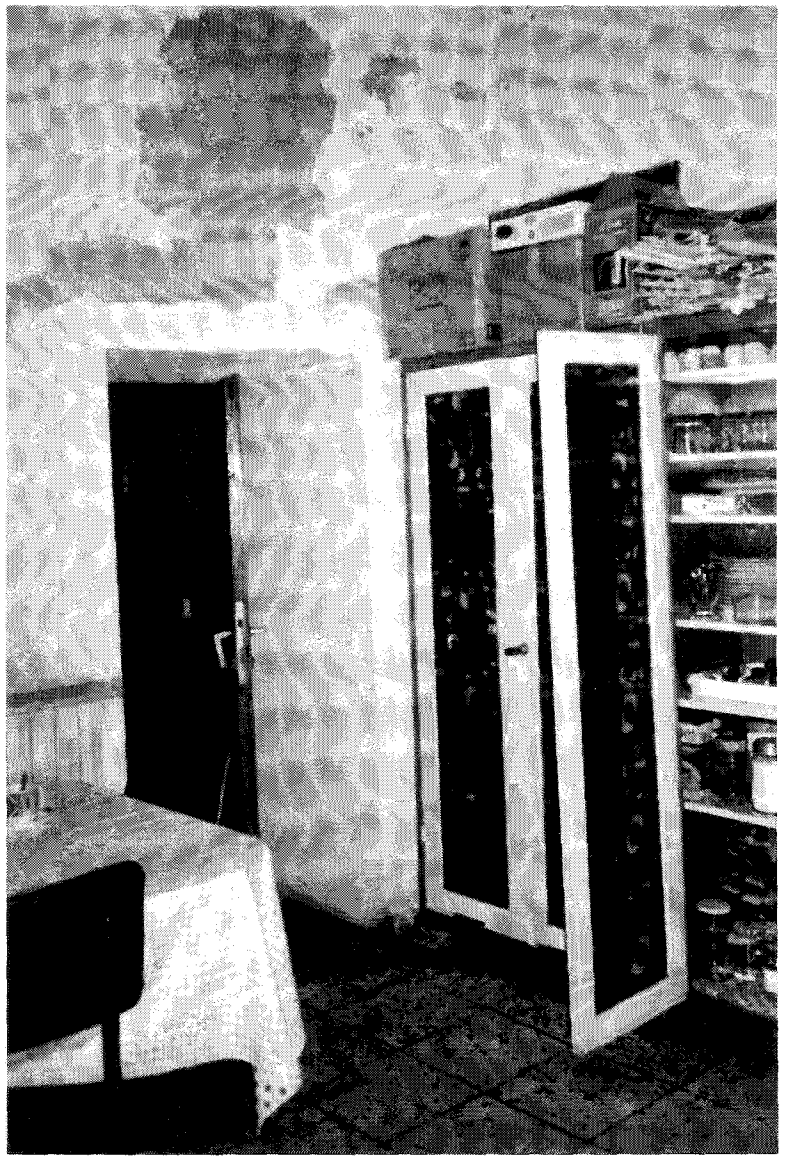

Foto.107- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, güney duvarı, C.K10 kapısı

Foto.106- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, doğu duvarı, C.K09 kapısı

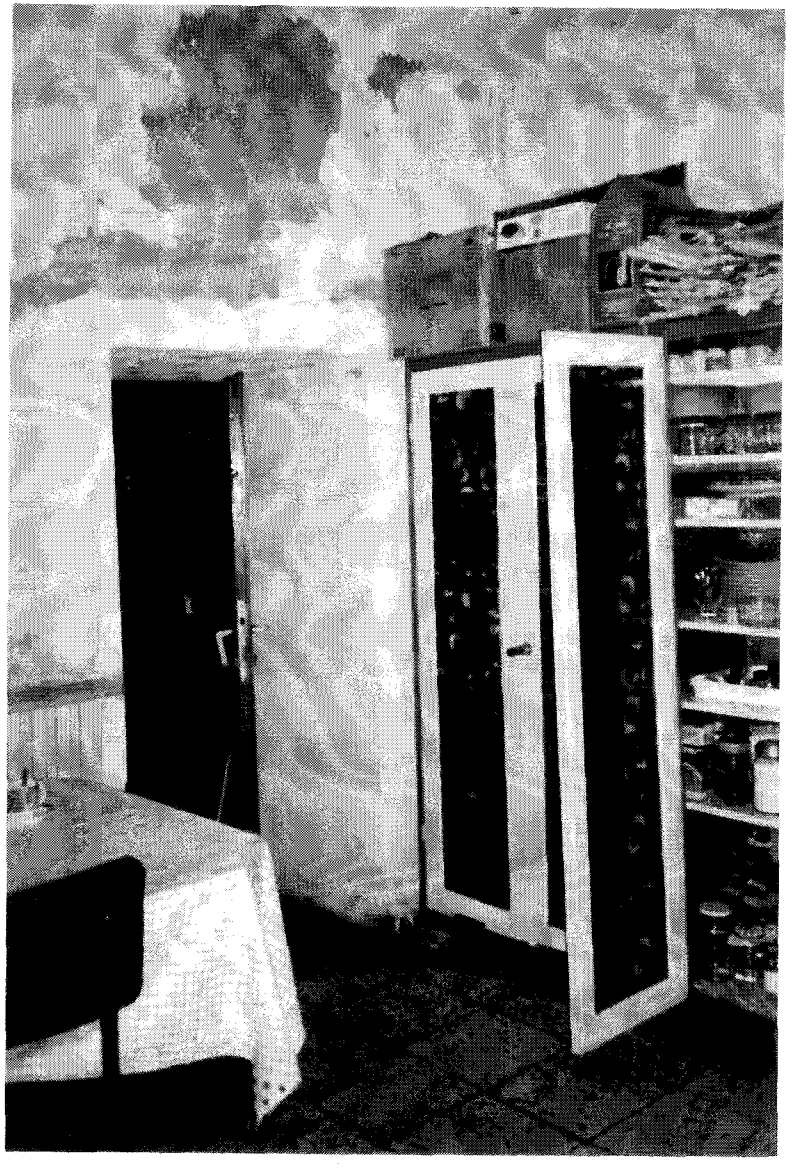

Foto.107- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, güney duvarı, C.K10 kapısı

Foto.108- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı duvarı, C.N16 nişi

Foto.109- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı duvarı, C.O07 ocağı ve C.N17 nişi

Foto.110- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı ve kuzey duvarı, C.17 nişi ve C.08' mekanına çıkan ahşap merdiven

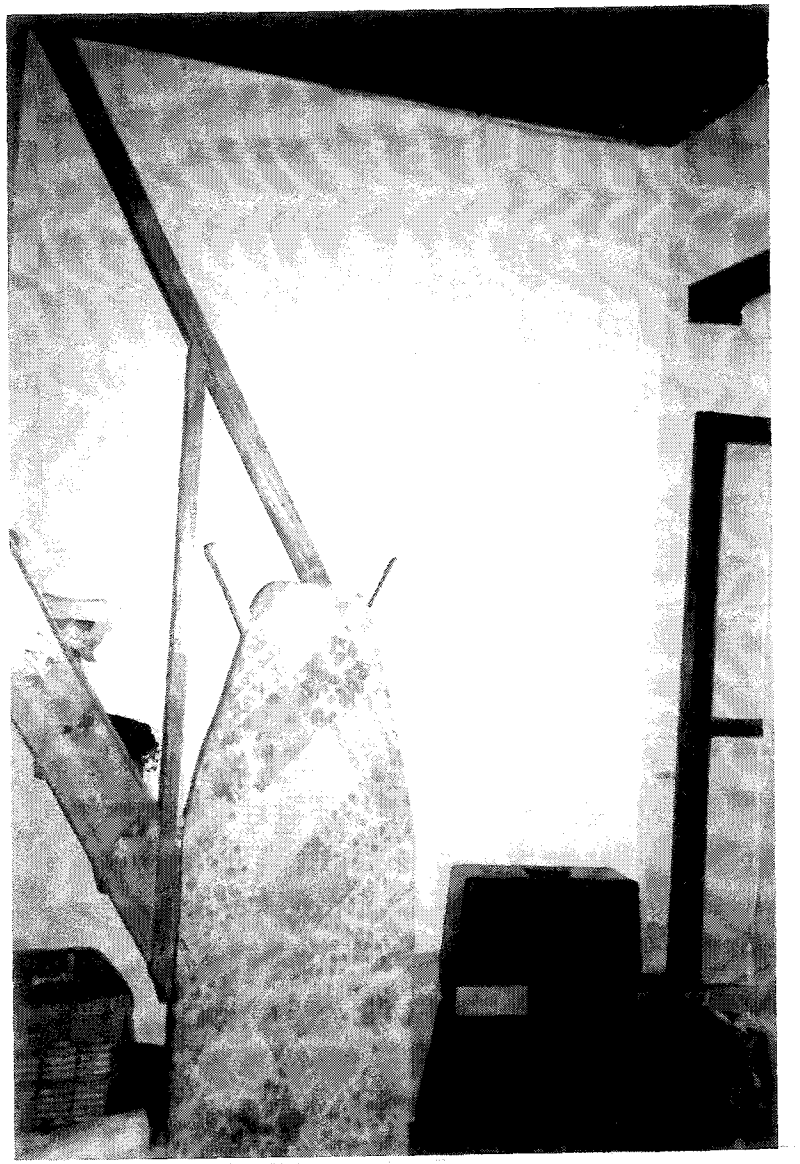

Foto.111- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, kuzey duvarı, C.08' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.112- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, doğu duvarı, C.P09 penceresi

Foto.113- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, doğu ve güney duvarı, C.K11 kapısı ve C.N18 nişi

Foto.114- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, batı duvarı

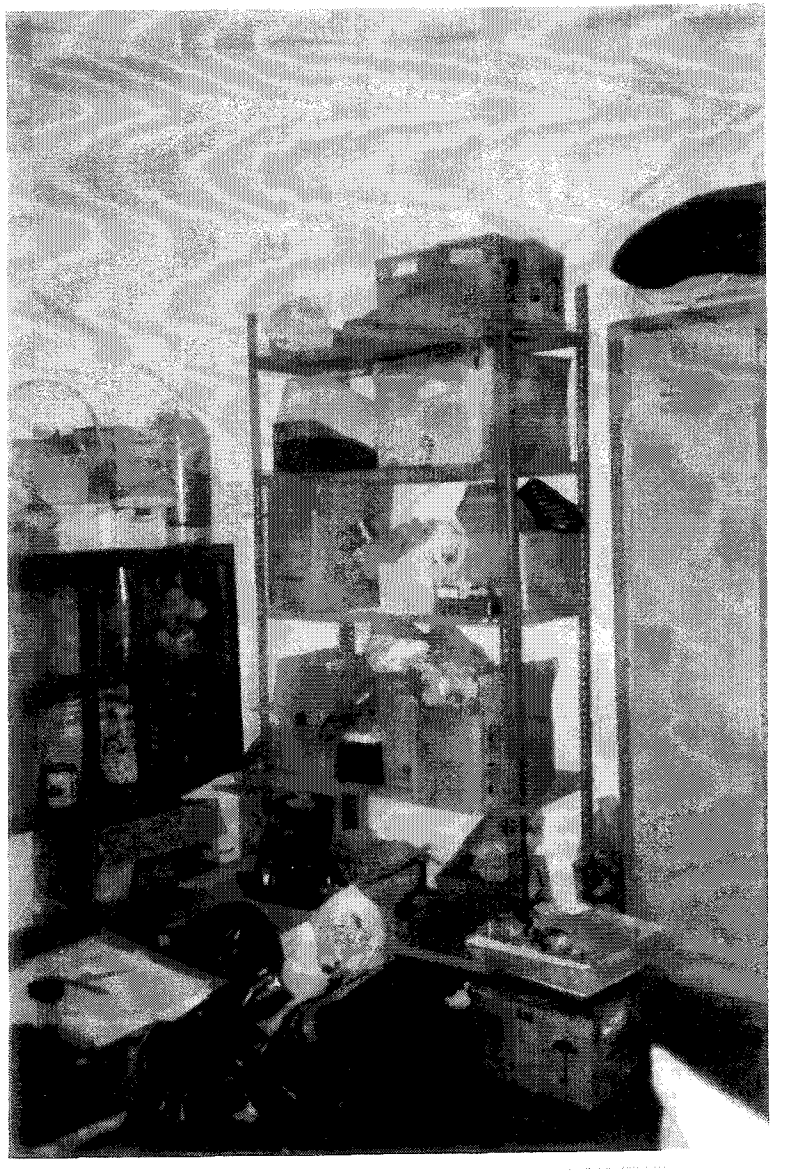

Foto.115- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güneybatı köşesi, pandantif

Foto.116- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güneydoğu köşesi, pandantif

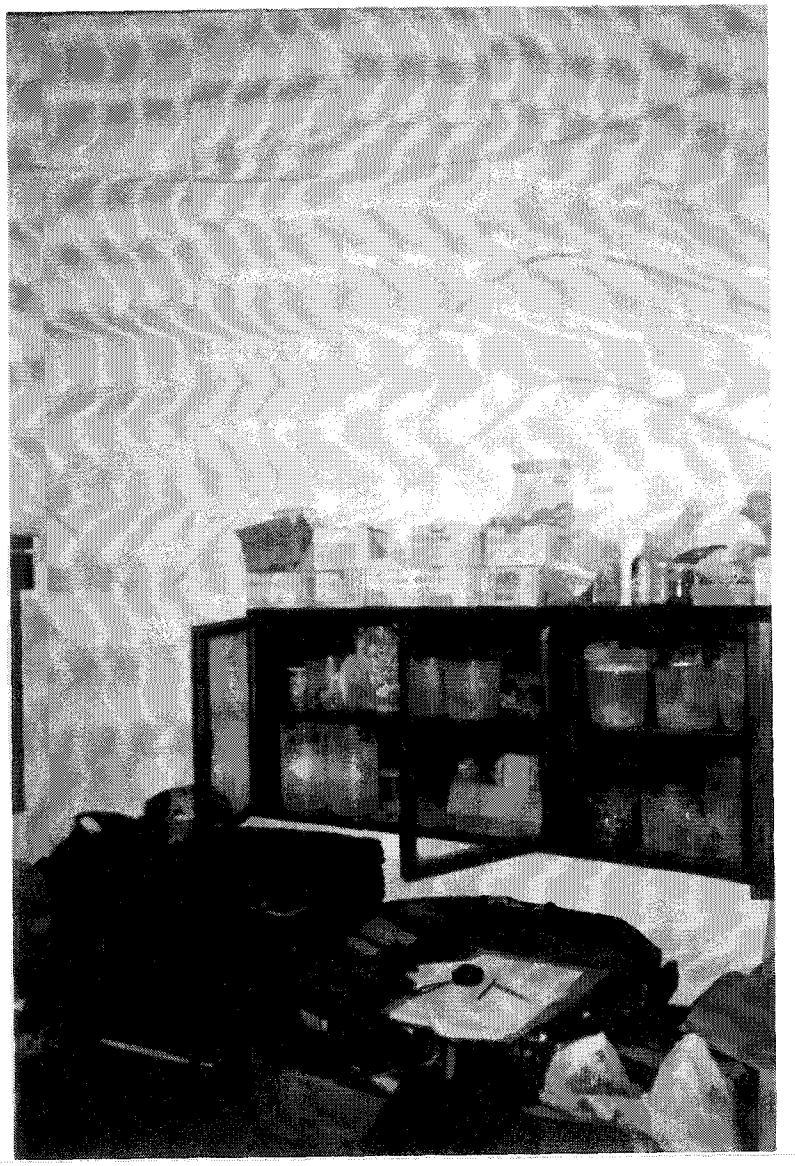

Foto.117- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güney duvarı, sivri kemer ve pandantif

Foto.118- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, batı duvarı, C.N19 ve C.N20 nişleri ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.119- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, kuzey duvarı, ahşap ara kat döşeme sistemi ve C.09' mekanına çıkan ahşap merdiven

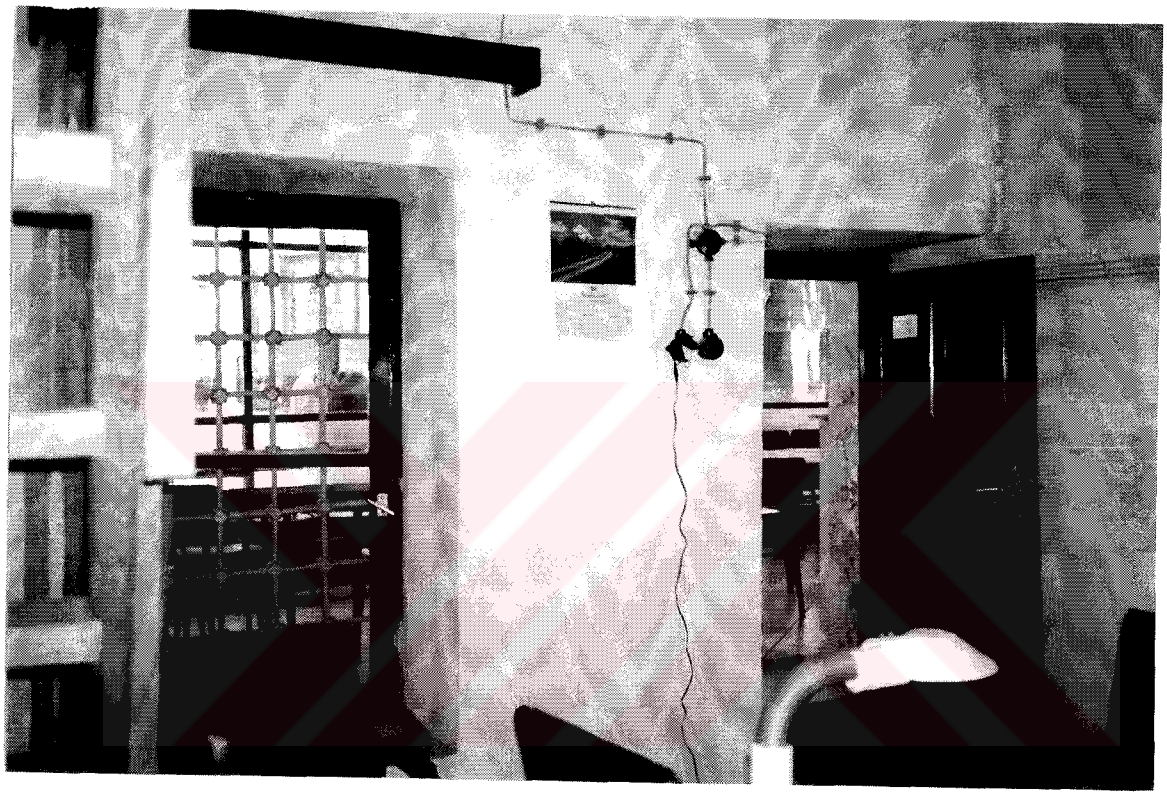

Foto.120- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı doğu duvarı, C.P10 penceresi ve C.K12 kapısı

Foto.121- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, güney duvarı, C.N21 nişi

Foto.122- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, batı duvarı, kuzeybatı pandantifi

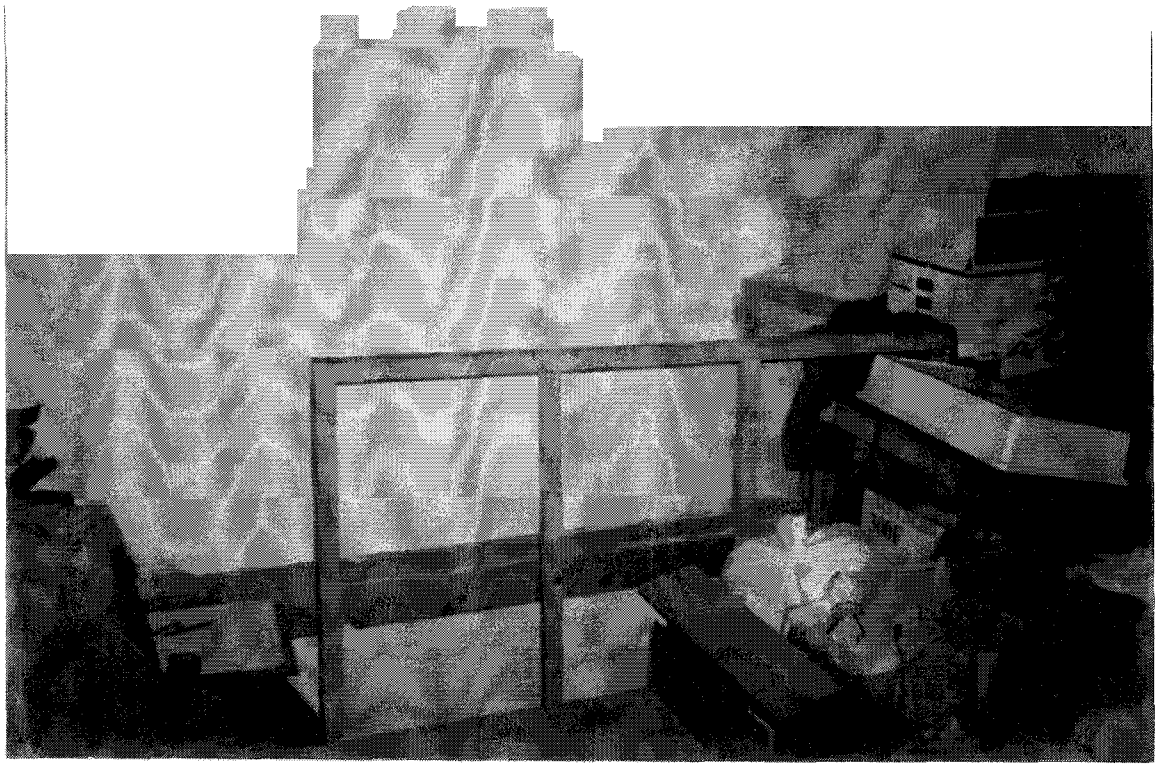

Foto.123- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, kuzey duvarı, ahşap merdiven korkuluğu

Foto.124- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, doğu duvarı, kuzeydoğu pandantifi

Foto.125- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, batı duvarı, C.N22 nişi

Foto.126- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, batı duvarı, C.N23 nişi ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.127- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, kitap rafları ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.128- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, doğu duvarı, C.K13 kapısı

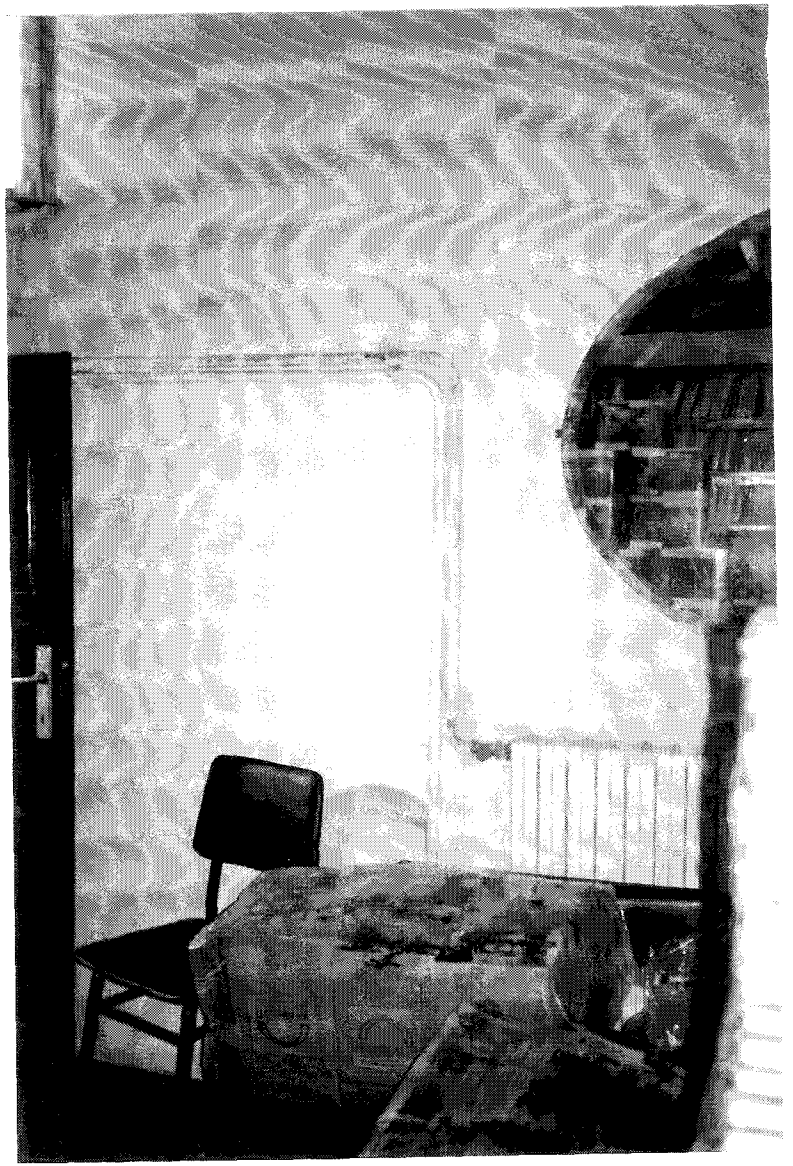

Foto.129- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, güney duvarı, C.N24 nişi

Foto.130- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, güney ve batı duvarı, C.N22 nişi

Foto.131- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, örtü sistemi, kemer üzeri pandantif ve üzeri kubbe

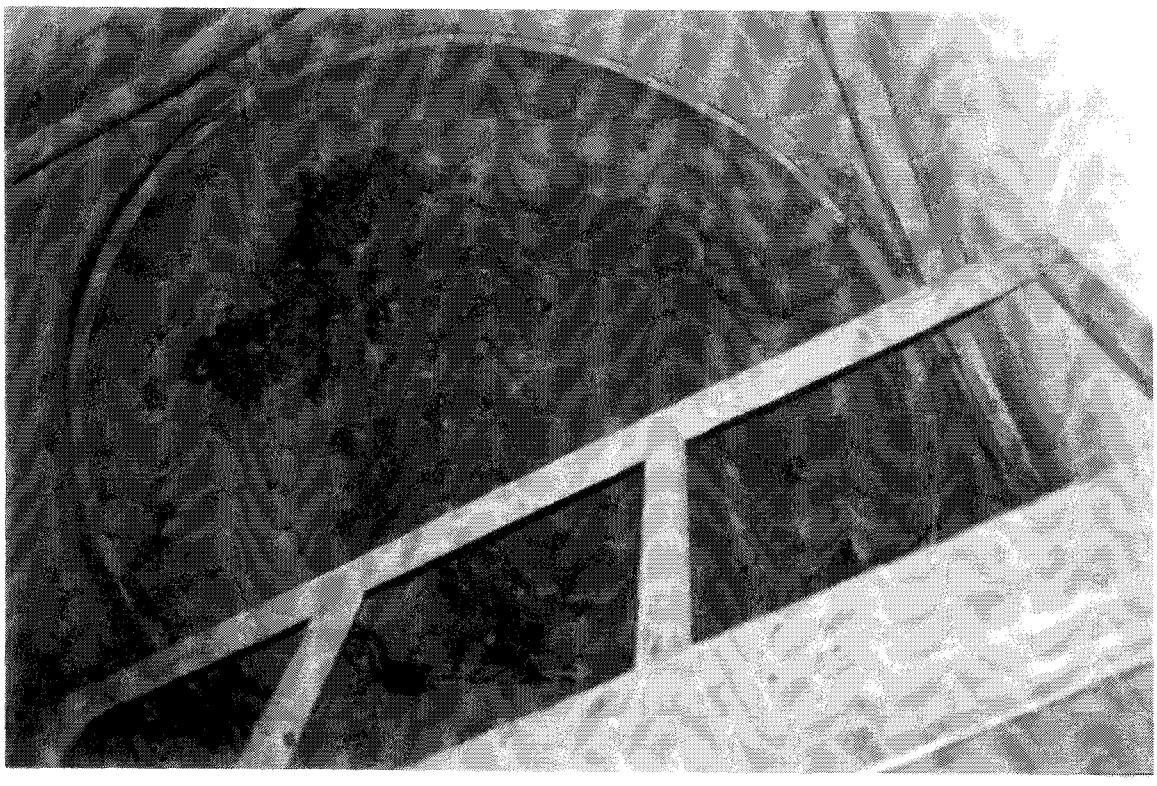

Foto.132- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, mekanı örten kubbe

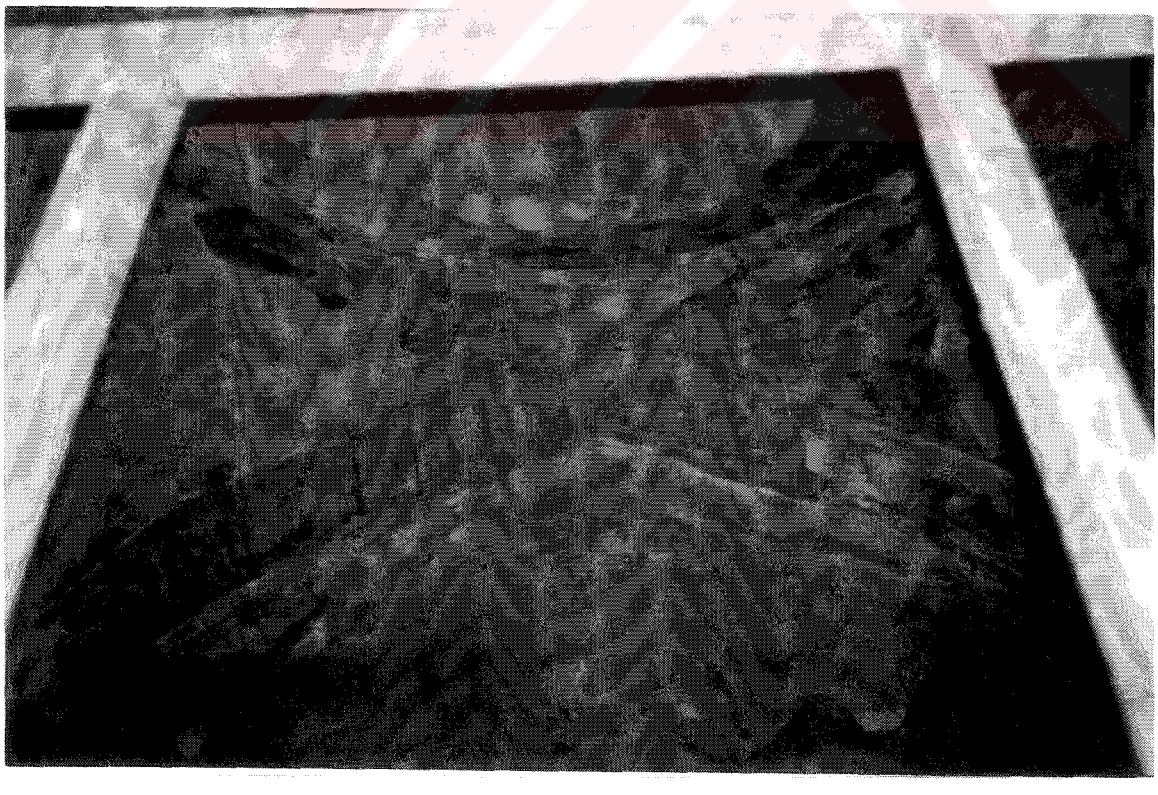

Foto.133- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, kubbeyi taşıyan tuğla örgü pandantif ve tuğla örgü kemer

Foto.134- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, tuğla örgü kemer

Foto.135- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, batı duvarı, C.K09, C.K11, C.K12 kapıları ve C.P08, C.P09, C.P10 pencereleri

Foto.136- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, batı ve kuzey duvarı, C.K13 kapısı ve C.P11 penceresi

Foto.137- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, doğu cephesi, sütunlar ile sütunları birbirine bağlayan yuvarlak kemerler arasında yer alan ahşap doğramalar

Foto.138- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı

Foto.139- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı, arka bahçeye açılan C.K15 kapısı

Foto.140- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı, C.K kapıları ve C.P pencereleri

Foto.141- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı ile C.14 mekanı arasında yer alan ahşap bölücü

Foto.142- Medrese (C kütlesi), C.14 mekanı, metal konstrüksiyon kitap rafları

Foto.143- Medrese (C kütlesi), arka bahçe, doğu duvarı, C.21 mekanına çıkan B.A. merdiven

Foto.144- Medrese (C kütlesi), arka bahçe, güney duvarı, C.P27 penceresi

Foto.145- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, güney duvarı, doğalgaz kazanı

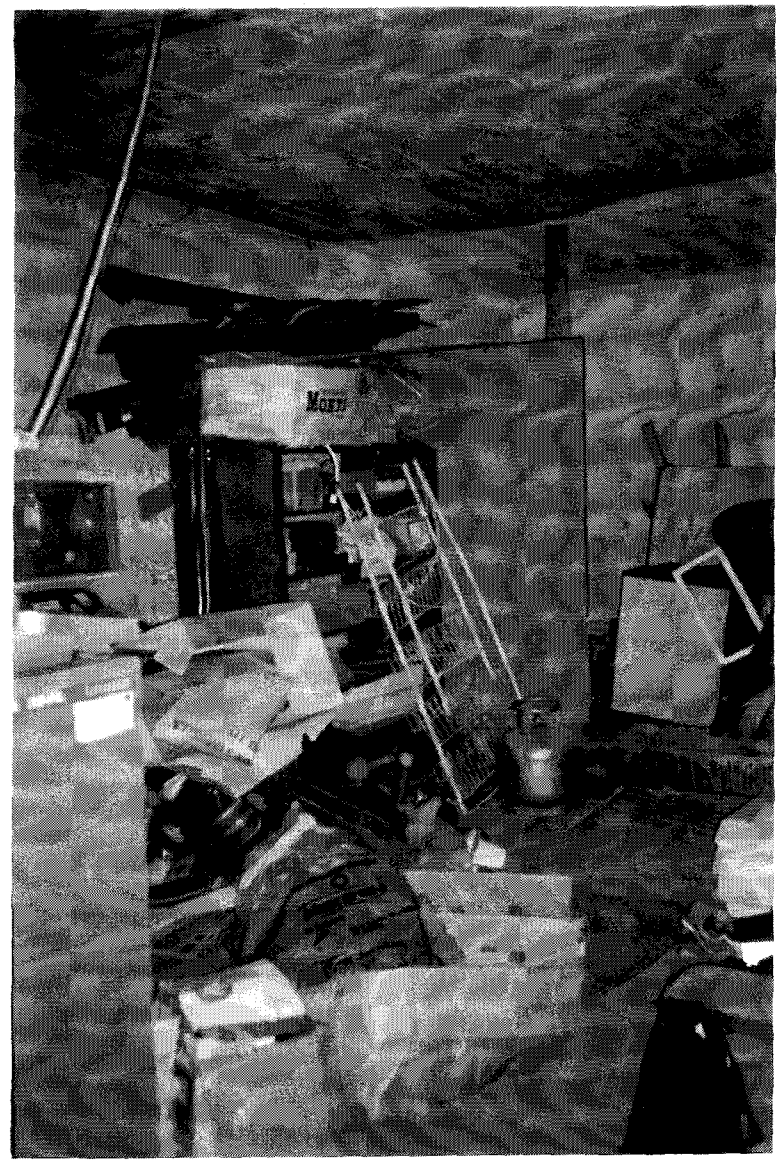

Foto.146- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, güney duvarı, güneybatı köşesi

Foto.147- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, batı duvarı zeminden 22 cm yüksekte bulunan B.A. platform

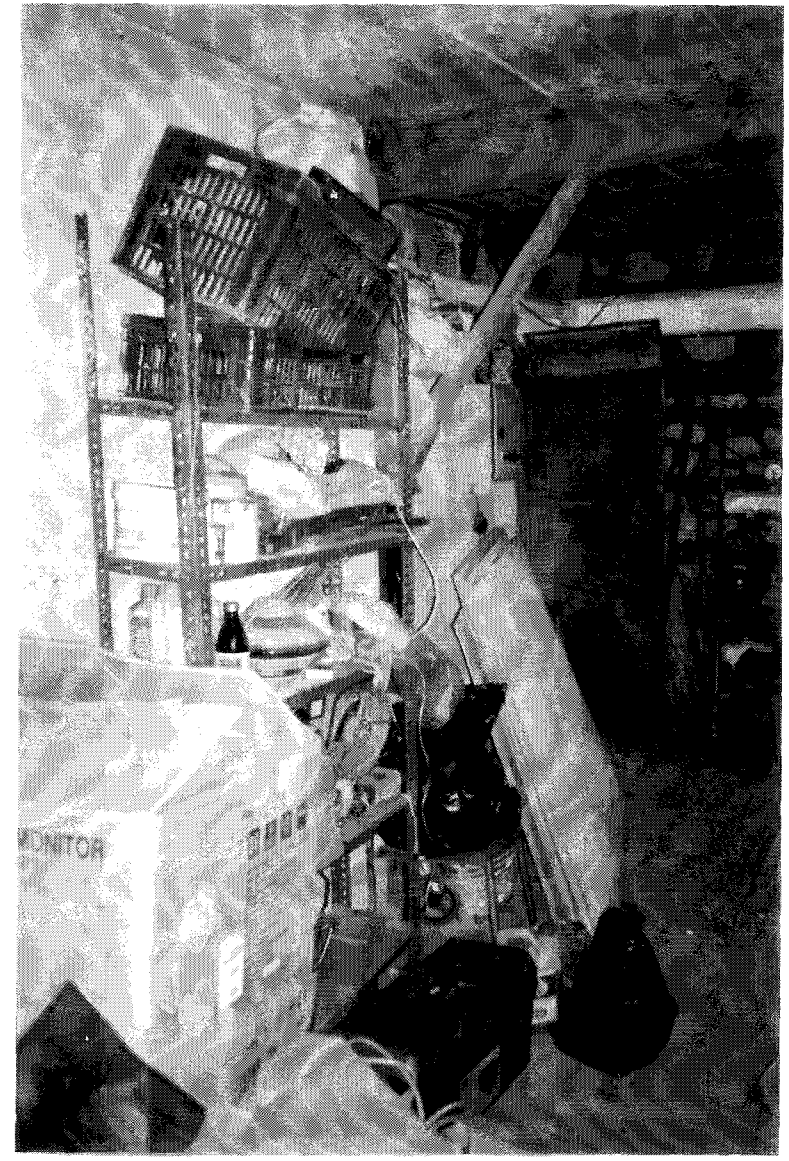

Foto.148- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, kuzey duvarı

Foto.149- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, doğu duvarı, taş/tuğla yığma sistem, C.K16 kapısı

Foto.150- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, batı duvarı, C.17 mekanına açılan C.K18 kapısı

Foto.151- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, batı duvarı, C.18 mekanına açılan C.K19 kapısı

Foto.152- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, kuzey duvarı, mutfak tezgahı ve dolaplar

Foto.153- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, kuzeydoğu duvarı, havalandırma açıklığı

Foto.154- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, doğu duvarı, C.K17 kapısı

Foto.155- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, doğu duvarı, C.K17 kapısı

Foto.156- Medrese (C kütlesi), C.17 mekanı, batı duvarı, mekana açılan C.K18 kapısı, mekanın tonoz örtüsü

Foto.157- Medrese (C kütlesi), C.18 mekanı, batı duvarı, mekana açılan C.K19 kapısı, mekanın tonoz örtüsü

Foto.158- Medrese (C kütlesi), C.19 mekanı, batı duvarı, C.K21 kapısı

Foto.159- Medrese (C kütlesi), C.20 mekanı, batı duvarı, C.K22 ve C.K23 kapıları

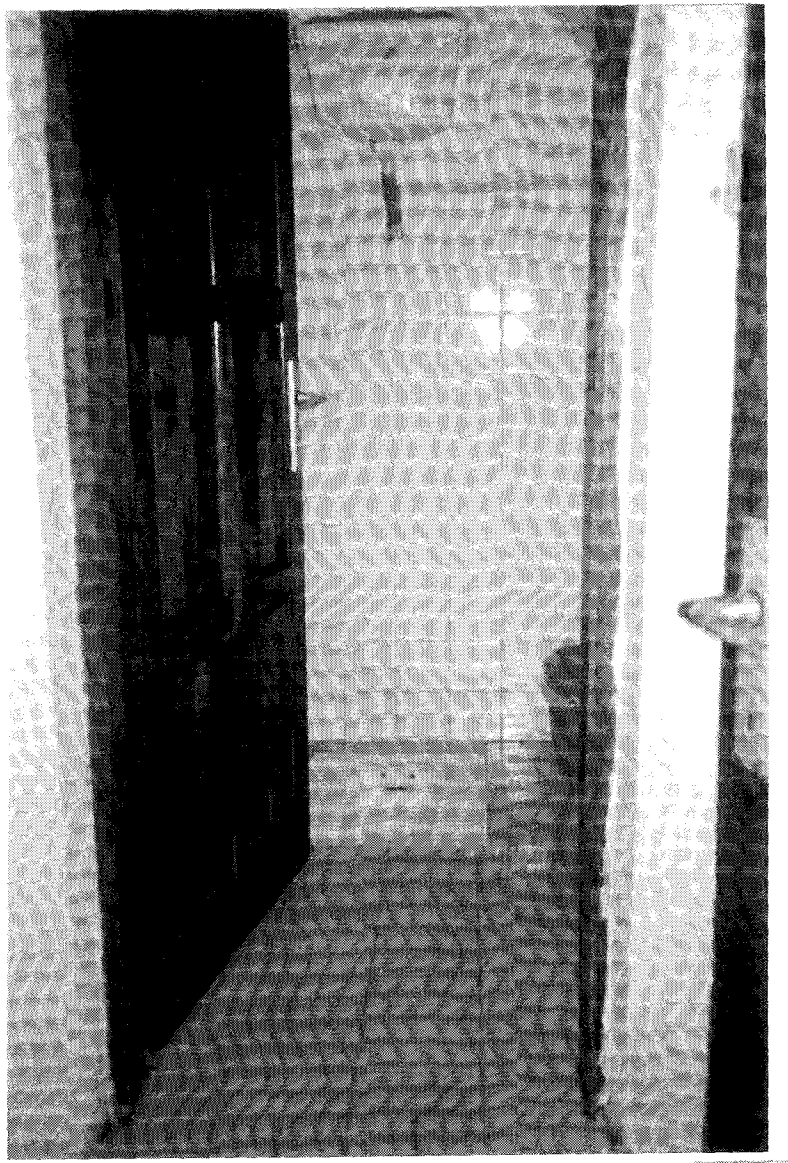

Foto.160- Medrese (C kütlesi), C.20 mekanı, batı duvarı, C.K23 kapısı

Foto.161- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, güney duvarı

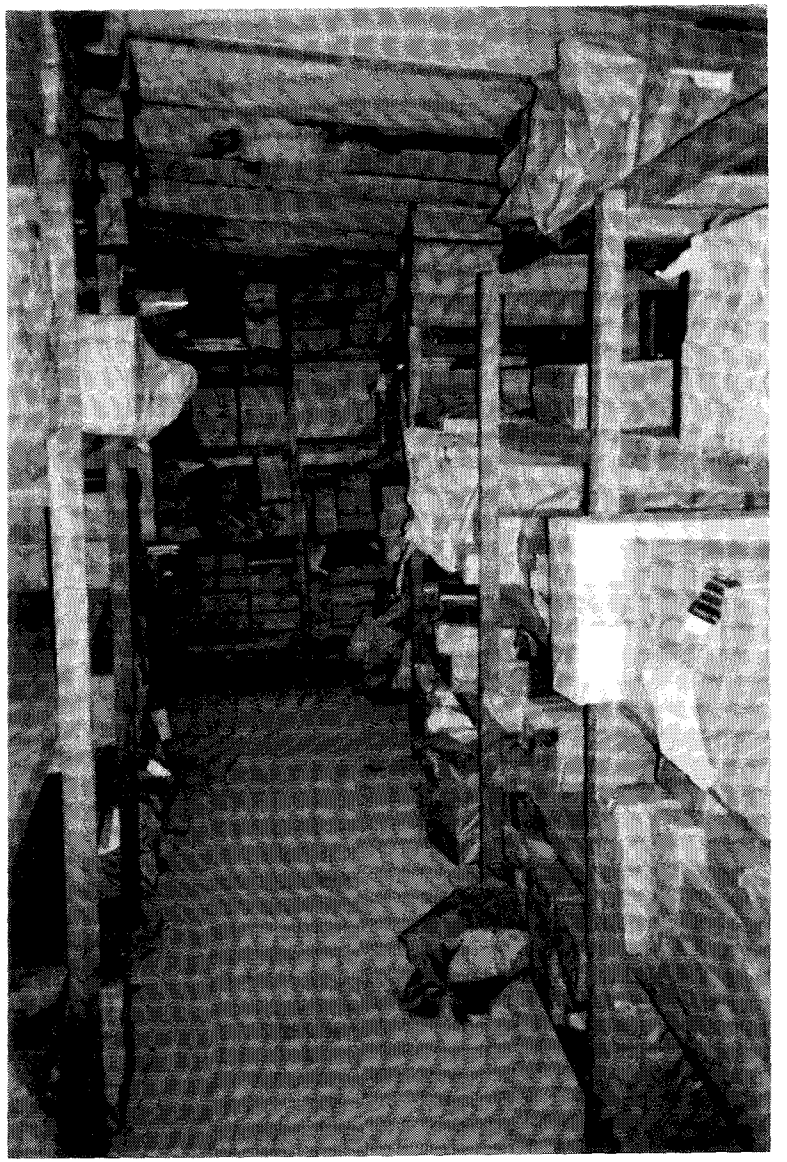

Foto.162- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, batı duvarı

Foto.163- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, kuzey duvarı, kuzeybatı köşesi, ahşap mertekler ve köşede yer alan ahşap dikme

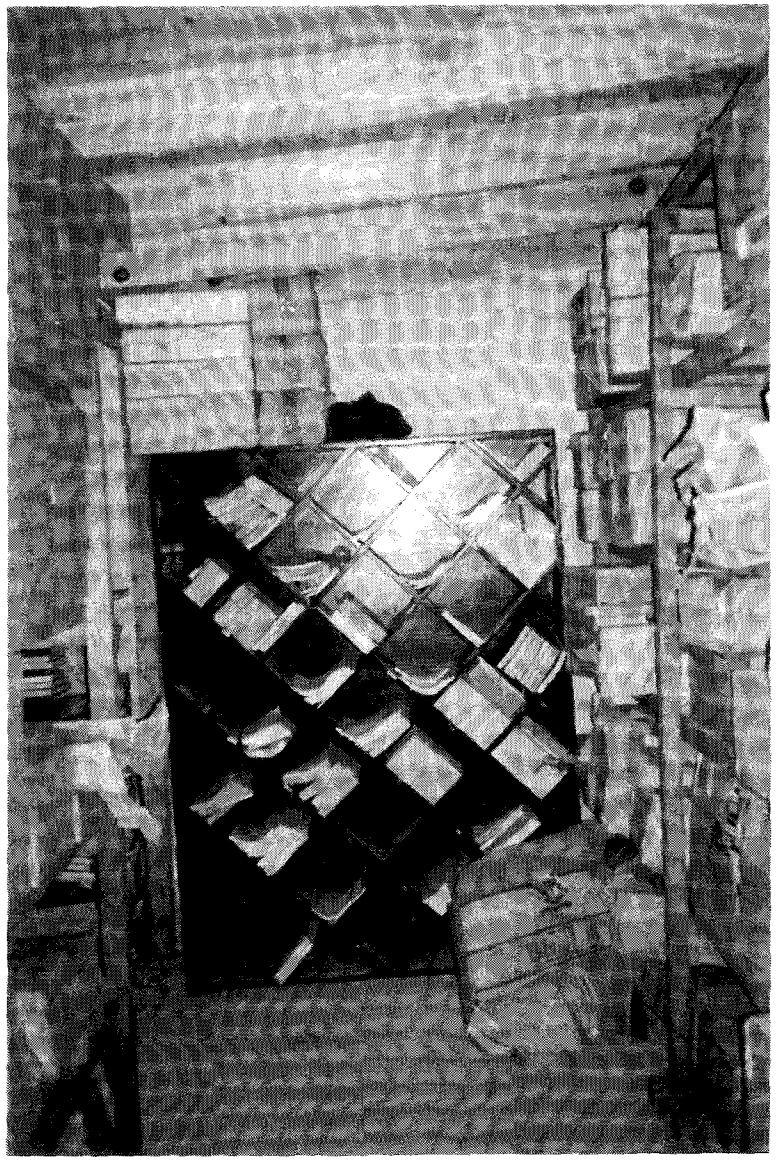

Foto.164- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, doğu duvarı, ahşap kitap rafları

Foto.165- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, Peykhane Sokak cephesi

Foto.166- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, doğu duvarı, çiçek rafları

Foto.167- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, güney duvarı, ara kata çıkan gemici merdiveni

Foto.168- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, üzeri sıvalı ve boyalı olan tonoz

Foto.169- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, güney duvarı

Foto.170- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, güney duvarı, D.02' mekanına geçişi sağlayan B.A. merdiven, üzeri taş/tuğla örgü tonoz

Foto.171- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, doğu duvarı, çiçek rafları

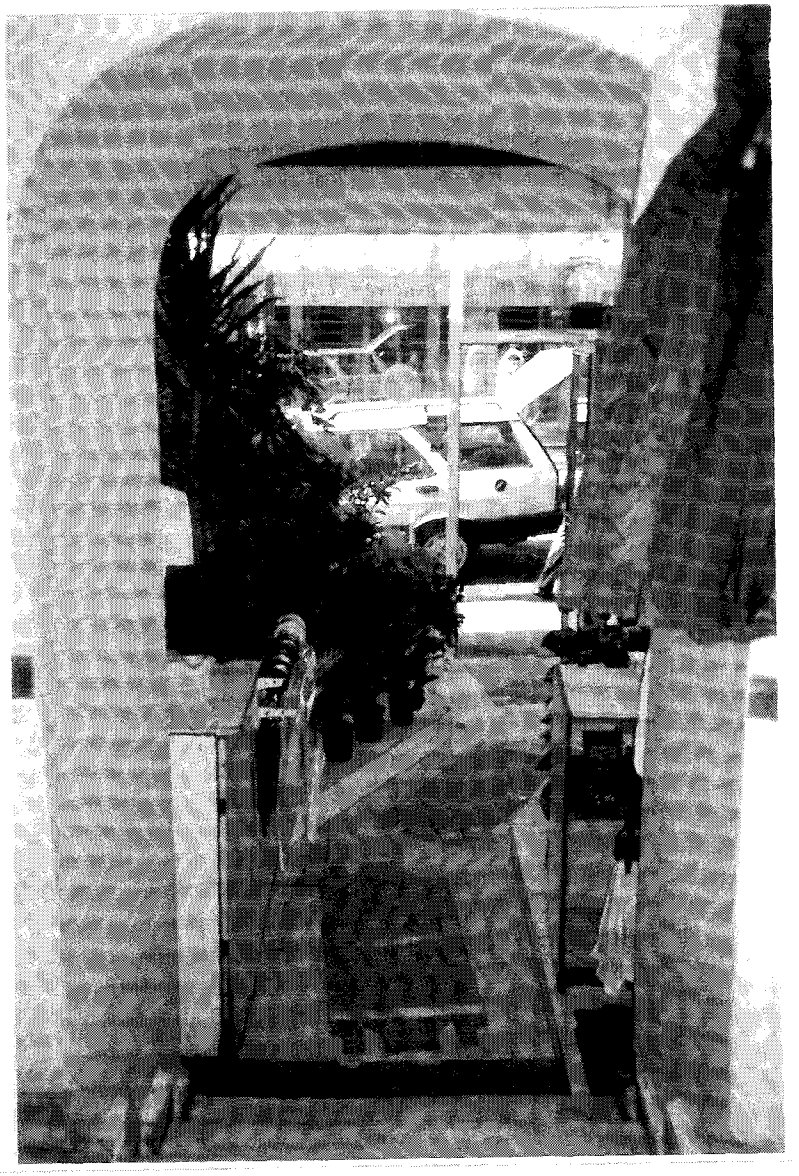

Foto.172- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanından D.02 mekanına bakış

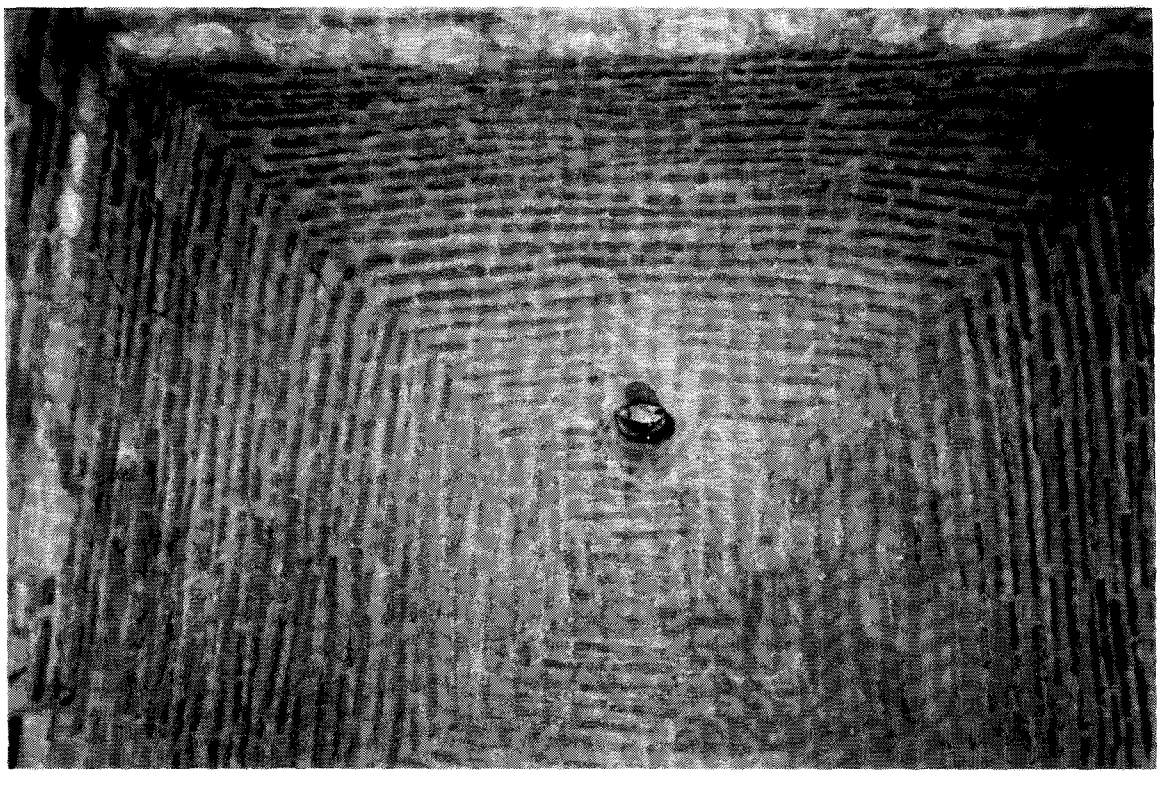

Foto.173- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, taş/tuğla örgü çapraz tonoz.

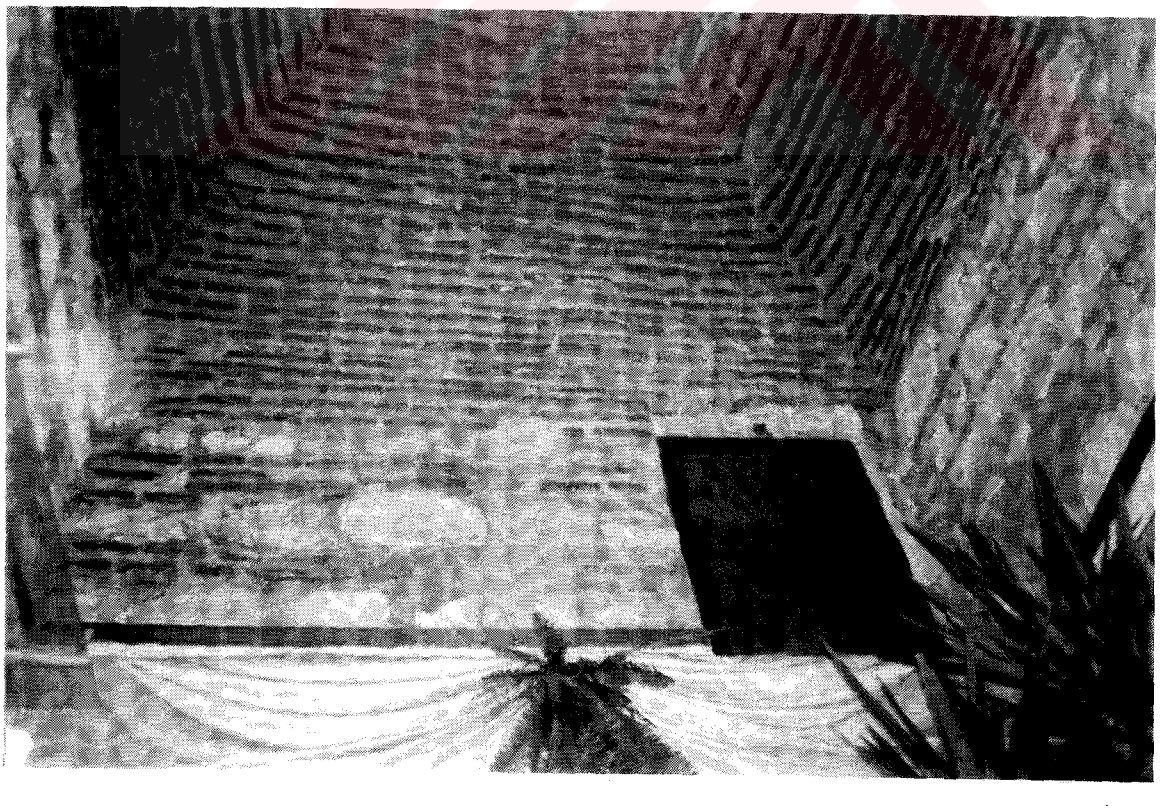

Foto.174- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, güney duvarı

Foto.175- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, batı duvarı

Foto.176- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, kuzey duvarı, çalışma tezgahı

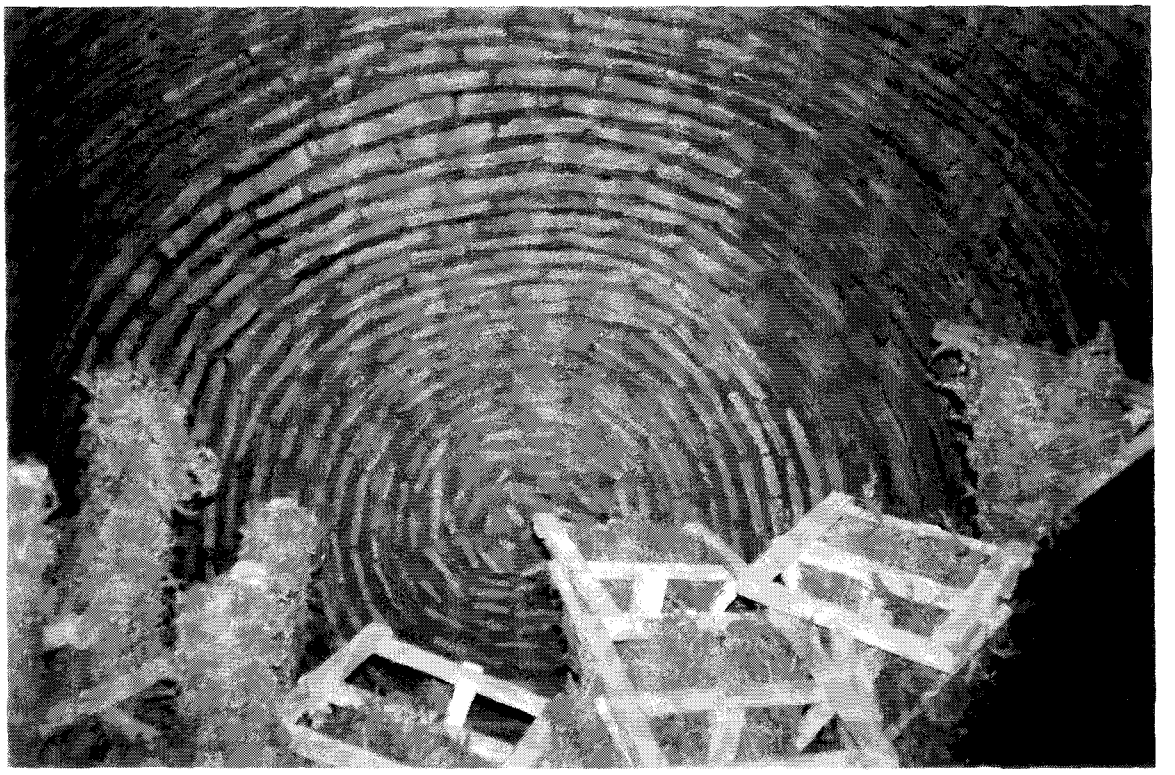

Foto.177- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, tuğla örgü kubbe

Foto.178- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, tuğla örgü kubbe ve havalandırma penceresi

Foto.179- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, güney duvarı, D.03' mekanına çıkan metal döner merdiven

Foto.180- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, inceltilmiş olan güney duvarı

Foto.181- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, batı duvarı

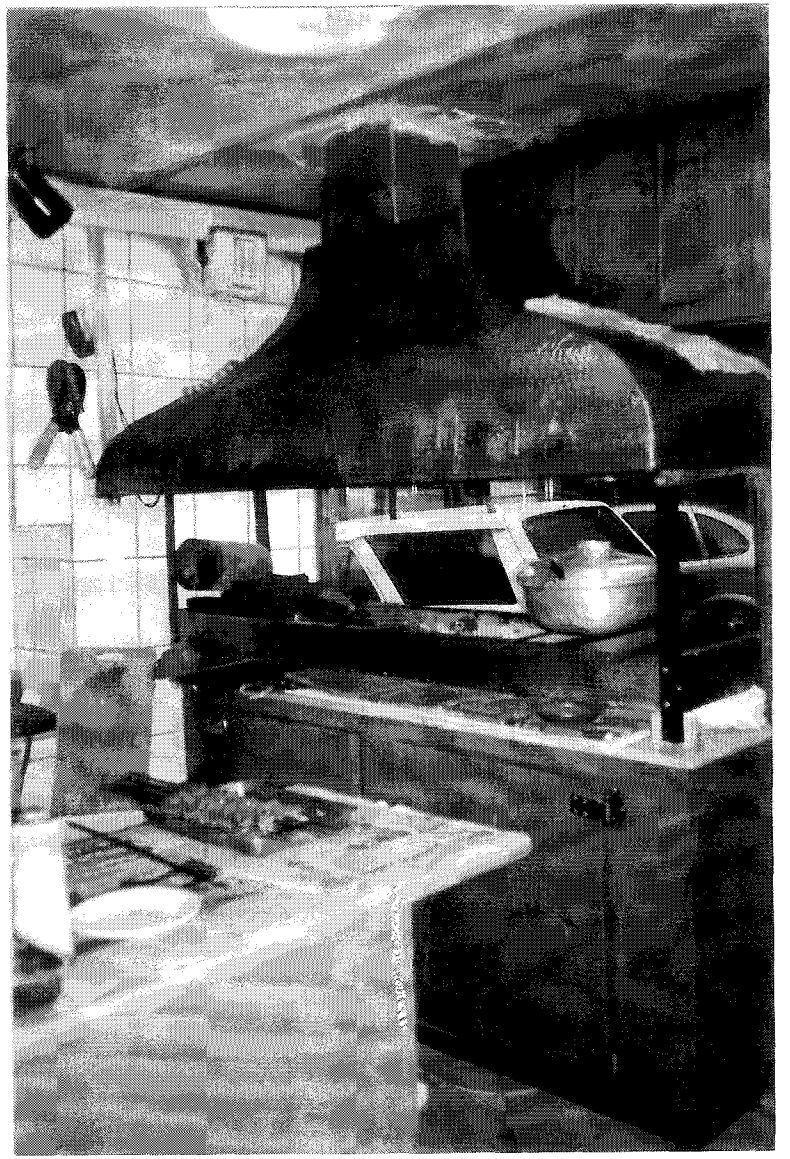

Foto.182- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, kuzey duvarı, ocak ve davlumbaz

Foto.183- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, doğu duvarı, çalışma tezgahı

Foto.184- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, doğu duvarı

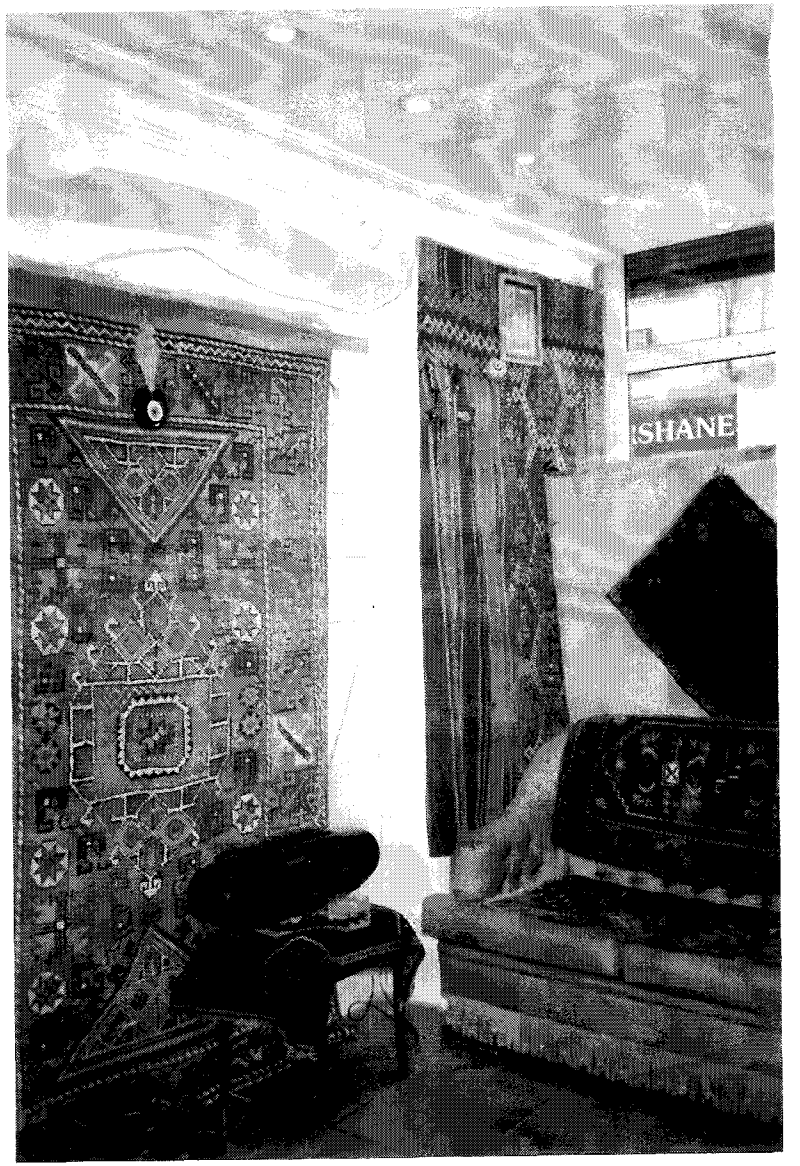

Foto.185- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, batı duvarı

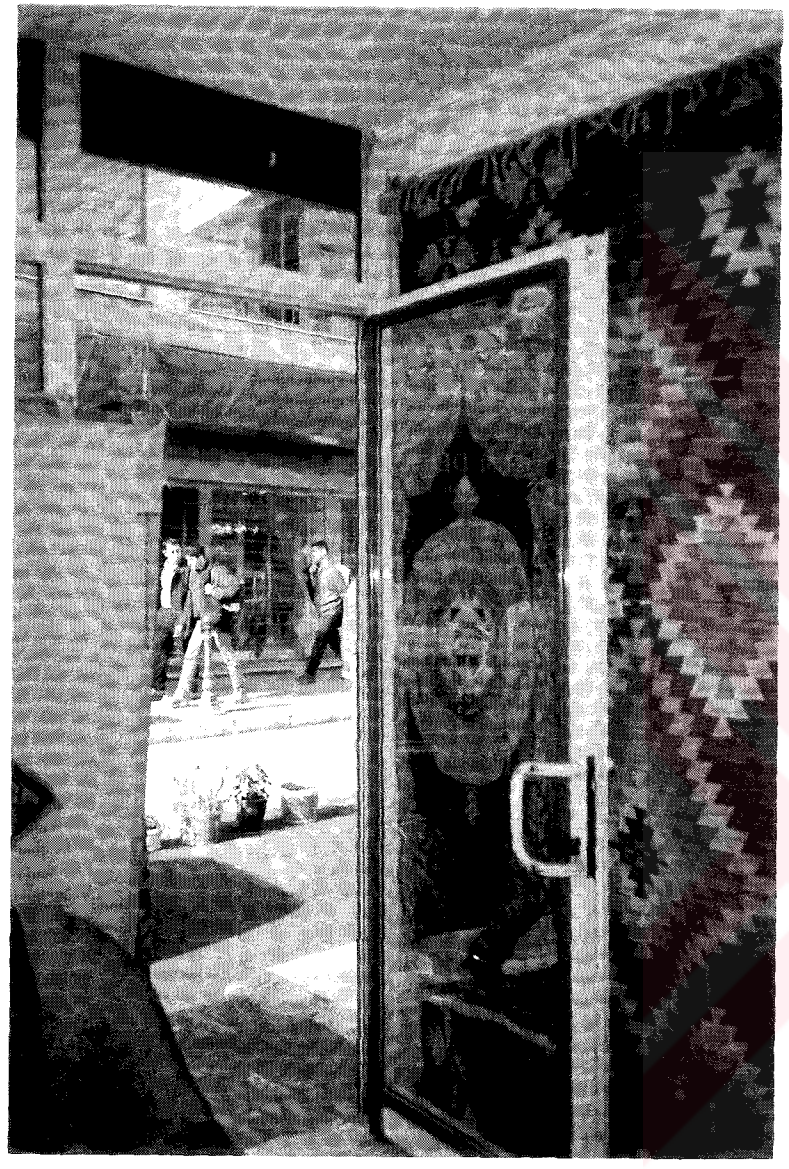

Foto.186- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, kuzey duvarı, D.K04 kapısı

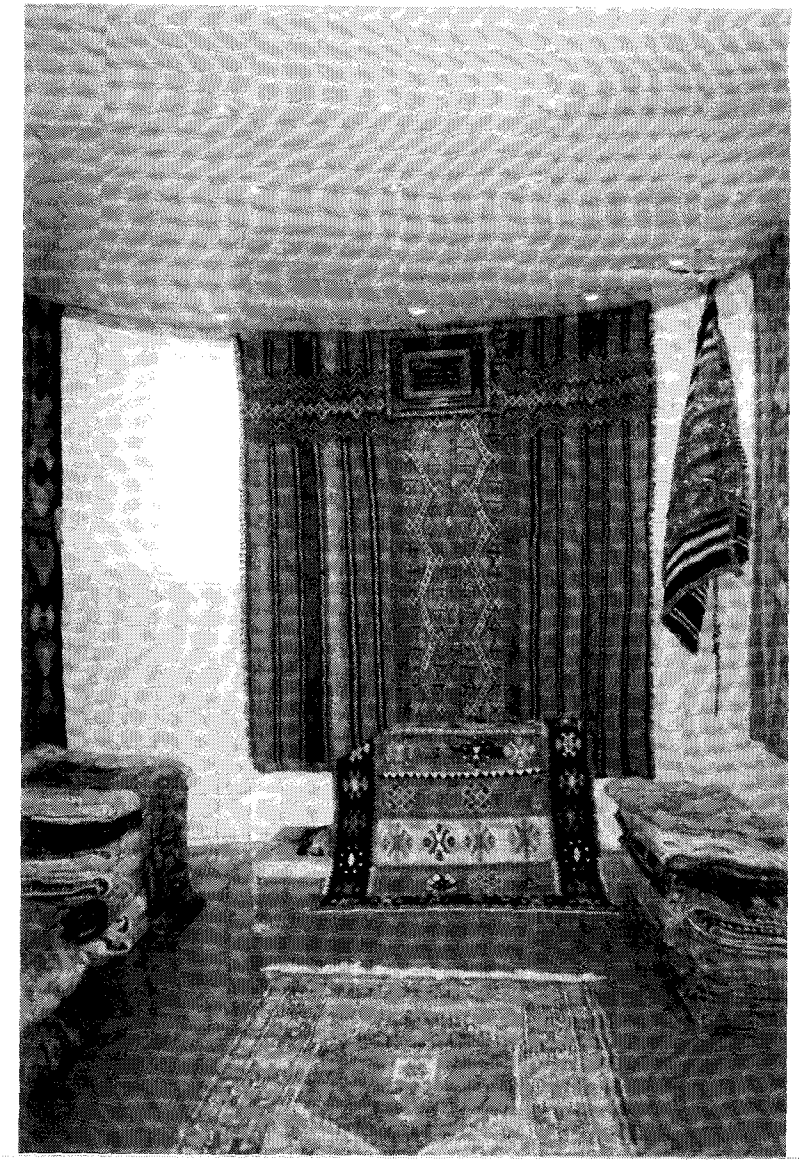

Foto.187- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, güney duvarı

Foto.188- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, batı duvarı

Foto.189- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, batı duvarı, D.04' mekanına çıkan B.A. merdiven, D.04 mekanına geçişi sağlayan açıklık

Foto.190- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, doğu duvarı, D.05' mekanına çıkan metal merdiven

Foto.191- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, doğu duvarı, D.N03 nişi

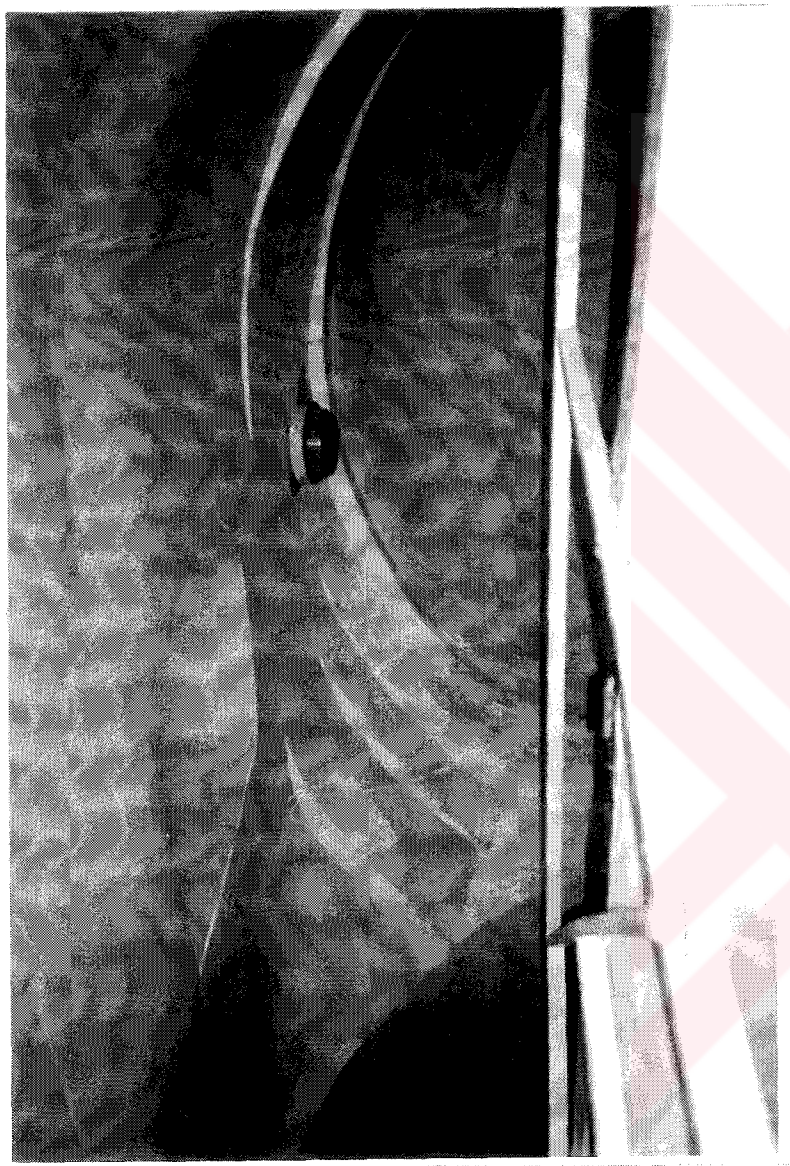

Foto.192- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanının örtüsü

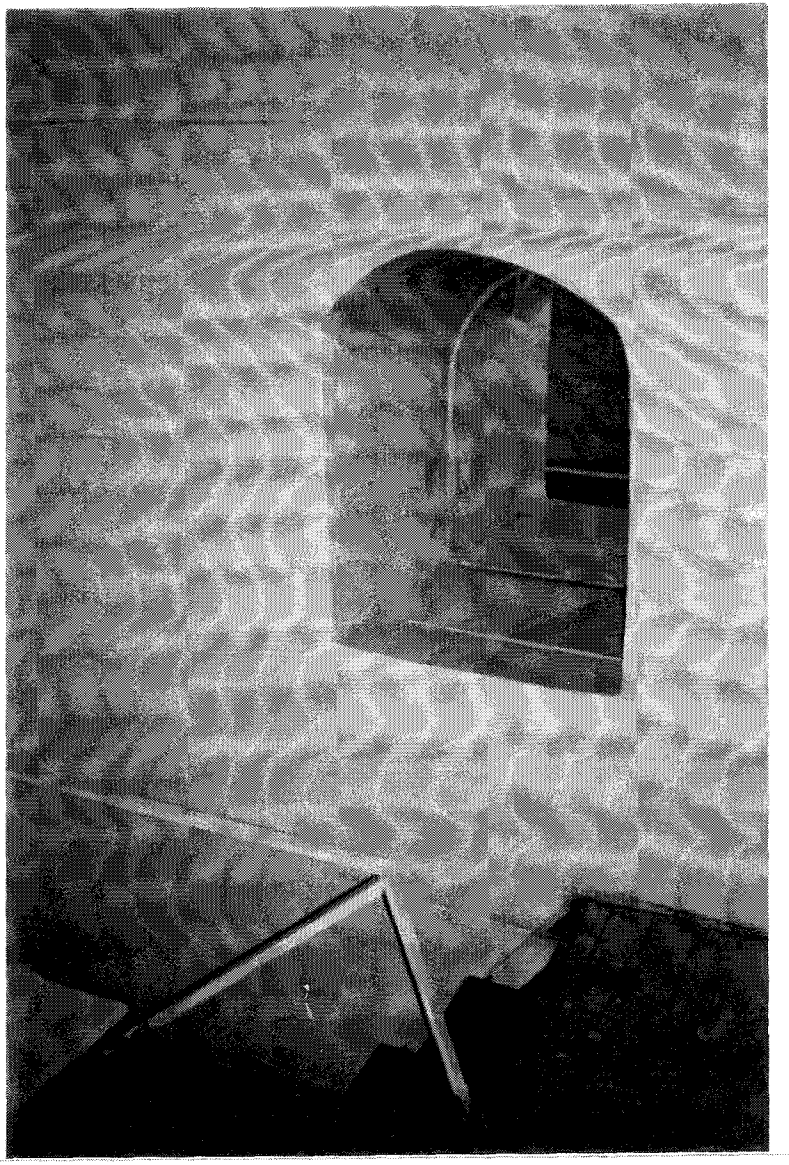

Foto.193- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanı, D.N04 nişi

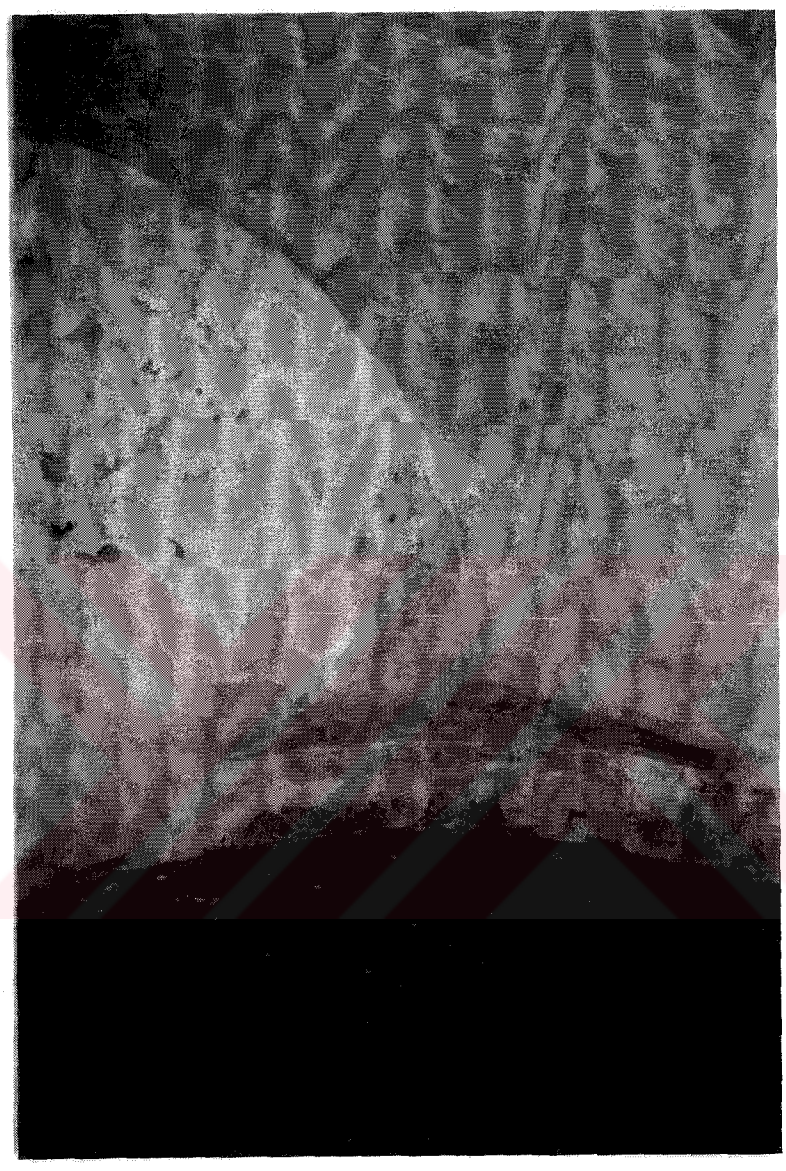

Foto.194- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanı, güney duvarı

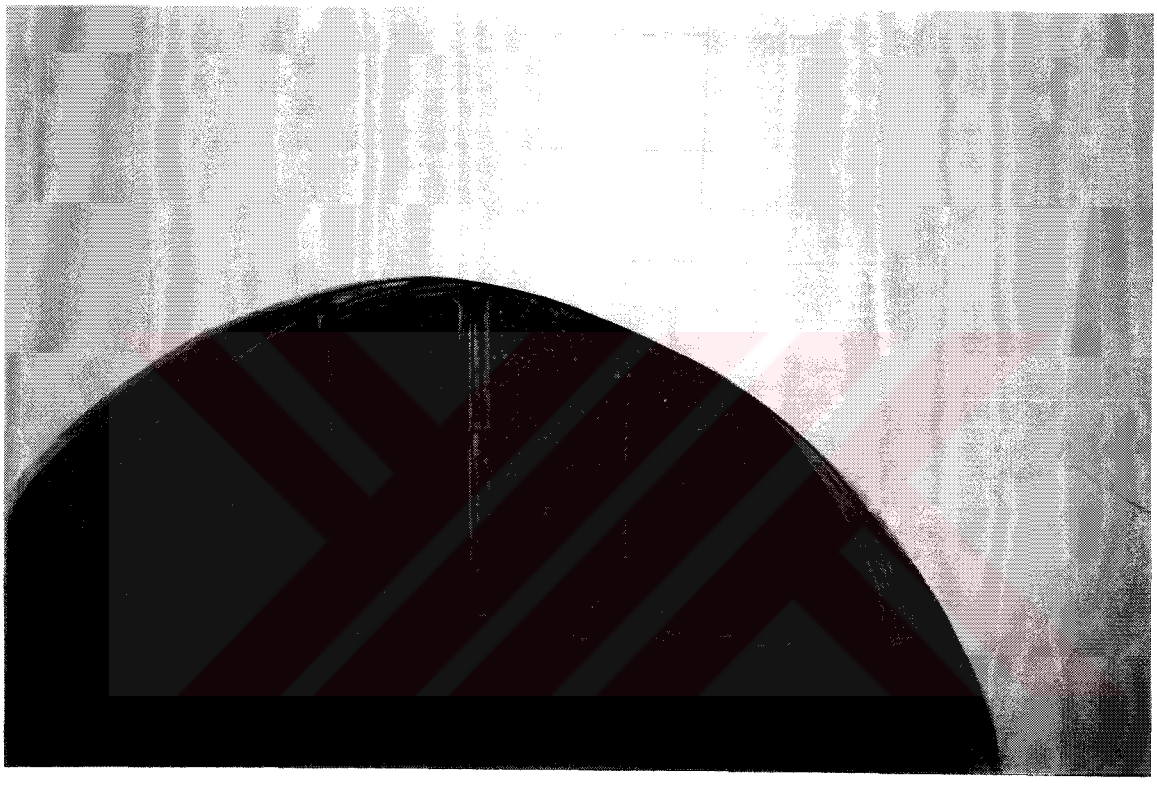

Foto.195- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, Peykhane Sokağa bakan kemer

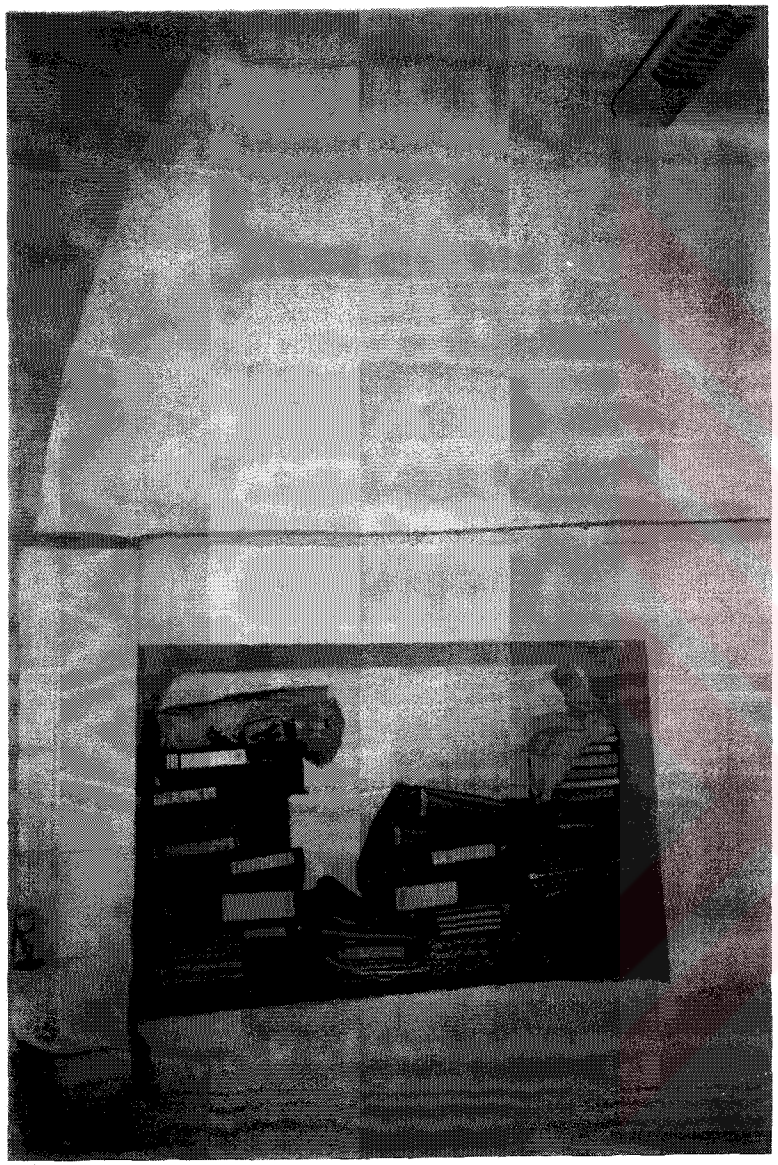

Foto.196- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, güney duvarı, D.N05 nişi

Foto.197- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, güney duvarı, D.05 mekanı ile bağlantıyı sağlayan geçiş

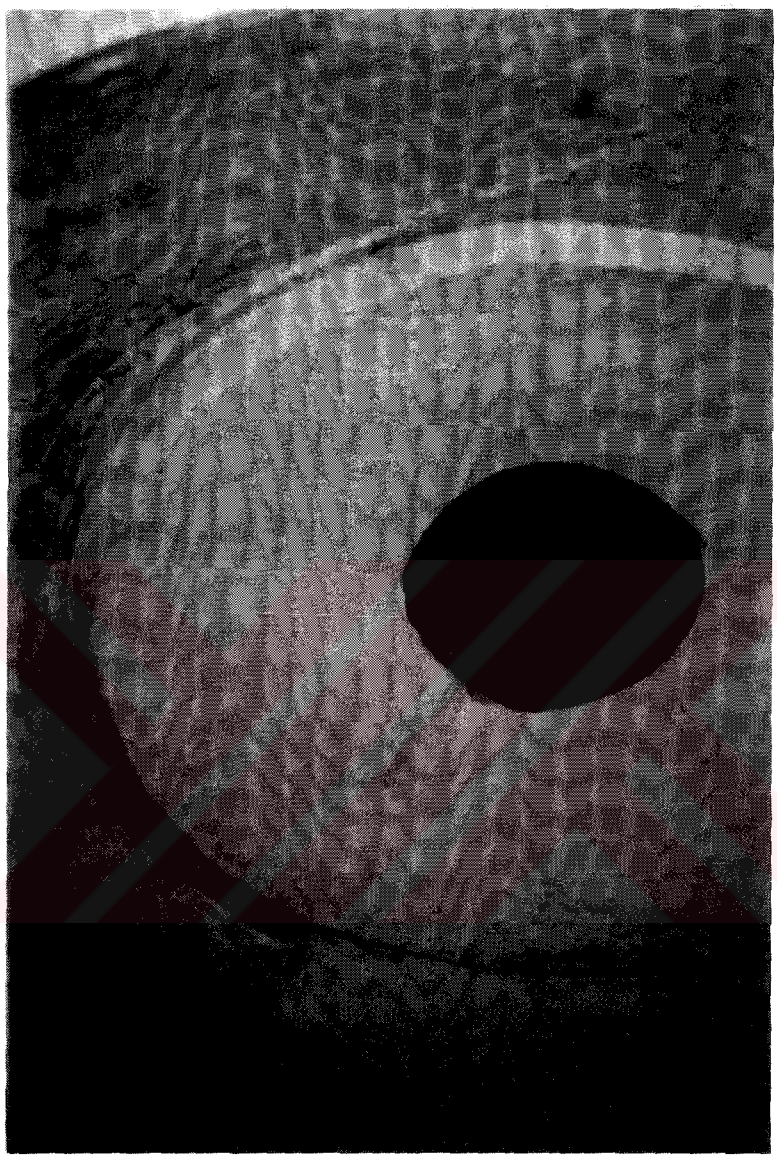

Foto.198- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, sıvaşı ve boyalı kubbe ve havalandırma deliği

Foto.199- Divanyolu'ndan genel görünüş

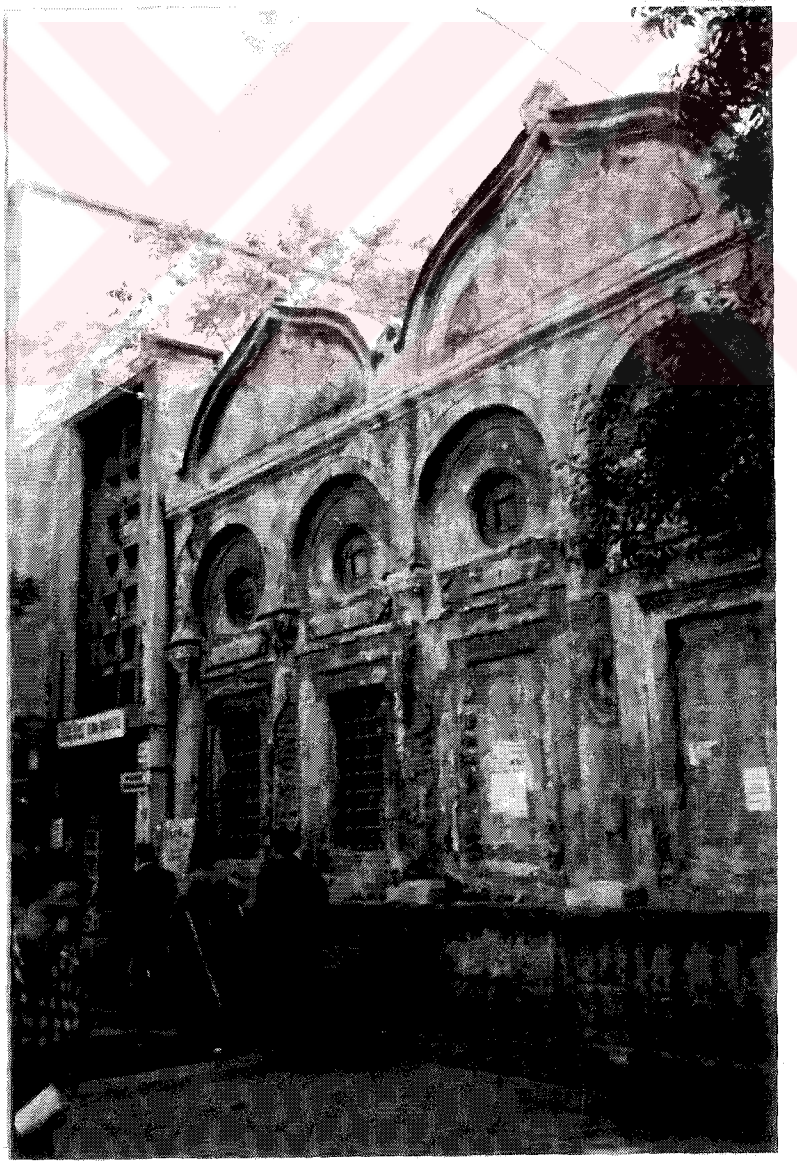

Foto.200- 19. yüzyıl üslubuyla yenilenen cephe

Foto. 201- Dershane-mescidin kuzeydoğu cephesi, kaş kemerli kapı

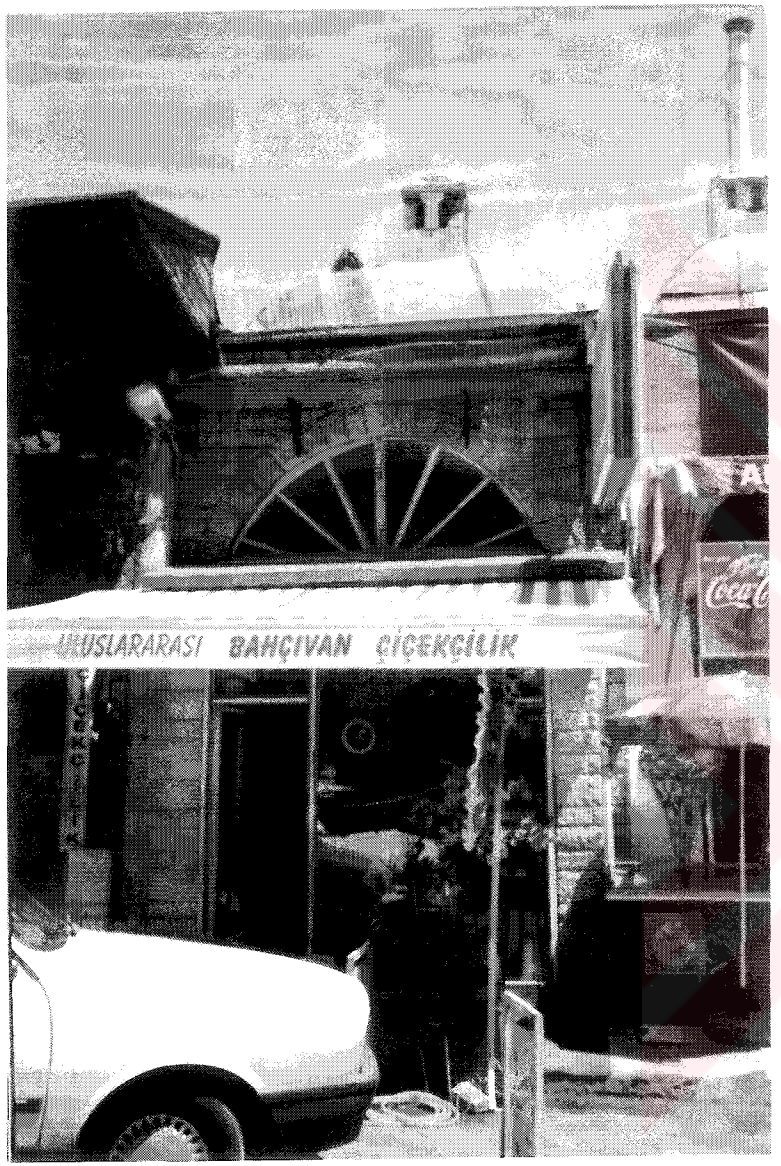

Foto. 203- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.02 mekanının cephesi

Foto. 202- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.01 mekanının cephesi

Foto. 204- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.03 mekanının cephesi

Foto. 205- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.04 mekanının cephesi

Foto.206- Dershane-mescid, güneybatı cephesi saçak detayı

Foto.207- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, saçak detayı

Foto. 209- D.02 mekanının medrese avlusuna bakan taş/tuğla moloz cephesi

Foto. 208- Yapıda kullanılan tuğla örneği

Foto. 211- Hazire duvarı üzerindeki babalar

Foto. 210- Kesilen revağın taş/tuğla moloz örgülü duvarla kapatılması

Foto. 212- Kuzeydoğu yönünde uzanan revak cephesi

Foto. 213- Kuzeybatı yönünde uzanan revak cephesi

Foto. 215- Dershane-mescidin 2002 yılında çelik strüktürlü olarak yenilenen mahfili

Foto. 214- Dershane-mescidin ahşap kapaklı ve plastik doğramalı alt penceresi

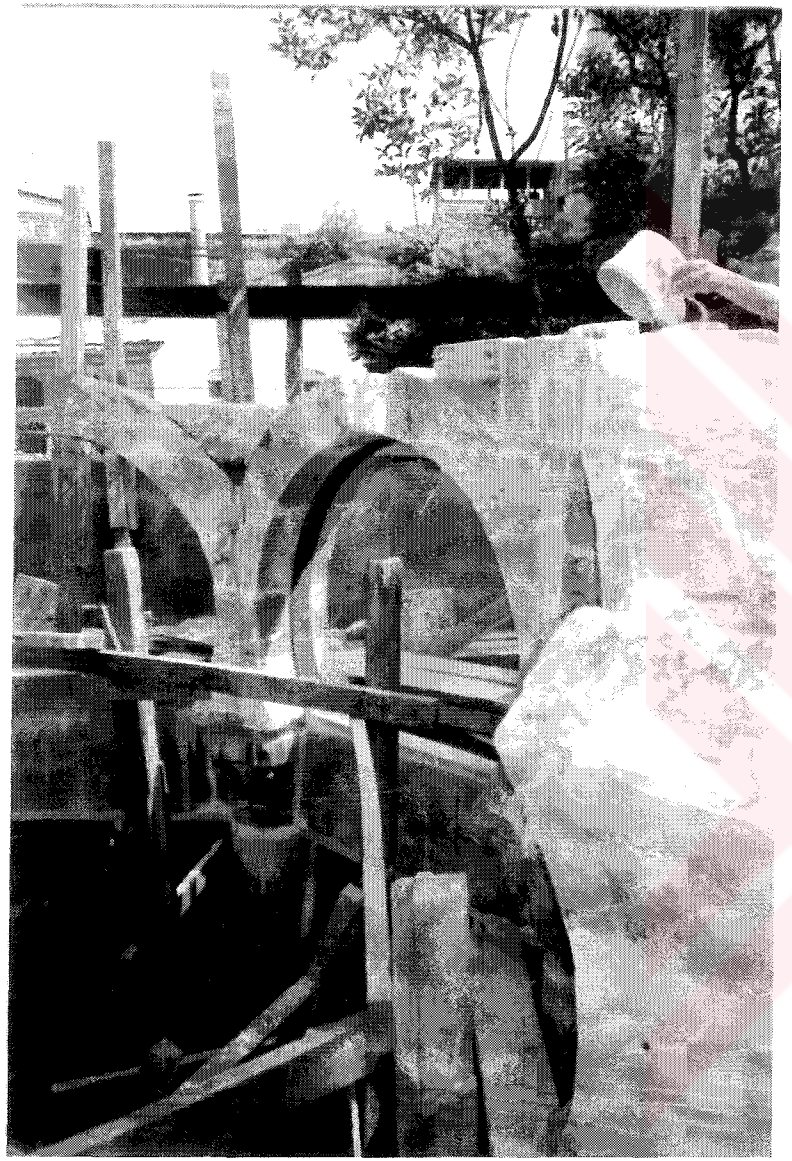

Foto. 217- Türbe cephelerinin yeniden örülmesi

Foto. 216- Türbenin çimentolu harçla onarılması

Foto.218- Gazanfer Ağa Külliyesi, giriş cephesi

Foto.219- Gazanfer Ağa Külliyesi sebili

Foto 221- Gazanfer Ağa Külliyesi dershanesi

Foto 220- Gazanfer Ağa Külliyesi türbesi

Foto 222- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi

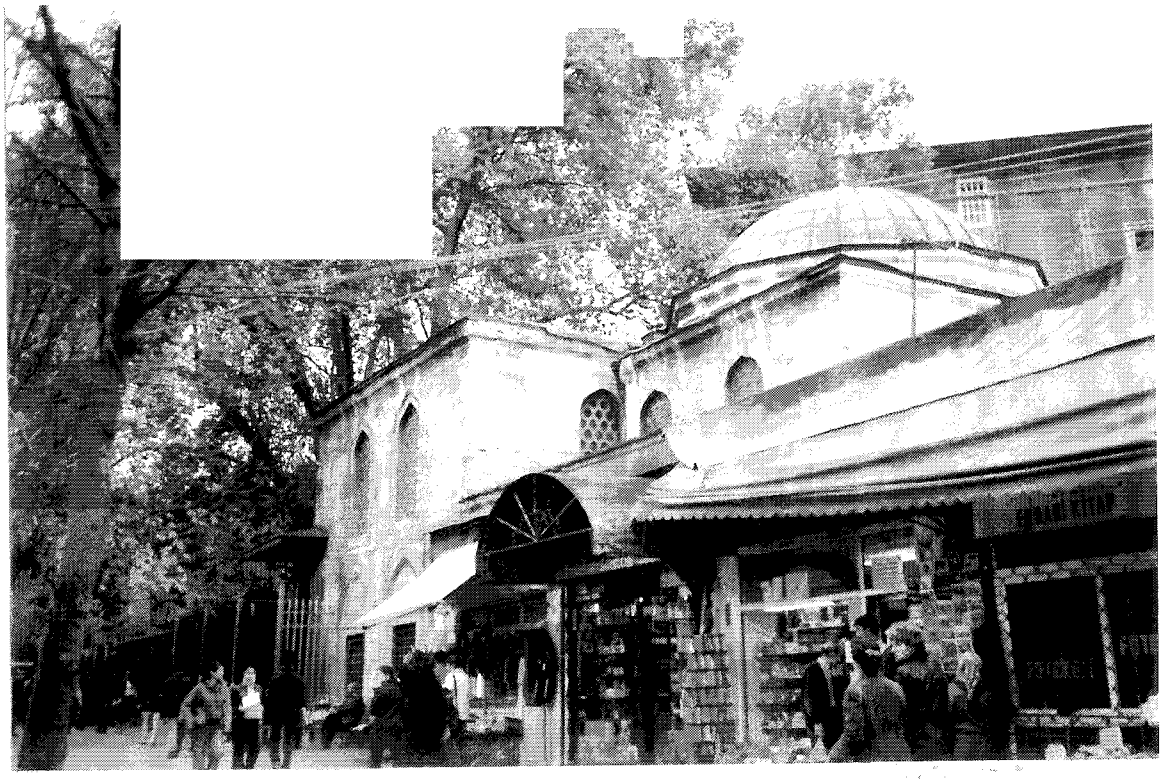

Foto 223- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi dershanesi ve türbesi, Vezneciler Caddesi'nden görünüş

Foto 224- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi türbesinin giriş revağı

Foto 225- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi sebili

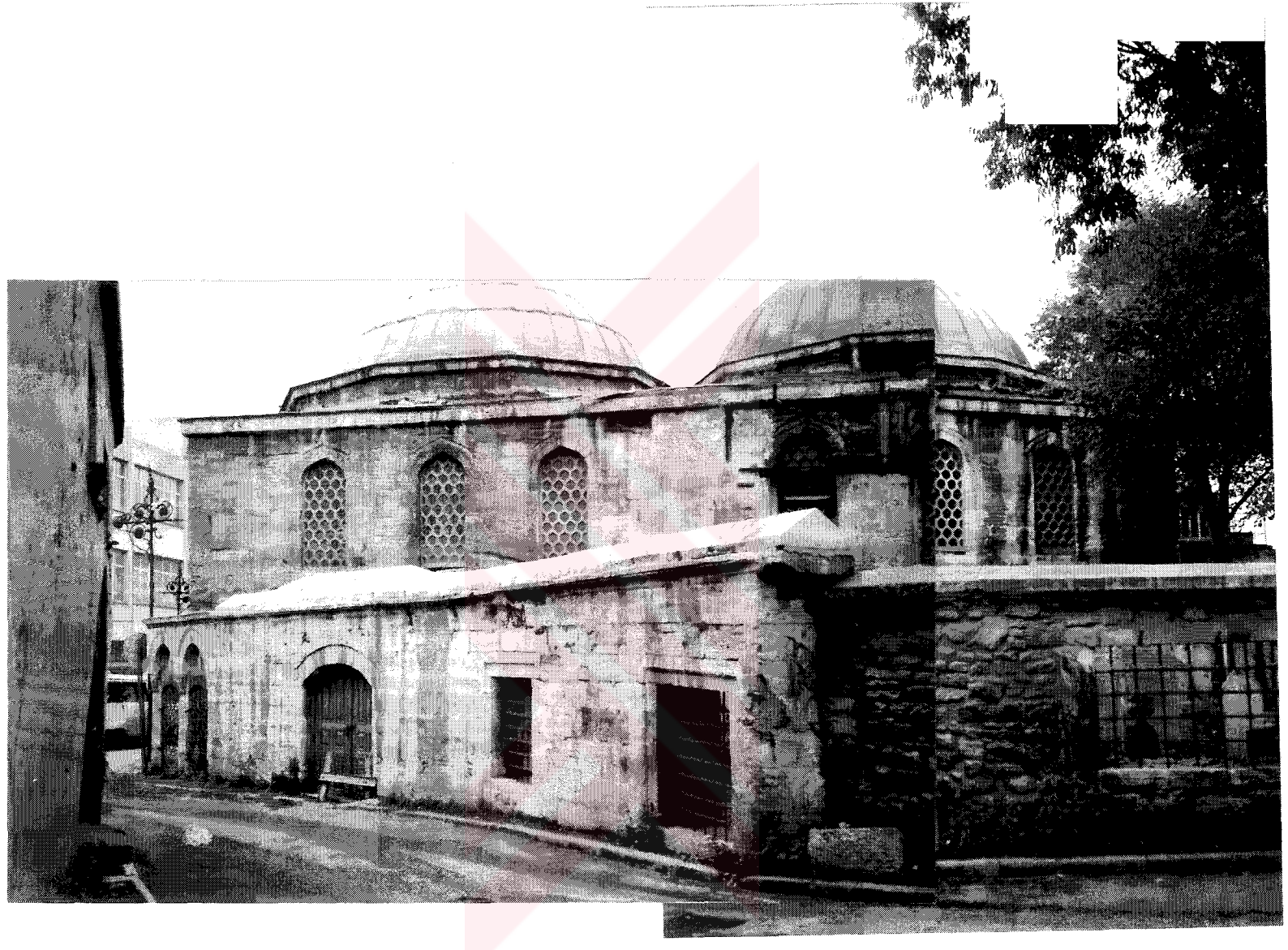

Foto 226- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi, Taştekneler Sokağı'ndan görünüşü, Dershane ve Türbe

Foto 227- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi, Kovacılar Caddesi'nden görünüş, Medrese avlusu girişi

Foto 228- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi türbesi

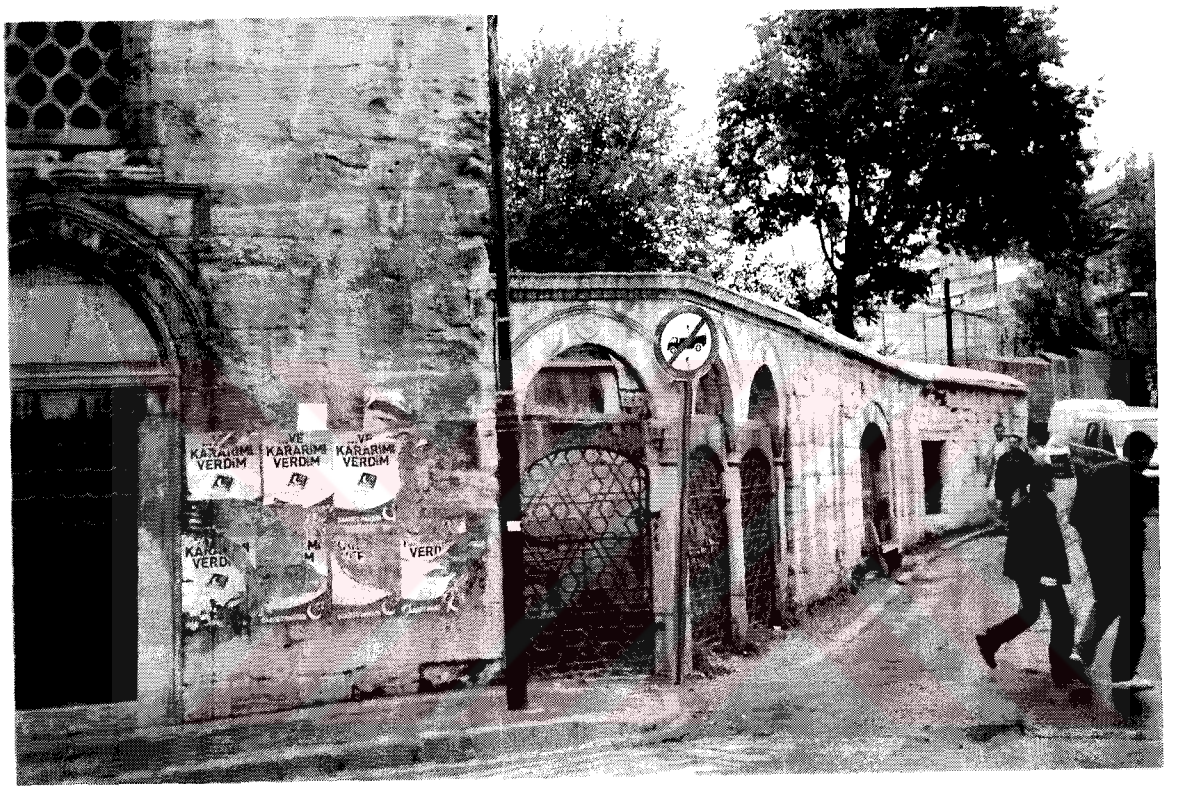

Foto 229- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi sebili

Foto 230- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, dershane önünde yer alan revak kısmı

Foto 231- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi sebili

Foto 232- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi giriş cephesi

Foto 234- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi sebili

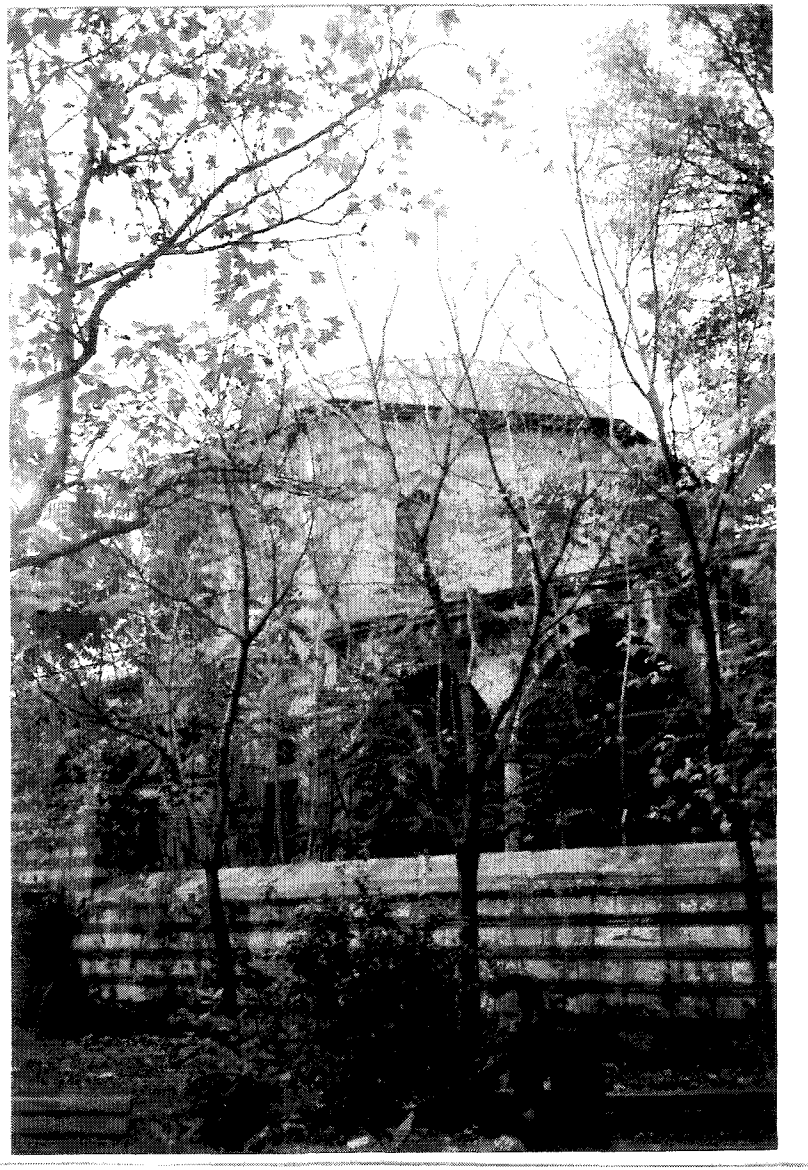

Foto 233- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi sekizgen planlı dershanesi ve haziresi

FOTOGRAF LİSTESİ

Foto.001- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin Divanyolu Caddesi üzerinden genel görünüşü

Foto.002- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi Peykhane Sokak üzerinde yer alan giriş kapısı

Foto.003- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi'nin Peykhane Sokak'tan genel görünüşü

Foto.004- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, Peykhane Sokak cephesi, K.01 giriş kapısı

Foto.005- Köprülü Mehmet Paşa Külliyesi, K.01 giriş kapısının avludan görünüşü

Foto.006- Medrese avlusu, güney yönünde uzanan sivri kemerli revak, batı yönünde uzanan yuvarlak kemerli revak, avlu ortasında yer alan şadırvan

Foto.007- Medresenin batı yönünde uzanan yuvarlak kemerli ahşap doğramalarla kapatılmış revağı

Foto.008- Divanyolu Caddesi ile Peykhane Sokak'ının kesiştiği köşede yer alan dershane-mescid kütlesi

Foto.009- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzey cephesi

Foto.010- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı

Foto.011- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.K01 giriş kapısı

Foto.012- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.K01 giriş kapısı üzerinde yer alan yazıt

Foto.013- Dershane-mescid (A kütlesi), doğu cephesi, A.P01, A.P02, A.P09, A.P10 pencereleri

Foto.014- Dershane-mescid (A kütlesi), güneydoğu cephesi, A.P03, A.P11 ve A.P12 pencereleri

Foto.015- Dershane-mescid (A kütlesi), güney cephesi, A.P04, A.P05, A.P13 ve A.P14 pencereleri

Foto.016- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı cephesi, A.P06, A.P15, A.P16 pencereleri ve A.K03 kapısı

Foto.017- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı cephesi, avluya açılan A.K03 kapısı

Foto.018- Dershane-mescid (A kütlesi), batı cephesi, A.P17 penceresi, A.K05 kapısının açıldığı ahşap soğan kubbeli minare ve K.01 giriş kapısının üzerinde yer alan kurşun kaplamalı saçak

Foto.019- Dershane-mescid (A kütlesi), kubbe üzeri kurşun levha kaplama ve alem

Foto.020- Dershane-mescid (A kütlesi), batı ve kuzeybatı duvarı, A.D02 dolabı, kadınlar mahfili, A.P18 ve A.p19 pencereleri ve minareye açılan A.K05 kapısı

Foto.021- Dershane-mescid (A kütlesi), batı duvarı, A.P17 penceresi ve A.K05 kapısı

Foto.022- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı ve kuzey duvarı, A.03 mekanı, kadınlar mahfili, A.P18, A.P19, A.P20, A.P21 pencereleri

Foto.023- Dershane-mescid (A kütlesi), alüminyum doğramalarla kapatılmış A.03 mekanı

Foto.024- Dershane-mescid (A kütlesi), A.03 mekanı, mekana giriş kapısı ve A.P08 penceresi

Foto.025- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzey ve kuzeydoğu duvarı, A.04 mekanı, kadınlar mahfili, ahşap doğramalarla kapatılmış A.05 mekanı, A.P20 ve A.P21 pencereleri

Foto.026- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.04 mekanı, kadınlar mahfili, ahşap doğramalarla kapatılmış A.05 mekanı

Foto.027- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeydoğu duvarı, A.01 giriş mekanı, A.K02 giriş kapısı

Foto.028- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneydoğu duvarı, A.P03, A.P04, A.P11, A.P12 ve A.P13 pencereleri

Foto.029- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneydoğu duvarı köşesi

Foto.030- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap, A.P04 ve A.P05 pencereleri

Foto.031- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap üzeri mermer bezeme ve yazıt

Foto.032- Dershane-mescid (A kütlesi), güney duvarı, mihrap üzeri mermer bezeme ve yazıt

Foto.033- Dershane-mescid (A kütlesi), güney ve güneybatı duvarı, A.P07, A.P14, A.P15 ve A.P16 pencereleri, A.K03 kapısı, ahşap minber

Foto.034- Dershane-mescid (A kütlesi) güney ve güneybatı duvarı, A.P15, A.P16 ve A.P17 pencereleri, A.K03 kapısı, A.D01 dolabı, ahşap minber

Foto.035- Dershane-mescid (A kütlesi), güneybatı duvarı, avluya açılan A.K03 kapısı

Foto.036- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, A.P18 ve A.P19 pencereleri ve çeşme

Foto.037- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

Foto.038- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

Foto.039- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

Foto.040- Dershane-mescid (A kütlesi), kuzeybatı duvarı, Peykhane sokak cephesi, çeşme

Foto.041- Türbe (B kütlesi), avluya bakan cephesi

Foto.042- Türbe (B kütlesi), avluya bakan cephesi

Foto.043- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, B.K02 kapısı, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.044- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.045- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, B.K02 kapısı, geometrik motifli demir bezeme

Foto.046- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar, türbenin üzeri örten demir kafes

Foto.047- Türbe (B kütlesi), güneybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.048- Türbe (B kütlesi), batı cephesi, küfeki at nalı taşı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.049- Türbe (B kütlesi), batı cephesi, küfeki at nalı taşı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.050- Türbe (B kütlesi), batı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.051- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, sütunlar arasında yer alan geometrik motifli demir bezeme, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.052- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.053- Türbe (B kütlesi), kuzeybatı cephesi, mermer üzeri yazılı lahit,kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.054- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.055- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.056- Türbe (B kütlesi), kuzey cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.057- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, sütunlar arasında yer alan geometrik motifli demir bezeme, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.058- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.059- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.060- Türbe (B kütlesi), kuzeydoğu cephesi, Divanyolu Caddesi, geometrik motifli demir bezeme

Foto.061- Türbe (B kütlesi), doğu cephesi, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.062- Türbe (B kütlesi), doğu cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar

Foto.063- Türbe (B kütlesi), güneydoğu cephesi, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.064- Türbe (B kütlesi), güneydoğu cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.065- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, mermer sütunlar, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer, kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme, dendanlar, türbenin üzeri örten demir kafes

Foto.066- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.067- Türbe (B kütlesi), güney cephesi, mermer üzeri yazılı lahit, mermer sütun başlıkları, küfeki taşı at nalı kemer içinde yer alan bitkisel motifli demir bezeme

Foto.068- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, güney duvarı, C.N01 nişi

Foto.069- Medrese (C kütlesi), C.01 mekanı, batı duvarı, C.N02 nişi

Foto.070- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, kuzey duvarı, C.K03 kapısı

Foto.071- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, doğu duvarı, C.P02 penceresi

Foto.072- Medrese (C Kütlesi), C.01 mekanı, C.P01 penceresi

Foto.073- Medrese (C Kütlesi), C.02 mekanı, güney duvarı, C.N03 nişi ve C.O01 ocağının bir bölüm, metal konstrüksiyon kitap rafları

Foto.074- Medrese (C kütlesi), C.02 mekanı, güney duvarı, C.O01 ocağı

Foto.075- Medrese (C Kütlesi), C.02 mekanı, kuzey duvarı, C.K04 kapısı

Foto.076- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, güney duvarı, C.N05 nişi

Foto.077- Medrese (C kütlesi), C.03 mekanı, C.O02 ocağı ve C.N06 nişi

Foto.078- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, metal konstrüksiyon kitap rafları

Foto.079- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, kuzey duvarı, C.K05 kapısı

Foto.080- Medrese (C Kütlesi), C.03 mekanı, örtü sistemi,kemer üzeri pandantif üzeri kubbe

Foto.081- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güney duvarı, C.O03 ocağı ve C.N08 nişi

Foto.082- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güney duvarı, C.N07 nişi

Foto.083- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, kuzey duvarı, C.P05 penceresi

Foto.084- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, kuzey duvarı, C.P05 penceresi ve C.K06 kapısı

Foto.085- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, güneydoğu köşesi, C.N07 nişi

Foto.086- Medrese (C Kütlesi), C.04 mekanı, örtü sistemi,kemer üzeri pandantif üzeri kubbe

Foto.087- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güney duvarı, C.N09 nişi ve C.O04 ocağı

Foto.088- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güney duvarı, C.N10 nişi ve batı duvarı C.05' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.089- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, kuzey duvarı, C.P06 penceresi

Foto.090- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, kuzey duvarı, C.K07 kapısı

Foto.091- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, doğu duvarı, C.N11nişi

Foto.092- Medrese (C Kütlesi), C.05 mekanı, güneydoğu köşesi, C.N09 nişi

Foto.093- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, güney duvarı, güneybatı pandantifi

Foto.094- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, kuzey duvarı, kemer ve kubbe eteği

Foto.095- Medrese (C Kütlesi), C.05' mekanı, doğu duvarı

Foto.096- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, güney duvarı, C.N12 nişi ve C.O05 ocağı

Foto.097- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, güney duvarı ,C.O05 ocağı ve C.N13 nişi

Foto.098- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, kuzey duvarı, C.P07 penceresi ve C.06' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.099- Medrese (C Kütlesi), C.06 mekanı, kuzey duvarı, C.K08 kapısı

Foto.100- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneydoğu köşesinde yer alan pandantif

Foto.101- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneybatı köşesinde yer alan pandantif

Foto.102- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, güneybatı köşesinde yer alan pandantif

Foto.103- Medrese (C Kütlesi), C.06' mekanı, batı duvarı, C.P26 penceresi

Foto.104- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, batı duvarı, C.O06 ocağı ve C.N15 nişi ve onların önünde yer alan mutfak tezgahı

Foto.105- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, doğu duvarı, C.P08 penceresi

Foto.106- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, doğu duvarı, C.K09 kapısı

Foto.107- Medrese (C Kütlesi), C.07 mekanı, güney duvarı, C.K10 kapısı

Foto.108- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı duvarı, C.N16 nişi

Foto.109- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı duvarı, C.O07 ocağı ve C.N17 nişi

Foto.110- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, batı ve kuzey duvarı, C.17 nişi ve C.08' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.111- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, kuzey duvarı, C.08' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.112- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, doğu duvarı, C.P09 penceresi

Foto.113- Medrese (C Kütlesi), C.08 mekanı, doğu ve güney duvarı, C.K11 kapısı ve C.N18 nişi

Foto.114- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, batı duvarı

Foto.115- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güneybatı köşesi, pandantif

Foto.116- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güneydoğu köşesi, pandantif

Foto.117- Medrese (C Kütlesi), C.08' mekanı, güney duvarı, sivri kemer ve pandantif

Foto.118- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, batı duvarı, C.N19 ve C.N20 nişleri ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.119- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, kuzey duvarı, ahşap ara kat döşeme sistemi ve C.09' mekanına çıkan ahşap merdiven

Foto.120- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı doğu duvarı, C.P10 penceresi ve C.K12 kapısı

Foto.121- Medrese (C Kütlesi), C.09 mekanı, güney duvarı, C.N21 nişi

Foto.122- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, batı duvarı, kuzeybatı pandantifi

Foto.123- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, kuzey duvarı, ahşap merdiven korkuluğu

Foto.124- Medrese (C Kütlesi), C.09' mekanı, doğu duvarı, kuzeydoğu pandantifi

Foto.125- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, batı duvarı, C.N22 nişi

Foto.126- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, batı duvarı, C.N23 nişi ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.127- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, kitap rafları ve ahşap ara kat döşeme sistemi

Foto.128- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, doğu duvarı, C.K13 kapısı

Foto.129- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, güney duvarı, C.N24 nişi

Foto.130- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, güney ve batı duvarı, C.N22 nişi

Foto.131- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, örtü sistemi, kemer üzeri pandantif ve üzeri kubbe

Foto.132- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, mekanı örten kubbe

Foto.133- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, kubbeyi taşıyan tuğla örgü pandantif ve tuğla örgü kemer

Foto.134- Medrese (C Kütlesi), C.10 mekanı, kuzey duvarı, tuğla örgü kemer

Foto.135- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, batı duvarı, C.K09, C.K11, C.K12 kapıları ve C.P08, C.P09, C.P10 pencereleri

Foto.136- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, batı ve kuzey duvarı, C.K13 kapısı ve C.P11 penceresi

Foto.137- Medrese (C Kütlesi), C.11 mekanı, doğu cephesi, sütunlar ile sütunları birbirine bağlayan yuvarlak kemerler arasında yer alan ahşap doğramalar

Foto.138- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı

Foto.139- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı, arka bahçeye açılan C.K15 kapısı

Foto.140- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı, C.K kapıları ve C.P pencereleri

Foto.141- Medrese (C kütlesi), C.13 mekanı ile C.14 mekanı arasında yer alan ahşap bölücü

Foto.142- Medrese (C kütlesi), C.14 mekanı, metal konstrüksiyon kitap rafları

Foto.143- Medrese (C kütlesi), arka bahçe, doğu duvarı, C.21 mekanına çıkan B.A. merdiven

Foto.144- Medrese (C kütlesi), arka bahçe, güney duvarı, C.P27 penceresi

Foto.145- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, güney duvarı, doğalgaz kazanı

Foto.146- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, güney duvarı, güneybatı köşesi

Foto.147- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, batı duvarı zeminden 22 cm yüksekte bulunan B.A. platform

Foto.148- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, kuzey duvarı

Foto.149- Medrese (C kütlesi), C.15 mekanı, doğu duvarı, taş/tuğla yığma sistem, C.K16 kapısı

Foto.150- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, batı duvarı, C.17 mekanına açılan C.K18 kapısı

Foto.151- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, batı duvarı, C.18 mekanına açılan C.K19 kapısı

Foto.152- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, kuzey duvarı, mutfak tezgahı ve dolaplar

Foto.153- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, kuzeydoğu duvarı, havalandırma açıklığı

Foto.154- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, doğu duvarı, C.K17 kapısı

Foto.155- Medrese (C kütlesi), C.16 mekanı, doğu duvarı, C.K17 kapısı

Foto.156- Medrese (C kütlesi), C.17 mekanı, batı duvarı, mekana açılan C.K18 kapısı, mekanın tonoz örtüsü

Foto.157- Medrese (C kütlesi), C.18 mekanı, batı duvarı, mekana açılan C.K19 kapısı, mekanın tonoz örtüsü

Foto.158- Medrese (C kütlesi), C.19 mekanı, batı duvarı, C.K21 kapısı

Foto.159- Medrese (C kütlesi), C.20 mekanı, batı duvarı, C.K22 ve C.K23 kapıları

Foto.160- Medrese (C kütlesi), C.20 mekanı, batı duvarı, C.K23 kapısı

Foto.161- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, güney duvarı

Foto.162- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, batı duvarı

Foto.163- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, kuzey duvarı, kuzeybatı köşesi, ahşap mertekler ve köşede yer alan ahşap dikme

Foto.164- Medrese (C kütlesi), C.21 mekanı, doğu duvarı, ahşap kitap rafları

Foto.165- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, Peykhane Sokak cephesi

Foto.166- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, doğu duvarı, çiçek rafları

Foto.167- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, güney duvarı, ara kata çıkan gemici merdiveni

Foto.168- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, üzeri sıvalı ve boyalı olan tonoz

Foto.169- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, güney duvarı

Foto.170- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, güney duvarı, D.02' mekanına geçişi sağlayan B.A. merdiven, üzeri taş/tuğla örgü tonoz

Foto.171- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, doğu duvarı, çiçek rafları

Foto.172- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanından D.02 mekanına bakış

Foto.173- Dükkanlar (D kütlesi), D.02 mekanı, taş/tuğla örgü çapraz tonoz

Foto.174- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, güney duvarı

Foto.175- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, batı duvarı

Foto.176- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, kuzey duvarı, çalışma tezgahı

Foto.177- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, tuğla örgü kubbe

Foto.178- Dükkanlar (D kütlesi), D.02' mekanı, tuğla örgü kubbe ve havalandırma penceresi

Foto.179- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, güney duvarı, D.03' mekanına çıkan metal döner merdiven

Foto.180- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, inceltilmiş olan güney duvarı

Foto.181- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, batı duvarı

Foto.182- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, kuzey duvarı, ocak ve davlumbaz

Foto.183- Dükkanlar (D kütlesi), D.03 mekanı, doğu duvarı, çalışma tezgahı

Foto.184- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, doğu duvarı

Foto.185- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, batı duvarı

Foto.186- Dükkanlar (D kütlesi), D.04 mekanı, kuzey duvarı, D.K04 kapısı

Foto.187- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, güney duvarı

Foto.188- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, batı duvarı

Foto.189- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, batı duvarı, D.04' mekanına çıkan B.A. merdiven, D.04 mekanına geçişi sağlayan açıklık

Foto.190- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, doğu duvarı, D.05' mekanına çıkan metal merdiven

Foto.191- Dükkanlar (D kütlesi), D.05 mekanı, doğu duvarı, D.N03 nişi

Foto.192- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanının örtüsü

Foto.193- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanı, D.N04 nişi

Foto.194- Dükkanlar (D kütlesi), D.05' mekanı, güney duvarı

Foto.195- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, Peykhane Sokağa bakan kemer

Foto.196- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, güney duvarı, D.N05 nişi

Foto.197- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, güney duvarı, D.05 mekanı ile bağlantıyı sağlayan geçiş

Foto.198- Dükkanlar (D kütlesi), D.04' mekanı, sıvaşı ve boyalı kubbe ve havalandırma deliği

Foto.199- Divanyolu'ndan genel görünüş

Foto.200- 19. yüzyıl üslubuyla yenilenen cephe

Foto. 201- Dershane-mescidin kuzeydoğu cephesi, kaş kemerli kapı

Foto. 202- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.01 mekanının cephesi

Foto. 203- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.02 mekanının cephesi

Foto. 204- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.03 mekanının cephesi

Foto. 205- Peykhane Sokak'tan görünüş, D.04 mekanının cephesi

Foto.206- Dershane-mescid, güneybatı cephesi saçak detayı

Foto.207- Dükkanlar (D kütlesi), D.01 mekanı, saçak detayı

Foto. 208- Yapıda kullanılan tuğla örneği

Foto. 209- D.02 mekanının medrese avlusuna bakan taş/tuğla moloz cephesi

Foto. 210- Kesilen revağın taş/tuğla moloz örgülü duvarla kapatılması

Foto. 211- Hazire duvarı üzerindeki babalar

Foto. 212- Kuzeydoğu yönünde uzanan revak cephesi

Foto. 213- Kuzeybatı yönünde uzanan revak cephesi

Foto. 214- Dershane-mescidin ahşap kapaklı ve plastik doğramalı alt penceresi

Foto. 215- Dershane-mescidin 2002 yılında çelik strüktürlü olarak yenilenen mahfili

Foto. 216- Türbenin çimentolu harçla onarılması

Foto. 217- Türbe cephelerinin yeniden örülmesi

Foto.218- Gazanfer Ağa Külliyesi, giriş cephesi

Foto.219- Gazanfer Ağa Külliyesi sebili

Foto 220- Gazanfer Ağa Külliyesi türbesi

Foto 221- Gazanfer Ağa Külliyesi dershanesi

Foto 222- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi

Foto 223- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi dershanesi ve türbesi, Vezneciler Caddesi'nden görünüş

Foto 224- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi türbesinin giriş revağı

Foto 225- Kuyucu Murat Paşa Külliyesi sebili

Foto 226- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi, Taştekneler Sokağı'ndan görünüşü, Dershane ve Türbe

Foto 227- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi, Kovacılar Caddesi'nden görünüş, Medrese avlusu girişi

Foto 228- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi türbesi

Foto 229- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Külliyesi sebili

Foto 230- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, dershane önünde yer alan revak kısmı

Foto 231- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi sebili

Foto 232- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi giriş cephesi

Foto 233- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi sekizgen planlı dershanesi ve haziresi

Foto 234- Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi sebili

BELGE.01 Köprülü Mehmet Paşa Vakfiyesi

Anadolu adlı 1225 başlar/ve 580 numaralı defterin 127 sahife ve 77 numarasının kayıtlı

Veziri azam Köprülü Mehmet paşanın 8 Şevvali sene 1071 tarihli vakfiyesinin

aynen örneğidir.

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA VAKFIYESİ

B İ S M İ L L A H İ R R A H M A N İ R R A H İ M:

Ey hüccetü mülki mutlakın kevnümekân, vey şahidi adli vahdetin merâcihan, vakfı keremin x olmasa ger halka zemin, ebnayı zemanın kim ederdi aşikâr Subhanekallahümme me esahhü hüccetike vema evzahu mahaccetü/ke tebarekesmüke ya malikelmülki vel melekut ve taala cedlüke yazel celâli ve ceberut lekelhamdü alal alikel müselseli gassuha ve niamalkel muhbesi an sebilil itlak gavsuha hamden tedumü mucibatuhu ve tekumü an gaimetil eydi mesubatuhu til bahen bihil ahyar li meta ve entebihil mahmud vela yetenahi min berekâtihi el idrarü keyfe ve müeyyedatı mulud ve tekeyşükri ala medayinike li şirai cevahiril cudilbakiye bil arazilaseyyarail faniye ve bey'i cevahiril umu riddünyeviyyetitdiniyyepazarı/uhreviyyetirradiyyetiaseniyye şükren yeliku bima ullyet min tevali revatibi niamike ve müziku vâkıfine nefaise enfasihim ala istiamarix zikrike lezzetel kabuli x bi keremike ente mebdiun neş'etil ûla kazaen bila istihkak taaleyte anilvucubi aleyke ve muidün neş'etil uhra li incazi va'diceza' fe subhaneke la şey'e illa minke ve ileyke la ilahe gayrüke vela merciyyün illa hayrüke salli ve sellim alamedinetil ilmi nebiyyikel ümmiyyi ve hazinetil ilmi resuluke arabi seyyidina ve senedina Muhammedin muâlliminnasilhayr ve mütimmin niami x aleyhim bi takribil kurubati ileyhim liyeclebün nef'a ve yedfauddurra ve ala alihi ekarimil hulk min mekârimil ahlak ve sahbihissadikine fi irtizakil muhsinine bi anfasil hidayeti nefaiset erzaki ma duiye ila tesmimi sakil birri daiddevai ve sa'yit ta'şiri hatyilhayri sail menâil x şartan vâfeka beraatil istihlâli ve nassı şarii emri zibar olan hamdi rabbil alemin serievhai kibalei kabul ve ikbâl ve na'tı seyyidilmürselin dibacei mecellei fazlu ifdâl kılınup tesliyei lazimei tahirin ve tarziyei lazibei ashabi tayyibin ile mavzu ve mahmuli hitap ve ta'liyei ebvab ve fusuli kitabı müstetapdan sonra işbu akdi metini hasenati hisanı ihsanın nakidi mehri muaccel ve akdi temizi cevarı cinanı cavidânı akidi ecri muaccelı hatıbı halilei celilei necat va talibi akilei cemilei derecat küffükeffi muhadderatı hayratı hisân lemyad mishünne insün kablehüm vela can nesibi münasibi ayatı cemâl hel cezaül ihsani illel ihsan meşgufu kurubati hiret kirban me' lufi iftirai efkârı bakiyatı salihat fuhlü fuhuli rical merdümi calibi cahi celâl ebulgazevatissa- ide ahul futuhatil adide setti sedidei cucifiten rükni şedidi ... mihan gavsi lehfanı emni emân gayai mennanı rahatu itminan feryadresi remeki ahkâmı dini dünya destigiri felaki kazayayı s ugra ve kübra meymuni takiyyetül azim mansuri kesibetül hazim faruki mazlumi zalim mastuki ü yohafü illahi levmete lâim naili mümüvvü nimeti devleti dareyn vasılı sammuri titi saadet menzilet ce- nabı celâli meâp sadrı sudur ve gâmiyabı inayeti tevfiki hudayı şekur akli evvel asafı sani aros- toi zaman hacei danayı deveran felesofi ruzigarı kârdâni hallü akid ..... gâm bahşi intisâli x cari nehyi girdigar bil fiil mesnedarayı vezareti uzma ve desti pirayı vekâleti külâfeti kübra olan köprülü Mehmet paşa hazretleri Etalallahü bakahü fi devletin la yüzla cediuuha ve enale bi fazlihi münahü min nimetin la yüfna tarikuha ve teniduha şiir:. Eminü eminün la arda bi vahidetin - hatta udafe ileyha elfü emina . ve haza duâün lil beriyyetiy şamilün zümdei dubini kâmili imân ve ayni yakin irfanı şamil ile müsyenei kesreti inkilâbıhal ve meâli alemi fâni ve müşahedei sifr- ati müzül ve irtihâli gümrehan tuli emâl ve emâni edüp . . . ve huaran nukudi savarifi subhümeyan

ve külhanı şamil öyle tabir olunur dört halvetli bir milk hamamı ve kurbinde vaki bir bab [illegible] kahvehaneyi ve adayi mezbur kal'ası hendeki xx haricinde vaki çeşmenin mu tarafında kurbinde bi na ettiğim bir bab milk ahur ve bir bab beyti ulviyyi ve alatı lazimesi ile bir dolap koyunu ve adai mezburda vaki emlakimden her birinin hududu malum seksen dört bab dekakin ve sokum bab değirmenleri ve bir bab ekmekci furununu ve yine adai mezbure ve üstünde bina ettirdiğim bir milk hamam ve iki bab debbağhaneleri kaffei hukuk ve merafikleri ile olya xx ceziresinde vaki silki milkimden kondiyenam karyei sınur namesinde alettafsil mestur olan hududu meşhuresile ve kadimden mudu ehli vukuf takrirleri üzre hücceti şer'iyyede tahrir olunan Eçiği xxxxxxx nam karyei ve exteri nam karyede vaki kal'ai ve binreis koyunu ile malumülhudud xx ganem kışlağını ve yine vilayetix rum'elinde kezalik müceddeden feth veteshiri takdir olunan yanva kal'ası dahilinde bina ettirdiğim bir camii şerifi ve kurbinde bir mektebi latifi ve kal'ai mezbure varuşu dahilinde ya ptırdığı kırkdört bab dekakini ve mürtezika iskan olunmak için mebni malumülhudud dört bab menzilleri ve kal'ai mezburede moruş suyu kurbinde binaettirdiğim bir mektebi latifi ve yine ayaleti Yanvada x yanvada xx sancağı nahyesinde kiriş nam nehir üzerinde dair tahir kır'al değirmenin d mekle maruf ongöz milk değirmeni alatı lazimesile ve yine yanva xx kazasına tabi malümülhudud melevaş xxx nam karyei kokonik nam mezreasile ve hududu malume kırkkiyrus suha x nam karye ile varyaş nam karyeyi ve körpe yuvariş nam mezreai ve vilayeti mezburede cisri erad nam mahalde bina x ettirdiğim bir camii şerif vebir imaret ve bir hanı ve hanı mezbur etrafında mevcut on bab dekakini ve köle nahyesinde vaki maklak nam xxxxxxx karyei ve tamşuvar ayaletinde vaki irisd nahyesine tabi gelin ve kılnak xxxxx kazasına tabi tavak ve şağ' nam karyeleri veli pok sancağında vaki borike ve bi simeklor nam karyei ve kole sancağında erad nahyesinde vaki varoş erad nam karyei bac ve xxxx pazar xxxxx ile ve müceddeden bina ettirdiğim erad cisrinin vamiz xxxx tabir olunan rusumunu vex yine vilayeti mezburda varad demekle maruf mahalde bina ettirdiğim camii şerif ve medreseyi ve mezbur Varad Sancağında vaki reşik ve Kesen maariye ve Riyosik vermaklu ve karye'i bahayir ve meğfaret nam varuşları ve yine liva'i mezburda vaki yüfkari ve Piloti ve Sıntmak ve keşkergi ve salat ve meşka nam malümül'hudud karyeleri ve nefsi varidde vaki Rakofcu oğlu değirmeni demekle meşhur alatı lazimzsile altı göz milk değirmeni ve Oykalu nam hududu karyeyi ve karye'i mezburda cari x Bereku nam nehir üzerinde dair sekfi xx vahit altında iki göz milk değirmeni ve kış maariye nam karye hududunda nehri mezbur üzerinde dair iki göz değirmeni ve riyosik xxxxxxxx karye hududunda cari ayar nam nehir üzerinde dair iki göz milk değirmeni dahi alatı lazimzileile ve yine x vilayeti mezburda Arnavud Belgıradı kazasına tabi roznik nam karyede bina ettirdiğim camii şerifi ve kurbinde bir mektebi münifi ve yine vilayeti anadoluda lefke kazasile sögüt tepe mabeyninde karaoğlan çeli demekle maruf mahalde müceddeden bina ettirdiğim camii şerif ve mektebi münif ve iki çeşme x ve hanı ve hanı mezbur etrafında mebni yirmi bab dekakini ve alatı lazimesile dörtgöz milk değirmeni ve bir çeltik dingini ve kurbinde bina ettirdiğim yedikurnalı bir milk hamamı ve bir bab ekmekci furununu ve mütevelli sakin olmak için bir kebir odayı ve cümle hukuk ve merafikleriile ve sudavendigar sancağında akhisar nahyesinde despine ve incur ve cennet nam karyeleri ve karyei despine kurbinde defterden hariç kikden açılmış küçük orman ve büyük orman demekle maruf mezreaları ve yaylakyalın ve yaylakıakhisar demekle maruf yaylakları ve keskiş ile yanacuk mabeynindeki karapınar yaylağını ve ayva tepesi yaylağını ve akhisar kazasına tabi olup hala mezrea olan samresan x nam karyei ve çağlayıknam karye ile merdale nam mezresi ve çiftlik nam karye ile nalband yeri x nam mezrea ve diğer nalband yeri nam mezreayi ve sultan onu sancağında bilecik nahyesine tabi sey özü ve alakinide ve çakırpınarı ve pelidözü ve gülümbe vedede nam karyeleri ve nehri sakarya x kurbinde hoca oğlu Mehmet mezreası ve pelidözü nam mezreayi ve nehri karaoğlan ile çadırlı nam karyei ve karacaşehir nahyesine tabi gönülviran nam karye ile karyei mezburede vaki kavakoğlu çiftliği ve çavuş mezreasını ve livai mezburda inonü nahyesine tabi karaoğlan mezreası ve yine bilecik

hamam

?

Kondiye

Yanova?

Yanya

Yanya

Cisr-i Arad

Arta köprüsü ?

Berat?

Roznik

Vezirhan

ve ahmedin nam karyeye

müşâlî [illegible]ından tev emân ve suri âlîyen ehbası havadisi leyâli ve eyyam menendi ferag rehâni x
nen inan olduğuna vâkıf ve mukteziyatı nâimei kevnîyâtının istimtarı selâm ve fenâ-i âlîyi sebeb
mümteniu imkân idüğüne arif olmadan kudreti dimen demimei dünyayı remimei bu mihrtarın zümrei
rahmimade. derken. , sirâyetei ebü gülü ümmü cinayet ve . . . hani hâsâset ve hiyanet olup . . .
şümi pürşeri bi suri âlem hafayayı emayi kâinâtdan vazi kadem zuhur edeli küllühâ germi cümi x
hafer câmi şakaveti ebediyye ve ser mesti müdamı bed encamı delâleti ser-medîyye ümmü fünun x
kütül kuffar kaidetüt darra darrâtüsseyre tebaretüzzemim hiyaretü ümem hâlabetü menahi celâ-
betüt devâhi gallabetül fuhul sellâbetü ukul emirei samirei şuha ve acuzei kadirei safa idüfi
hezaran delâlü burhan ve sad mendan tecribevi imtihan ile külli ebsarı mesadıra ve zevti enzar
eşbah ve nazaire nümayan olduğuna binaen böyle mekkârei dile muhtale ve sahharei remli mutalenin
demi bi dane nagâh kibri tezvirinden halesa ihtilâsı kudret fırsatı ve çebekei efsânei fusunu x
kaviyyi te'sirinden menassa itinamı mühlebi mükneti lazımı mahiyyeti musaraat ve vacibi zimmeti
mütaderet olup kaidei kadimei kavime ve adeti müdimei kerimeleri üzre inşai hayrat ve hasenat x
ve icrai sadakat ve meberrata sarfı makdur ve sa'yi mevfuri meşkur buyurup hidayeti mürşidi isti
det ve inayeti irşadı alakai meaş ile envare müntedii ticareti rabihai yevme leyenfau malün vel
benun ve hemişe müvuffakı itihazı bu daei erihai ve mimma rezeknahüm yürfikun bulunmağın kabzü
basti nasbü habsi ihtiyarları dahi desti mekârim nişanı iktidarlarını ve ne'yü isbatı reddi kabu
li itibarları henüz yedi eyadiresanı ihtiyarlarında iken hamiden li mülhimisseyap ve şakiren li-
mün imisseyap tashihi niyyeti halise ve tasmimi taviyyeti muhlisadan sonra hâla mazharı alai sub
haniyye ve masdarı nimayı rabbaniyye olan sarayı süreyya . . . bihişt ünvan ve asitanı geyvâni
eyyamı radyandır . yanlarında akd olunan meclisi saadet celisi şer'i şerifi şamihil erkâna bizzat
verahullahü anilmekkârı vel afât hazırlar olup evkafı atiyetül evsafı tahlimi tescile ve tesciti
aimmatil hanafiyin lazimei luzum ile tetmim ve tekmile mütevelli ve ihkâmı ahkâmı şurut ve kuyud
veli tayin buyurdukları emini me'munül akibe zamimei tasarrufatı saibe dusturu ekremi alişan
veziri efhami meâli sermayei sıyt ve sedayi tabelü âlem pirayei suret ve manayı seyfükalem fezle
fezâili hafsaniyye neticei fevadılı insaniyye merdümi didei devleti insan aynı inayet fer'i zeki
asli asil necli necip müciddi esiliibar bi valideyhi sikarü ala rızai ebeveyhi ferzânei ferzendi
müncezzep ve yegâne mahdumi mükerremi müeddepleri mabihil iftihar sadrı alâ hazreti Ahmet paşa
Metteahullahü subhanehu bi aslihi ve fer'ihi ve fetehalehu ebvaberra'yi vesseri' kable kar ihi x
mahzarlarından ittifakı batınu zahir ve inşirahı sadrı safayı hatır ile ikrarı sahihi şer'iyyi
mutazammam takriri kelâmı hüccet nizam ve itirafı sarihi mer'iyyi mübeyyin anilmeram ferhunde
agazi emam edüp akrebi kurubatve esvebi mesubat nef'i amm ve feyzı nami medel eyyam şamilli
emam olan sadakai cariye ve hasenei sariye olup bi inayetillahi tala bu saadeti sermediyyeye
sebebü mazhariyyet ve nimeti ebediyyeye sermayei masdariyye tegebbüsi ezyâli ahlâf dairei evkafı
karre idüği karar dadei ulemai dini mübin ve mücmaul aleyh eimmei müctehidin rıdvanullahi aleyhim
ecmain olduğu cihetten fazlai feyzi ilâhi ve faizi fazlı na mütenahiden hâla meliki rikabı temel
likü ve eyyan sahibi nisabı tasarrufu olduğum hulasa kesbi halalimden malımmelimden eyyamı dev
leti padişahide kuvvet mücahidin ve hengâmı saadeti alempenah humatı dini metinde te'yidi kuvveti
kahmede kahrumaniyyei hakaniyye ve tesdidi himmet merdaneyi kiti sitanei sultaniyye berekatında
müşaşereti zaifane ve mücahedei acizane ve hakiranemizle bi avnillahilmelikil ekber fethi musah
har ve tashiri müyesser olan Bozca-adada kavli şerifi ilahi kadir innema yumüdü mesacidallah men
amene billahi velyevmil ahir ve hadisi münifi resuli şefiil ümme menbena lillahi mesciden benal
lahü leha beyten filcenne mazmununa mazhar olmak için bade istiglâli küffar nakzından gayrı asli
binadan bir nesnesi kalmamağla sonradan kendü malim ile müceddeden bina ettirdiğim Mihri camii
demekle maruf malümülhudud camii şerif ve mektebi münif ve beş vakit namaz kılınur bir mescidi
şerifi ve otuzdört bab oda ve iki mahzeni havi milk bir kebir hanı ve malümülhudud camekân ve

nahyesinde vaki soyran nam karyei ve karyei mezburde vaki poiat ham çiftliği ve gönüviran nam x karyede vaki bayramlı nam çiftliği ve sarmaşık nam karyede vaki pazarın nam çiftliği ve şeyh Kas mezreasını ve kara Ali mezreesını ve nefsi karyei karaoglandew vaki defterden hariç resmibacı xx pazarı ve kefke ile söğüt mabeyninde bina ettirdiğim han etrafında kimesnenin vak[illegible] ve timarına dahil olmayup kabili ziraat olan arazi ve sai özü x perakendesi xxxx demekle maruf malumilmiktar arazi ve cibal vetilal ve eşcar ve enharı cümle hukuk ve merafiki ve cemii müllhekata ve tevabi ile veyine vilayeti mezburde Amasya sancağında vaki Gümüş kazasına tabi hacıköy demekle maruf karyede müceddeden bina ettirdiğim camii şerif ve mektebi latif ve iki hanı ve iki hamamlı bir hamamı ve bir bab ekmekci furunu ve birbab naiband dükkanı ve onsekiz aded dahiliye ve hariciyeli kağir dekakini ve mütevelli sakin olmak için bir bab menzili ve camii şerifi mezburda imam x olanlar sakin olmak için bir bab ve hatip için bir bab ve müezzinler için iki bab malumülhudud x menzilleri ve sancağı mezburda vaki gedagra xxxxx kazasına tabi aldan nam karyei ve nefsi karyei hacii vekaryei mezburda vaki resmibacı pazarı ve çorum sancağında çipni divanında tabi yenice veyalın virancık ve çipni xxxxxx nam karyeleri ve mezbur hacıköy yaylığı kurbinde Yusuf tepesi yaylağı ve yine gedagra xxxxx nahyesinde tabi şeyh Ali efendi yaylakları demekle maruf bozce emrut ve ovacık ve kavim milk Taceddin ve seiban oluğu ve otlu kınise ve sarıçiçek nam yaylakları ve eğriyol ve kızılcaviran ve arslantaş ve akpınar nam yaylakları tevabi ve levahiklerile ve Sancağı mezbur havassından dagtaşan nam cebelde vaki çakır ve atmaca aşiyanları ve yine vilayeti mezburda Sivas sancağında Turhal nam karyede müceddeden binaettirdiğim hanı ve hanı mezbur etrafında mebni beş bab dekakini ve bir bab semanlığı ve buzağı oğlu bahçesi demekle maruf bir milk bahçei ve turhal nahyesine tabi bogabağı ve karmük nam karyeleri ve karyeteyni mezbureteynde vaki hassai humayun ve zeamat berakitimarlardan ve mustahfızanı kal'adan maadasının nisfiteadesini ve resmi urusanelerini ve beytülmal ve mali gaip ve mali mefkud ve yuva ve kaçkunu ve x köprü nam kasabada bina ettirdiğim çeşmeler ve nemazgahı ve yine vilayeti mezburda Boru sancağında Taraklı Boriu kasabasında müceddeden bina ettirdiğim camii şerifve mektebi münifi ve nefsi x kasabai mezburda vaki resmi keyil x pazarı ve sancağı mezburda on iki divan nahyesine tabi kalın oluk ve karakoç vediğer karakoç ve köçnos ve divanı melkume nam karyelerin ve yine Vilayeti mezburda Malatya sancağında akcadağ nahyesinde hamıhekim demekle maruf mevzide müceddeden bina ettirdiğim camii şerifi ve hanı ve pilangayı ve on bab dekakin ve bir bab ekmekci furunu x ve iki anbar ve bir bab dağirmeni ve nahyei mezbureye tabi cözünkürsat ve eğinlatik nam karyeleri ve rezvanı nam mezrea ve sultan hanı nam karyei ve eğinlatik kurbinde ördeklüce ve arıkı nam mezreaları ve hamzalı ve diğer xxxxxx eğinlitik ve nahyat x ve sarıkız nam karyeleri ve kayenice ve göbenç oğlu ve cizri nam mezreaları ve kermete vardeham ve zorba han nam karyeleri ve deveci ve kilisecik nam mezreaları ve yine vilayeti mezburden Halep eyaletinde cisri şegar demekle maruf mahalde müceddeden bina ettirdiğim camii şerif ve mescidi münif ve mektebi latifi ve han ve kal'a ve hamamı ve nefsi şegarda vaki vadilfevka ve vaditahta xxxxx ve havariyye ve nesara nam mahalleri ve mahsuli ve kaç pazarı ve adati ve kasaban ve şuxur nahyesinde vaki çabenği ve neyara ve tellikeşan nam karyeleri ve naridne nam mezreayı veruç x nahyesine tabi saire ve şahsbiyye ve lozin ve başlaman ve darhin ve yekfele tellisultan ve kefri reyyin ve cayna x ve kastor nam karyeleri ve aziziye ve üç top ve mezreai şahadiye ve mezreai lonrin ve ahı büyük ve mezreai Bülbülüttin ve mezreatil âli ve mezreatil âliye ve kibaliyye ve tellı x nervan ve saita x nam mezreaları veyine şegar nahyesine tabi üç toprak ve xx yekfela ve x aziziye cevaniye nam karyeleri ve kilis kazasına tabi tayfai ekradreşti ve tayfei ekrat ruç ekrat saçlu ve tayfei ekrat Süleymanlu cümlesinin adatı ağnamı ve gayrı rusumunu ve sermin nahyesine tabi garbiyye ve tayrakiyye ve devrin ve şervin ve mahsunetüti fevka ve mahsunetuttahva x

bab ocaklı ve bir bab ocaksız dört aded kârgir dekakini ve sabıkan Yusuf paşa sarayı cedidesi ma-
ruf olup bin yetmiş senesinde mahmiyyei mezburda vaki olan hariki azimde bilzzilliye mustevlik
olup nakızdan gayrı eseri binadan bir nesne kalmamağla kendi malim ile müceddeden bina ettirdi-
ğim bir taraftan merhum Mehmed paşayı veli camii şerifi hadd-i olan köşeden merhum Molla Fenari
mescidi latifinin haddı olan köşe ile mahdud olup tarafı mezburda çifte mahzen ve dihlizli tah-
tahi onbeş bab ve fevkani on altı bab odaları ve haddı merkumdan merhume Valide sultan tabeserahe vakf
olan hamamın külhanı haddı ile mahdud olup tarafı sahnii mezburda dahi kezalik çifte mahzen ve dih
lizli tahtani altı bab ve fevkani altı bab odaları ve kenifi ve tarafı salisden zikrolunan kolunan
haddinden hamamı mersumun dolayı varasından tarikiamde hayıtı mukarrere had ile müheccer olup
misli zalik çifte mahzen ve dihlizli tahtani üç bab odaları ve sarayı mezburun kadimi olan kapusun
dan tarikiamde müntehi köşeye gelince yine çifte mahzen ve dihlizli on bab tahtani ve on bab fev-
kani odaları ve camii şerifi mezkur canibinde mebni hemçunan çifte mahzen ve dihlizli tahtani on
iki bab ve fevkani on iki bab odaları ve haricinde vâki ahur ve kenifi ve kapusunun mabeyninde x
tarafeynde mebni birer mahzenli on dört bab dekâkin zikrolunan kapunun haricinde tarikiam sırasın
hamamı merkumun haddı olan köşeye varınca mebni yirmi iki bab mahzenli dekâkini ve fevklerinde x
mebni yirmi bab odaları şamil ve havi olan hanıkebiri cevanibi erbaasından ikişer zira daml
ve cümle mülhakat ve tariki ile ve bilcümle bu kitabı bi irtiyabe tahrir ve tastir olunan cevamii
şerife ve mescidi münife ve darülhadis ve darülkura ve mektepler ve çeşmeler ve kal'a ve hanlar
ve köprü ve hamamlar ve dekâkin ve dolap ve ahur ve değirmanları ve kura ve mezari ve bedestan bazar
ve rusumun mec'muunu hasbeten lillahil âzizülgani vakfı sahihi şer'i ve habsi sarihi mer'i ile
vakıf eyleyüp şöyle şart ve irad ve masarıf vakfı bu vech üzre rabt eyledimki zikrolunan kura ve
mezari ve anlarda sâkin olan reayanın mezrualarından hasıl olan agâri şer'iyye ve sair rusumu x
mer'iyyeleri ile zikrisabık akaratın rub'undan evvela kema hüve muktezeş şer'ilkavim cümlei
evkafımın imaret ve meremmeti ve-zaif üzerine taksim ve müruru eyyam ile biri futur veya bi
vechile noksan ve kusur ariz oldukta mütevazikanın vazifeleri rakabe ve gallatı vakıf amada x
olup ol noksan küllievvel iade oluna bundan sonra şöyle şart eyledimki zikrolunan Bozca adalı
vâki camii şerifde bir salih ve müttedeyyin ve ehli kur'an ve hoş elhan kimesne imam ve hatip olu
ve zayifi muayyenesinden ciheti imamet yevmi onbeş akçe ve ciheti hitabet yevmi onbeş akçe ola
ve camii şerifi mezburda imam olan kimesne külle yevmin bade selâtilfecir mihrapda cehr ile x
sûrei yasini şerif ve badeşselâtizzuhur ayeti kerimei Amenerresul ve badel asır sureî şerifi nebe
ve badel işa' surei şerifei mülk tilâvet edüp mukabelelerinde yevmi beş akçeye ve yine imamı mez
bur ser mahfel olup yevmi iki akçeye dahi mutasarrıf ola ve hidematı mezkureimezbuta imama meşrute
ola ve bir hup nefsi ve salih kimesne müezzini evvel olup evkatı hamsede edayı hizmet ettikden
sonra yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir sahibi nefes kimesne dahi müezzinisâni olup oldahi
yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve iki nefer ahli kur'an olan kimesneleri devirdan olup her cuma
camii mezburun mahfelinde devri x şerif kiraat ettiklerinden sonra yevmi ikişer akçeye mutasar
rıf olalar ve muhtesaratı ulume ve tefsir ve hadise âlim ve müttedeyyin kimesne vaiz olup bade
selâtil cuma xxx camii şerifi mezburda halka vaiz ve nasihat eyleyüp oldahi yevmi on akçeye x
mutasarrıf ola ve bir müstakim kimesne ferraş ve kayyım olup bade emsalihizme yevmi beş akçeye
mutasarrıf ola ve kayyım olan kimesne yevmi üç akçe ile camii mezbur hariminde olan kuyudan abdest
için su çekip ıdad olan musluğa döke bir kimesne dahi yevmi iki akçe ile hafızıkütüp olup camii
şerifi mezburda vaz olunan mesahifi şerifei hıfz ede ve bir salih ve müttedeyyin kimesne dahi
camii şerifx kurbinde mebni muallimhanede muallim olup sıbyane kur'anıazim ve istidadı olanlara
sarf ve nahiv ve sair ulumu nafiai talimettikden sonra yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir
salih kimesne dahi halifei olup edayi hizmet ettikden sonra yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve
her iydi sehri remazanda zikrolunan muallimhanede talim eden sıbyana birer Bogası xx kapama x

nahyesine tabi mezrea aynıdaye ile budyan nam karyei ve yine ruç nahyesine tabi [illegible] ve kogfir ve gani nam mezrealar ile bürkise nam karyei ve yine Halep eyaletinde tabi erleme ve ğra ve erlebülkübra ve sermin ve sciha nam karyeleri ve bu dört karyede vâki kârhanelere vâki ve kulye ve [illegible] ve hadid kantarlarından alınagelen rusumu ve sabunnameler mahsulini ve koyan ve koyun ve keçi rusumunu ve zimmi ve yahudi cizye ve ispençeleri ve beytülmâl hasse ve ahme ve resmi ve tapuyuzemin ve sair küli ve cüz'i defteri hakani mucebince vâki olan rusumat ve mahsulatı ve antakya kazasında karasuda vâki şeyh hasan berhi dolyanı x mahi--sinin mahsulini ve verlebüssugrada vâki kabban mahsulunu ve öşrü mâli rencuni ve sair rusumi orfiyye ve bucapazar ve bacı boyahane ve yine eyaleti mezburda Amik nahyesine tabi kefri veha ve abdan ve sariniyye ve kerfilati-n ve mastaba ve yemselu ve telli gunan ve kavafiyye ve karabuğday ve telli asi ve battal üyük ve kelir ve kiranlikebir ve kıranli sağir ve baldıran ve telli adni ve telli haran ve tekli türkmen ve kebabiyye ve telli kamus ve hamapala ve fasıla ve beledeyn ve akpınar ve kefri hırma ve kabsiyye ve yarımca ve aziziyye ve haraniyye ve suudiyye ve levniyye ve defne ve bürgaz ve ertam ve abbasiyye ve mukiyye ve havan ve bürcük ve lahmiyye ve belâni nam karyeleri ve semakiyye ve menkiyye ve rumiyye ve elmute ve sadiyye ve mezrea şeyh ve esvediyye ve kasimiyye ve azeplu ve talaklı ve ramiyye ve eğri in ve kelemiyye ve anakıp ve alemiyye ve hırmaniyye ve telli verdan ve karamid ve haviliyye ve telli aras ve telli kurid ve [illegible]'uniyye ve devletülkübra ve arap üyüğü ve sabahiyye ve fanus ve suveyaad ve kefrücenne ve cufaniyye x ve telli elbate ve harim ve kantara ve kilis ve kameriyye ve derbend ve belka ve lahmiyyei diğer ve cisri hadid ve kızılca künbet ve kavvad ve ilye ve habülverid ve cubul üyüğü ve beytüttürkman ve dendiyye ve telli avasıt ve bülbül ve telli denk ve yurd nam mezreaları ve avcai diğer mahyenin mahsulunu ve mahsuli resmi kışlak ve otlak ve beytülmal ve mâli merkud ve mâli gaip ve yuva ve kaçkun ve resmi camus ve nehri tilâri ve nehri ifrid ve nehri kammı cedide ve karapınarı x ve akarca sultan ve kefri saha ve kefri sus nam karyelerin cümlesini hala padişahı islâm şehinşahı enam Sultani es'adi azam hakanı mecdü ekram mâlikül emanetil uzmam varisül hilafetilkübra fatihü meşarikil vel megarip el müeyyedü bi nasrillahil aziz ve cündül galip esseyfi lmeslul ala adaillahi verresuli malikil memalikil alem zillullahi taala ala kaffetil ümem kasimül kayasire x ve kahrimanilkurum kaidi selatinil arebi vel acem verrum sultani berreyni vel bahreyn hadimül haremeynişşerifeyn essultan ibni sultan essultan gazi Mehmet han ibnissultanissaid İbrahim han halledallahü hilafetehu mateakabeşşuhuru vessinun ve ecra ahkme saltanatihi fi eknafil rub'il meskun hazretleri yedime verdikleri milknemei humayunda ki salifülbeyan karaoğlan belinde etrafı eknafdan getürüp iskân eylediğim raiyyet muaf ve müslim x derbendciler oldukları dahi muharrer ve zaturdur. herbirinin hududu tafsil ve beyan olunan kura ve mezarin ve yaylaklar ve bacıpazar resimleri ve zikrolunan ekradın adeti agnem ve gayri rusumunu bana temlik ve defter hanei [illegible] x mahallerine kayıt ve tasrih edüp cümlesi benim milki mahzım ve hakkı sırfım olduktan sonra bade kül sabıkai fuyuzatı rabbaniyei lahika ve fatihai futuhatı subhaniyyei hatime olmak üzre [illegible] tanatisseniyye kostantaniyyetilmahmiyye Tavukpazarı kurbinde dikilitaş hizasında tarafeyni tarikiam ve canibeyn aher . ? . nam mahallere müntehi mâli müştera arsai heniyye üzerinde müceddeden bina ettirdiğim darülhadisi şerifi on aded hücratile ve kurbinde vâki darülkurrai latifei ve sebnai sebile seha ve itaşı ibadullahı irşa içün idad ve kurbinde icad olunan sebilhane ve çeşmei ve hemişe mezarı melâikei mukarrebin ve hemvare mutafı kurubiyyanı mukaddesin olan mesa mahalli kiraati kelâmı şerifi rabbil âlemin ve mavzıı nakdi hadisi münifi seyyidilmürselin ve makomı x tedrisi ulumi nafisi dini mübin civarında mevkıyı rahmet ve mesvayı magfiret olmak ümidile müheyya ettiğim medfeni ve medfeni mezbur sırasında divan yolunda mebni tahtani altı bab dekâkinive fevkaninde mebni altı bab odaları ve kurplerinde mebni ikişer kemerli bir bab boyahaneyi ve mukabelelerinde vâki bir bab bakkal dükkânını ve zikrolunan darülhadisi şerifin kapusu sırasında mebni üç

İstanbul kütüphanesi

mahi verilüp yevmi arefede bedelasir giydirildikten sonra muallim olan kimesne [illegible] Mektep
mesaribidünyeviyye ve uhreviyyeleri hasıli için dua edüp sıbyan emin diyerek [illegible]
mebni han içinde olan mescidi şerifde bir ehli kur'an ve müteeyyin [illegible]
imamet ettikden sonra yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir [illegible]
olup evkatı hamsede ikamet hizmetinden sonra oldahi yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve camii me[illegible]
buru bast için senede yediyüz yirmi akçalık hasır iştira oluna ve mihrabın iki tarafının mutad
üzre her sene muntasıfı şabanda on vukıye iki aded beyaz şem'i asel iştira ve nasb olunup [illegible]
mübarekede ikad oluna ve camii şerifde mevzu olan kanadilli ikad için yevmi üç akçe kayd iştira [illegible]
ve mihrap ve sair yerde ikad için yevmi üç akçe şem'i şanami ve pençerelerine müşamma' iştira
oluna ve mektebi mezbure bast için senede üçyüz akçalık hasır iştira oluna ve mektebi mezbure Mektep
sıbyan ısınmak için her sene eyyamı şitade dörtyüz yirmi akçalık kömür iştira oluna ve mescidi
mezburun hasırlarını tecdid için senede üçyüz altmış akçe verile ve emniye ve sukuf ehvaline x Rahnatör
vukufu olan bir ustad neccar cezirei mezburede vâki evkafıma meremmetci olup edayı hizmet etti
tensonra yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve bir ehli vukuf kimesne dahi cezirei mezburda vâki x
İdris bahçesi yolunda Ali dede çiftliği kurbinde menbai ve dahil kal'ada çeşme ve hamama cari x
olan su yollarını indel ihtiyaç meremmet edüp yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve bir reşidli teva
na cezirei mezburda dolap kuyusunda dolapcı olup çeşme ve hamam sularına kıllet geldikte dolab
mezbur ile su çekip hamam ve çeşme mecrasına icra edüp yevmi sekiz akçeye mutasarrıf ola ve dolâ
bı mezbure iktiza ettikce iki reis katır iştira olunup âlef ve sair levazımları zemanile gıllâli
meşrutadan verile ve dolabı mezburun koga ve ipleri tecdid için senede üçyüz altmış akçe verile
ve cezirei mezburda olan vakfımın cümlesine bir müstakim kimesne mutemed olup yevmi on akçeye x
mutasarrıf ola ve cezirei mezburda olan camii vakfıma iki nefer mütedeyyin kimesneler yevmi beşer
akçe ile cabi olup evkafımın reyimi ve cem erbabı vezaife tayin olunan vazifelerini temamen veri
cezirei mezbure kadısına sicil ve defter ve defteri fazla kalan galle ile mütevellii vakfa teslim
edüp kadii mezbure harcı defter üçyüz altmış akçe verile ve cezirei mezburda mebni handa bir Han
müstakim kimesne hancı olup vakit ve zemanile kapusunu fethukalk edüp ve içinde olan gürbeipâk
ve tabyede x olan fanusu her gece akşemdan sabahadek yakup mukabelesinde yevmi sekiz akçeye x
mutasarrıf ola deyu cezirei mezburda olan evkaflarının şurutu itmam buyurduktan sonra yine Viya
yeti rumelinde kezalik mücedaden fetha veteshiri müyesser olan Yanva kal'ası dahilinde bina et
tirdikleri camii şerif ve kurbinde mektebi münif ve Murş suyu nam mahalde mebni mektebi latifleri
nin dahi vezaifini beyana şuru buyurdularki camii şerifi mezkurda ilmi kıraate ve feraiz ve
sünneni salâta âlim bir kimesne imam olup yevmi onsekiz akçe vazifeye mutasarrıf ola ve bir ehli x
ilim ve salih kimesne hatip olup kezalik yevmi onsekiz akçeye mutasarrıf ola ve hatibi mezbur x
camii şerifi mezkurda ser mahfel olup mukabelesinde yevmi iki akçeye dahi mutasarrıf ola ve camii
mezbur kurbinde olan muallimhanede camii şerifde imam olan muallim olup sıbyanı müslimine talimi
kur'anıâzim edüp yevmi sekiz akçeye mutasarrıf ola ve bir ehli kur'an ve salih kimesne halife x
olup sıbyanın sabaklarını iade edüp mukabelesinde yevmi üç akçeye mutasarrıf ola ve camii şerifi
mezburda bir hoş elhan ve mütedeyyin kimesne müezzinievvel olup yevmi on akçeye mutasarrıf ola
ve bir kimesne dahi müezzini sani olup yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve bir vakte âlim kimesne
leyâlii tuvâl ve kısarda temcidci olup her gecenin sülüsi ahirinde temcid verüp mukabelesinde
yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve iki nefer müceyvid kimesneler camii mezburda devirhan olup her
biri yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve nakli tefsire kadir ve takriri ahbab hadise mahir ve simâ
sında eseri salâh zahir bir kimesne vaiz olup camii mezburda vaz' olunan kürsüye bade edaicuma
hazır olan müslimine vaiz nasihat edüp yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir müstakim kimesne x
ferraş olup yevmi dört akçeye mutasarrıf ola ve bir mütedeyyin kimesne kayyım olup yevmi altı akç

akçeye mutasarrıf ola ve camii mezburun abdesthanesine bir kayi abkeş olup yevmi beş akçeye mu-
tasarrıf ola ve kal'ai mezbure civarında Kürş nam mevkide mebni mektepde bir salih kimesne
muallim olup yevmi altı akçeye mutasarrıf ola ve bir mutedil ehli kur'an kimesne halife olup
edai hizmet ettikten sonra yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve camii şerifi mezburda olan kanadil
ve zeyt için yevmi yirmi akçe verile ve camii şerife hasr için senede yedi yüz yirmi akçelik ha-
sır iştira oluna ve camii mezburda ikad için yevmi iki akçe şem'i şahami iştira oluna ve mihrabı-
nın iki tarafına leyalii mübarekede ikad için her biri onar vukıye olmak üzre iki aded beyaz şem'i
asel iştirasiyçün senede bin seksen akçe verile ve camii şerifi mezbure hast için senede yedi yüz
haliça ve kilim iştira olunmağa küllisinebinseksen akçe verile deyu kal'ai mezburda olan evkafı-
rının dahi şurutunu tekmil buyurduklarından sonra . . . Vilâyeti mezburde verat xxx nam kal'ad
olan camii şerif ve mektebi latif ve medreseci müniflerinin dahi vezaifini beyana şuru' edüp x
buyurdularki zikrolunan camii şerifde bir salih ve ehli kur'an kimesne imam olup ve bir sahibi
fazilet kimesne hatip olup cümle evkafımın gallatından her biri yevmi onsekiz akçe vazife verile
ve hatip olan kimesne ser mahfel olup mukabelesinde yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve iki ne-
fer hoş xx elhan ve salih kimesne/dahi müezzinler olup her biri yevmi on akçeye mutasarrıf ola
ve bir vakte x âlim kimesne temcidci olup her gecenin sülüsü x ahirde temcid verüp mukabelex
sinde yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve iki nefer mücevvid kimesneler devirhan olup her biri x
yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve bir müfessir ve muhaddis kimesne vaiz olup bade'sselatilcümle
hazır olan müslimine vaz ve nasihat ettikden sonra yevmi on akçe vazifeye mutasarrıf ola ve bir
müstakim kimesne ferraş olup yevmi dört akçeye ve bir kimesne dahi kayyim olup yevmi altı akçeye
mutasarrıf olalar ve camii şerifi mezburun abdesthanesine bir kayi kimesne abkeş olup yevmi beş
akçeye mutasarrıf ola ve bir salih ve ehli kur'an kimesne mektebi mezburde muallim olup yevmi se-
sekiz akçeye mutasarrıf ola ve bir mutedil kimesne halife olup mukabelesinde yevmi üç akçeye mu-
sarrıf ola ve camii mezburda lazım olan kanadil ve zyt için yevmi yirmi akçe verile ve camii mez-
burda ikad için yevmi iki akçalık şem'i şahami iştira oluna ve mihrabının iki tarafında leyalii
mübarekede ikad için her biri onar vukıye olmak üzre iki aded beyaz şem'i asel iştira olunmağa her
sene bin seksen akçe verile ve camii mezbure hast için senede yedi yüz yirmi akçalık hasır ve bin
seksen akçe haliça ve kilim iştira oluna ve bu kal'ai mezburede olan evkaflarının dahi şurutunu
tekmil edüp Vatan aslileri olan reytik nam karyede mebni camii şerifx ve mektebi müniflerinin x
dahi vezaifini dahi beyan edüp buyurdularki camii şerifi mezburda bir âlim ve salih kimesne imam
olup evkatı hamsede cemaati müslimine imamet ettikden sonra kazai mezburun keferesi cizyesini ce-
edenlerd/yedimde olan hattıhumayun saadeti makrun mucebince yevmi on akçe vazifeye mutasarrıf
ola ve bir âlim ve salih kimesne dahi hatıp olup kezalik cizyei mezbure malından yevmi yedi akçeye
mutasarrıf ola ve bir mütedeyyin kimesne müezzin olup oldahi mali mezburdan yevmi yedi akçeye mu-
sarrıf ola ve bir kimesne kayyim olup oldahi bade edailhizmet mâli mezburdan yevmi üç akçeye x
mutasarrıf ola ve mektebi mezburda bir mütedeyyin ve âlim kimesne muallim olup yevmi cumadan maada
talimi sıbyanı terk etmeyüp oldahi mâli mezburdan yevmi dört akçeye mutasarrıf ola ve camii mezbu-
da bast ve ikad için hasır ve şem'i iştira olunmağa mâli mezburdan senede bin seksen akçe verile
ve camii mezburumun tamir ve termimi için yevmi beş akçe olmak üzre mâli mezburdan senede bin se-
kizyüz akçe alınup lazım gelen meremmetine ve sair masarıfına sarf oluna meremmet lazım gel-
mediği senede idhâl olunup ihtiyaç mahallinde sarf oluna ve karyei mezburda vâki olan camii şerif
ve mektebi imaret ve meremmetine ve sair masarıfı görülmek için bir kimesne cabi olup cizyei mez-
bure mâlinden yevmi beş akçeye mutasarrıf ola deyu karyei mezburede olan vakıflarının şurutunu
itmam buyurduklarından sonra yine Anadoluda olan evkaflarının şurutunun tafsilini dahi bu güne
takrir ve ifham buyurdularki Vilâyeti mezburede Lefke ile Süğüd mabeyninde Karaoglan beliinde
olan salifülbeyan camii şerifx ve mabedi latifde bir salih ve ehli kur'an kimesne imam olup x
evkatı hamsede cemaati müslimine imamet ettikden sonra cümle evkafımın gallatından yevmi onbeş

akçe vazifeye mutasarrıf ola ve imamı mezbur bade selâtilfecir mihrapda cehr ile bir [illegible]
şerif ve badez zuhur ayeti kerimei amenerresul ve badel asir bir surei şerifi [illegible]
bir surei şerife mülk tilâvet edüp mukabelesinde yevmi beş akçeye [illegible]
lih ve âlim ve hoşi elhan kimesne dahi hatip olup yevmi onbeş akçeye mutasarrıf ola ve [illegible]
olan kimesne ser/mahfil olup mukabelesinde yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve bir hop nefes kimes-
ne camii mezburda müezzinievvel ve devirhan ve bir kimesne dahi müezzinisâni ve devirhan olup her
biri yevmi on üçer akçeye mutasarrıf ola ve bir müfessir ve muhaddis kimesne vaiz olup badesela-
tilcuma camii mezburda tefsiri şerif ve hadisi münif ve sair ulumu nafia nakil eyledikten sonra
yevmi on akçe vazifeye mutasarrıf ola ve bir mütedeyyin kimesne kayyım olup camii şerifi vaktile
fethügalk edüp yevmi altı akçeye mutasarrıf ola vr bir kimesne dahi ferraş olup dahiliye ve hari-
ciye camii şerifi teknis ve tanzif ettikden sonra yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve karyei mezbure
de mebni mektepde bir salih ve âlim kimesne muallim olup talimi sıbyan ettikden sonra yevmi on ak- Mektep
çeye ve bir kimesne dahi halife olup yevmi üç akçeye mutasarrıf olalar ve karyei mezburda olan ev
kafıma bir üstat neccar meremmetci olup yevmi altı akçeye mutasarrıf ola ve bir dindar kimesne x
evkafı mezbureye mutemed olup yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir kaviyyülcenan kimesne karyei
mezburda pasiban olup leyalide edai hizmeti hiraset ettikden sonra yevmi iki akçeye mutasarrıf ola
ve bir kimesne dahi camii mezbur kurbinde olan kenifferde kenas olup yevmi bir akçeye ücret verile
ve kenifi mezburda vaz' olunan kandilin zeytine yevmik bir akçe oldahi kennası mezbure teslim oluna
zeyt iştira olunup her gece kandili mezburda ikad ede ve karyei mezburda bina ettirdiğim camii şerifin
kanadili için külleyevm onbeş akçalık zeyt iştira oluna ve camii mezburun hasırı için her sene yedi
yüz yirmi akçe verile ve camii mezbur için her yevm iki akçalık yag mumu iştira ve ikad oluna ve
camii mezbur mihrabının iki tarafında ikad için beher sene onar vukye olmak üzre iki aded şemi x
asel iştira olunup hasbel mutadikad oluna ve camii mezbure bast için beher sene bin seksen akçalık
kaliça ve kilim iştira oluna deyu şartı evkafı mezkureyi beyandan sonra yine Vilâyeti mezburda x
Amasya sancağında Gümüş kazasına tabi hacı nam karyede olan camii şerif ve mektebi münif ve iki Gümüş-
hanlarının şurutunu beyana şuru edüp buyurdularki zikrolunan camii şerifde bir mütedeyyin ve ehli Hacılı
kur'an kimesne imam olup evkatı hamsede cemaati müslimine imamet edüp ve hergün badesselatilfecir
mihrapda cehr ile bir surei Yasini şerif ve badelzuhur kezalik cehr ile bir kerre ayeti kerimei x
Amenerresul ve badelasır bir surei şerifei/mülk tilâvet edüp ve camii mezburun hitabeti dahi ima-
mına meşruta olup bu hizmetleri eda ettikden sonra yevmi yirmi akçe vazifeye mutasarrıf ola ve bir
tefsir ve hadis nakline kadir kimesne vaiz olup mukabelesinde külleyevm on akçeye mutasarrıf ola
ve bir hoş xx elhan kimesne müezzinievvel ve yevmi cumada müezzini sala ve yine yevmi mezburda x
devirhan olup bu cümle hidematı eda ettikden sonra yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve bir hoş x el
han kimesne dahi müezzinisâni olup yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve bir mütedeyyin kimesne kayyım
olup edai hizmet ettikden sonra yevmi dört akçeye ve bir kimesne dahi ferraş olup kezalik yevmi x
dört akçeye mutasarrıf olalar ve karyei mezburda olan mektepde bir salih ve âlim kimesne muallim olup Mektep
yevmi on akçeye ve bir salih ve ehli kur'an kimesne halife olup yevmi dört akçeye mutasarrıf olalar
ve camii şerif ve mektebi münif ve iki hanın imaret ve meremmetine bir üstad neccar [illegible]
olup edai hizmet ettiğinde yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve karyei mezburda olan evkafının bir
dindar kimesne mutemed olup yevmi altı akçeye mutasarrıf ola ve iki nefer kimesneler karyei mezburda
baseban olup hizmeti hiraseti eda ettikden sonra her biri yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve kar-
yei mezburede cari olan suların meorasını tathir için bir kimesne su yolcu olup edai hizmet ettik-
den sonra yevmi beş akçeye mutasarrıf ola ve camii şerifi kanadil ve zeyti için yevmi onbeş akçe ve
rile ve camii mezbure bast için senede yediyüzyirmi akçalık hasır iştira oluna ve mihrabın iki tara-
fında hasbelmutad ikad için beher sene bin seksen akçeye onar vukye xxxxx iki aded beyaz şemi x
asel iştira oluna deyu tekmili kuyud ettiklerinden sonra yine Vilayeti mezburda Sivas Sancağında Turhal
Turhal nam karyede bina ettirdikleri hanın masarifını dahi bu gone beyan buyurdularki hanı mezbur Hanı
da bir müstakim kimesne hancı olup hanı mezburu vakıt ve zemanile açup ve kapayup ve içinde olan x
gübreyi pâk edüp mukabeledinde yevmi on akçeye mutasarrıf ola ve hanı mezburda olan dolap kuyusuna
bir kavi kimesne dolapçı olup edayı hizmet ettikten sonra yevmi dört akçeye mutasarrıf ola ve dolabın

xx- nebat ve bacal işe bir surei şerife

Torahi

mezbur meremmeti için yevmi sekiz akçe ve dahi mezbur meremmeti için yevmi on akçe ve bir tabakhane
meremmet için yevmi iki akçe verile dediklerinden sonra yine vilâyeti mezburede Torahi'nin kasa-
basında olan cami'i şerif ve mektebi âtiflerinin vezayifini buyurup yazu edip buyurdukları cami'i
şerifi mezburda bir salih ve âlim kimesne imam olup yevmi on akçeye mutasarrif ola ve dahi mezbur
her gün bade selâtilfecir mihrapta cehrile bir sureyi yasini şerif ve badezzuhur ayeti kerimei xxxx
amenerresul ve badelasir bir sureyi şerifi nebe' ve badelişa' bir sureyi şerifi mülk tilâveti edüp x
mukabelelerinde yevmi dört akçeye dahi mutasarrif ola ve hatip olan sermenfali olup mukabelesinde
yevmi iki akçeye dahi mutasarrif ola ve tefsir ve hadis kimende mahir ve her cihetde mesaili şer-
iyye tahkikine kadir kimesne vaiz ve nasih olup her cuma cami'i merburda halka vaaz ve nasihat et-
tikten sonra yevmi sekiz akçeye mutasarrif ola ve bir kobnefes kimesne müezzini evvel olup yevmi
beş akçeye mutasarrif ola ve müezzini mezbur yevmi iki akçe ile dahi sala müezzini ola ve bir kime-
ne dahi müezzini sani olup yevmi beş akçeye mutasarrif ola ve müezzini mezbur dahi kezalik yevmi x
iki akçe ile müezzini salis ola ve bir kimesne dahi muarrif olup yevmi iki akçeye mutasarrif ola ve
bir kimesne kayyim olup yevmi dört akçeye ve bir kimesne ferraş olup yevmi üç akçeye mutasarrif x
olalar ve yedi nefer mücevvid kur'an kimesneler devirhan olup kablessalâtil cuma mahfelde cem' olup
tilâvet ettiklerinden sonra her biri yirmi iki akçeye mutasarrif ola ve kasabai mezburede bina et-
tirdiğim muallimhanede bir salih ve ehli kuran kimesne muallimi sibiyan olup yevmi on akçeye ve x
bir mütedeyyin kimesne halife olup yevmi dört akçeye mutasarrif olalar ve kasabai mezburede icra
ettirdiğim su yollarına bir kimesne su yolcu olup edai hizmet ettik en sonra yevmi iki akçeye mu-
tasarrif ola ve kasabai mezburede olan evkafıma bir mutemed ve sahibi kalem kimesne yevmi on akçe
vazife ile kâtip ve cabi ola ve cami'i şerif kanadilinde iykad için külle yevm onbeş akçelik zeyt
iştira oluna ve cami'i mezbure bast için senede yediyüz yirmi akçelik hasır iştira oluna ve cami'
mezburda iykad için beher yevm iki akçelik şamişahami ve minbarın iki tarafında nasbelmutad x
iykad için her sene on vukye olmak üzre beyaz şemiasel iştira oluna ve cami'i mezbure bast için x
senede binseksen akçelik kaliçe ve kilim iştira oluna deyu kuyudu mezbureyi itrum buyurduklarından
sonra yine vilâyeti mezburede Malatya sancağında Akçadağ nahiyesinde hani hekim demekle maruf x
mevzide olan camii şerif ve Palanga ve hanların masarifını dahi bu güne beyan buyurdularki cami'i
mezburda bir salih ve âlim kimesne imam olup evkatı hamsede camaati müslimine imamet edüp yevmi x
yirmi akeçeye mutasarrif ola ve imamı mezbur her gün bade selâtilfecir mihrapta cehrile bir sureyi
yasinişerif ve badezzuhur ayeti kerimei amenerresul ve badelasir sureyi şerifi nebe' ve badelişa'
bir sureyi şerifi mülk tilâvet edüp mukabelesinde yevmi beş akçeye dahi mutasarrif ola ve bir sali
ve fadıl kimesne dahi hatip olup yevmi sekiz akçeye mutasarrif ola ve iki nefer salih kimesneler
hem cami şerif ve hem salâ müezzinleri olup her biri yevmi beş akçeye mutasarrif ola ve iki nefer
mücevvid kimesneler devirhan olup kablesselâtil cuma mahfelde tilâveti kur'anı azimuşşan edüp her
biri yevmi iki akçeye mutasarrif ola ve bir kimesne dahi kayyim olup yevmi beş akçeye ve bir kime-
ne ferraş olup yevmi dört akçeye mutasarrif olalar ve zikrolunan cami'i şerif ve Palanga ve hanın
meremmetçisine yevmi sekiz akçe verile ve cami'i şerifi mezburda vaz' eylediğim iki adet masahafi
şerifeye müruru eyyam ile Vehin xx tari oldukta bedelleri iştira oluna ve cami'i mezbura bast xx
için senede üçyüz altmış akçelik hasır iştira oluna ve iykad için beher yevm iki akçe şemişahmi ve beher x
sene üçyüz altmış akçelik şemiasel iştira oluna ve zikrolunan Palangada yirmi nefer bahadır kimes-
neler müstahfızlar olup her biri vakfımdan yevmi beş akçeye mutasarrif ola ve bir şeci' kimesne
yevmi onsekiz akçe ile ağaları olup ağalık hizmetinde müceddüsai ola ve bir mukadim kimesne dahi
neferat ve kule kethüdası olup yevmi on akçeye ve bir müstakim ve dindar kimesne dahi zikrolunan
Palanganın kapucusu yevmi beş akçeye mutasarrif olalar deyu tekmili şurut buyurduklarından sonra
yine vilâyeti mezburede Halep ayaletinde cisri şagra xxxx nam mahalde olan cami'i şerif ve mekte-
bi münif ve kale ve han içinde olan mescidi şeriflerin'n dahi vezaifini takrire şurut edüp buyur-
dularki cami'i şerifi mezburda bir salih ve âlim kimesne imam olup evkatı hamsede camaati müslimine
imamet ettikten sonra yevmi on akçeye mutasarrif ola ve imamı mezbur külle yevm bade selâtilfe-
cir mihrapta cehrile bir sureyi yasini şerif ve badezzuhur ayeti kerimei amenerresul ve badelasir

Torahi Mektep

Hekimhan

Halep-Cisr-i Şuğur

surei şerifei nebe' ve bade işa' surei şerifei mülk tilavet edip mukabelesinde yevmi üç akçeye dahi mutasarrif olub ve bir salim ve muttaki kimesne hatip olup yevmi on akçeye mutasarrif olub ve hatip olan kimesne sermahfil olup yevmi üç akçeye dahi mutasarrif olub ve dört nefer [illegible] neler mahfilde [illegible] nan olup her biri yevmi üç akçeye mutasarrif olub ve iki nefer salim ve boş avaz kimesneler [illegible] ler olup evkatı namazda edai hizmet ettiklerinden sonra her biri yevmi altı akçe [illegible] lar ve iki nefer kimesneler dahi bala müezzinleri olup her biri yevmi dört akçeye mutasarrif olub ve bir mustakim kimesne kayyim ve bir dindar kimesne ferraş olup bade edaiı hizmete her biri yevmi beş akçeye mutasarrif olalar ve terasiri şerif ve hadisi mahli ve sair ulumu nafia nakline kadir bir kimesne camii şerifi mezburda şeyh ve vaiz olup kutbe cuma namaza vaiz ve nasihat ettikten sonra yevmi on iki akçe vazifeye mutasarrif olub ve birmutemed kimesne dahi camii şerifi mezburda vaz' eylediğim dört sued mushafi şerifenin hafizi olup yevmi üç akçeye mutasarrif olub ve mushafi şerifei mezkureyemururu eyyam ile vehemtarı xxx olduktа bedelleri iştira oluna ve camii mezbur kurbinde olan mektepde bir ehil alim ve salih kimesne halife olup yevmi beş akçeyle mutasarrif olalar ve mahalli mezkurda olan evkafımın cumlesine iki nefer makul kimesneler meremmatcıler olup bade edaihizmete her biri yevmi dört akçeye mutasarrif olub ve bir sahibi vukuf kimesne su yolcu olup mahalli mezburda olan su mecralarını islah edip yevmi beş akçeye mutasarrif olub ve zikrolunan şehir kasabasında iki nefer kaviyyulcesan kimesneler basebanlar olup her gece x edai hizmet ettiklerinden sonra yevmi dört akçeye mutasarrif olalar ve bir kimesne dahi camii x şerif kurbinde olan kenifierde kandil olup bade edaihizme yevmi dört akçeye mutasarrif olub ve camii mezburda bir mustakim kimesne mutemed olup yevmi sitt akçeye mutasarrif olub ve camii mezbure basat için her sene yediyüzyirmi akçelik hasır iştira oluna ve camii şerifin dahilinde olan zemadi için hergün onbeş akçelik zeyt iştira oluna ve yevmi beş akçelik şem'i şuhami ve her sene on vuk ye iki sued beyaz şem'i asel iştira ve terasi mihrapda nasbedi mutad ikad oluna ve mektebi mezbureye gitmeğe istimak için her sene eyyami şitade yediyüz yirmi akçelik odun ve komür iştirasına x ve han havlusu dahilinde olan mescidi şerifde bir salih ve alim kimesne imam olup yevmi sekiz ak mutasarrif olub ve bir boşi erhan kimesne müezzin olup yevmi beş akçeye mutasarrif olub ve mescidi mezbureden kandili için yevmi iki akçelik hasır iştira oluna ve kari'el mezburda otuzdört nefer bahadır kimesneler mustahfizler olup her biri vakfımdan yevmi beş akçeye mutasarrif olub ve mezbur ler vakfı merkumun mahsulatını cem ve tahsilde cedi olalar ve yevmi onsekiz akçe ile şeci kimesne ağaları olup ağalık hizmetinde mücidd[illegible]esi ve bir makul kimesne dahi neferatı mezbure ve kari'e kethudası olup yevmi on iki akçeye ve bir kimesne çavuşları olup yevmi sitt akçeye mutasarrif olub ve bir dindar kimesne kari'el mezbure kapucusu olup hizmetinde münhasır olmayup yevmi sitt akçeye mutasarrif olub ve sabikuzzikir x edebussugra karyesinde vaki sabunhanelerden kadir senetin mahi şabanla muazzam gurresinde hasıl olan bin ikiyüz vukye sabunun beşyüz vukyesi beraya sabıka bin ikiyüz vukye hüddamına ve beşyüz vukyesi ahiçük bin hüddamına her bir nefere akçer vukye üşer ise zabitleri marifetile berabere şevzi olub ve sitt vukyesi sabıkanamlı mezbur ağasına ve sitt vukyesi kethudasına ve sitt vukyesi ahiçük bin hüddamına verilip devamı emru devlet müebbed zamanında olub olunub ve sabunu mezburun ücreti hasılı sitt vukyesi vakfımdan verile ve yine vilayeti mezbureden [illegible] selatı iyd için bina ettirdiğim müsalla ve nemazgahda yevmi fitir veyevmi nahiyde bade selatii iyd onar keyil pirinç pilavı ve on re's koyun ve üç keyil pirinç zerde ve beş keyil herise taam taph olunup hazır olan müslimine it'am olunalar pilavın her bir keyline iki vukyei osmaniye sade yag sarf oluna ve üç keyil zerdenin her bir keyline onar vukye asali musaffaki otuz vukye olur ve onbeş dirhem zaferan ve bir keyil istanbuli noh[illegible] ve it'amei mezkurenin tabhına her ne lazım ise sarf oluna ve hüzzarı müslimine kifayet mikda[illegible]

11 - zeytin ve mescidi mezbure bağlığın kilidesinin üç yüz altmış akçelik

ra etmek iştir... ...ıda ve zikrolunan tasarrufat bunun akdem vakfiyesinin ile vakıf eylediğim gaz...nlar da tabh olunan ...esalik vakıf eylediğim evanii nuhas imle ve vakfı sahihim olan peşgir ve kaşıkla ile ihzar ve ...mara ve agniya ve ebna'i sebil ve gureba tenavulünde tesviye olunub ve yine şöyle şart eylet... ...mürürieyyam ile zikrolunan gazganlar ve evanii nuhas vehin bari oldukta evkafı mezburemin ga... ...tinden tecdid olun... ...yu Vilayeti Rumelinde ve Anadolude olan evkafı salifetül-evsaflarının ...kuyud ve şurutu nemti mehsut uzretekmil buyurduklarından sonra darüssaltanatı tisseniyye K... ...saltaniyyetilmahmiyyede olan darülhadis ve darülkurra ve medfen ve sebilhane ve çeşmelerinin şur... ...dahi bu güne Beyan buyurdularki zikrolunan darülhadisi şerifde kendim nasb ve tayin eyle... ...mefharül ülema muhaddis Mehmet efendi hayatta oldukca kemali dirayet ile hadisi şerif ri...ayet edüp cümleevkafımdan yevmi kırk akçe vazifeye mutasarrıf ola ve yine darülhadisi mezburda ...esalik kendim tayin eylediğim mefharülfudala Isa efendi ma dame hayyen xxx müderrisiam olup ...mabelesinde yevmi otuz akçe vazifeye mutasarrıf ola ve zikrolunan darülkurada misli zalik kendim nasb eylediğim diğer Mehmet efendi şeyhülkura olup oldahi hayatta oldukca yevmi otuz akçeye mu...asarrıf ola ve bade vefatihim her birleri mütevellii vakıf marifetile müstahikkine ve zaifi ...me ile tevcih oluna darülhadis dahilinde mebni on aded hücerat'ın her birinde sakin olan talib... ilmi şerifin vazifesi xx yevmi yedi akçe ola ve zikrolunan darülkurada külleyevm onbeş aded ...fer kimesne talimi tecvid ve vucuhu kiraati azimüşşan edüp her birine yevmi iki x akçe ve on nefer kimesneler dahi kur'anı azimüshshi tasallüm ve itkamda müsaid olup her birine yevmi bir akçe verile ve üç nefer kimesneler medfeni mezburda hem türbedarlar ve hem ferraşlar x olup her biri yevmi dört akçeye mutasarrıf olalar ve bir salih kimesne medfini mezburda buhurcu olup yevmi üç akçeye mutasarrıf ola ve bir ehli kur'an ve salih ve hoş elhan kimesne dahi medfini mezburda yasin şerifihan olup vakti subuhda bir kerre surei yasini şerif tilavet edüp mukabelesinde yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve otuz nefer mücevvidd kur'an kimesneler cüzhanlar olup her gün badesselatülfecir medfeni mezburda birer cüz'i şerif tilavet eyledikten sonra her biri yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve bir salih ve ehli kur'an kimesne müvezzii ecza ve ser halka olup x oldahi yevmi üç akçeye ve bir dindar kimesne noktacı olup edai hizmet edüp yevmi üç akçeye mutasarrıf ola ve birmüstakim kimesne medfeni mezburda vaz' olunan mesahifi şerifenin hafızı olup yevmi dört akçeye mutasarrıf ola ve bir salih kimesne medfeni mezburda şe'âl olup kezalik yevmi dort akçeye mutasarrıf ola ve bir mütedeyyin kimesne türbenin üzerinde vaz' olunan sarığın sergicisi olup yevmi iki akçeye mutasarrıf ola ve dort nefer salih kimesneler sebilciler olup birinin vazifesi yevmi beş akçe olup üç neferin vazifeleri dörder akçe ola ve sebili mezburda kendim nasb eylediğim elhac Abdulmü'min hayatta oldukça su yoldu olup yevmi üç akçe vazifeye mutasarrıf ola bade vefatihi zikrolunan su yolculuk hizmeti yinemütevelli vakıf marifeti ve vazifei mezburesile x bir mutedil kimesneye tevcih oluna ve dahi şöyle şart eyledimki ammei evkafımın mahlule olan x cihatının müstahikkine tevcihi ve hüddamının azl ve nasbı ve firede firede vazifei muayyeneleri mütevellii vakfa mahsus olup husus...mezburda nazareti vakf ve hükkamı zevil ihtiram taraflarından mütevelliye müdahele ve muarız olunmayave Atebei aliyyede şeyhül islam ve müftiyyül enam olanlar cümlei evkafıma yevmi kırk akçe vazife ile nazır olup umuru vakıfda mütevelli x üzerlerinden nazırları diriğ buyurulmaya ve dahi birsahibi kalem velimi hesapda müsellem x kimesne cemii evkafıma yevmi otuz akçe ile kayip olup eyyam ve şuhur ve avamda vakfın gallat ve masarifini tahrir ede ve dahi şöyle şart eyledimki ammei evkafıma ekber ve erşed evladımdan mefharül vüzerailkiram kebirülkuberailkiram oğlum Ahmet paşayesserallahu taala lehu mineifuyuzat mayeşa' mütevelli olup vazifei tevliyet yevmi yüz elli akçe ola mademki oğlum Müşarünileyh Ahmet paşa tala ekahu ve rekkahi mevlahu ila ala derecatirrefah hayatı tabia ola x ammei evkafıma meşrutiyet ve mahsusiyet meşruha üzerine mütevelli olup hizmeti tevliyette mücidd

İstanbul kütüphanesi

ilk hoca

10 hücre

sai ola ve kendinden sonra tevliyeti mezbure batni evvelde olan ebnanın x exber veasıan ve erşed
batnen bade batnin mınvali muharrer üzre mütevelli ola ve bade inkıraz eslahiebki ve bunatım x
ve badel inkıraz erşed ütekamdan her biri ve bademüm erşadi ebnai üteka ve atikatım kamen bal
karnin/ilel inkıraz mütevelli olup vazifeyi mezkureye mutasarrıf olular velhasıl bu cümleden inana tevliyet
ve vakıf üzerine tesellut ve vilayet yoktur. ve badel inkırazilikil tevliyet cenebiyye veri
mek lazım geldikte marifeti nazırı vakıf ile varı' ve rüşdü zahir ve simasında takva ve sela
hi bahir birkimesne mütevelli olup vazifei mezbureye mutasarrıf ola ve fahrülmuhderat zevcei mükerrem
Ayşe Hatun cümlei evkafımdan yevmi ikiyüz akçe vazifeye mutasarrıf ola Seliha hanım ve natiçe hü
nım ve Fatma hanım kezalik cümle evkafımdan her biri yevmi yüz elli akçe vazifeye mutasarrıf ola
ve badel intikalilkülminhüme x ila darıahire bi emrillahi tasla kay evladı kalur ise merhum x
olanın vazifesi evladına verile evladı kalmaz ise mutasarrıfa olduğu vazifesi gibi re verilmeyüp
vakfa kala ve evlad hususunda zuhur ve ines alessevi ola ve kendim teyin eylediğim vezaifi mez
kure altıyüz elli akçeden tecavüz eylemeye ve zikrolunan evkafımın gallatından vezaifi meşruhadan
fazla kalan meblağdan aynı dörtbin adad altun her sene marifeti nazırı vakıf ile müstakillen x
sürre emini olan kimesneye teslim ve tesellümüne sürre emininden temessük alup emini sürre dahi
haremeynişşerifeyn fukarasına isal ve anda kadi ve şeyhülharem erenleri ile kat'an vazifeleri ol
mayan fukaraya ve eğer vazifesi bulunmaz ise vazifesi kalil x olan fukarai muslimine hallerine
gore tevzi oluna ve vakfımın neması marruzzikir dortbin altundan dahi fazla her ne kalur ise kendim
bina ve ihdas eylediğim camii şerife ve mektepler ve imaretler ve sair akarat ve müstegallatımın
lazım gelen ve iktiza eden meremmet ve tamiratına sarf olunduktan sonra fazlası Amasya sancağında
kedagra kazasına tabi Köprü nam kasabada kendim bina ettirdiğim su yolları meremmetine veyol üze-
rinde nüzüli ebnai sebil içün idad ettiğim hanlarım haraç oldukta imaretx ve meremmetine harç ve
sarf olunave dahi vechen minelvucuh meremmetine muhtaç olmayan senelerden fazlai merkume idhal
olunup hiyni xx ihtiyaçda tertibi x mezkur üzre sarf olunave yine şöyle şart eyledimki Medinei x
Kostantaniyyede mebni maruzzikir darülhadis medreselik üzre min baad erbabı tarika verilmeyüp bir
âlim ve âmile tevcih olunduktan sonra hizmeti tedriste kusuru olmadıkca mademki kaydı hayatta ola
azl olunmaya ve yineşöyle şart eyledimki mademki birmesnedi neşin sihhat ve sabisi libası afi-
yet olan evkafı mezburenin şurutunun tebdil vetağyiri ve müddamının vazifelerinin taklil veteksiri
ve azl ve nasipleri merreten bade uhra yedimde ola eğer ber muktezayi surufu zavarif gallatı
evkafı mezbureyi ber mucebi şartı mezkur sarfı mesarıfa havadis mania ve bevaisi dafia zuhur x
eder ise mecmuu gallat fukarayi ehli islâma tasadduk ve in'am oluna deyu şuğulu tehdidi şurut
tan farigulbal ve kaydı takyidi kuyuddanesudehal olunduktan sonra cümlei akaratı maduda ve mec-
muu kura ve mezarii muhaccere ve mezkurdaki fazigatem emiğgsvağililmenafia ve emlaker bi şeraitil
nafia mütevelli müşarünileyh esbegallahü subhanehu ni-merrüşdi aleyh cenaplarına tarihi kitabı
sihhat nisabdan altı ay mukaddem teslim ve anlar dahi vechi şer'i ve reşdi mer'i uzre tesellum
edüp sair mutasarrıfatı evkaf ve mütevelliyeni eslaf gibi tasarrufutam ve riayeti merasimi x
şurut ve kuyuda sarfı itmam eyleyüp ahzı x vazifei tevliyet ve kabzıucreti hizmet dahi eylemiş-
tir dediklerinde mutevelliü müsellem maalemahullahu an tevarifilelem hazretleri dahi vakıfı müş
ârünileyh besetallahi bilmükerremati aleyh hazretleri ikrarı mukarrer ve itirafı muharrerlerinde
vechen tasdik ve evkafı mersume ve vazifei merkume dahil hısnı hasini kabz ve tasarrufları olduğu
şifahen tahkik etmekle emiri ikrar ol vakfi vettesellüm kema yenbağı baliği meblağı ikmal ve tet
mim olup canibeynden leffi menşuri şerif vetarafeynden tayyı tuyur natık belizzeyliikelam olunmak
makamında iken hazreti vakıfı sahibi vukuf ve arifi maruf etemmallahü tasla garsı ihsanını ve
exsere hazzahu ve veffarekastahü min semari ravzatı ridvanihi li sırrı irfanihi ve ikameti x
burhan ile suretu evkafı sailetil evsaflarından selbi şiarı vakfiyyet zemane ve manen her birine icabı

[illegible] ihsan için nasbi cedei ve tasviri müddea ve istintacı şekli evvel üzre mütevelli mumaileyh [illegible] veliyyi mutemedunaileyn üzerine takrirideva edüp müessisi bünyanı istinbatı ahkam ve müctehidi [illegible] erkani ictihad müctehidin benamı humemiakdem imamı azami a'lem numan ibni sabit elkûfi [illegible] e hayreicezailkûfi hazretleri yanlarında mutlaka vakfı akar bi itibar ve gayri lazım x ve müebbeddattim olmağla esası te'bid ve tahlidi na payidar ve meder ve binaen yekaen ve ibka ve [illegible] mayyen isbatı vucudi nefye tabi ve istikameti ahter bahsi rucua naci olduğuna binaen x [illegible] mezburenin ve mulhakatlarından bulunan menkulatın vakfiyyetlerinden rucu ettim. Ve fesahi [illegible] ve neshi hükmü hasıl ve akifde şahrahi imamı hüda ve şerii bi guberi şerii iktida ve [illegible] elhaletühazihi mütevelli muhtar deme mütemeddian bi atfeilı emar ayhi ikrarı kararı [illegible] yedimden kabz ve teselüm ettiği akaratı geri bana teslim ile tefriği zimmet ve kemakan [illegible] sahihime iadeleri birle tahkiki emanet edüp mukabelei tevlili hizmeti tevliyette ecri misillerine zayıd vazife namına aldığı ücreti dahi bi cümletiha eda ve bi-rummetiha ifa talep ve red [illegible] nakzı [illegible] yu/vakfa ilhah ve ibram ve istirdadı ma teselüümde arzı ikdamı akdam ettiklerinde mütevelliti reşidi said mebanii vakfı teşyid ve emani reddi na kabuli sahei sevabı sevaptan teb'id içün vakfı bedauubeyan ve sahibi fasıhuuisaan eb edallahu--rredde an abuli akbalihi ve şeyyede bi celaili erkane mecdihi ve iclalihi hazretlerine adabi bahsi müdellel ve uslubi hükmü muavve ile tevzihi hitabımüstetap ve reddi cevabı ba sevap edüp gerçi cümle irad olunan ve iradatı va [illegible] ve cemian temhid buyurulan mukaddimatı mukaddematı tahirat mucibatı şihnüşan vakfı men [illegible] ve sureta müntecabı men'i metanet bünyanı cinsi akarat gibi nümayan idüği mukarreratı umum dan ve müsellematı cumhurdan amma indettahkik ve fi nefsi emrittatbik yine mezhebi muhtarı numa ni [illegible] müşrian elkasi veddani üzre her biri imamı muazzamı müttefekun aleyhin ve humamı mükerrem [illegible] mahtelefün ileyhin hükmü muhkemi ve kazai mazii mübremi ile karar dadei ittifaki ülemai ef kaf ve müftabihi meşayihi belhu buhara ve irak olmağın dahili havzai sihhat luzumi ve ibram ve [illegible] mütbei kabuli taamüli havassuam olup iltizamı luzum ve huruci vakfı akarat ve mülhakatın dan bulunan menkulat te'sisi tesisi âlimi rabbani hazreti Ebi Yusuf el imamisseani sekallahü se rahü ve tayyebe bi neşri rahmeti metavi mesvahü kavlince mahzı iskatı milk olmağın misali itak kavli mücerred ile bile vucud bulup badetteslim hod muktedayi salia el imam Muhammed eşşeybani x kuddise sırruhu essubhani hazretleri re'yince manendi sadakai makbuze ihkami luzum ve inbiramı bil külliyye gayri memkuza olıcak min cemiilcihat tariki rucu mes'iud ve maktu ve min baad vec hi imkanı red ve iade makbuz ve müteselim ve muhal ve memnudur.deyu bu vucuhi vechiyye ihtiyaç ile imtina ve suveri muhtelife secac birle niza edicek bil ahere beyinlerinde nez'i ihtilaf mey kufi surbazuyi hükmi hakimi rafiülhilaf oldukta pence tabı zuri ezmayan dilberi razi ilmü irfan gülüfeşar kerden küşanan bedii beyan kadri endariri kazai enküşt nümayı kalemi imza yani tevkii kabuli kilki icaz numaları iklili pirayı firaki kibalei feride ve tevşihi makbuli hamei müşkin küşaları lebi tırazı haridei ceridei süzide bil fiil seccade neşin kazaskeri [illegible] olan mahdumi mükerremi mahtum vekadii fadılı mumzi ve mahtum hazretlerine hasmanı müteahkiman ve müteneziani müterafian manendi ref'i hicabi bahsücidal ve faslı hitabi kiylukal eder kaza . . . . . ve hükmü kadi talebile tekaza eylediklerinde ol emini ahkamı şer'i mübin ve hemini alamı alayı dini metin burhani tatbiki makis ve makul mizani tasavvur ve tasdik Ruru ve vusul la zale fa silen beynel hakki vel batıl vela beriha rakiden fi huleli halli akdil meşakil ma kadelkadi x ve mesalmasi kaziyyei münazaun fihanın mavzu ve mahmüline vakıf ve sureti mefrugun anhanın illet ve maluline arif olmağala ihatai eşkari te'sisi evkafda bezli makduri is'af ve imtai eşkali x hilafde nasbi nefesi ittisaf edüp badelleya velleti akaratı mezkure ve müteallatı mezfurenin cihati vakfiyyeleri ve yedi müeyyedei mütevellide müebbeden ibkaya hakikatleri evla bil ihtiyar ve ahra bil itibar idüği cilvegeri minassa zuhur xxxx ve inşirahkeşi sadrı sudur olduğuna bina

en ilmi şamilleri muhiti mesâilihilaf ve fehmi kamilleri müdriki mevakii ihtilaf olduğu halde
elettafsil tahrir ve bittetkik ve sicillil takrir olunan akaratın ve vucuhi şer'iyye ve tarafi
meriiyye ile vakıfı müşarünileyh esbegallahü subhanehu Alamehu aleyh hazretlerinin silki mülki ve
sahihlerine dahil olan müstegallatın kavli müftabin eimmei mezhebi muhtar üzre vakfiyetlerine ve
ve cümle şurutu mebsuta ve kuyudu mazbutları ile luzum ve sihhatlarına hükm ve keza ve icram
ve . . . . . imza edüp osaeiyemv cümlesi vakfı sahihi lazimi merfuul hilaf nafiz bil ittifak
ve icma' ve atbaki ulemai afak ile habsi müebbed mümteniul itlak olup min bau bi vechin minel vucuh
ve tarikin minettarik nakzu nakizine imkan vakıfı mumaileyh enamallahü fiddareyni aleyh hazretler
rinden gayre tahvili şurut ve tebdili kayda takyid ve taarruzuna derman kalmamıştır femen beddelahu
bedema semiahu fe innema ismihu alelleziine yubeddiluneha innallahe semiun aliim ve ecrülvakıfı
alelhayyirsevabilkerim tahriren fi evaili şehri zilhiccetişşerife min şuhuri sene ihda ve seb'ine
ve elf. Min hicreti menlehül izzü veşşeref

Şuhudülhal

1. Z Fiteli mustafa paşa elvezir. Küçük Mehmet paşa . Elhac Hüseyin ppş defterdarı evvel.

Mustafa ağa agayı yeniçeriyanı dergahı âli. Şami zade Mehmet efendi Reisülküttap. İbrahim ağa ser çavuşan dergahı ali.

Sun'ullah ağa agayı sipahiyan . Mustafa ağa ağayı silah daran . Süleyman ağa kethudayı yeniçeriyanı dergahı ali.

Hüseyin ağa biraderi hazreti vakıf gufireleh. Halil efendi imamı hazreti vakıf gufireleh. Mehmet ağa kethudayı hazreti vakıf gufireleh.

Hüseyin efendi acem zade tezkerecii evvel. Mizafi Süleyman efendi tezkerecii sani. Hacı zade Mustafa efendi elmüderris.

dürri Mustafa ağa elmüte ferrika. Yakup ağa kethudayı sipahiyan . Oruç ağa kethudayı silahdaran. Hüseyin ağa muhzır ocağı yeniçeriyan.

Ali ağa kethudayı bevvaban hazreti vakıf gufireleh. Sıdkı zade Ahmet efendi mektubi. Hüseyin ağa akrabi akrabai hazreti vakıf gufireleh.

Mustafa ağa ser mehteran çeşmei hassa. Bıyıklı Hasan ağa mütevellii camii Ebülfetih Sultan Han muhsn. Bayburdu Ahmet ağa elmüteferrika . Mecid efendi zade Salih efendi.

Elhac Ismail ser oda bostaniyanı hassa. İbrahim efendi tersanei amire emini. Habib ağa hazinedar hazreti vakıfx gufireleh.

Yusuf ağa silahdar hazreti vakıf gufireleh. hasan ağa çuhadar hazreti vakıf gufireleh. Remezan ağa mühürdar hazreti vakıf gufireleh.

Mehmet efendi katibi hazine hazreti vakıf gufireleh.

Kamıkı hazelvakfiyyetilbediatil inşa Emir Omer bini Nasuh paşa .

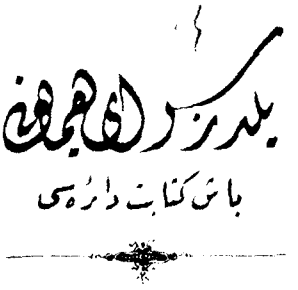
Aslile mukabele olundu.

Daktilo: F.özerman

İşbu suretin Kütükdeki aslının aynı olduğu tasdik kılınır. 24.9.945

Memur Mümeyyiz Müdür

BELGE.02 Yıldız Sarayı Humayun Başkitabeli Dairesi'ne ait Kayıtlar

Yıldız Sarayı Hümayun
Başkitabeli Dairesi

بابعالی

دائرهٔ مشیخت

جناب حافظ حقیقی بروما کوستر مسون کچن کونکی حرکت ارضدن مصاب اولنان مدارسک تحقق اولنه بیلدیکی اولکی اقدام خاکپای شوکت احوای ملوکانه ارائه عرض

وبیان اولنمشدی

بوکره اکمال تحقیقات ایله بقیه مدارسک احوالی ناظر تنظیم ودرس وکیلی ومستشار کمتری افندیلرداعیلری طرفندن باورقه مشترکه توزیع اولنان وفقره مذکوره ایله معا

منظور مراحم موفور ولی نعمت اعظیلری بورلمش اولوزره عرض وتقدیم قلندی

اول وآخر اجرا اولنان تحقیقات خلاصه سنه نظراً درسعادت وبلاد ثلثه ده موجود یوز سکسان درسه دن یوزاوبنر عددی حرکت ارضدن متاثر اولوب باقی التمش طقوزی

صون الهی ایله محفوظ قالدیغی وخراب ومتاثر اولنان مدارسده لدی الحق توجهات قدسیت آیات حضرت خلافتپناهیلری آثار مشکوره سندن اولدیغی نفوس وشباهه

برکونه عوارض وضایعات اولمدیغی مستبان اولمغله اولبابده وقاطبه احوالده امر وفرمان حضرت ولی الامر افاضه مزکدر

العبد الداعی
محمد الکتبی

طلبهٔ علوم بلده طریقه علمیه مشیخه زوجه ساره ده در خانه ی رقعه دار اولدیغی جهتله نوبه توزیع اولنوب وزره حصاره دوشدی

ایکی یوز اوتوز اوچ سنه وزره مشیخه ده درسی وکیلی ومستشار وکلوبلی مشیخه افندیلرینه بولکده خانه شبه ملوکانه ارائه کچمه

بحسابچه ورد نامدن تحقیقیه املاه صورت توزیعی قرار کیرمیوروقه یازیلدیغی جهتله عبارت اخریه توزیعانه جبارت تاریخی حفظه چوبازلمشدر

۱۶ محرم ۱۳۲۳

عبد سامی کلدی

ترجمه

Canib-i hafızı hakiki bir daha göstermesin, geçen günkü hareket-i arzdan musab olan medarisin tahkit olunabilenleri evvelki akşam hakinpa-yı şevketihtivayı malukanelerine arz ve beyan olunmuş idi. Bu kere ikmal-i tahkikat ile bakıyye-yi medarisin ahvalini natık tanzim ve ders vekili müsteşar-ı kemteri efendiler daileri tarafından bavaraka-i müştereke kendi olunan defter dahi vasaka-i mezkur ile ..... manzur-ı merahim-i mevfur-ı velinimet-i uzmaları buyurulmak üzere arz ve takdim kılındı.

Feyvel ve ahir icra olunan tahkikat hulasasına nazaran Dersaadet ve bilad selasede mevcud 180 medreseden 111 adedi hareket-i arzdan mateesir olup babi 69'□ saun-ı ilahi ile mahfuz kaldığı ve harap ve matessir olan medarisde lillahilhamnd teveccuhat-ı kudsiyet ayat-ı hazret-i hilafet penahileri asar-ı meşkuresizden olarak nüfus ve eşyaca bir güne avariz ve zaiyat olamdığı müsteban olmakl ..... ve katibe-i ahvalde enrüferman hazret-i velliyyülemi efenfimizinfir.

Vel abdüddai şeyhülislam

Mehmed Cemaleddin

Talebe-i ulüm ile tarik-i ilmiye mensup zevat-ı saireden haneleri rahnedar olarak ihtiyacı tebeyyün edenlere tevzi olunmak üzere ihsan buyurulan ikibin lira irsal olunup daire-i mesihatte ders vekili ve müsteşar ve maktubi-i meşihat efendiler ile birlikte iane-i seyyie-i mülükaneye bihakkın muhtaç olanların tahkik ..... lara sure-i tevzii kararlaştırılarak yarından itibaren emr-i tevziate mübaserek edilmesi hakkında cevap yazılmıştır.

Abdi Malakaneleri Süreyya Fi 16 Muharrem 312

بلدرسی اکادمی
باش کتابت دائره سی

دسعادت وبلاد وتلعه ده موجود مدارسده حکمت ارض تأثیرندن مصاب اولان مدرسلرك دفتری بالتنظیم تقدیم قلنمسه
ودرست تحقیق بونلرده مدارس حقنده استحصال اولنجه معلومات وفی عصه اولنجق مستحق کافی عصه ویاره اولنسه ایدی
بوکره وفی کفایت عصه وتقدیم قلنانه دفتردن محاط علم عالی بویله جق وجه مصاب اولان مدارس باقی قرق بش مدرس دن عبارت
اولوب بونلردن اون ایکیسی کاملاً واوتوزاوچی قسمی خراب اولدیغی بالتحقیق تبین ایلمکله سوتحقیقاته نظراً کاملاً وقسماً
خراب اولآن مدارسك مجموع مقداری یوزاوچ مدرس اولوب دسعادت وبلاد وتلعه ده موجود جمعاً یوزسکز مدرس دن اخذ اولنه
وضایعاته دوچار اولنسه کیمسه کوریله مامسه اولمغله اولباب امر وفرمانه حضرت ولی الامرکدر ۱۲۲۱ محرم سنه ۱۲۲۱ وفاه یوز سنه

مشار الیه
رئیس وکیلی
احمد عاصم

مشار الیه
رئیس کتابی
محمد صدار

صحیح

Yıldız Saray-ı Humayun

Dersaadet ve bilad-ı selasede mevcud medarisden hareket-i arz tesirinden musab olan 66 medresenin defteri birtanzim takdim kılınmış ve derdest-i tahkik bulunan medaris hakkında istihsal olunacak malumatın dahi arzolunacağı müştereken arz ve beyan olunmuş idi. Bu kere dahi leffen arz ve takdim kılınan defterden muhat-ı ilm-i ali buyurulacağı veçhile musab olan medaris bakiye 40 medreseden ibaret olup bunlardan onikisi kamilen ve 33'ü kısmen harap olduğu bittahkik tebeyyün eylenmiştir. Şu tahkikata nazaran kamilen ve kısmen harap olan medarisin mecmu-ı miktarı 111 medrese olup Dersadet ve bilad-ı selasede mevcud ceman 180 medreseden 69'u hareket-i arz tesirinden masun kaldığı müsteban olmuş fevillahilhamd vel minne bu 41 medrese içinde dahi nufus ve eşgaca bir güne arıza ve zayiata duçar olmuş kimse görülememiş olmakla ol babda emrü ferman-ı hazret-i velliyyül emrindir.

Fi 13 Muharrem 1312
Ve Fi 07 temmuz 1310

Müstesar-ı meşihal
Derviş Ali Rıza

Ders vekili Ahmet Asım

Mukabele olunmuştur Kulları Hakkı
Kulları Mehmed Cevad

مدرسه اسمی	موجود اوطه	غائب اوطه	قابل سکنی اوطه	نفوس طلبه	ملاحظات
دیوانه علی	١٥	٤	١١	٥٥	قسماً غائب
عقبه ابراهیم پاشا	١٥	١٤	١	٥١	" "
صفه اغا	١٤	٤ سقط	١٠	٢٢	" "
اسحق پاشا	٥	١	٤	١٠	" "
یکی مدرسه	١٢	١٠	٢	٢٠	" "
یتیم پاشا	٢٢	٢	٢٠	٦٠	کاملاً غائب
محمود پاشا	١٨	١٨	٠	٧٥	
				٢١٤	
				٢٦٤	
				٤٢٥	
				١١٠٢	

مقابله ایدلمشدر

قولدری

قولدری محمد حلمی

Medrese Esarisi	Mevcud Oda	Harap oda	Kabil-i sükra oda	Nüfus-u talebe	Mülahasat
Devoğlu	15	4	11	55	Kısmen harap
Atik İbrahim Paşa	15	14	1	51	Kısmen harap
Cafer Ağa	14		13	33	Kısmen harap
İshak Paşa	5	1	4	10	Kısmen harap
Yeni Medrese	13	10	2	30	Kısmen harap
Rüstem Paşa				60	Kısmen harap
Mahmut Paşa	18	18	0	75	Kimileri harap
				314	
				364	
				425	
				1103	

Mukabele edilmiştir
kulları

Kulları
Mehmet Ceyad

(3)

بدرسعادت

باش کتابت دائره‌سی

لفا عرضه وتقدیم قلمیه وفد ده محاط علم عرض بیورلدیغی وجهله دیوانمارده وبلاد ثلثه ده موجود مدارسده تحصیله قدم تحصیلیانی اجداولنان میاننده الحمد الله حقت اعضده مصاب اولوب بونلرده یکرمی سکزی کاملا" اوتوز سکزی دخی قسما" خراب اولمسه دخی خراب اولندن ایچی بوصانه جزئی بعضیسنده قابل سکنی اولیچون درجه سقوطه بولمش اولدیغی لدی التحقیق اکلاشلمشدر. بر وجهله وجوه خراب اولان مدارسده موجود طلبه علوم واعیدی شهریه‌لی مدارس مذکوره بانجه‌لرینده کی خالی محلاتده اقامت ایتمکده اولوب مدارس باقیه حقنده ده تاثیرات مذکوره قالمه اولمسیله طلبه موما الیهم استیعاب کافی الوجه جهتله سایه واحوالیه حضرت خلافتپناهی ذکر اولنان مدارسده انتاج ایتمه‌لری وکیل مدارس مذکوره بانجه‌لرینه باشقه تدریسات سیدآ جیقده قالمیوب طلبه علوم واعیدیه موقتا" اداره اسکانی صورتیله وارد قاطع اولمسه اعانه‌سیله کافه تعلقات الحمد لله تامین اولنه‌جغندن جناب خلافتپناهی اولمدن مذکوره بانجه‌لرده نفوس واشیاجه بکونه عارضه وضایعات اوغرامسه کیمه کوریلمیوب درست تحصیله بوصانه کتابه مدرسلری حقنده استحصال اولنه‌جق معلوماته دخی عاجلا" عرض مقدر یوکسه اوامر اولیه‌یه امر وفرمان حضرت مدار الاسلامکدر ۱۱۰۶ محرم ۲۱۱۶ محرر

مستشار شیخ

دیوان عارضی

دیوان وکیلی

احمد عاصم

مقابله ایدلمشدر.

قولده

قولده

محمد صدای

OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI

B12.M.15

بلدرس اوقاف

باش کتابت دائره‌سی

اسامی مدرس	موجود جوابه	خراب جوابه	قابل سکنی	عدد نفوسی	ملاحظات
فاتحه بحسفیه جانبنده باسه قورشونی	〃	〃	〃	۷۰	
فاتحه بحسفیه جانبنده حیفه باسه قورشونی	〃	〃	〃	۶۰	
فاتحه بحسفیه جانبنده حیفه اباده قورشونی	〃	〃	〃	۱۰۰	
فاتحه بحسفیه جانبنده اباده قورشونی	۷۰	۷۰	〃	۱۰۰	
فاتحه بحسفیه ده تحه اولی	۱۵	۰۵	۱۰	۲۵	
فاتحه بحسفیه ده تحه ثانیه	۱۰	۰۷	۰۷	۲۶	
فاتحه بحسفیه جانبنده تحه ثالثه	۱۰	۰۴	۰۷	۲۵	
فاتحه طحنخانه	۷۵	۷۵	〃	۱۱۵	
فاتحه بحسیاه جانبنده باسه قورشونی	〃	〃	〃	۱۰۰	
فاتحه بحسیاه جانبنده حیفه باسه قورشونی	〃	〃	〃	۱۰۰	
فاتحه بحسیاه اباده قورشونی	۲۰	۲۰	〃	۹۰	
فاتحه بحسیاه اباده قورشونی	۷۰	۷۰	〃	۷۰	
فاتحه بحسیاه حیفه اباده قورشونی	۱۰	۰۷	۰۸	۴۰	
فاتحه بحسیاه باسه تحه	۱۰	۰۷	۰۸	۴۰	
فاتحه بحسیاه تحه خامسه	۱۰	۰۷	۰۸	۸۰	
فاتحه بحسیاه تحه سادسه	۱۰	۰۷	۰۸	۸۰	
فاتحه بحسیاه تحه سابعه	۱۰	۰۷	〃	۷۵	کاملا خراب
فاتحه جوارنده حبیبه عبدالرحیم	〃	〃	〃	〃	
	۲۷۰	۲۱۴	۵۶	۱۱۲۶	

اسامی مدرس	موجود جوابه	خراب جوابه	قابل سکنی	عدد نفوسی	ملاحظات
فاتحه جوارنده محمد افندی زاده مدرسی	۱۶	۱۲	۴	۷۵	
فاتحه جوارنده عبدالحلیم مدرسی	۱۲	۰۸	۵	۴۵	
فاتحه جوارنده شیخ عثمان افندی مدرسی	۰۸	۰۷	۶	۷۵	
فاتحه جوارنده سیدیه افندی مدرسی	۰۶	۰۱	۵	۷۵	
فاتحه جوارنده صوره لی عثمان افندی مدرسی	۰۸	۰۸	〃	۹۰	
فاتحه جوارنده صدیق زاده مدرسی	۱۸	۱۰	۰۸	۵۰	
فاتحه جوارنده افضل زاده مدرسی	۰۰	〃	۰۴	۲۵	
فاتحه جوارنده قوغه جی زاده مدرسی	۱۷	۰۸	۰۴	۴۰	
فاتحه جوارنده یاپاس زاده مدرسی	۱۴	۰۶	۰۷	۴۱	
فاتحه جوارنده رباغ زاده مدرسی	۱۰	۱۰	〃	۴۵	
فاتحه جوارنده والده سلطان مدرسی	۱۹	۱۹	〃	۵۰	
فاتحه جوارنده نفس صیدا وقف مدرسی	۱۷	۱۷	〃	۴۰	
فاتحه جوارنده ساحه اغاجی مدرسی	۱۶	۱۶	۰۴	۴۵	
فاتحه جوارنده دار الحدیث عزه محمد وقف مدرسی	۱۶	〃	〃	۴۵	
فاتحه جوارنده طوطی عبداللطیف مدرسی	۰۷	۰۲	۰۴	۱۱	
فاتحه جوارنده اسمیانه مدرسی	۱۰	۰۵	۰۵	۲۵	
فاتحه جوارنده شیخ الاسلام اسعد وقف مدرسی	۱۰	۰۹	۰۱	۴۰	
فاتحه جوارنده خیریه مدرسی	۱۰	۰۷	۰۸	۷۵	
	۲۰۸	۱۴۸	۶۲	۶۶۱	

Yıldız Saray-ı Hümayunu Başkıtabeli Maddesi

	Mevcut Hücerat	Harap Hücerat	Kabil-i Sükna	Adedi Nüfus	Mülahizali
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Başkurşunlu	22	22	0	70	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Çiftebaş Kuruşunlu	22	22	0	60	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Çifteayak Kuruşunlu	22	22	0	100	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Çifteayak Kuruşunlu	20	20	0	100	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Tekkime-i Ula	15	5	10	35	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Tekkime-i Samiye	10	3	7	36	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Tekkime-i Salise	10	3	7	25	
Fatih'te Bahr-ı sefid caribinde Tabhane	25	25	0	115	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde Başkurşunlu	22	22	0	100	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde çiftebaşkurşunlu	22	22	0	100	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde ayakkurşunlu	20	20	0	30	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde çifte ayakkurşunlu	20	20	0	70	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde Baştettimme	10	2	8	30	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde Tettimme-i Hamise	10	2	8	40	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde Tettimme-i Sadise	10	2	8	80	
Fatih'te Bahr-i siyah caribinde Tettimme-i Sabia	10	2	8	50	
Fatih civarında Cedid Abdürrahim					Kamilen harap
	270	214	56	1136	

Yıldız Saray-ı Hümayunu Başkıtabeli Maddesi

Esam-i Medaris	Mevcut Hücerat	Harap Hücerat	Kabil-i Sükna	Adedi Nüfus	Mülahizali
Fatih civarında Samanizade Medresesi	16	13	3	75	
Fatih civarında Abdürrahim Medresesi	13	8	5	35	
Fatih civarında Musli Ali Efendi Medresesi	8	2	6	25	
Fatih civarında Peruis Efendi Medresesi	6	1	5	25	
Fatih civarında Mosalı Osman Efendi Medresesi	8	8	0	9	
Fatih civarında Hasanzade Medresesi	18	10	8	50	
Fatih civarında Erdalzade Medresesi	0	0	3	35	
Fatih civarında Koğacıdede Medresesi	12	8	4	30	
Fatih civarında Papaszade Medresesi	13	6	7	31	
Fatih civarında Debbağzade Medresesi	10	10	0	35	
Fatih civarında Validesultan Medresesi	19	19	0	50	
Fatih civarında Müfti Hüseyin Efendi Medresesi	12	12	0	40	
Fatih civarında Sakızağacı Medresesi	20	16	4	45	
Fatih civarında Darülhadis İzzeli Mehmed Efendi Medresesi	16	16	0	45	
Fatih civarında Tuti Abdüllatif Medresesi	7	3	4	11	
Fatih civarında İsmihan Medresesi	10	5	5	5	
Fatih civarında Şeyhülislam Esad Efendi Medresesi	10	9	1	20	
Fatih civarında Hayriye Medresesi	10	2	8	25	
	208	148	63	621	

(٤)

٥

بلدیہ کے اسکول عمومی

باش کتابت دائرہ سی

رفتہ حدود تیدہ

	موجود اوطہ	خراب اوطہ	قابل سکنی اوطہ	نفوس طلبہ	ملاحظات
مدرسہ اسپیس	٧	٤	٢	١٢	قسماً خراب
ت بنی نام دیگر تذکرہ جامی افندی	١٠	٨	٢	١٥	"
مصلخ	٢٤	١٨	٦	٦٨	کاملاً خراب
سرچمی اباصوفیہ	٦	٦	٠	١٦	قسماً خراب
دیزدایہ	١٤	٥	٩	٢١	"
مدارباشای عتیقہ	١٦	٢	١٤	٢٤	"
حصکی سلطان	١٢	٤	٩	٢٠	"
بیرام پاشا	١٤	٢	١٢	٢٥	کاملاً خراب
جامع پاشا	١٦	١٦	٠	١٦	"
داود پاشا	١٠	١٠	٠	٤	"
ابراهیم پاشا وعیسی قیوی	٦	٦	٠	٥	قسماً خراب
نوح افندی	١٦	١٠	٦	٢	کاملاً خراب
طوبی قیو	١٥	١٥	٠	١٧	"
قیمہ مصطفی پاشا	١٩	١٦	٣	٥٠	قسماً خراب
عمر چلبی پاشا	١١	٢	٨	١٥	"
جعفر افندی	١٧	٦	١١	٢٢	"
فیضاوا افندی	١٨	١٥	٢	٢٨	کاملاً خراب
یحیی تکیہ	٦	٦	٠	٩	"
سرچمی	١١	٤	٧	٢٨	قسماً خراب
حکیم پاشا عراقی				٤٢٥	

مدرسہ اسپیس	
دفتہ دار احمد چلبی	
شاہزادہ سلطان دار تربہ قیوسی	
قمدیہ	
حمد خانہ قلعہ	
عصمت بک	
اکمکچی زادہ احمد پاشا	
امیر خواجہ	
ابوالفضل محمود افندی	
معمار قاسم	
انقرہ دن اسمعیل افندی	
دار الحدیث بوسنوی	
دار الحدیث بکرلغا	
لالہ لی	
قیمہ مدارباشای	
دار الحدیث صلاغا	
قلعہ خانہ	
حمد ابراهیم پاشا	
دار الحدیث سلیمانیہ	
کرمکچی سنانیہ	

۵۰۸

اسمائی مدارس	موجود جواہر
خانقاہ جوارندہ قاضیکہ مطلق مدرسہ	۱۴
خانقاہ جوارندہ حافظ احمد پیشہ مدرسہ	۱۴
خانقاہ جوارندہ قاضیکہ صدر وقف مدرسہ	۱۸
خانقاہ جوارندہ نتاجی محمد پیشہ مدرسہ	..
خانقاہ جوارندہ جدید شاہ پیشہ مدرسہ	۰۷
بایزید جوارندہ چوراہا اولی مدرسہ	۱۸
بایزید جوارندہ چوراہا ثانی مدرسہ	۱۰
بایزید جوارندہ کانگڑہ مدرسہ	۱۵
بایزید جوارندہ قاضی مطلق پیر مدرسہ	۱۲
بایزید جوارندہ عمارت وقف مدرسہ	۰۹
بایزید جوارندہ محمد رحمد اغا مدرسہ	۰۴
بایزید جوارندہ بابای وقف مدرسہ	۷۸
بایزید جوارندہ سنار پیشہ مدرسہ	۱۶
بایزید جوارندہ محمد اغا مدرسہ	۱۰
بایزید جوارندہ سقہ محمد پیشہ مدرسہ	۱۶
بایزید جوارندہ چوبانہ چاوش مدرسہ	۱۰
بایزید جوارندہ ابابکر پیشہ مدرسہ	۱۷
	۲۲۲

خراب جوارندہ	خانہ بسکنی	عدد نفوس	ملاحظہ
۱۴	..		
۱۷	۵		
۱۸	.		
..	.		
۰۵	۱۷	۴۰	
۰۵	۰۴		
۰۷	۰۸	۴۰	
۱۴	۰۷	۵۱	
۱۰	۰۴	۲۵	
۰۹	..	۲۲	
۰۴	..	۱۰	
۷۸	..	۵۰	
۱۶	..	۴۸	
۰۷	۰۲	۲۰	
۱۶	..	۴۰	
۰۵	۰۵	۲۰	
۰۹۰	۰۲	۲۰	
۱۸۷	۴۴	۶۲۷	

اسامی مدارس	موجود رجعات	خالی جوابہ	قابل سکن	عدد نفوس	ملاحظات
بازید جوارندہ کویہ یاوفی مدرسہ	۱۲	۱۲	..	۲۰	وظائف
بازید جوارندہ شاہ قولی مدرسہ	۱۰	۰۴	۰۶	۱۷	قسم غراب
بازید جوارندہ شیخہ کی بیبی مدرسہ	۱۶	۱۶	..	۴۲	"
بازید جوارندہ قاید المطلب افغا مدرسہ	۱۲	۱۲	..	۱۲	"
سلطان احمد مدرسہ	۴۸	۰۶	۴۷	۱۰۰	"
سلطان محمد جوارندہ حسین افغا مدرسہ	۱۱	۱۱	..	۱۷	"
سلطان احمد جوارندہ جمع جلبی مدرسہ	۷۷	۷۷	..	۶۰	کاملاً غراب
سلطان احمد جوارندہ دولی مدرسہ	۱۰	۰۲	۰۸	۱۵	
سلطان احمد جوارندہ حمید محمد اوقاف مدرسہ	۱۲	۰۲	۱۰	۲۸	
ایا صوفیہ اکبر جوارندہ صفی افغا مدرسہ	۱۴	۰۲	۱۱	۲۲	
ایا صوفیہ صفی مدرسہ		۱۸	..	۴۱	
ایا صوفیہ صفی جوارندہ خواجہ ولی مدرسہ	۱۰	۰۶	۰۴	۱۹	
ایا صوفیہ جوارندہ مبزہ بار مدرسہ	۱۷	۰۲	۰۹	۲۶	
ایا صوفیہ جوارندہ تکہ جی محمد اوقاف مدرسہ	۰۷	۰۴	۰۲	۱۲	
	۱۹۸	۱۷۲	۹۲	۰۴۴۵	
				۱۰۲۶	
				۰۶۷۱	
				۰۶۲۷	
				۲۸۲۹	

مقابلہ ۱۹۲ ارشد۔
قولاری قولاری
حفص محمد حوار

بسم الله الرحمن الرحیم

دایرهٔ مشیخت

کچنده شرفیاب تقبیل اولدیغم امروز نامهٔ همایون حضرت خلافتپناهیدن مستفاد اوزره مدارس علمیه جهه ترک ارضدن مصاب اولدیغی سریعاً تحقیقیله رفعتلو دفترینک تنظیمی و بونلرده ساکن اولانلرک طلبه یک ماهیهٔ مدرسه اسکان اولنه بیله حبکرینک و ایجلرنده متاع اعانه اولدیغنک وخی همان بنایه اولنمسی درس وکیلی افندی واعیلرینه اکیداً تنبیه ایدیلدیکی مسار الیه طرفندن وخی اجرای ایجابنه مسارعت اولنمشدی

فذلکه تحقیقاتی حاوی مسار الیه ایله مشار افندی واعیلری طرفندن ویریلان ورقهٔ مشترکه اولبابده تنظیم اولنان دفتر ایله مشمول لحظهٔ سنیهٔ ولی نعمت اعظمیدی بویولی اوزره نفاً عرض و تقدیم قلندی

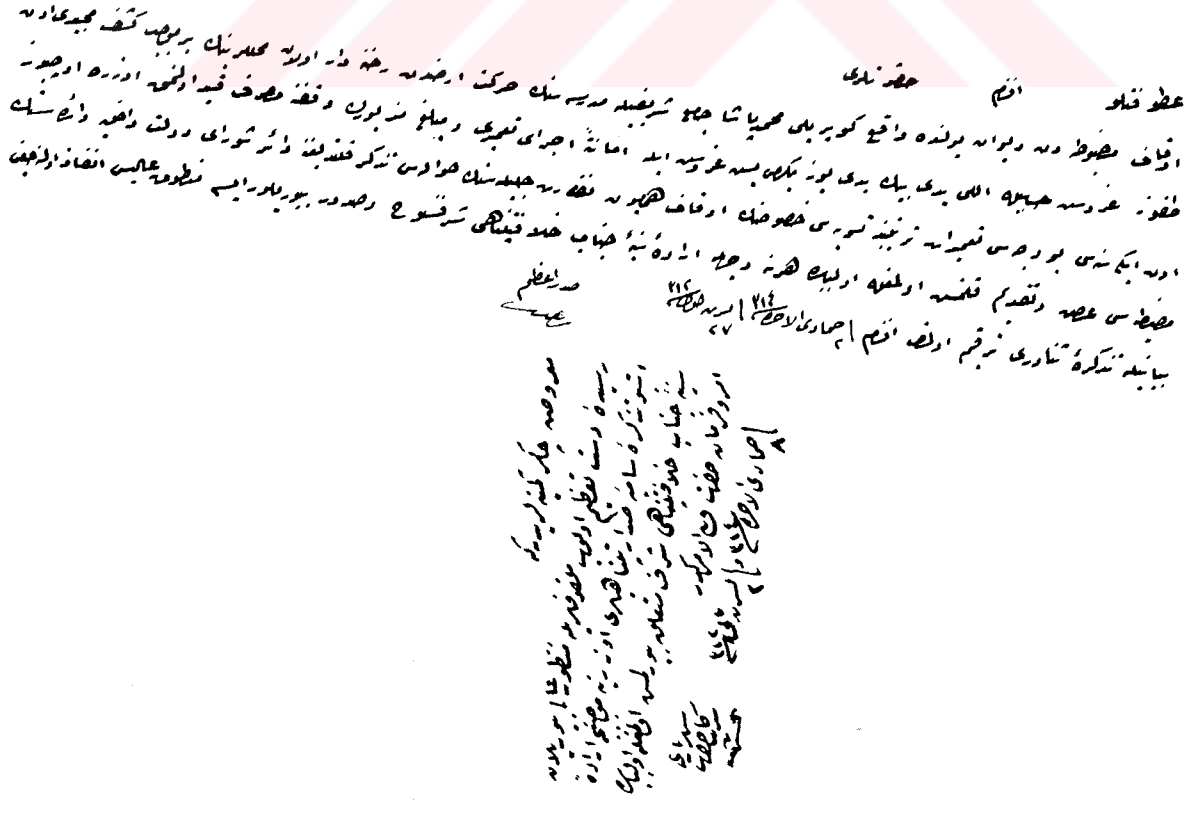
مطالعه ارزانی محاط علم عالیشمول جناب پادشاهیدر بویله مبنی و جهله دار الخلافة العلیه ایرنه موجود اولان مدارسدن بوکونه قدر تحقیقی قابل اولدیغی آنلمش آلتی باب مدرسهٔ بعضی کلیاً و بعضی قسماً خراب اولوب قسماً خراب اولانلرک اقسام باقیه سی وخی یکده شایان امنیت برحاله اولمدیغی و بونلرده موجود اولان طلبهٔ علوم واعیلری سوکنلک مدرسه لری باغچه لرنده و بعضیلری جوار لرنده کی خالی عرصه لرده اقامت ایتمکده اولوب مدارس باقیه وخی بونلری استیجاره غیر کافی بولدیغی جهله سایهٔ موفقیتوایهٔ جناب ظل اللهیدنده مدارس مذکوره تعمیر و اصلاح اولنجیه قدر مدارس مذکوره باغچه لرنده کفایت ایده جک قدر باراقه اتاق سیله طلبهٔ مرقومه نک اسکان و ایواسی مطالعه قلنمش و بلطفه تعالی توجهات فائضهٔ جناب خلافتپناهیدن اثر فیوضکستری اولدرق مدارس مذکوره داخلنده نفوس و اشیاجه برکونه عارضه و ضایعات اولمدیغی جهله افاده اولندی و مصاب اولان مدارسدن که طلبه وخی ایکی یک یوز کورنفوسدن عبارت اولوب دیکر مدارس حضنده ویریله جک تحقیقات خلاصه سنک ده عاجلاً عرضی مقرر بولنمش اولمغله اولبابده وقاطبهٔ احواله امروز نامهٔ حضرت ولی الامر افخمزکدر

محمد عاصم العلیم الاسلام

BELGE.03 T.C. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı,
İrade Evkaf 1314.C8

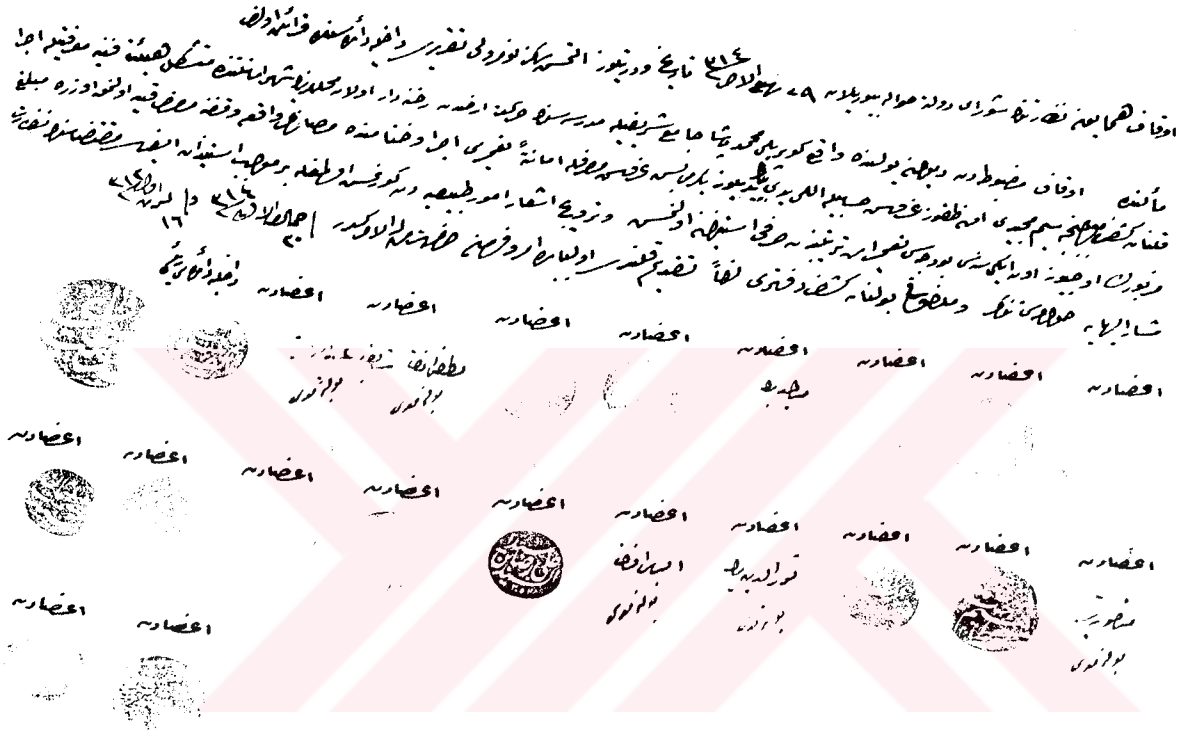
IRADE EVKAF
B14.C 8
Vesika adedi: 2
Vesika No: 7

دار الصدارة العظمى
أقدم وزارات الحكومة
١٨٥٥

IKADE EJKAF
1314.C 8
Vesika addi 2
" NO 7

ÇİZİM LİSTESİ

Köprülü Külliyesi Rölöve Paftaları

RLV_01 : +1.20 Kotu Planı, ölçek 1/50

RLV_02 : +1.20 Kotu ölçülü Plan, ölçek 1/50

RLV_03 : +3.00 Kotu Planı, ölçek 1/50

RLV_04 : Çatı Planı, ölçek 1/50

RLV_05 : Peykhane Sokak ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, ölçek 1/50

RLV_06 : 1A-1A ve 1B-1B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_07 : 3A-3A ve 3B-3B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_08 : 2-2 ve 4-4 Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_09 : 5A-5A ve 5B-5B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_10 : 7A-7A ve 7B-7B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_11 : 8A-8A ve 8B-8B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_12 : 9A-9A ve 9B-9B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_13 : 6-6 ve 10-10 Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_14 : 11A-11A, 11B-11B, 12A-12A ve 12B-12B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_15 : Hasar Tespitleri, Peykhane Sokak ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, ölçek 1/50

RLV_16 : Hasar Tespitleri, 1A-1A ve 1B-1B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_17 : Hasar Tespitleri, 3A-3A ve 3B-3B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_18 : Hasar Tespitleri, 2-2 ve 4-4 Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_19 : Hasar Tespitleri, 5A-5A ve 5B-5B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_20 : Hasar Tespitleri, 7A-7A ve 7B-7B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_21 : Hasar Tespitleri, 8A-8A ve 8B-8B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_22 : Hasar Tespitleri, 9A-9A ve 9B-9B Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_23 : Hasar Tespitleri, 6-6 ve 10-10 Kesitleri, ölçek 1/50

RLV_24 : Hasar Tespitleri, 11A-11A, 11B-11B, 12A-12A ve 12B-12B Kesitleri, ölçek 1/50

Köprülü Külliyesi Restitüsyon Paftaları

RTT_01 : +1.20 Kotu Planı, ölçek 1/100

RTT_02 : +5.50 Kotu Planı, ölçek 1/100

RTT_03 : Çatı Planı, ölçek 1/100

RTT_04 : 1-1, 2-2 ve 3A-3A Kesitleri, ölçek 1/100

RTT_05 : 3B-3B, 4-4 ve 5-5 Kesitleri, ölçek 1/100

RTT_06 : 6A-6A, 6B-6B ve /-7 Kesitleri, ölçek 1/100

RTT_07 : 8A-8A, 8B-8B ve 9-9 Kesitleri, ölçek 1/100

RTT_08 : Peykhane Sokak ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, ölçek 1/100

Köprülü Külliyesi Restorasyon Paftaları

RST_01 : +1.20 Kotu Planı, ölçek 1/100

RST_02 : Çatı Planı, ölçek 1/100

RST_03 : 1-1, 2-2 ve 3A-3A Kesitleri, ölçek 1/100

RST_04 : 3B-3B, 4-4 ve 5-5 Kesitleri, ölçek 1/100

RST_05 : 6A-6A, 6B-6B ve 7A-7A Kesitleri, ölçek 1/100

RST_06 : 7B-7B, 8A-8A ve 8B-8B Kesitleri, ölçek 1/100

RST_07 : Peykhane Sokak ve Divanyolu Caddesi Cepheleri, ölçek 1/100

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında İzmir'de doğan Serra ÖZAY, 1995 yılında Özel İzmir Amerikan Lisesinden mezun olmuştur. Aynı yıl girdiği İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesini 1999 yılında bitirmiş ve İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon programında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Eğitim hayatı boyunca; " İzmir Konak Pier " ve " Hasanpaşa Gazhanesi " rölöve, restitüsyon, restorasyon ve yeniden kullanım projelerinde, Efes kazısında " Yamaç Evleri " projesinde, İsrail Üniversiteleri ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nin ortak olarak yürüttükleri " İzmir Yahudileri ve Sinagogları " konulu Workshop'da çalışmıştır.